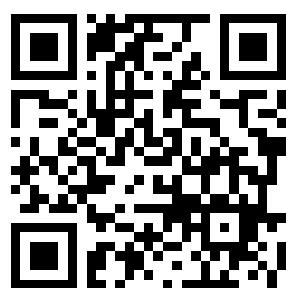

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

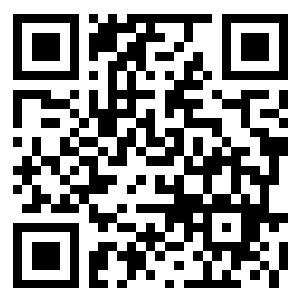

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

BV
469
B5D39
1929

University of Virginia Library
BV469.B5 D39 1929
ALD De contemptu mundi, a bitter s

PX 000 442 504

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF VIRGINIA

GIFT OF
J. Douglas Bruce
"Staunton Hill," Virginia

Photostatic copies of the documents B, F, H
MBI. 2. 3. 4, O, V and W have been confided to the
care of the library of the Woodbrooke Settlement
near Birmingham, where they may be consulted
if necessity arises. To these is added a copy of
the edition of 1754 (a copy of the first edition 1557).

¶ Vnde denique p[ro]p[ter]e iuit ut[em] multo soluta
¶ q[ui] p[ro]p[ter]e iunctu obitu fuit illa secura
¶ in magis actio; in regionib[us] iunctu h[ab]ebit
uoto iusti. H[ab]ego q[ui] est in deo, a deo iusti
¶ s[ed] illi nomine simpliciter iungit se fore natu-
¶ r[um] fore credidit. Et tamen credidit arca tristis
¶ q[ui] ad ultia iuxta pessima se fore xpm
¶ p[ro]p[ter]e porat de. et dicat anticipis. V[er]o quod
iuxto artus in regionib[us] et oriental[ibus]
¶ et credidit ipse q[ui] p[ro]dicat ordinem uicis
¶ iuxta et ipsius h[ab]et quia magis est voluntas
¶ in fore pessima certior ultima q[ui] p[ro]ficiat
¶ et alia certioria d[icit] uicis ipsa facta fluctuus
¶ uenientia adiunxit arbitrio expauens
¶ et mox caput eius mala plaga nemo resulat
¶ audita fletibus ira enuerit; ira p[ro]p[ter]e
¶ a cibis leprosina plaga nouissima lux pia d[icit]
¶ tonat iuris emicat irruit et uenit tra-
¶ ges malegl[ori]a iudea gaudia fredo regam
¶ ens malegl[ori]a q[ui] fugientia se fugantur
¶ et care refugient ad mala fluvia ad bona terram
¶ hora nouissima q[ui] pessima est ingentem.

Leplid lib p̄m de scriptu mū
di. Incipit liber secundus.
uocē clā p̄ma q̄ robora p̄tiorūt l̄
auro agn̄s fuit & cim̄b̄ hrūc dū iurū
f̄ lebūl̄ lapit auro suscipit auro metit
f̄ nūc oculū t̄ studiū p̄t & por̄ cōf̄s
f̄ iā t̄m̄or̄ odo ualend̄r̄ c̄e solebat
q̄ elle q̄ lact̄r̄ lacticē. p̄t melloi c̄ra fluctbat
f̄ sua t̄ḡib̄ atra nūcib̄ atra c̄r̄s
d̄ ans bona dancib̄ arct̄ fidelib̄ ip̄a fidelis
q̄y dabit oca gens erat s̄ca p̄t aboē
f̄tia fidelis) astuta pat̄b̄ astuta messe-

arice utq[ue] era q[ui] poterit nisi q[ui] bonitatis
nisi amor meus illius aruit aet[er]na[m]q[ue]
ra negotiata pax homini data sola fugat
ita fluit utr[um]q[ue] coniuncta & nolat
ut rata p[ro]bata astinus exicit os[cul]o
trina respicit & noua messe agitato
os[cul]o erat rata m[od]esta latitudo redidit ario
ans bona genia iunguq[ue] semina tota p[ro]prio
ens erat optima genit[er] solidissima corde modesto
nec forensia cogit nescia d[omi]ni honesto
elca tunc se sua tosse sedula iuris
elca c[on]munit igne iubidimus hanc iuris ur
illa p[ro]pria q[ui] p[ro]pria nulla febunt
r[ati]a fidelia certa q[ui] p[ro]pria rite colebant
ela ing[en]ia & lue p[ro]pria sola gerbant
re culmis sanec[er]t c[on]mula c[on]mula habebant
nec q[ui] tunc suculat ubi copia cornu
la q[ui] copia iuta q[ui] sola re dape ponit
la modestia m[od]esta q[ui] copia queuerbant
iuxta corpora n[on] b[ea]t[er] p[ro]tora iuxta ingelbant
et erat ielita q[ui] in poterit m[od]estus honestus
in maxima c[on]tra iusta n[on] ue poterit
am iuxta iusta q[ui] iusta p[ro]pria et iusta
iuxta genit[er]a si cuba p[ro]pria p[er]p[re]iebat
ens enim aurata cui pudor alca cui serp[er]t aur
iupidor q[ui] p[ro]pria cui m[od]estus d[omi]nus
ent abde f[er]mecolle n[on] c[on]munit p[er] addere
iuncti op[er]i tagi aurifluius n[on]q[ue] m[od]estus heremus
orbis emula luc[er]na p[ro]pria q[ui] p[ro]pria
ho[mo] fodat aut foro noulat iu[n]dios
up[er]it ut aurea p[ro]pria f[er]ra spicula q[ui] p[ro]pria
ex cuius[que] tra[n]s[fer]at ut pugnat ut[er]q[ue] l[et]ib[er]t[er]u
stina sola n[on] n[on] pagina iuxta docet
cia p[er] prima n[on] n[on] regla nata regelat

Reprinted in *Writings on Morals*
"

DE CONTINUATION

A PRACTICAL

UPON

WITNESS

BERNARD QUARITCH, LTD.
11, GRAFTON STREET, W.

1929

Bernard de Morval ou Morval

DE CONTEMPTV MVNDI

A BITTER SATIRICAL POEM
OF 3000 LINES
UPON THE MORALS OF THE XIIth CENTURY

BY

BERNARD OF MORVAL

Monk of Cluny (fl. 1150)

Re-edited, with Introduction and copious
variants from all the known MSS., by

H. C. HOSKIER

LONDON

BERNARD QUARITCH, LTD.
11, GRAFTON STREET, W.

1929

H.V
469
E5D39
1938
153406

Please return this book
to the
Alderman ~~University~~ Library

MADE AND PRINTED IN GREAT BRITAIN BY
WILLIAM CLOWES AND SONS, LIMITED, LONDON.

To

ALL LOVERS OF MEDIAEVAL
LATIN VERSE,
AND TO THE MEMORY OF
BERNARD,
ONE OF THE BRAVEST MEN
WHO EVER LIVED.

Also

TO ALL WATCHERS ON THE HOUSETOPS
AND IN THE TOWERS.

THE editor was crossing the ocean recently with a fellow-traveller—a successful business man—and the conversation took a turn in the direction of this proposed edition of *De contemptu mundi*. He was amazed to learn that *any one*, as far back as the xith century, could have written anything worth while, or anything which it would be profitable for us giants of these xxth century days to listen to. With this in mind the editor prints here, as an introductory notice, the accompanying magnificent Greek hymn to Apollo, and has ventured to annex his translation of the same. As regards *βελτιστοχαρί*, *εκαηβόλων*, *λαφέρην*, *βελεστιχαρήν*, *βιοδάντην*, *γηθόσυνην*, *γελάνωτα*, *γηγαντόθληγ*, *γλυκιθυμον*, *Διογενή*, *Διόσπαδα*, *δρακοντολέγην*, *δαφνογηθή*, *ειλαλον*, *ερυβίηγ*, *εκαηβόλων*, *επιδανόθηγ*, *ζωγόνον*, *ζάθεον*, *ζηρόφρονα*, *ζηλοδοτήρα*, *ηπιον*, *ηνεστή*, *ηδίφρονα*, *ηπιούχερα*, *θηροφόνον*, *θαλέρον*, *θελέξιφρονα*, *θελγευσιθυμον*, *ιαφέτηρ*, *ιμερτόν*, *ίηνον*, *ιπτηκοροστήρ*, *κορμωπλόκον*, *Κλέρον*, *κρατερόφρονα*, *καρπογένεθλον*, *ληπογενή λαρόν*, *ληρογρθέα*, *λαμπεόνυτα*, *μυστιπόλον*, *μάντιν*, *μεγαλήγρα*, *μυρόδμορφον*, *νευροχόρη*, *νορόί*, *νηπενθέα*, *νηφαλήγα*, *ξηνοχαρή*, *ξυνόν*, *ξηνόφρονα*, *ξηνοδοτήρα*, *όλβιον*, *όλβιοεργόν*, *Ολύμπιον*, *οίησεσφοίτην*, *πηρήν*, *πανδερκή*, *παναπτίμονα*, *πλαισιοδοτήρα*, *ρηστόνων*, *ριδόχρων*, *ρηξήνορα*, *ρηξικέδενθον*, *σιγαλόσεντα*, *σοφόν*, *σελαπηγένητη*, *σωτήρα*, *τερψίχρον*, *Τιτάνα*, *τελέτορα*, *τιμήσετα*, *ίμναγόρητ*, *νπατον*, *ιψαίχενα*, *ιψήνετα*, *Φοῖβον*, *φοιβάζοντα*, *φιλοστέφανον*, *φρεσογηθή*, *Χρησμαγόρη*, *χρίσεον*, *χρνσόχροα*, *χρυσοβέλεμνον*, *ψαλμοχαρή*, *ψάλτηρ*, *ψευστιστυγα*, *ψυχοδοτήρα*, *ώκνπον*, *ώκυεπή*, *ώκνσκοπον*, *ώρσιδιάνηρ*, —

ANONYMOUS HYMN TO APOLLO
(from *Orphica*. E. Abel, 1885, p. 285).

‘*Υμέομεν Παῖανα μέγαν θὲον Ἀπόλλωνα*.

We voice a pean to the great god Apollo.

Divine art thou, of surpassing beauteous form, with matted locks, luxuriantly adorned, Yet of grave countenance, thou King-God, rejoicing in thy quiver-full of darts, great Lifegiver, Joying and laughing in thy power, capable of slaying giants if need be, yet withal most benevolent; Zeus-born, child of Zeus, serpent-slayer, laureate of bay, Of goodly speech, and wide-reaching power with its penetrating rays, Giver of every hope, And Generator of lives, Majestic one, allied to the all-Father's mind, Causer of action, Well-disposed God, deliverer of sweets, thou kindly one, with lavish well-intentioned hand, Slayer of noxious things, and powerful, but thy mind devoted to lightening and easing our toil, thou beneficent-minded one, Archer-in-chief, and altogether lovely healer, equipped with and equipper of thy ray-chariots, Which cover the world. Very Klarios, thou dauntless one, thou who art at the base of all harvest, Reared on the lap of dear Latona, our Lars, our household Divinity, playing on the ten-stringed lyre (of our hearts) and shining there,

Thou performer of mystic rites, thou Wizard and Great-heart of myriad shapes, For thou lovest thy bow-strings and playest with them with thy forethought, forehanded remover of sorrow, soberminded God, Public benefactor, seeing that all have things in common, without fear of or favour for all, bounteous endless Giver, Most blessed one, Originator of blessings, Olympian one, distributing thy rays o'er all mountain-tops, Thou careful, all-seeing one, fearful of doing harm, and bearing rich gifts, Thou looser of troubles,—roseate God! Mighty god of the elements,—Pathfinder, Waysmooth, All-wise, Father of light, our Saviour.

In lighter mood dancing amid the motes in thy rays, stretching to the ends of the known, Appraiser and appraised, Silent and volatile leader of praise, Summum bonum art thou, as thou towered'st o'er the worlds, dominating them, Phœbus is thy name, thou radiant one! Begarlanded (as is the due of) the heart-gladerner, Of the true oracle. Golden is thine earth-colour, green-gold of sunset, thou Quiverer of golden-shafted points, Making melody, Oh wondrous harper, and never a false note. Thou art the soul of life, With thy swift rays, darting the word (of creation) here and there, with thine inerrant rapid aim, to fulfil the seasons.

We hymn thee great god (and saviour) Apollo.

‘*Υμέομεν Παῖανα μέγαν θὲον Ἀπόλλωνα*.

PREFACE.

I.

THE following poem has been sealed up for many centuries,—we need not stop now to enquire why. It was 400 years after it was written before it appeared in print in Germany. That edition is missing from most great public libraries. Another forty years elapsed before a second edition appeared, and that—which the editor thought was an *editio princeps*, quite unaware of the previous edition—is equally scarce. A few reprints followed (in Germany) which cannot be found to-day. No edition has ever been printed in France or Italy. In 1872 an edition appeared in England for the first time, but although issued only fifty-five years ago, it cannot be found to-day. Previous to this some extracts had appeared in England (printed by Archbishop Trench in his *Sacred Latin Poetry*, 1849),† reprinted in America in ‘The Seven Great Hymns of the Mediæval Church,’ 1865/1866, together with Dr. Neale’s English paraphrase (first published 1851), for his can hardly be called a translation. Neale himself says that his work is not a translation but only a close imitation. In the American publication cited the usual misinformation was repeated that it had first appeared in print in 1483 in Paris by Gaillard. This is not so.

Under these circumstances no apology or explanation is necessary on my part for printing and issuing a legible critical edition of the whole poem, so that the reading public of letters may have access to the grandest Latin poem of its kind, and judge for itself of the literary merit of this twelfth century satire. No English rendering of any part of the second or third cantos had ever been made public (as far as I am aware) until Mr. Preble’s prose translation appeared in Mr. S. M. Jackson’s ‘Source of Jerusalem the Golden’ (Chicago, University Press, 1910).

At this time it is impossible to supply a metrical English translation imitating the original. This was attempted (for some lines) in 1880 by Jackson Mason, vicar of Peckhill, Yorkshire.

Another translation by H. J. A. Miles appeared in that same year, still all confined to the first canto.

Both these volumes to-day are very scarce, as seems to be everything connected with our Bernard.

Another attempt is found in the *Chronicles of the Schönberg-Cotta family*. The translation begins :

‘These are the latter times, these are not better times, let us stand waiting ;
Lo, how with awfulness He, first in lawfulness, comes arbitrating !’

Not very suave or graceful, and it continues in that strain.

There are certain lines of Bernard’s poem which one feels that it is comparatively easy to render alliteratively, such as :

‘Grace more gracious, Hand more spacious, higher Power shall own thy name,’
but others, in the nature of things, defy anything but a halting assonance in English. Therefore we cannot pretend to offer a complete rhythmic translation of seventeen syllables at this time. Fourteen syllables would be easier.

The lilt, however, would be about as follows :

All is debased. All is enfaced with a hideous disdain for Order, [Compare i. 1001, iii. 20, 146]
All is aglow, all is at flow towards licence within our Border. [Compare ii. 436, iii. 21]

Manners are ebbing, morals are ebbing, slippery mud-flats in their wake,
Loss of banners, loss of manners, all at stake for wicked Mainmon’s sake.

Reckless nation, feckless nation, bent on nothing short of senseless lust,
Morbid people, sordid people, know ye not ye are but patent dust ?

Restless race, sterile race,—age of Bacchic revelry. Whither dost thou tend ?
I will tell thee and instruct thee: to the road that courts a tragic end.

Money-getters, money-spenders, money-mad they think you round the world,
Is it truth in very ruth that all the decent standards you have furled ?

What induced it, what produced it ? Maddest flight from all our best emotions.
In your answer for the cancer you *must* conduce some valid notions.

If you will not, or you cannot, truthful history then must have the say,
And condemn you, and condemn you, for ‘twill state you were not even gay ! [Compare i. 730]

† Archdeacon Churton in ‘*Lyra mystica*,’ and *Edinburgh Review*, xl., p. 472, also gave some English renderings.

And in French thus :

Temps effroyables, heures incroyables, c'était vraiment le délire ;
 Mœurs indescriptibles, détentes horribles, comment vais-je vous les décrire ?
 Heures lamentables, temps détestables, et des moments terribles,
 Temps affreux, temps piteux et disgracieux, de par trop nuisibles . . .

Book II opens with a long account of the Golden Age, followed by a contrast, drawn with the succeeding one. This account of the Golden Age is well worth comparing with that given by the poets of other religions, and one line is clearly Mahabharatic: "All men viewed with equal eye a lump of gold and an iron spear" (II. 41).

As to Bernard's 'inspiration,' which he acknowledges himself, we can refer to Book I. 960/1, where reincarnation seems to be adumbrated by himself or by his inspirer :

"Mors animantibus imminet omnibus, ibimus omnes ;
 Ibimus, ibimus, *atque redibimus* Ad quid ? Ad inum."

Another passage, well worth study, also in Book I. 71/76, I will cite with a view to call attention to line 72. It is as follows :

Omnibus omnia clausa potentia perspicientur :
Membraque singula quomodo lumina constituentur.
 Lumina sobria, clausa per omnia sicut aperta
 Aspicient ibi, quippe Deus sibi visio certa.
 Ora videbimus et penetrabimus abdita nostra,
 Nilque verebere probra patescere, flendo reposta.

Line 72 : 'And our individual members shall be fashioned as eyes (or lumens).'

This refers to the *principle of sight*, the *principle* being inherent in Deity and in our higher nature. Bernard's line was 800 years ahead of our age. See a book on the *ocelli* pervading even the human body and enabling blind people to see and read on earth (*Eyeless Sight* by Jules Ronsains, translated by C. K. Ogden. Putnam, New York, 1924). Probably Bernard was thinking of Ezekiel x. 12 as to the Living Creatures there described.

In this connection also see I. 776 :

Corpus humi jacet, ars perit, os tacet, *aura recessit*.

It is not until the third book or canto is reached that we find the full force of Bernard's attack on the evils which he attributed to the Rome of his day. But the criticisms are so sincere and the language used so unequivocal, that we can readily perceive why the poem was not permitted free circulation, and why the editions have passed out of view. The Abbot of Cluny, however, was apparently not out of sympathy with the views held by Bernard, since the latter dedicated the poem to his Superior. We print the Prologue, or Argument, or Dedicatory Notice, which did not appear in Chytraeus' edition of 1597, although it had appeared in the real *editio princeps* of Flacius 1557. Of the latter book I believe only one copy now remains in the United States.† Of the former of 1597 there is none in the British Museum, and Jackson (p. 26) mentions none in the U.S. There is a copy in the Bodleian, and one in the National Library at Paris, which I have seen and used.

Concerning the evils of Bernard's age,—so strenuously set forth,—and lest we estimate the whole poem as a satirical exaggeration, it would be well to take into consideration the writings of the seeress St. Hildegarde (b. 1098, d. 1179) called the Sibyl of the Rhine.

Between 1140 and 1150 (or the exact period of our Bernard's writings) she wrote her "*Scirias*," a new and critical edition of which is needed. See the footnote on p. 171 of Montague Summers' new English translation of *Malleus maleficorum* (Rodker, 1928).

The key, perhaps, to the whole thing resides in lines III. 833/4 :

Quid loquar, ô Deus ? ecce stilus meus, ecce fatiscit !
 Vincor, et impia non loquor omnia, pars mala *vicit*.

"What shall I say, oh God ? Behold my pen, behold it fainteth !
 I am exhausted, and do not recount all the impiety (prevalent); the
 evil side hath prevailed."

Now the mss. unfortunately are disagreed as to *vicit*; some writing *vincit*, some *vicit*, and some *vincet* (will prevail). In order to sustain the latter 'vincet' the recension D.O. has *fatiscet* at the end of the previous line. No perfect is in use for *fatisco*, and I suppose *fatiscit* will rhyme with *rincit* or *vicit*. However, did Bernard mean that the evil prevalent 'prevails' or 'hath prevailed' ? Surely

† The copy in the Boston Public Library (cited by Jackson in 1910) has disappeared.

he did not mean that it would succeed in prevailing, which is conveyed by the pessimistic 'vincit.' I think he must have written *vincit*.

For it is to be observed that in I. 273/4 occur two other lines ending with *fatiscit* and the present *vincit*:

Laude studens ea tollere mens mea victa fatiscit
O bona gloria vincor in omnia laus tua vincit.

He is not unacquainted with Greek, and sometimes uses Greek words, *e.g.* III. 73 *monomachiam*, and elsewhere *gazophylacia* and *pneuma*.

He will suddenly interrupt a rhythmic flow to interpose lines like these—just for emphasis:

I. 24 Stat modo, tunc ruet, hic stat, ibi luet acta perenne
I. 98 Illa stat, haec ruit, hic bona fert, luit ille reatus
II. 655 Pax flet, amor perit, hic furit et ferit, ille feritur
III. 505 Subdat honoribus interioribus exteriores.

He sometimes repeats the last word of a line at the beginning of the next; but only occasionally, and always in good taste:

III. 752 { Quae neque verbere sit neque carcere cedere gnara;
753 { Gnara sub aëre non modo quaerere dulce serenum,
and see below, III. 333/4.

Sometimes he begins and ends a line with the same word:

III. 856 State viriliter et socialiter in grege state, which induces an immense emphasis; and again he varies the end of two lines by the slightest change of *ipse* for *ille*, thus:
III. 861 { Ut mala terminet, arbiter imminet, ille tremendus
862 { Dulcis amantibus, irreverentibus, *ipse* tremendus, which again makes for supreme emphasis. It is all most artistic. The mss. have stumbled over this double ending.

He will string together verbs, followed in the next line by nouns, as:

I. 583 { Arctat, arat, terit, angit, agit, ferit illa gehenna,
584 { Vi, cruce, pondere, frigore, verbere, perpeti poena

or in one line:

III. 147 Impatientia, fraus, petulantia fert, ferit, urit
III. 330 Haec meditatio, dextra locutio vult, agit, edit,

or thus:

III. 329 Haec draco suggerit, haec caro digerit, his cor obedit,

or thus:

III. 846 Ad mala tenditur, ad fora curritur, ad lucra statur.

He will string together *nouns*:

I. 36 Diruet atria, regna, suburbia, moenia, castra
I. 186 Nunc tribulatio, tunc recreatio, sceptrum, coronae
I. 210 Nec stipe, nec prece, nec lue, nec nece, nec cruce tritam
I. 284 Nulla molestia, nulla tragedia, lacryma nulla
I. 346 In lue pertulit, ex lue sustulit, à lue lavit
I. 364 Frigore, grandine, carne, libidine, morte, timore
I. 529 { Lumina, tempora, frons, labra, pectora, viscera, mammae
530 { Os, gula, mentula, cruraque palula sunt ibi flammae
I. 1018 Lite, libidine, fraude, gravedine, sanguine, bellis
II. 595 Jam loca singula mons, specus, insula, jugera, prata
II. 925 Nos ave, nos ove, nos sue, nos bove vescimur,—hic non
II. 967 Deficiet scio charta, locutio, tempus et hora,

or *adjectives*:

I. 55 { Pulchra, citissima, fortia, libera, deliciosa,
56 { Sana, vigentia, jamque parentia morte perosa
I. 118 Irrevocabilis, invariabilis, intemerata
III. 898 Ut fuget impia tot mala, talia, foetida, tanta,

or *noun-adjectives*:

II. 938 Concubitoribus, irreverentibus, ambitiosis,

or verbs :

I. 69 Illa videbimus, illa tenebimus, illa sciemus
 I. 135 Hac homo nititur, ambulat, utitur, ergo fruetur
 I. 302 Nunc tibi gaudeo, nunc mihi lugeo, tristor, anhelo
 I. 312 Provehit, excitat, auget, identitat, efficit, unit
 I. 338 Te peto, te colo, te flagro, te volo,—canto, saluto
 I. 383 Se flet et improbat, angit, agit, probat, est sibi fornax
 I. 488 Torret, agit, terit, his furit, his ferit, ultio poenae
 I. 491 Innovat et necat, integrat et secat, ut moriantur
 I. 542 Mortis. Homo geme, plange, dole, tremere, terrea pone
 II. 546 Mox scelus instruit, evocat, annuit, ardet et audet
 III. 130 Da, rape, fer, preme, frange, tonia, freme, fare, minare.
 III. 333 { Turpia quilibet eligit, exhibet, explicat, audet,
     334 { Audet, amat, gerit, indicat, exerit, indeque gaudet
 III. 482 Increpet, arguat, obsecrat, instruat, auxiliatur
 III. 623 Scylla vorax rapis, et cupis et capis, et trahis ad te
 III. 728 Te cremat, impiat, urit, inebriat, excruciatque.

He will beautifully blend adjectives and gerunds or verbal substantives :

I. 88 Moesta, molestaque, flenda timendaque, nulla timebis,

or yet another mixture :

III. 163 Dum loquor haec fleo, flendo dolens eo, plango, gemisco,

and nouns with adjectives :

I. 395 Gens adamantina, saxea gramina, gramina dura
 II. 928 Pessima natio, prava creatio, gens aliena
 III. 847 Gens temeraria, turba nefaria, gens scelerata
 III. 886 Gens temeraria, turba nefaria, flendaque flete,

or tense changes, as (II. 906) :

Vult, voluit, volet, et colit et colet haec homo semper.

And consider the assonance, alliteration and appositions in such lines as the following (II. 869/70) :

Fit sine nomine nominis omne Tantalus ille
 Sunt sua gaudia, lucra, pecunia, praedia mille †

‘He becomes a Tantalus minus the name, by the implication of the name.’ ‘His joys are a thousand happy speculations, cash and estates.’

Occasional repetitions are always shaded to good taste :

(III. 339/40) Res fera dicere, sed reticescere crimina crimen;
 Mens mihi dicere, non reticescere mens mihi crimen,

and (III. 213/14) :

Gens animalibus insipientibus assimilanda,
 Plus animalibus insipientibus est reprobanda.

The above lines are a résumé of ten lines, which shocked Henry Preble, and which he has left untranslated. What prudery! There are other as strong repetitive points in the succeeding lines 215/227.

Note other appositions, such as :

I. 29 Hostis ab ausibus, agnus ab hostibus, haedus ab agnis
 I. 93 Ut reprobam proba, sic modo reprobam turba beatam
 I. 373 Plaude cinis meus, est tua pars Deus, ejus es et sis
 I. 392 Agmina cernere, praemia sumere, lumen habere
 I. 411 { Detege vulnera, detege funera quatriduana
     412 { Vulnera detege, flendaque contege, percute sana
 I. 791 { Occidit ut pecus, et decor et decus omne repente,
     792 { Et calor et color alget, abit dolor inde juventae.
 II. 607 { Gens sitit ebria, vina celebria, Bellica vina,
     608 { Vina furentia, vimque ferentia, plena ruina.

† I adopt here the reading (870 *fin.*) of the St. Omer codex, which reads *mille* for the *villae* of the rest.

III. 496 In grege dux placet, in duce grex jacet, aut stabilitur
 III. 521 Heu draco fulmina per sacra culmina spargit ubique
 III. 530 Ducat in invia, suggerat impia, recta repellat
 III. 556 Est gravis hic thronus, hic honor est onus, haec rosa spina.

He does not hesitate sometimes in repetitions to go as far as this :

I. 63 { Quaerite, quaerite, quaerere surgite gaudia pura, (erasing it in the next line):
 64 } Gaudia stantia, non pereuntia, non peritura.
 I. 878 { Dat, rapit, it, fremit, opprimitur, premit, uritur, urit.
 879 } Urit et uritur, angit et angitur, ad mala crescit.

Here is a mixture of apposition and opposition :

III. 818 Quae modo sunt pia, plus loquar, impia quae modo non sunt ?

Comparisons :

I. 416 Grata sed effera, blanda sed aspera, clara sed horrens.

Wonderful flows of one and two syllabled cadences :

I. 142 Hic tuba, pax ibi, tuta manens tibi qui benè vivis,

or of longer words :

I. 510 Sordidioribus, improbioribus improbiores.

Note the subtle change of arrangement in these lines :

III. 637 { Sub Jove florida, sub Jove fulgida, sub Jove dives ;
 638 } Sub Cruce marcida, diruta, languida, sub Cruce vives,

instead of making the second line exactly "pair" with the first line by writing :

'Sub Cruce marcida, sub Cruce languida, sub Cruce vives.'

It looks easy enough to do it once the method is before us, but first one must have an inexhaustible vocabulary ready to hand, and then know how to end the lines.

Whenever he stretches a poetic licence, he immediately eases the situation by an extra graceful line, and otiose words are absent.

He frequently closes a subject with the first line of his diptych. This necessitates very clever handling of the new matter in the next line to make the end word rhyme.

The last two lines of the third canto have rarely been quoted. They are these, forming the fitting climax :

"Aurea tempora, primaque robora redde,—rogamus !
 Nos modo dirige, postmodo collige,—ne pereamus."

In their position at the close of the poem, these golden lines are simply sublime.

Fifty lines previously he had referred to his opening of the first canto, thus :

III. 859 Surgite, surgite, gens rea tergite vel graviora.
 860 Lux venit ultima, jamque novissima creditur hora ;
 861 Ut mala terminet, arbiter imminet, ille tremendus †
 862 Dulcis amantibus, irreverentibus, ipse timendus ! †

Now he closes (as above) with a reference to the Golden Age, the theme of which occupied the early part of Canto II, and begs for its return in the most touching terms.

A line vibrating with life and vigorous handling occurs at I. 748 :

Culta licet caro, semper eris caro,—nec caro semper ;
 'Thy flesh may be pampered, it will still be but flesh,—yet not ever flesh' ;

for he continues :

Post hominem cinis es, caro desinis esse,—putrescis.

It is the terseness of it all which appeals to me.

I feel convinced that Bernard's poem has only to be put in its entirety in the hands of the intelligent Public of to-day for this reading public to rise up and call him blessed. To the reader it will be a *discovery*, as it was to me. Perhaps, too, some gifted or inspired person may be able to copy the seventeen-syllable rhythm and render it appropriately into English or French. I have

† Some mss. vary by using *timendus* twice or *tremendus* twice. Impossible to tell what Bernard wrote. See the evidence. The above text appears the most plausible.

tried both, and French is a somewhat easier medium. Here are very rough examples line for line, retaining sense, rhythm and metre:

English :

- II. 101 Times of the brightest, hearts of the lightest, had even then fullest sway,
- 102 Times of the brightest, hearts of the lightest long ere this ebbing away.
- 103 The Golden Age vanished, yea verily banished by travesty awful,
- 104 Our latest plague-state,—to hysteria mate,—most truly abysmal,
- 105 The age stands blame-worthy, and of name unworthy, which points to a fall ;
- 106 Perishing of vices,—of paltry devices,—unrest above all.

French :

- I. 113 Patrie éblouissante, terre florissante, sans épines ni barrières, (*spinis* means both).
- 114 Portion là des fidèles citoyens modèles, jadis pèlerins sur terre,
- 115 Ces gens de foi auront la joie d'envisager le Dieu des Tonnerres ;
- 116 Aux saints plein pouvoir, accroissement de savoir et de paix, loin des enfers,—
- 117 Large paix pour eux tous, digne et douce pour fidèles, la paix la plus sainte,—
- 118 Inéffaçable, invariable, et qui demeure libre de toute atteinte.

‘*Meliora et divina*’ Bernardus, however, will the reader say !

But, be that as it may, the learned world is guilty of a gross piece of carelessness to have allowed near eight centuries to pass without popularising Bernard of Cluny’s work.

I will not say that his satire or criticism applies equally to this our own day. I will only say that we dare not throw stones at the low or barbaric spots of the past. There will always be depressions in the evolution of civilised man and woman, and from the trough of the wave a new start is generally made towards a renaissance in art, literature, education or morals. But such word-painting sometimes brings home to us the naked truth. Bernard’s poem is a film, and the action is certainly fast and furious enough to satisfy even the jaded appetites of the film-devotees of the present age. Nor could anyone of to-day paint or say these things better or more forcibly than Bernard of Cluny.

I send this edition out to fill a void in our current literature. Even Rome will commend the greater part, and if the Censor cuts out a few lines it will not, cannot spoil it.

II.

Preble’s prose translation, the first complete one of the three cantos (in ‘*Source of Jerusalem the Golden*,’ S. M. Jackson, Chicago, 1910), is a useful one, but only as a base for something better. It smacks too much of Bohn’s series of translations of the Classics, and runs in a grievous rut.

It is certainly based on Wright’s edition, but I have not been able to find this stated anywhere in Maxwell’s book. As such it reproduces several bad mistakes, e.g. I. 744 *vinaque* for *vivaque*, II. 42 *mors* for *mox*, II. 270 *pons asinarum* for *pons animarum*, II. 884 *molestia* for *modestia*.

Preble has only tried to give a synopsis of the sense; has purposely avoided the forceful repetitions of the original, where they tend to a beautiful emphasis; has completely overturned the order, and does not render in couplets, which would have been so much easier to follow with the original in hand.

He translates *malignis* by ‘sinners,’ *acta* by ‘life,’ *lux* by ‘day,’ *aether* by ‘heaven,’ *perdidit* by ‘destroyed’; *Tartarus*, *Gehenna* or *Avernus* by the one word ‘Hell.’ This is going back to the dark ages. He frequently obscures, as when he renders *triduum* by ‘all day’ in a passage concerned with mourning for the dead, and again *funera quadriluana* in Book III as ‘their death.’

In one place (I. 935) he says in a note (1) “this line is hopelessly corrupt,” yet I have found that *all* the MSS. agree as it stands.

In II. 526 ‘companionate marriage or union’ would be better than ‘compacts of marriage or union.’

Since we have a word to correspond to *cruda puellula* in II. 578: ‘*Cruda puellula conjugis oscula vimque cupiscit*,’ we might just as well boldly call her here a ‘flapper.’

In II. 552 Preble says: ‘Many a Lydia, few Lucretias, no Sabine woman’ for: ‘*Plurima Lydia, rara Lucretia, nulla Sabina*,’ but may this not refer to Hadrian’s wife Sabina?

In II. 907 occurs the line: ‘*Dum dabit Anglia lac, ebur India, Smyrna cicadam*.’ Preble faithfully translates *lac* as ‘milk,’ but we must (with Vergil) supply *pressum* and read ‘cheese’ probably. This is Dr. Rendel Harris’ suggestion. As regards ‘cicadam’ Preble makes it plural ‘grasshoppers.’ Is it a pasty of crickets, or grasshoppers in oil? It does not sound attractive, yet the XIIth century abounded in epicures.

On p. 143, paragraph 2, line 1, correct the second ‘good’ to ‘God.’ ‘Now the good man is a culprit, the stomach is God.’

Felle means rancour, bitterness, not ‘wrath.’

The lovely, marvellous lines of aspiration at l. 335/8 :

“O sine luxibus, ô sine luctibus, ô sine lite,
Splendida curia, florida patria, patria vitae,
Urbs Sion inclita, patria condita littore tuto,
Te peto, te colo, te flagro, te volo,—canto, saluto”

he inverts and tamely renders thus :

“O courts of splendour, blooming land, O land of life without a wrench, without a grief and without strife, 'tis thee I seek, thee I adore, for thee I burn; 'tis thee I wish, and hail and sing,” quite spoiling the utter simplicity of the passage.

At l. 247/51, after a description of the heavenly land, follow four lines of our guerdon. The wretched mss. are always confusing *hortus* and *ortus*, but here we can safely place *hortus* in the upper line and I think *ortus* below; the *hortus amoenus* being an ‘Edenic beauty spot’ or ‘garden-pleasaunce,’ the *ortus* our ‘day-star’ or ‘eastern star’ and not a duplication of Lucifer, which Preble renders Day-star.

Here is Preble’s translation :

“A blooming dower and brilliant gems are thine, the King of Nazareth, Jesus, man and God, the Golden Ring, the Garden of Delight,—the Door and Doorkeeper, at once the Ferryman and the Haven. He is thy salvation-bringing Day-star, thine Ark, Champion and Garden,” somewhat confusing the epithets and reading *area* with Wright, *which no manuscripts read*. This is Wright’s invention. It is *arra-vir*, the pledgeman, purchase-money man, preserver, redemptor,—nothing to do with ‘Ark’ except that the Ark was a redemptive means of escape, and was ‘pitched’ with the preserving fluid.

We can render (retaining the 17-syllabled cadences) :

“To thee a floreate guerdon and sparkling crown :—the king of Nazareth,
Jesus, the dear man-God, the golden signet-ring, the garden-pleasaunce ;
He is the outer-gate, He is the gatekeeper, ferryman and port,
He is thy salvator, thy lucifer, redemptor and eastern-star.”

When Neale and Archbishop Trench translated their short extracts they had not seen the whole poem, and probably never saw it. Very few people have seen the whole, as every edition is *rarissima* and not safe from depredation even in public libraries.

Modern writers are not particularly enthusiastic about Bernard’s verse. One of them goes as far as to say that a poem of this length gets wearisome in such metrical garb. The same might be said of Homer, Vergil, Milton, Dante, Browning or Ariosto, or of other bards with a long message to deliver.

Hear the other side of the question. Bernard himself, in his Prologue or Dedication to the Abbot Peter, says this as to the mnemonic value of such rhymed verse :

“If anyone or you yourself should want to know why I preferred to bind myself to verse rather than to write in prose, I will say, quoting the words of the poet (Horace) :

Poets seek to profit or to please, or both,
And to utter things true and worthy of a place in history,†

because what is put forth metrically is more readily listened to, more eagerly read and sinks more easily deep into the memory. Hence, while the reader is charmed by the beauty of the lines and the cadence of the words, he is encouraged to show forth the virtues of which he hears or reads, and girds himself up to practise them while he dwells on the graces of the language involved. Therefore, as in verse there is most beauty, so in beauty there is most utility or profit, and each of these depends the one upon the other.” Bernard’s verse is much superior to his prose, as seen in his Prologue.

Now listen to what Dr. Neale thought of the verse as he translated a few passages :

“I have no hesitation in saying that I look on these verses of Bernard as the most lovely, in the same way that the *Dies Irae* (of Thomas de Celano) is the most sublime, and the *Stabat Mater* (of Jacob de Benedictis) the most pathetic of mediæval poems. They (Bernard’s verses) are even superior to that glorious hymn on the same subject, the *De gloria et gaudiis Paradisi* of St. Peter Damiani.”

For sustained grandeur and the power of its rich and varied diction there is nothing like Bernard of Cluny’s poem. Imperfect tailed rhymes in it are very few, and I suspect in some instances the original ms. contained extra lines omitted in the first copy made after Bernard laid down his pen, which would account for this. In the lines containing the word *Antichristus* there would seem to be

† Aut prodesse volunt aut delectare poetæ
Aut utrumque, et honesta et idonea dicere vitae.

Bernard quotes from memory (?) in the second line, ‘Aut utrumque et honesta.’ Other versions have ‘Aut simul et jocunda’ (ll. 333/4. *De arte poetica*).

only sixteen syllables. Some mss. appear to wish to read *Antique Christus*, supplying the missing syllable. Otherwise we must pronounce *Anticaristus*.

His alliteration is very beautiful, and his command of the language very thorough. I commend it to the schools for a textbook and a classic. The alliteration is always in good taste; seldom forced. The assonance is most varied and sometimes very choice. Justice has never been done to Bernard's vocabulary or to his kaleidoscopic presentment. Some early mss. have a kind of stichometry, but I have not followed that punctuation. The exact punctuation is somewhat a matter of taste. In *N1* there is almost nothing except the interrogation points, which are diligently inserted. We cannot follow modern shop-rules and custom, *e.g.* not to put a comma before 'and' in such a phrase as 'men, horses and vehicles.' We are perforce obliged to be eclectic or original in our treatment of punctuation. In reality each person can punctuate to suit himself. Any inconsistencies in our treatment of the matter are regretted. After certain flowing questions in sequences it has been thought better to abstain from beginning the next word with a capital, as the sense is continuous. In the matter of spelling it is impossible to follow the mss., which vary considerably, but that is of small importance. The thing to bear in mind is his gift of assonance and of the juxtaposition of similar sounding words having different, opposite, or apposite meanings. He is thus the master par excellence of antithesis and what is known as the Isocratic method of parisosis, initiated by Gorgias,[†] and so subtly but deliberately interwoven by Vergil throughout his poems, and by our own great modern Alfred Noyes (the Book of Earth, p. 202):

“ . . . two clouds like floating swans,
Two swans like small white clouds . . . ”

He rings every possible change of order, so as to vary and avoid monotony; he repeats words for emphasis but hardly ever to help out the number of syllables in a line. This 'leonine tailed rhyme' is, I suppose, one of the most difficult things to sustain, without undue reiteration. I think Bernard has accomplished it admirably.

The best way to prove this is to exhibit a few passages.

In the most recent Episcopal hymnbooks, issued by authority, occur four hymns by J. M. Neale based on Bernard of Cluny's *De contemptu mundi*. They are:

The world is very evil; the times are waxing late;
Be sober and keep vigil; the judge is at the gate . . .

Brief life is here our portion, brief sorrow, shortlived care ;
The life that knows no ending, the tearless life is there . . .

Jerusalem the golden with milk and honey blest,
Beneath thy contemplation sink heart and voice oppressed . . .

For thee, O dear, dear country, mine eyes their vigils keep,
For very love beholding thy Holy Name they weep . . .

They are amongst the most popular and frequently used hymns, and although Neale has done excellent work in his reproduction, the original Latin remains of far higher worth, and no one has been able to reproduce the metre in English without getting away from the sense.

The British and American protestant ecclesiastical authorities have canonised Bernard, and call him St. Bernard, but the Roman Church knows nothing of this.

In the 'Seven Great Hymns of the Mediaeval Church' (N.Y., Randolph, 1865/1866) an attempt was made to deal with our theme, under the title of "the Celestial Country," but most of the errors of the past are repeated.

In S. M. Jackson's 'The Source of Jerusalem the Golden' (with first full English prose translation of the whole poem by Henry Preble) much valuable additional information is given.

In the 'Histoire littéraire de la France' (xii. 237) the great misstatement was made (repeated *ad nauseam* since) that *De contemptu mundi* was first printed in 1483 in Paris by Gaillard. S. M. Jackson corrects this to point out that it was Bernard's "Golden Booklet" which then saw the light in print, but even he seems to ignore the real source of the error.

The error arose because St. Bernard of Clairvaux also wrote a poem entitled 'De contemptu mundi'—an effort of some 100 lines only, of a very mediocre sort, beginning:

O miranda vanitas: o divitiarum
Amor lamentabilis: o virus amarum.
Cur tot viros . . . . . ,

and comprised in 'De arte bene vivendi beneque moriendi,' which was published by Gaillard at Paris

† See Plato. Taylor's translation and introduction to 'the Banquet.'

in 1483 (and republished 1489, 1494, 1497, 1510 *etc.*). It cannot compare with the force, pathos, dignity and poetic rhythm of our Bernard of Cluny.

I hope the two poems and the two authors will no longer be confused.

St. Bernard of Clairvaux got into print in 1483 because he was orthodox, but Bernard of Cluny's long poem was not printed till much later.

As a matter of fact '*De contemptu mundi*' of Bernard of Cluny never saw the light in print until 400 years after it was written, although a fair number of MSS. existed; and it was first printed at Basel by Ludovicus Lucius under the editorship of Mathias Flacius Illyricus (*i.e.* Matthias Francowitz or Vlach) in 1557 [Preface dated 1556], of which but few copies remain in existence.

Unaware of this edition, Nathan Chytraeus (or Kochhafé) published what he thought was the *editio princeps* in 1597 at Bremen (from one MS. in the possession of a friend), a small 8° edition, rather well done and free from gross errors. A third edition appeared at Rostock in 1610, a fourth at Rinteln in 1626, a fifth at Lüneburg in 1640, and a sixth at Frankfort (?) in 1754.

The last edition published was that of Thomas Wright in the Rolls Series, London, 1872, which is also very scarce to-day. S. M. Jackson points out that although a critical text, Wright forgot to give the MS. sources labelled by him in his notes A, B, P. As to this see below.

It has been repeatedly stated that since 1483 the poem "has been frequently reprinted." This is quite erroneous and misleading. Not only were the first two editions issued as late as 1557 and 1597 respectively, but only a few editions have subsequently seen the light, the last of T. Wright, being, according to Jackson, the seventh. All editions must have been issued in very small quantities, unless Rome bought them up and destroyed them, for they are practically not to be procured at this day.

It is therefore not inappropriate for me to bring out a new and complete edition, especially as "fouilles" are at this very moment going on at Cluny (founded 910 or 916), and interest has somewhat revived in this forgotten and decayed Abbey, where several monks of the name of Bernard flourished, and which was graced in our Bernard's time by Peter the Venerable, who was the then Abbot, 1122/1155.

This brings us to a consideration of Bernard's real name.

The editions insist on calling him Morlanensis or Morlacensis, and he is generally reputed to have hailed from Morlaix in the N.W. of France or from Morlas in the South.

The earliest MSS., however, are quite clear for Morvalensis. Hence he was a native of a place called by some name like Morval, perhaps in the Jura, not so far from Cluny; or, as Fabricius suggests, from Maurienne towards the Dauphiné district.

I cannot accept Morlas or Morlaix in view of the fact of my xiiith century MSS. speaking of him as *Morvalensis*. S. M. Jackson shows no preference, and on his title-page calls him Bernard of Cluny, but his own MSS. should have inclined him to Morvalensis.

The identity of Bernard of Cluny forms the subject of an interesting article in the Journal of Theological Studies of April 1907 (vol. viii, No. 31, out of print), but the writer of the article was not aware that the oldest manuscripts style him Morvalensis, so he strives to account for the 1 in Morlanensis. I not think we need follow his argument here.

In the Roman Catholic Encyclopedia, Bernard of Clairvaux has seven columns, while only two are devoted to Bernard of Cluny, but the article on the latter is very fair indeed.

Bernard dedicates his poem to his Father Superior Peter, who was himself no mean versifier, and well instructed in assonance. Trench gives two specimens (in his Sacred Latin Poetry, London, 1849). Judge from the following:

The one begins (*De nativitate Domini*):

Cœlum gaude, terra plaudē
Nemo mutus sit in laude . . .

The other (*De resurrectione Domini*) is as follows:

Mortis portis fractis, fortis	Quod est homini vitale,
Fortior vim sustulit;	Qui, dum captat, capitur,
Et per crucem regem trucem	Et, dum mactat, moritur.
Infernorum perculit.	Sic decenter, sic potenter
Lumen clarum tenebrarum	Rex devincens inferos,
Sedibus resplenduit;	Linquens ima die prima,
Dum salvare, recreare,	Rediit ad superos.
Quod creavit, voluit.	Resurrexit, et revexit
Hinc Creator, ne peccator	Secum Deus hominem,
Moreretur, moritur;	Reparando quam creando
Cujus morte, novâ sorte	Dederat originem.
Vita nobis oritur.	Per Auctoris passionem
Inde Sathan victus gemit,	Ad amissam regionem
Unde Victor nos redemit;	Primus reddit nunc colonus:
Illud illi fit letale,	Unde laetus fit hic sonus.

Perhaps the *De vita mundana* (Anonymous, xiiith cent., Trench, p. 210, and du Meril, *Poésies populaires du moyen âge*, 1847) may be from his pen or from that of Bernard. It runs:

Eheu! Eheu! mundi vita,	Quid putas tibi prodesse,
Quare me dilectas ita?	Si me ducas ad non esse?
Cum non possis mecum stare,	Execro tuum anorem,
Quid me cogis te amare?	Renuo tuum favorem,
Eheu! vita fugitiva,	Desero tuum decorum,
Omni ferâ plus nociva,	Non amo tuum odorem.
Cum tenere te non queam,	Per te ipsam tibi juro,
Cur seducis mentem meam?	Donis tuis nihil euro,
Eheu! vita, mors vocanda,	Quare nil potes donare
Odienda, non amanda,	Nisi penas et plorare.
Cum in te sint nulla bona,	Pellam te de corde meo,
Cur exspecto tua dona?	Adjuvante Christo Deo,
Vita mundi, res morbosa,	Nec permittam te redire,
Magis fragilis quam rosa,	Si debeas interire.
Cum sis tota lacrymosa,	Nec mireris, pestis dira,
Cur es mihi gratiosa?	Si te persequor cum irâ,
Vita mundi, res laboris,	Quare tu mihi fecisti
Anxia, plena timoris,	Quicquid mali potuisti.
Cum sis semper in languore,	Idcirco, vita inepta,
Cur pro te sum in dolore?	Solis fatuus accepta,
Vita mundi fugitura,	Cum sis tota plena sorde,
Incessanter ruitura,	Te refuto toto corde.
Cum in brevi sis mansura,	Toto corde te refuto,
Cur est mihi de te cura?	Nec sententiam commuto,
Vita mundi, res maligna,	Mortem plus volo subire,
Ut ameris nunquam digna,	Tibi, vitae, quam servire.

The final line of the last stanza but one and the first line of the last stanza are exactly in Bernard of Cluny's style. Repetition here, but in a different order. Compare Bernard, Book I:

ll. 23/24	{ Perdita criminis . . . .
	{ Crimine perdita . . . .
ll. 235/6	{ O bona patria lumina sobria . . . .
	{ Ad tua nomina sobria lumina . . . .
ll. 357/8	{ Diluit omnia . . . .
	{ Omnia diluit . . . .
l. 728	Horruit aridus, aruit horridus . . .
ll. 797/8	{ Est tua cernere <i>pallida funere</i> membra vel ora,
	{ <i>Funere pallida</i> , sensibus algida, seque minora.

Compare also l. 515, Sunt caro terrea, terraque carnea . . . . and l. 209, gaudia sumere, sumere vitam.

Bernard was red-hot against the evils of his time, considering them so gross that he says (ll. 805 *seq.*) if Horace, Cato, Persius or Juvenal or Lucilius had lived in his day,—those satirists of their own times,—they would have thought that they had lived in the Golden Age, compared to the times of the xiiith century A.D.

And we might say of our own times what Bernard said of his. Yet humanity changes but little, and all prophets have said the same things. Turn to Isaiah; or to the author of Esdras II. and you will find the identical thing (vii. 36 *seq.*):

"Then said I, Abraham prayed first for the Sodomites, and Moses for the fathers that sinned in the wilderness; and Jesus after him for Israel in the days of Achan (or Achor); and Samuel and David for the destruction; and Solomon for them that should come to the sanctuary; and Helias for those that received rain: and for the dead that he might live; and Ezechias for the people in the time of Sennacherib; and many for many. Even so now, seeing that corruption is grown up and wickedness increased and the righteous have prayed for the ungodly, wherefore shall it not be so now also? He answered me and said: 'This present life is not the end, where much glory doth abide; therefore have they prayed for the weak. But the day of doom shall be the end of this time, and the beginning of the immortality for to come, wherein corruption is past, intemperance is at an end, infidelity is cut off, righteousness is grown, and truth is sprung up.'"

Esdras protests that it had been better not to have given the earth to Adam, who fell, or to have restrained him from sinning. The answer is: "This is the condition of the battle, which man, that is

born upon the earth, shall fight...’ Choose thee life...Swallow then down, O soul, understanding, and devour wisdom...’

It is not until we reach the third canto that Bernard’s fulminations against the clergy, the church, the pope, and the Rome of his day culminate in very fierce denunciation. The first two cantos might pass the Roman Censor of to-day. I do not think the third would, or I should be tempted to dedicate this issue to Rome.

Hitherto Bernard has had no chance to be judged by the ‘ensemble’ of his work. All authors not only quote him piecemeal but run together portions of his lines gathered from different parts of the whole. This Archbishop Trench did in 1849. Neale merely followed Trench when he composed his hymns. The very latest books on the subject do the same thing. I refer to:

An Anthology of Medieval Latin. S. Gaselee, London, 1925.

A History of Christian Latin Poetry. F. J. E. Raby, Oxford, 1927.

The Oxford Book of Medieval Latin Verse. S. Gaselee, Oxford, 1928.

In the first work 32 lines are given, thus distributed: 899-906, 909-918, 933-4, 937-8, 941-4, and 947, clearly an unjustifiable proceeding. In the second work 22 lines are given, thus: 269-274, 301-304, 337-346, 349-350, all from Canto I. In the third work 90 lines are given, selected thus: 1-10, 101-124, 167-172, 179-186, 191-200, 269-290, 1069-1078, but printed in a running form. Line 1030 as printed should be 1070, and the author has left out the word *irruit* in line 1074 (his 1034). He should have noticed that as it stands in his edition there were only 14 syllables to the line instead of 17. These last lines close the first book. Nothing is given from the second or third cantos.

Trench had printed (all from Book I) 167-172, 183-186, 107-116, 119-120, 231-244, 251-2, 255-8, 261-2, 269-282, 297-306, 309-310, 335-346, 355-360, 367-372, 387-388, without any indication of the saltus or jumps, and actually inverting the earlier passages, as shown above.

I do not care to analyse Dr. Neale’s translation at this place beyond putting original and translation side by side, but his version is very free, so that for

‘Regis ibi thronus’ he writes: ‘There is the throne of David,’

a somewhat illegitimate expansion, as the original has nothing about David. The merits and demerits will readily appeal to the reader, and he will see where Dr. Neale has lamentably failed, or where he has succeeded.

The gravest blot is in line 169, where Neale renders *vita perennis*, *i.e.* eternal ‘*life*,’ by eternal ‘*rest*.’ This is wholly illegitimate.

BERNARD.

- 1 Hora novissima, tempora pessima sunt, vigilemus.
- 2 Ecce minaciter, imminet arbiter, ille supremus.
- 3 Imminet, imminet ut mala terminet, æqua coronet,
- 4 Recta remuneret, anxia liberet, aethera donet.
- 5 Auferat aspera, duraque pondera mentis onustae,
- 6 Sobria muniat, improba puniat, utraque justè.

- 101 Curre vir optime, lubrica repreme, præfer honesta,
- 102 Fletibus angere, flendo merebere caelica festa,
- 103 Luce replebere jam sine vespere, jam sine luna,

- 104 Lux nova, lux ea, lux erit aurea, lux erit una.
- 105 Cum sapientia sive potentia patria tradet
- 106 Regna patri sua, tunc ad eum tua semita vadet,
- 107 Tunc nova gloria pectora sobria clarificabit,
- 108 Solvet ænigmata, veraque sabbata continuabit.
- 109 Liber ab hostibus et dominantibus ibit Ebraeus,
- 110 Liber habebitur et celebabitur, hinc jubileus,
- 111 Patria luminis inscia turbinis, inscia litis,
- 112 Cive replebitur, amplificabitur Israhelitis.
- 113 Patria splendida, terraque florida libera spinis
- 114 Danda fidelibus est ibi civibus, hic peregrinis.
- 115 Tunc erit omnibus insipientibus ora tonantis
- 116 Summa potentia, plena scientia, pax rata sanctis
- 117 Pax erit omnibus, illa fidelibus, illa beata,
- 118 Iuresolubilis, invariabilis, intemerata.
- 119 Pax sine crimine, pax sine turbine, pax sine rixa,
- 120 Meta laboribus atque tumultibus, anchora fixa.

- 121 Pax erit omnibus unica, sed quibus? immaculatis,

- 122 Pectore mitibus, ordine stantibus, ore sacratis.
- 123 Pax ea, pax rata, pax superis data, danda modestis,
- 124 Plenaque vocibus atque canoribus atria festis.

NEALE.

- The world is very evil, the times are waxing late,
Be sober and keep vigil—the Judge is at the gate—
The Judge that comes in mercy, the Judge that comes with might,
To terminate the evil, to diadem the right.
When the just and gentle Monarch shall summon from the tomb,
Let man, the guilty, tremble, for man the God shall doom.

- Arise, arise, good Christian, let right to wrong succeed,
Let penitential sorrow to heavenly gladness lead—
To the light that hath no evening, that knows nor moon nor sun,
The light so new and golden, the light that is but one.
And when the Sole-begotten shall render up once more
The kingdom to the Father, whose own it was before,
Then glory yet unheard of shall shed abroad its ray,
Resolving all enigmas, an endless sabbath day.
Then, then from his oppressors the Hebrew shall go free,
And celebrate in triumph the year of Jubilee.
And the sunlit land that recks not of tempest nor of fight
Shall fold within its bosom each happy Israelite.
The home of fadeless splendour, of flowers that fear no thorn,
Where they shall dwell as children, who here as exiles mourn.

- Midst power that knows no limit, & wisdom free from bound,
The beatific vision shall the glad saints around—
The peace of all the faithful, the calm of all the blest,
Inviolate, unvaried, divinest, sweetest, best.
Yes peace, for war is needless, yes calm, for storm is past—
And goal from finished labour, and anchorage at last.
That peace—but who may claim it? The guileless in their way,
Who keep the ranks of battle, who mean the thing they say—
The peace that is for Heaven and shall be for the earth,
The palace that re-echoes with festal song and mirth.

BERNARD.

125 Hortus odoribus affluit omnibus hic paradisus.
 126 Plenaque gratia, plenaque gaudia, cantica, risus.
 {127 Plena redemptio, plena refectio, gloria plena
 128 Vi, lue, luctibus aufugientibus, exule poena.
 129 Nil ibi debile, nil ibi flebile, nil ibi scissum,
 130 Res ibi publica, pax erit unica, pax in idipsum.
 131 Hic furor, hic mala schismata, scandala, pax
     sine pace;
 132 Pax sine litibus et sine luctibus in Sion aree.
 133 O sacra potio, sacra refectio, visio pacis,
 134 Mentis et unctio, non recreatio ventris edacis
 135 Hac homo nititur, ambulat, utitur, ergo fructetur.
 136 Pax rata, pax ea, spe modo, postea re capietur.
 137 Jesus erit pius et decor illius esca beatis,
 138 Pascua mentibus, hanc sitientibus ac satiatis.
 139 Et sitiens eris et satiaberis, hac dape vitae.
 140 In neutro labor, una quies, amor unus utrinque
 141 Civibus aetheris associaberis, advena civis.
 142 Hic tuba, pax ibi, vita manens tibi qui bene vivis.
 143 Hic erit omnibus una fidelibus ultima coena.
 144 Tunc cumulabitur atque replebitur illa sagena.
 145 Denique piscibus integra pluribus, integra magnis
 146 Glorificabitur, hic removebitur anguis ab agnis,
 147 Scissa ruentibus, integra stantibus integratae.
 148 Inde cremabitur, hinc solidabitur, ô Deus à te,
 149 Gens nova, grex novus, et numerus bonus ille
     bonorum
 150 Jerusalem petet, hic dat, ibi metet ordo piorum.
 151 Grex erit inclitus hoc patre prædictus, hoc duce
     nexus
 152 Qui tulit omnia sanguine noxia rex crucifixus.
 153 Grex sacer ordine, splendidus agmine, lumine
     plenus,
 154 Vivet eo duce, qui tulit in cruce, rex Nasarenus
 155 Pastus odoribus, interioribus, atque superno,
 156 Nectare dulcia protrahet ocia perpetue verno,
 157 Per sacra lilia perque virentia germina florum
 158 Exspaciabitur ac modulabitur ordo piorum.
 159 Pectora plausibus atque canoribus ora parabit,
 160 Dum sua crimina lapsaque pristina stans
     memorabit.
 161 Quo fuit amplior error iniquior, actio mentis,
 162 Laus erit amplior, hymnus et altior hanc abolentis,
 163 Unica cantio, tunc miseratio plena tonantis
 164 Laus erit unica pro stipe cœlica præmia dantis
 165 Pro stipe præmia, pro cruce gaudia, pro nece vita;
 166 Illa tenebitur, unde replebitur Israhelita.
 167 Hic breve vivitur, hic breve plangitur, hic breve
     fletur.
 168 Non breve vivere, non breve plangere, retribuetur.
 169 O retributio, stat brevis actio, vita perennis.
 170 O retributio, coelica mansio stat lue pennis.
 171 Quid datur? Et quibus? Aether egentibus, et
     cruce dignis.
 172 Sidera vermbus, optima sontibus, astra malignis.
 173 Coelica gratia criminis omnia non modo donat
 174 Sed super aethera suscipe viscera tanta coronat.
 175 Omnibus unica cœlica gratia retribuetur
 176 Omnibus omnibus ulceræ flentibus accipietur.
 177 Tunc rosa sanguine, lilia virgine mente micabunt.
 178 Gaudia maxima te pia lacryma te recreabunt.
 179 Nunc tibi tristia, tunc tibi gaudia, gaudia quanta
 180 Vox nequit edere, lumina cernere, tangere planta.
 181 Post nigra, post mala, post fera scandala quam
     caro præstat
 182 Absque nigredine, lux sine turbine, pax tibi restat.
 183 Sunt modo prælia, postmodum præmia, qualia plena,
 184 Plena refectio, nullaque passio, nullaque pœna.
 185 Spe modo vivitur et Sion angitur à Babylone,
 186 Nunc tribulatio, tunc recreatio, sceptra, coronae.
 187 Ergo Rachel Lea tunc patriæ via, Martha Mariae,
 188 Ira Saul David, Assyrii Judith, Achab Eliae

NEALE.

The garden breathing spices, the paradise on high,
 Grace beautified to glory, unceasing minstrelsy.

{

There nothing can be feeble, there none can ever mourn,
 There nothing is divided, there nothing can be torn.
 'Tis fury, ill, and scandal, 'tis peaceless peace below,

Peace, endless, strifeless, ageless, the halls of Sion know.
 O happy, holy portion, refectio for the blest,
 True vision of true beauty, sweet cure of all distrest.
 Strive, man, to win that glory; toil, man, to gain that light;
 Send hope before to grasp it, till hope be lost in sight;
 Till Jesus gives the portion, those blessed souls to fill—
 The insatiate, yet satisfied, the full yet craving still.
 That fulness and that craving alike are free from pain,
 {Where thou, midst heavenly citizens, a home like theirs
     shalt gain.

Here is the warlike trumpet; there life set free from sin,
 When to the last great supper the faithful shall come in;
 When the heavenly net is laden with fishes many & great
 { (So glorious in its fulness, yet so inviolate)

And perfect from unperfected, and fall'n from those who
     stand,
 And the sheep-flock from the goat-herd shall part on either
     hand.
 And these shall pass to torment, & those shall triumph then,
 The new peculiar nation, blest number of blest men.
 Jerusalem demands them, they paid the price on earth,
 And now shall reap the harvest in blissfulness and
     mirth—
 The glorious holy people, who evermore relied
 Upon their Chief and Father, the King the crucified—
 The sacred ransomed number, now bright with endless sheen,
 Who made the Cross their watchword, of Jesus Nazarene,
 Who (fed with heavenly nectar, where foul-like odours play)
 Draw out the endless leisure of that long vernal day.
 And through the sacred lilies and flowers on every side,
 The happy dear-bought people go wandering far and wide.
 Their breasts are filled with gladness, their mouths are
     tuned to praise,
 What time now safe for ever on former sins they gaze;

The fouler was the error, the sadder was the fall,
 The ampler are the praises of Him who pardoned all.
 Their one and only anthem, the fulness of His love,
 Who gives instead of torment eternal joys above—
 Instead of torment, glory; instead of death, that life
 Wherewith your happy country, true Israelites, is rife.
 Brief life is here our portion, brief sorrow, short-lived care,

The life that knows no ending—the tearless life is there.
 O happy retribution, short toil, eternal rest,
 For mortals and for sinners, a mansion with the blest.
 That we should look, poor wanderers, to have our home on
     high,
 That worms should seek for dwelling beyond the starry sky!
 To all one happy guerdon, of one celestial grace,
 For all, for all who mourn their fall, is one eternal place.

And martyrdom hath roses upon that heavenly ground,
 And white and virgin lilies for virgin-souls abound.
 There grief is turned to pleasure—such pleasure as below
 No human voice can utter, no human heart can know.
 And after fleshly scandal, and after this world's night,

And after storm and whirlwind, is calm and joy and light.
 And now we fight the battle, but then shall wear the crown
 Of full and everlasting and passionless renown,
 And now we watch and struggle and now we live in hope,
 And Sion in her anguish with Babylon must cope.

BERNARD.

189 Cedet, et omnia mitibus obvia, spes speciei,
 190 Semina fructibus, et sonus actibus, umbra diei.
 191 Qui modo creditur, ipse videbitur, atque scictur,
 192 Ipse videntibus, atque scientibus attribuetur.
 193 Plena refectio, tunc pia visio, visio Jesu.
 194 Hunc speculabitur, hoc satiabitur Israel Esu,
 195 Hoc satiabitur, huic sociabitur in Sion arce,
 196 O bone rex, ibi nullus eget, tibi dicere parce.
 197 Cor miserabile, corpus inutile non erit ultra,
 198 Nulla cadavera nullaque funera, nulla sepulcra,
 199 Quodque beatius est, mala longius omnia fient,
 200 Ob tua crimina, jam tua lumina non madefient ;
 201 Flendaque gaudia, blandaque prelia carnis
 abibunt ;

202 Fraus, probra, jurgia, quid moror ? omnia prava
 peribunt,
 203 Nulla gravamina, jam cruciamina, nulla timebis.
 204 Nulla nefaria, nulla nocentia, nil grave flebis.
 205 Quae cruce se terit, haec caro flos erit, haecque
 favilla.
 206 Non erit amplius, unde sit anxius ille vel illa.
 207 Nec stipe pascere, nec prece flectere, quemquis
 egebit,
 208 Nec lue perditus aut nece territus, aut cruce flebit.
 209 Flendo merebere, gaudia sumere, sumere vitam,
 210 Nec stipe, nec prece, nec lue, nec nece, nec cruce
 tritam.

211 Cœlica copia, cœlica copia, cum patefiet
 212 Lux nova mentibus et Deus omnibus omnia fiet.
 213 Gens bene vivida, vitaque florida fons Dauid undans
 214 Lux erit aurea, terraque lactea, mella redundans.
 215 Lux ea vespera gens lue funere vita carebit

216 Jesus habebitur, ipse tenebitur, ipse tenebit.
 217 Lux erit illius, illius unius esca benignis
 218 Absque cibo cibus, his proprie quibus est cor
 ut ignis.
 219 Hunc speculabimur et saturabimur hunc
 speculando,
 220 Cum chorus infimus astra replebimus agmine
 sancto.
 221 Spe modo nitimur, ubere pascimur hic, ibi pane.

222 Nox mala plurima dat, dabit intima gaudia mane,
 223 Gaudia passio, regna redemptio, crux sacra portum.
 224 Lacryma plaudere, poena quiescere, terminus
 ortum.

225 Jesus amantibus afferet omnibus alta trophyae,
 226 Jesus amabitur, atque videbitur in Galilaea.
 227 Mane videbitur, umbra fugabitur, ordo patebit
 228 Mane nitens erit, et bona qui gerit ille nitabit
 229 Tunc pia sentiet auris, et audiet, ecce tuus rex,
 230 Ecce Deus tuus, ecce decor suus hic stat, abit lex
 231 Pars mea, rex meus, in proprio Deus ipse decore
 232 Visus amabitur atque videbitur auctor in ore.
 233 Tunc Jacob Israel, et Lea tunc Rachel efficietur.

234 Tunc Sion atria, pulchraque patria perficietur.

235 O bona patria, lumina sobria, te speculantur,
 236 Ad tua nomina sobria lumina collachrymantur.
 237 Est tua mentio pectoris unctio, cura doloris :

238 Concipientibus æthera mentibus ignis amoris.
 239 Tu locus unicus illeque cœlicus es Paradisus,
 240 Non ibi lacryma sed placidissima gaudia risus,
 241 Est ibi consita laurus, et insita cedrus hysopo

242 Sunt radiantia jaspide mœnia, clara pyropo.
 243 Hinc tibi Sardius, inde Topazius, hinc Amethystus,

244 Est tua fabrica concio cœlica, gemmaque Christus
 245 Lux tua mors crucis, atque caro ducis est crucifixi,

NEALE.

{ But He whom now we trust in shall then be seen & known,
 And they that know & see Him shall have Him for their own.

The miserable pleasures of the body shall decay ;

The bland & flattering struggles of the flesh shall pass away ;
 And none shall there be jealous & none shall there contend ;
 Fraud, clamour, guile—what say I ? All ill, all ill shall end.

And there is David's fountain, and life in fullest glow ;
 And there the light is golden, and milk and honey flow—
 { The light that hath no evening, the health that hath no sore,
 The life that hath no ending, but lasteth evermore.
 There Jesus shall embrace us, there Jesus be embraced—
 That spirit's food & sunshine, whence earthly love is chased.

Amidst the happy chorus a place, however low,
 Shall show Him us, & shewing, shall satiate evermo (*sic*).

{ By hope we struggle onward, while here we must be fed
 { By milk as tender infants, but there by Living Bread.
 The night was full of terror, the morn is bright with gladness,
 The Cross becomes our harbour, & we triumph after sadness.

And Jesus to His true ones brings trophies fair to see ;
 And Jesus shall be loved and beheld in Galilee.
 Behold when morn shall waken and shadows shall decay,
 And each true-hearted servant shall shine as doth the day ;
 And every ear shall hear it—“ Behold thy King's array,
 Behold thy God in beauty, the Law hath passed away.”
 Yes, God my King and portion, in fulness of His grace,
 We then shall see for ever, and worship face to face.
 Then Jacob into Israel, from earthlier self estranged,
 And Leah into Rachel for ever shall be changed ;
 Then all the halls of Sion for aye shall be complete,
 And in the land of Beauty all things of beauty meet.
 For thee, O dear dear Country, mine eyes their vigils keep,
 For very love beholding thy happy name they weep.
 The mention of thy glory is unction to the breast,
 And medicine in sickness, and love and life and rest.

O one, O onlyne Mansion, O Paradise of joy,
 Where tears are ever banished, and smiles have no alloy,
 Beside thy living waters all plants are great and small,
 The cedar of the forest, the hyssop of the wall ;
 With jaspers glow thy bulwarks, thy streets with
 emeralds blaze,
 The sardius and the topaz unite in thee their rays ;
 Thine ageless walls are bonded with amethyst unpriced,
 Thy saints build up its fabric, & the cornerstone is Christ.
 The Cross is all thy splendour, the Crucified thy praise,

† This line of Neale probably applies to line 199 out of order.

BERNARD.

246 Laus benedictio, conjubilatio personat ipsi.
 247 Dos tibi florida, gemmaque lucida rex Nasarenus
 248 Jesus homo Deus, annulus aureus, ortus amoenus
 249 Janua, janitor, ipseque portitor, ipseque portus,
 250 Ipse salutifer est tibi lucifer, arrha vir ortus.
 251 Tu sine littore, tu sine tempore, fons modo rivus,
 252 Dulce bonis sapis, estque tibi lapis undique vivus.
 253 Ipse tuus Deus et lapis aureus est tibi murus
 254 Inviolabilis, insuperabilis, haud ruiturus.
 255 Est tibi laurea, dos datur aurea, sponsa decora
 256 Primaque principis oscula suscipis, inspicis ora.
 257 Candida lilia viva monilia sunt tibi sponsa,
 258 Agnus adest tibi sponsus, ades sibi tu speciosa,
 259 Pax tua præmia, conditor atria, crux sacra portæ
 260 Ars tua plaudere, munera vivere jam sine morte.
 261 Tota negotia cantica dulcia, dulce tonare,
 262 Tam mala debita quam bona præbita conjubilare.
 263 Sors tua gaudia sine parentia, nil dare triste
 264 Lex tua psallere, gloria dicere, laus tibi Christe.
 265 Urbs Sion, urbs bona, patria consona, patria lucis,
 266 Ad tua gaudia corda soles pia ducere ducis
 267 Jerusalem pia patria, non via, pulchra platea,
 268 Ad tua munera fit via dextera Pythagoreæ,
 269 Urbs Sion aurea, patria lactea, cive decora,
 270 Omne cor obruis, omnibus obstruis et cor et ora,
 271 Nescio, nescio quae jubilatio, lux tibi qualis,
 272 Quam socialia gaudia, gloria quam specialis.
 273 Laude studens ea tollere mens mea, victa fatiscit.
 274 O bona gloria vincor in omnia laus tua vincit.
 275 Sunt Sion atria conjubilantia, martyre plena,
 276 Cive micantia principe, stantia luce serena.
 277 Sunt ibi pascua mitibus afluua, præstita sanctis.
 278 Regis ibi tonus agminis et sonus est epulantis,
 279 Gens duce splendida, concio candida vestibus albis,
 280 Sunt sine fletibus in Sion ædibus, ædibus almis;
 281 Sunt sine crimine, sunt sine turbine, sunt sine lite
 282 In Sion arcibus editioribus Israhelitæ.
 283 Pax ibi florida, pascua vivida, viva medulla,
 284 Nulla molestia, nulla tragedia, lacryma nulla.
 285 O sacra potio, sacra refection, pax animarum.
 286 O pius, ô bonus, ô placidus sonus, hymnus earum.
 287 Sufficiens cibus est Deus omnibus ipse redemptis,
 288 Plena refection, propria visio cunctipotentis.
 289 Ejus habet satis, his tamen est sitis ejus anhela,
 290 Absque doloribus, absque laboribus, absque
     querela.
 291 Huic magis, huic minus, ille patens sinus est
     deitatis.
 292 Plurima mansio, stat retributio plurima patris.
 293 Luna minoribus ante fit ignibus et sibi Phœbus,
 294 Praeest ea noctibus, hiique fretantibus, ille diebus.
 295 Cernis in aethere plus renitescere sidere sidus,
 296 Sic medioeria, summaque præmia credito fidus.
 297 Urbs Sion inclyta, gloria debita glorificandis,
 298 Tu bona visibus interioribus, intima pandis,
 299 Intima lumina, mentis acumina te speculantur.
 300 Pectora flammæa, spe modo, postea sorte lucrantur.
 301 Urbs Sion unica, mansio mystica, condita caelo,
 302 Nunc tibi gaudeo, nunc mihi lugeo, tristor, anhelo
 303 Te, quia corpore non queo, pectora saepe penetra,
 304 Sed caro terrea, terraque carnea, mox eado retro.
 305 Nemo retexere, nemoque promere sustinet ore,
 306 Quo tua moenia, quo capitolia plena nitore,
 307 Id queo dicere quomodo tangere pollice cœlum,
 308 Ut mare currere sicut in aere figere telum.
 309 Opprimit omne cor ille tuus decor, O Sion, ô pax.
 310 Urbs sine tempore, nulla potest fore laus tibi
     mendax,

NEALE.

His laud and benediction thy ransomed people raise.
 "Jesus the Gem of Beauty, true God and man" they sing,
 "The never-failing Garden, the ever-golden Ring;
 "The Door, the Pledge, the Husband, the Guardian of the
     Court;
 "The Day-star of Salvation, the Porter and the Port."
 {Thou hast no shore, fair Ocean, thou hast no time, bright day,
 {Dear fountain of refreshment, to pilgrims far away.
 {Upon the Rock of Ages they raise thy holy Tower,
 {
 Thine is the victor's laurel and thine the golden dower.
 {Thou feel'st in mystic rapture, O Bride that know'st no guile,
 {The Prince's sweetest kisses, the Prince's loveliest smile;
 {Unfading lilies, bracelets of living pearl thine own;
 {The Lamb is ever near thee, the Bridegroom thine alone.
 {The Crown is He to guerdon, the Buckler to protect,
 {And He himself the Mansion, and He the Architect.
 {The only art thou needest—thanksgiving for thy lot;
 {The only joy thou seekest—the Life where Death is not.
 {And all thine endless leisure in sweetest accents sings
 {The ill that was thy merit, the wealth that is thy King's.
 {

Jerusalem the golden, with milk and honey blest,
 Beneath thy contemplation sink heart and voice opprest.
 {I know not, oh I know not what social joys are there,
 {What radiancy of glory, what light beyond compare!
 {And when I fain would sing them my spirit fails and faints,
 {And vainly would it image the assembly of the saints.
 {They stand those halls of Sion conjubilant with song,
 {And bright with many an angel and all the martyr throng;
 {The Prince is ever in them, the daylight is serene;
 {The pastures of the blessed are decked in glorious sheen.
 {There is the throne of David, and there from care released,
 {The song of them that triumph, the shout of them that feast;
 {And they who with their Leader have conquered in the fight
 {For ever and for ever are clad in robes of white.

{O holy placid harp-notes of that eternal hymn,
 {O sacred sweet refection and peace of Seraphim.
 {O thirst for ever ardent, yet evermore content;
 {O true peculiar vision of God cunctipotent.

{Ye know the many mansions for many a glorious name
 {And divers retributions that divers merits claim;

{For midst the constellations that deck our earthly sky
 {This star than that is brighter—and so it is on high.
 Jerusalem the glorious, the glory of the Elect!
 {O dear and future vision that eager hearts expect!
 {E'en now by faith I see thee, e'en here thy walls discern,
 {To thee my thoughts are kindled, & strive & pant & yearn.
 Jerusalem the only, that look'st from Heaven below,
 In thee is all my glory, in me is all my woe;
 And though my body may not, my spirit seeks thee fain,
 Till flesh and earth return me to earth and flesh again.
 {O none can tell thy bulwarks, how gloriously they rise,
 {O none can tell thy capitals of beautiful device.

{Thy loveliness oppresses all human thought and heart,
 {And none, O peace, O Sion, can sing thee as thou art.

BERNARD.

311 O nova mansio, te pia concio, gens pia munit,
312 Provehit, excitat, auget, identitat, efficit, unit.
313 Te Deus expolit, angelus excolit, incolit ordo,
314 Cui cubus additur et sonus editur à decachordo.
315 Florida vatisbus, aurea patribus es duodenis,
316 Clara fidelibus esurientibus hic, ibi plenis
317 Sunt tibi lilia, pura cubilia virginitatis,
318 Est rosa sanguine, purpura lumine sobrietatis,
319 Teque patrum chorus ornat, habet torus immaculatus
320 Sacraque victima, sacraque lacryma, pœna reatus
321 Rex tibi praesidet, et tua possidet atria magnus,
322 Qui patris unicus est leo mysticus, et tamen agnus.
323 Rex tibi filius unicus illius ille Mariae
324 Stirps sacra virginis, auctor originis, osque Sophiac.
325 Hic sapientia linguaque patria, patria dextra.
326 Continet arbiter, omnia sub, super, intus et extra.
327 Astra regit Deus, astra cinis meus audet in illo,
328 Qui quasi propria continet omnia, facta pugillo.
329 Cum patre filius atque paracletus æquus utrique,
330 Omnia continet, omnibus eminent, omnis ubique.
331 Hunc bene quaerimus, ergo videbimus, immo
videnius,
332 Hunc speculabimus, hoc satiabimus, hunc
sitiemus,
333 Cernere jugiter atque perenniter ora tonantis,
334 Dat lucra jugia, perpetualia, dat lucra sanctis.
335 O sine luxibus, ô sine luctibus, ô sine lite,
336 Splendida curia, florida patria, patria vitae.
337 Urbs Sion inclyta, patria condita littore tuto,
338 Te peto, te colo, te flagro, te volo, canto, saluto !
339 Nec meritis peto, nam meritis meto morte perire,
340 Nec reticens tego, quod meritis ego, filius irae,
341 Vita quidem mea, vita nimis rea, mortua vita,
342 Quippe reatibus exitialibus, obruta, trita.
343 Spe tamen ambulo, præmia postulo, speque fideque
344 Illa perennia postulo præmia nocte dieque.
345 Me Pater optimus atque piissimus, ille creavit,
346 In lue pertulit, ex lue sustulit, à lue lavit.
347 Spes mihi plurima, spes validissima stat, stet in ipso,
348 Qui sua lumina post tua crimina præbet abyso.
349 Dum sua suppleo robora, gaudeo, dum mea, ploro,
350 Cum sibi gaudeo, tum mibi defleo, fliere laboreo,
351 Dum sua cogita viscera suscito gaudia cordis,
352 Dum mea sordida mens jacet algida, conscientia sordis,
353 Magna potentia, maxima gratia laxet iniquo,
354 Magna piacula, maxima vincula daemone victo,
355 Gratia coelica sustinet unica totius orbis,
356 Parcere sordibus interioribus, unctio morbis,
357 Diluit omnia coelica gratia, fons Dauid undans,
358 Omnia diluit, omnibus afluxit, omnia nundans.
359 O pia gratia, celsa palatia cernere præsta,
360 Ut videam bona, festaque consona, coelica festa,
361 Non animo coquar, aut sequar, aut loquar omne
profanum,
362 Hungar habentibus, æthera civibus, et sequar
agnum.
363 Sim lue pectoris intro carens, foris hostile, laboreo,
364 Frigore, grandine, carne, libidine, morte, timore.
365 O sine crimine vel sine turbine, patria coeli,
366 Te reus ardeo, plus loquar, audeo mente fideli,
367 O mea spes, mea tu Sion aurea, clarior auro,
368 Agmine splendida, stans due: florida, perpetæ lauro.
369 O bona patria, num tua gaudia teque videbo ?
370 O bona patria, num tua præmia plena tenebo ?
371 Dic mihi flagito, verbaque redditio, dicque videbis,
372 Spem solidam gero, remne tenens ero ? Dic
retinebis.
373 Plaude cinis meus, est tua pars Deus, ejus es et sis.
374 Rex tuus est tua portio, tu sua, ne sibi desis.

NEALE.

New mansion of new people, whom God's own love & light
Promote, increase, make holy, identify, unite.
Thou city of the angels, thou city of the Lord!
Whose everlasting music is the glorious decachord.
And there the band of prophets united praise ascribes,
And there the twelvefold chorus of Israel's ransomed tribes,
The lily-beds of virgins, the rose's martyr-glow,
The cohort of the Fathers, who kept the faith below.

And there the Sole-begotten is Lord in regal state,—
He, Judah's mystic Lion, He Lamb immaculate.

O fields that know no furrow, O state that fears no strife,
O princely bowers, O land of flowers, O realm & home of life.
Jerusalem exulting, on that surest shore,
I hope thee, wish thee, sing thee and love thee evermore!
I ask not for my merit, I seek not to deny
My merit is destruction, a child of wrath am I.

But yet with Faith I venture, and Hope upon my way,
For those perennial guerdons I labour night and day.
The best & dearest Father, who made me, & who saved
Bore with me in defilement, and from defilement laved.
When in His strength I struggle, for very joy I leap,
When in my sin I totter, I weep or try to weep;

And grace, sweet grace celestial, shall all its love display,
And David's royal fountain purge every sin away.

My golden Sion, O lovelier far than gold,
With laurel-girt battalions and safe victorious fold.
O sweet and blessed Country, shall I ever see thy face?
O sweet and blessed Country, shall I ever win thy grace?
I hope the hope within me to comfort and to bless,
Shall I ever win the prize itself? O tell me, tell me,
'Yes'!
Exult, O dust and ashes! The Lord shall be thy part,
His only, His for ever, thou shalt be and thou art.
Exult, O dust and ashes! The Lord shall be thy part,
His only, His for ever, thou shalt be and thou art.

Some lines in the above of Dr. Neale are very weak. All is unequal and utterly inferior to the original. He actually reached and passed that grand line (338):

Te peto, te colo, te flagro, te volo,—canto, saluto!

and all that he can make of it is :

“ I hope thee, wish thee, sing thee, and love thee evermore.”

Now there is no ‘loving’ about it, nor any ‘evermore’—a forced ending to rhyme with ‘shore.’

Anything would be better that were closer to the original, as, for instance :

“ To thee I turn, and need thee,
I worship at thy shrine,
I burn for thee, I seek thee,
And I salute thee—mine ! ”

Nor does Dr. Neale attempt lines 362/364, resuming at 367 and ending, feebly enough, at 374.

Thereafter there are many grand passages unknown to his public.

And further, there is this to notice. As Neale showed bias by translating in line 169 eternal *rest* for eternal *life* (*vita perennis*), so he seems to have left untranslated three lines from 289 to 291 in the midst of his running translation, perhaps because he did not agree with the sentiments in line 291 :

“ *Huic magis, huic minus, ille patens sinus est Deitatis,*”

i.e. “ To one more, to one less—from that open purse (or bounty) of Deity,” although the parable of the talents confirms that there shall be inequality of rewards.

The line following is :

“ *Plurima mansio, stat retributio plurima patris,*”

which Neale translated into two lines (four of his couplets) :

“ *Ye know the many mansions for many a glorious name
And divers retributions that divers merits claim.*”

In the last line he perhaps reflects ‘*huic magis, huic minus*’ of line 291, without translating the whole.

III.

We now reach the Manuscripts, of which fortunately more copies have survived than of the printed editions! I have collated all the known ones with the three principal printed editions.

As regards the author very little is known about him, and nothing of his birthplace. He appears to have been a French monk, living at Cluny when the poem was composed, but the best (and nearly all the) mss. speak of him as *Morvalensis*, although literature persists in dubbing him *Morlanensis* : ‘of Morlaix’ or ‘of Morlas,’ places in the West and South respectively; whereas he probably was native of the East, Morval being either in the Jura or on the confines of Dauphiné, as stated above.

The poem has some 2966 lines (Book I. = 1078, II. 974, III. 914).

Here is an approximate list of the mss. known, with my symbols. There may be others unknown to me. To this I add the editions of 1557, 1597 and 1872, designated **F**, **Br** and **W** respectively.

- B.** Bodleian Digby 65.33. xiv. 2 cols. 50 lines very small. Practically the same as **MB1** (in single col.) and later.
- Br.** Editio Chytræi. Bremen 1597. The second edition, printed in italic type, small 8°, thought by the editor to be an *editio princeps*. This is Wright’s P or the ms. underlying it.
- D.** Douai 825. XIII century. Complete. Collated by me for this edition.
- F.** Editio Flacii Illyrici. Basel 1557. The first complete edition. Printed small 8° in italic type, without any division between the books. See below.
- H.** A ms. cited in a current catalogue of the Leipzig dealer, K. W. Hiersemann, said to be written in S. Germany end of XIth century, but it cannot be quite as early. Contains Cantos I and II. Lacks III.
- M.** Mazarine 996. Fragment dated 1516.
- MB1.** Cleopatra A. VIII. End of XIII. By an English scribe. This (or **B**) is Wright’s A in his notes, and base of his text.
- MB2.** Additional 16895. xiv. Also by an English scribe, in large script. Base of **F**, with a few new readings.
- MB3.** Additional 22287. xiv. Practically identical with the **D** recension. Has a good base, when agreeing with **D. O. NI** together. Preserves a few possible original readings.
- MB4.** Additional 35091. xiv. Extremely careless. Not used by me beyond Canto I, but of the same type as **MB2** and **F**.
- NI.** Paris. Nat. Lat. 8433. Early XIII. Complete. Bicolumnar, 34 lines to a col., very difficult to read. In a collection of Miscellanies on good vellum. Poem begins on f° 90.

N₂. Paris. Nat. Lat. 11341. Only a fragment on f° 110. Early date, but later than N₁ (xiii/xiv).

N₃. Paris. Nat. Lat. 15150 Almost complete, but careless. Single cols. of 38 lines (xiv/xv).

O. St. Omer. Town Library No. 115 (*ex monasterio S. Bertino*). xiii. Complete. Bicolumnar, good text.

T. Toulouse 162 (*frag.*).

V₁. Vienna 978. xiv. Complete. Long double columns.

[V₂. Vienna? (Said to be No. 898, but 898 does not contain the poem)].

W. Editio Wright 1872 (Rolls Series). Text based on MB₁ (British Museum, his A).

NOTE.—One star means first hand (as B*), two stars second hand (B**).

The recensions roughly divide as follows: B - MB₁ - W.

Br - F - MB₂ - 4.

D - MB₃ - (N₃) - O.

H, and N₁, and V₁.

Fortunately our sources are nearly all of the xiiith century, and some of them not much later than fifty years after Bernard wrote.

I began by using N₁ and D, which represent two somewhat differing streams. I then found that the unexplored St. Omer ms. linked these up, and while being more partial to D than to N₁, sometimes deserted D for N₁, besides having readings of its own, and occasionally supporting the printed text of Br or F against D. N₁.

N₁ is very early xiiith century, corrected by the scribe and by another early hand. D is also xiiith century. Mr. Omont thinks it is as old as N₁, but both from external and internal observation I think N₁ is the elder codex. It would be invaluable if it were more carefully copied, but now that we have O as a check, we cannot go far wrong. The ligatures in O are bad enough, but they are terrible in N₁, so much so that one cannot distinguish between *una* and *ima*, *huic* and *hinc*; *rerum* is written *rr*, *oratione* = *oroe*, *rationem* = *rōm*, *ferarum* = *fār*, *causa* = *cā* (in others = *circa*, but generally *c̄*), *materia* = *m̄*; but it is when the words are run together that it is hard on the eyes, thus *grāpdira* means *gratia perdita*; and for *habebere* on two successive lines we have *habelē* and *hēlē*.

As to *mitibus* or *nutibus* in II. 453 it is very difficult to distinguish. MB₃ seems to have *mitibus*.

The ms. O is generally more easily understood, although there are a few places of some difficulty.

B in the Bodleian is also xiiith century or early xiv and difficult to read, written with a thick pen; cā in that ms. means *causa* as in some others, and cāz = *causaque*.

This B stands at the base of Wright's text of 1872, although he does not say so, for he used its sister MB₁, and the B in his notes is quite a different ms. or edition (unknown to me).

The P of his notes must be a ms. underlying Br and not the edition itself of 1597. Where is this ms.? It is not B or any of the MB₁, 2. 3. 4. Of MB₂. 3. 4 Wright made no use. They sometimes agree with Br, as *delubra* for *moenia* in I. 36, which also accords with the ms. used by F.

There is no C in Wright's notes to the *De contemptu mundi*. Jackson is wrong.

St Omer 115.

The ms. (as also MB₂) has the peculiarity of giving but one joint letter termination to the double rhyming couplet. The scribe of N₁ began thus, but soon abandoned it. The scribe of St. Omer carries this method right through. It has a valuable side to it, but is open to the objection of possible 'accommodation.' Thus *morbis* must agree with *orbis* in the accompanying line. Some mss. have *mortis* in several places, being content to let the final -is rhyme. [O justifies quite a few readings of Br and F against D].

The St. Omer ms. (designated here O) has a number of fresh readings; the principal ones I put on record at this place as the ms. has not hitherto been used by any editor and is most valuable.

I. 38	micantia (<i>pro nitentia</i>)	I. 1044	non (<i>pro nil</i>)
186	retributio (<i>pro recreatio</i>)	II. 24	festaque (<i>pro tectaue</i>)
237	criminis (<i>pro pectoris</i>)	35	furor (<i>pro scelus</i>)
354	potentia (<i>pro piacula</i>)	116	dure (<i>pro curae</i>)
426	orbis (<i>pro aether</i>)	317	premit (<i>pro regit</i>)
446	the line is quite different.	415	colit (<i>pro terit</i>)
550	multa (<i>pro plura</i>) (So MB ₃).	455	tamen (<i>pro quidem</i>)
711	tollis (<i>pro condis</i>)	622	<i>fin.</i> scienter (<i>pro furenter</i>)
721	ortis (<i>pro orbis</i>)	695	pia (<i>pro proba</i>)
906	disce (<i>pro scito</i>)	825	mihi (<i>pro bene</i>)

II. 860	dant sibi (<i>pro</i> non <i>freta</i>)	III. 253	sceler (<i>pro</i> celer)
870 <i>fin.</i>	mille (<i>pro</i> villa <i>c</i>)	536	ante (<i>pro</i> inde)
931	tot (<i>pro</i> nunc)	705 <i>init.</i>	Et (<i>pro</i> Qui)
III. 102	Criminis est modus (<i>pro</i> Estque nimis modus)	754 <i>init.</i>	Sus (<i>pro</i> Sed)
109 <i>fin.</i>	est gravis unus (<i>pro</i> omnibus unus)	764	Robora (<i>pro</i> Re bona)
148	rea (<i>pro</i> ita)	866	evigilat
248	omnia (<i>pro</i> impia)	867	sic (<i>pro</i> si)
		868	sive (<i>pro</i> sine)

That the scribe knew Greek is shown at II. 642, Hierlm being his abbreviation for Jerusalem: confirmed by his use twice (but only twice) of the Tironian $\div$ for est (instead of $\bar{e}$, which he has hundreds of times) as this is also in use in Greek mss. for $\dot{\epsilon}\sigma\tau\iota$.

In II. 405 *gens asinaria* is written out in full, while at II. 270 *pons aīarū* (*pons animarum*) is contracted, and this gave rise to Wright's unwarranted *pons asinurum*, which Preble translated faithfully 'bridge of asses' instead of 'bridge for souls.' No ms. reads thus. All *animarum*.

N2 is a mere fragment and contains but 48 out of the 3000 lines. It begins Lib. I. 1-8, then 13-14, 25-26, followed by 23-24, and then jumps to 739-740, 737-738, 760-761, etc., but it is a loose product and probably a memorial potpourri, and is practically negligible. It is an early vellum document, but later than **N1**. I print the beginning of it below:

Hora novissima tempora pessima sunt, vigilemus—
Ecce minaciter imminet arbiter ille supremus—
Imminet · imminet · ut mala terminet · equa coronet--
Recta remuneret · anxia liberet · ethera donet—
Sublevet aspera longaque pondera mentis honuste—
Sobria muniat · improba puniat · utraque juste—
Ille piissimus · ille gravissimus · ecce venit rex—
Surgat homo reus · instat homo deus a patre judex—
Imminet arbiter ille fideliter expositurus—
Que dabit aut dedit · ad bona *lux* reddit · ad mala durus—
Tunc sacra contio sacra creatio percipietis--
Perpetualia veraque gaudia qui modo fletis—
Cetera perdita cetera debita · turba gehenne—
Stat modo · tunc ruet · hic stat · ibi luet, acta perenne—
O caro carnea nunc quasi lactea, per breve vermis—
Nunc homo cras humus · istud enim sumus · unus superbis—

N3 is a considerably later document (xiv/xv). It is almost complete, written with a heavy quill and bad ink on paper; single columns, 38 lines to a page. It is roughly executed but approximates the **D** recension, so that we can neglect **N3** if opposed by **D. O** or **D. N1** or **D. N1. O**. Decadence in the matter of accuracy is very noticeable in **N3**. I have given its readings however, not throughout, but over a considerable section (II. 1-440), where its authority can be assessed by a competent reader. It confirms most of the best readings, where **N1** diverges, and thus has some utility.

T is negligible and only a fragment.

M is late, quite useless, has only 400 lines, and is not the real thing at all.

VI. See below.

B, the only ms. of Bernard in the Bodleian (without the Prologue).

I thought it might have been used by Wright, but evidently it was **MB1** which he chose for base, and he is perfectly silent as to some absolutely new readings by **B**, such as (on the very first page):

1. 5. *delinquit* pondera for *duraque* pondera,

indulged in by no other of our known mss., and not found in **MB1**. But although the words are closely set to each other, the scribe is a pleasant one to follow and quite reliable in his differentiations between *hic*, *hoc*, *haec*, *hunc*, *hanc*, *hinc* (which is not generally the case), and even *huius* and *hinc* are generally distinguishable. He has however some new ligatures, thus $\bar{u}$ for *vir*, $\bar{c}$ for *crux* (meant for *ex* with a *u* over it), $\bar{c}\bar{a}$ both for *causa* and *circa*, $\bar{n}$ sometimes for *nunc* instead of $\bar{n}\bar{e}$ (others mean *nec* by $\bar{n}$), $\bar{m}\bar{u}\bar{s}$ means *innumerus*, a very inadequate ligature not given by others. He nearly always spells *iminet* with one *m*.

His new readings are about as follows:

I. 86 parentia *pro* parentia
 71 persicarentur
 84 *fin.* et sine nisu
 99 placeat
 115 insipientibus (So **N**!?).
 128 *fin.* plena *pro* poena {
 183 prelia *pro* praemia } *errone.*
 252 atque *pro* estque
 273 vincita *pro* victa
 332 *fin.* sitientibus
 355 Om. unica by error.
 369 and 370 both lines end in videbo
 373 *pra* *pro* pars. Elsewhere pars or ps.
 392/3 are all mixed up
 530 sibi *pro* sunt ibi
 558 cremabilis
 577 si *pro* sic
 599 stare *pro* stetit
 612 peraruit *pro* corruit. Plain error.
 614 *init.* Luit *pro* Ivit. A simple misreading.
 In **MB**! it is Ivit, but looks rather like
 Luit.
 767 volabilis
 791 et decor dedecus *pro* et decor et decus
 876 amet *pro* amat
 883 *fin.* daret *pro* claret
 888 *fin.* Viva *pro* Urna?
 893 *init.* Vox *pro* Mox
 895 intus comp.? *pro* modo
 904 *init.* Frebre *et* 908 frebris
 910 *init.* Et firmus
 919 culmina *pro* nomina *errone*
 921 nunc *pro* quae sec.
Inter 943/4 *habet* lin. 957 (*et om. in loco proprio*) *ex confusione in MB*!.
 963 libera via
 1014 *fin.* est gula tantum.

II. 68 forte *pro* fore
 104 lumina *plane* *pro* lacrima (lacrima **MB**!).
 116 dabibus sic *pro* cladibus (from mis-
 reading cl for d in **MB**! or parent).
 117 Istis
 151 + criminis *ante* cernere
 192 + et *ante* lucra
 261 corde pecunia
 271 insula *pro* infula (Only scribe to do
 this).
 329 deneger *pro* degener
Om. 374
 386 *Om.* et *pr.*

II. 395 *fin.* inpatiatur *vid.* *pro* ni patiatur
 442 *Om.* crapula venter *fin.*
 556 lunica
 Order of 592, 591, 589, 590 thus given.
 597 pene *pro* pede
 642 sibi *pro* cibi (rare variant).
 658 sena (*pro* saeva *vel* seva).
 670 *fin.* tradet
 697 nigredine *pro* pigredine
 703 status *pro* datus
 724 Fugat
ibid. psallat *pro* palliat
 763 *init.* Arca
Om. 766/770
Om. 776/7
 792 *init.* Est *pro* Es
 856 non *pro* si
Om. 868
Inter 888/9 *habet* iterum 885
 901 erat *pro* eat
 906 et coluit colet

III. *Om.* 24
 35 quoque *pro* modo
 162 jacet *pro* tacet
Om. 168
 174 credo *pro* rogo
 190 *Om.* vox tua
 199/200 are merged by mistake.
 301 sophistica
 350 timentibus
 378 vis *pro* jus (The scribe's *jus* always
 looks like *vis*, but on this occasion he
 dots the i).
 487 longior *pro* logion
 501 reget
Om. 554
 625 *init.* Surges
 664 quisque
 679 ipseque
 698 *fin.* reclament
 713 sit *pro* fit
 730 idibus sic
 835 lumina
 836 cuncta *pro* nulla
 878 fluit
 885 criminis *pro* carmina
 887/8 merged by mistake.
 898 fetita
 907/8 merged by mistake.

MB!, which is almost exactly the same as **B** (Bodleian), is at the base of Wright. His notes speaking of **A** (= **MB**!) merely indicate where he chose to abandon **B** - **MB**!. I do not identify Wright's other sources **B** and **P** as in the British Museum. I do not know where they may be, as he does not tell us, unless they represent earlier printed editions. This ms. has had a later reviser on it. A few unique readings will be found in the notes, such as *vertere* *pro* *urere* (III. 379 *init.*) where Wright read (wrongly) *Urtene*. Also (III. 571) *Atque garundine* (which Wright prints) for *Gaudet arundine*, (III. 815 *fin.*) *colore* for *cor*, *ore*.

MB2 is in quite a different case. Not used by Wright. It is clearly by an English scribe, and he used w in *suetu*, *sudet*. He also abbreviates *cui* as *č*, *vir* as *ū*, *ut* as *ū*, which is unusual, *ꝑ* for *Christus*, *epc* for *episcopus*. He was unacquainted with Greek, writing *pmeuna* for *pneuma*. It is close to the earliest printed editions, our **B** and **F**, and closest to **F**. It has some new readings, as, for instance, in Book I:

158	renovabitur <i>pro</i> modulabitur	562 <i>fin.</i> migrante <i>pro</i> nigrante
282	edicionibus <i>pro</i> editioribus	614 <i>init.</i> Insit <i>pro</i> Ivit
351	subito <i>pro</i> suscito <i>vel</i> sentio	1020 tabescere <i>pro</i> labascere <i>vel</i> labescere.
507	zelus <i>pro</i> scelus	

See also 200, 217, 290, 367, 521, 556, 561, 662, 693, 760 *fin.*, 896, 915.

Book II. 75 non (*pro* haud), 106 *Hoc* *vicus* *periit*, 126 *Sed* (*pro* *Sic*), 181 *fugit* (*pro* *surgit*), 187 *impia* *mane* (*pro* *et* *numerosa*), 333 *init.* *Res*, 365 *secla* (*pro* *sola*), 404 *modo* (*pro* *sibi*), 429 *quam* (*pro* *quae*); see 526 *fin.* *sumuntur*, 591 *crescit* (*pro* *errat*), 597 *penitus* (*pro* *primitus*), 604 *minime* (*pro* *numine*), 693 *fin.* *furoris*, also 9, 17, 24, 33, 34, 72, 102, 166, 237, 547, 823 (*aliorum*), 862 (*peramplicat*), 953 *capit* (*pro* *caput*), and 249/251 merged into one line in error.

In Book III it is particularly valuable as supplying a line (216) which Illyricus left out by mistake. It is wholly new and unknown to the other manuscripts. It runs as follows:

Ast homo desipit . hinc iter arripit in babylonem.

This in place of:

Vir sapiens sapit et minimè capit hic rationem.

The **MB2** recension thus avoids repeating *hic rationem*, for the previous line is:

Bestia non sapit et tamen haec capit hic rationem.

It has also these readings not found in Illyricus' edition:

III. 15	modo <i>pro</i> mihi	III. 359	Sole <i>pro</i> Sola [Scala F <i>solus</i>].
22	yposiceris <i>sic</i>	545 <i>fin.</i>	feriatis
96	ac <i>pro</i> ah	577	libans <i>pro</i> labans
159	et <i>pro</i> aut	<i>ibid.</i>	libantes <i>pro</i> labantes
164 <i>fin.</i>	fisco <i>pro</i> visco {	617	mortua dextera
243	fenena <i>pro</i> venena }	660	Gratia Gretia <i>vid.</i> compendiis.
198	adira <i>pro</i> Adria	747	pater <i>pro</i> patet
207	a lue <i>pro</i> hac lue	813	sine <i>pro</i> absque
339	vera <i>pro</i> fera	829	bona <i>pro</i> mala
344	ut <i>pro</i> it	849	exterioribus <i>pro</i> interioribus
346	male <i>pro</i> mala	878	tenes <i>pro</i> tenens
358 <i>init.</i>	Qui	<i>ibid.</i>	arida <i>pro</i> ardua

Thus, already in A.D. 1300 (approx. date of the ms.) a document was available in England, but never published there, although of precisely the type which Flacius Illyricus used in Germany in 1557 for his *editio princeps*.

MB3.

Not used by Wright, but the best of the British Museum mss. and written by a real good scribe. Unlike the last ms. the scribe of this **MB3** is acquainted with Greek, and at I. 865 after writing *alitus* puts the h in thus: *alitū*. He is pleasant, clear, and easy to follow, but the document itself has suffered some rubbing.

The ms. at once falls into line with the **D** recension, and when with **D** and **O** (as often) merits attention. When **D**, **MB3**, **N1** and **O** are all four together they have great weight.

Our ms. has only a few new readings, but most are very interesting. For instance, I. 247 *fulgida* (instead of *lucida*) goes more closely with *florida* following.

At I. 1003 instead of

Jus premitur cruce, grex grege, dux duce, rexque regente

we begin *Truc* for *Jus* and follow it with *truce* for *cruce*. This got muddled up in **D** and **N3**, but **N3** preserves *truce*. It is often difficult to distinguish between the c and the t of 13th c. scribes. At a later date it is easier.

Other apparent novelties are:

I. 39	et renovabitur (<i>pro</i> atque novabitur)
178	tunc (<i>pro</i> te)
239	est (<i>pro</i> es)
529	týmpora (<i>pro</i> tempora)
600	male (<i>pro</i> modo)

732 ac luvionibus
 781 loculum (*pro* feretrum *pr.*)
 797 *fin.* ossa (*pro* ora), although minora follows at end of next line.
 851 *fin.* timescīs, 852 *fin.* pavescīs
 866 est funus (*pro* est firmus), but D. O may intend this also. *im* and *un* are always difficult to distinguish.

But the recension can easily be tied to D from the following—(A key exists at I. 841, where D second hand writes what MB3 first hand gives us)—

554 cibani (*sec. loco*), 607 as to order, 680 fluit, 723 terit, 734 postmodo, 741 caro (*pro* cito), 771 speciosus, 827 nitida (*pro* vivida), 844 post (*pro* plus), 909 Herculis (*pro* Hectoris), 976 labantia (*pro* ruentia), 977 immo (*pro* ecce), 984 deindeque *pleno* (although making an extra syllable), 1023 terrea (*pro* carnea), 1043 Flamineus (*pro* Flammivomus), 1065 actibus (*pro* artibus).

With O alone we find ourselves at 550 multa (*pro* plura), 725 athonus.

With D. O together, 575 *fin.* rectum (*pro* tectum), 697 dape (*pro* stipe), 858 homo (*pro* modo).

With D. N. I. O at 862 perit (*pro* fugit),

besides many other places, where there is a little other company.

The recension is quite different from that of MB1 or MB2.

At 950 we read distinctly rellellibus for rebellibus, for which I cannot account, as the scribe is careful and knowledgeable.

In the second book there are but few errors, about as follows:

- II. 24 testaque *pro* tectaque
- 72 *init.* Non minus *
- 337 illius *pro* ullius
- 415 petit *pro* terit (Here there are some heavy variations in others).
- 768 Sunt *init.* (*pro* Stant) Unless I missed this in D.
- 791 .timidum *pro* tumidum
- 933 *init.* Vis stat.

No novelties except in conjunction with D and O.

The D-MB3 recension stands out here:

II. 389 Parcere clunibus excidit omnibus,—*excidit*, inquam.

instead of: Parcere clunibus excidit omnibus,—*omnibus*, inquam.

Also at 549 lexque *catonia* for lexque *scatinia*, and having 507/8 before 509/10.

At 574 *fin.* sit maledictus, 592 semine *pro* lumine, 632 impietatibus, 735 venustior, 761 Phytagorea, 784 nullus *pro* stultus, 798 *fin.* recusus, 818 ange, 846 *fin.* vult bona fata, 897 lucra *pro* flagra, 955 *init.* O *pro* Ob.

At 416 *init.* Currit ad omnia for Conserit omnia we find D, MB3 and O together alone, and again as follows:

601 Gensque *pro* Quisque, 611 combrius *pro* crebrius, 643 ampla *pro* ecce, 667 modo *pro* ibi, 724 Fuscat *pro* Fucat, 730 iocus *pro* locus, 777 prompserat *pro* jussa dat, 808 Nam *pro* Et, 870 *fin.* praedia mille, 871 imus (*pro* unus), 891 cunctaque *pro* caetera, 904 decidet . . concidet; and order of 678 before 677.

In Book III the following are to be noted:

- 28 arduus *pro* aridus
- 42 *init.* Possibly Vis stat. An unusual d if it is Dis.
- 85 *init.* Dextraque
- 180 *init.* En *pro* Fit (where the others are in doubt).
- 184 et furor *pro* o furor
- 208 enim *pro* eam. Noticeable.
- 254 At juvenis calor (avoiding juvenes and juvenum).
- 332 intro *pro* usta (where others vary).
- 464 inclyta *pro* Indica.
- 575 sunt *pro* non
- 631 *fin.* sanctis *pro* Scauris (expanding the ligatures of D and of O).
- 655 aspicis *pro* inspicis

863 *Judicia*
 866 *fin.* *Excruciatur*
 867 *init.* *Gens pro Mens*
fin. *perges (pleno)*
 881 *gratia pro gloria*

and note :

861 *fin.* *timendus* } not quite agreeing with its sisters **D** and **O**.
 863 *fin.* *tremendus* }

At the end we find :

Explicit liber Bernardi Morvallensis ad dominum petrum abbatem clunacensem de contemptu
mundi et terrore judicii.

MB4.

Not used by Wright. A somewhat later ms. (xiv), written rather small, and by far the most careless scribe in our category. He leaves out endless words, which interferes with the rhythm, and which he did not observe, having never taken the trouble to read over his copy when completed.

The only thing of interest is his agreement with **F**, even to *plebs Babylonica* l. 475, and *os* for *hos* 552, *torret* for *torquet* 636, *scita* for *cita* 663, *arduuus* 693 (and see l. 134, 262, 277, 282, 349 *fin.*, 451, 464, *etc.*), but of course this is not the ms. at the base of the **F** edition, but only of the family. He writes *dulcis* for *lucis* in l. 265, with both **F** and **Br**.

At l. 386 he writes *Plena refectio* for *Pneuma refectio*, recollecting a previous line, and not understanding *Pneuma*.

He substitutes *c* for *t* in countless places, even to go as far as *sacu*s for *satu*s in l. 469.

I began by entering his readings and misdemeanours in my notes, but I have not gone beyond Canto I.

His carelessness goes as far as to cause him to omit the whole of lines l. 555/620, resuming at 621, but garbling 621 by taking the beginning of line 599 and continuing with 621 thus: *Quam male florida dura per omnia secula durat*, and then running on with 622 as if nothing out of the way had happened! Again, he omits wholly 792 to 815 inclusive, but puts them in later.

He is the first scribe to write *porcio* for *potio* (l. 133), and gives us such things as *igneque* for *imbreque* (l. 48), *secretum* for *serenum* (l. 724 *fin.*), but they are not worth listing in full here. See the notes.

AS REGARDS MY PRINTED TEXT.

The existing mss. have all been examined word for word and letter for letter before constructing the text. All errors and guesses of Flacius, Chytraeus and Wright have been as far as possible eliminated.

As regards my text, it is based upon a consensus of the mss. and of the best of the mss. Some of the 'harder' readings I have left in the text and some I have relegated to the notes. The reader can reverse the process where he sees fit, and the translator must take account of the important variants as he goes along.

It is difficult to understand why the earlier scribes wrote out a poem of this character in their villainous shorthand, for it is hardly a question of 'abbreviated cursive' but of *continuous abbreviation*; and this of course lends itself to many misinterpretations and must have been difficult to read aloud. Take this line (III. 180) for instance in **B**: *Fiffuroripleñosclenitestis*. Yet there are no variations in the mss. here except as regards the first word. All things considered, however, the poem has not suffered as much from this as might be expected.

V1 = Vienna 978. [xiv, bicolumnar].

Quite a new type. At least it has a number of new readings (which make sense) such as *portio* for *potio*, *satis* for *sitis*, *ulla* for *illa*, *vacat* for *vocat*, and which do not seem to belong to the scribe but to his forerunner, who may have been, and probably was, somewhat careless. Our scribe leaves a number of single blank lines (interfering with the diptych), but otherwise is quite correct.

One thing is sure; this ms. is not at the base of either of the two early editions of Basel and Bremen. I thought we might run across traces of these bases in the Vienna mss., but this one does not travel with **F** or **Br** except on rare occasions, e.g. *tonare* for *sonare* l. 261, but, immediately thereafter (l. 265) it holds *lucis* and does not give us *dulcis* of **Br** - **F** - **MB2.4**. Thereafter not until l. 429 do we agree as to *movenda fin.* And later the agreement is quite scattering. There are many unique readings, as per detailed list below.

What are we to say, however, of such things as these more extraordinary ones?

I. 76 *Nil ibi rerebere* for *Nilque rerebere*
 275 *munere* for *martyre*

I. 346 *Et sua gratia vel pacientia me toleravit* instead of: *In lue pertulit, ex lue sustulit, a lue luvit* of all others. (The first word *Et* is the only doubtful one).

431 fin. *tenebit* for *tonabit* } This is very deliberate.

432 fin. *flebit* for *stabit* }

530 *Os, stomachus, gula* for *Os, gula mentula*

547 *nimas horrida* for *superhorrida*

After 562 and before 563 occurs a most curious interpolation. Lines 87 to 106, which were omitted in their proper place, are here partially introduced, without any sign of discontinuity. And such a hunt as I had to find them! Between 562/3 occur, not 87/106, but 89 to 100, minus line 91 (for which a blank space is left), say eleven lines, and then, before resuming line 563, we have four lines added—nothing whatever to do with 101/106, still missing ('Curre vir optimus etc.), but the following, which occurs nowhere in Canto I in other mss.—

Stas super ethera mens bene libera cuncta bonorum
Scis bona nomina scis flagra crimina cuncta malorum
Ad tua lumina flet sua crimina perpetu luctu
Turba nefaria flet sua gaudia flet sine fructu.

It is to be observed that 87/88, still missing, are partly reproduced by the beginning of

‘Stas super ethera,’ which begin the real line 87.

‘Turba nefaria’ of the fourth line also begins the regular line 89,

but this line in whole has been given here already, and correctly. It is a puzzle. We continue the rarest readings:

716 { *Pasce fer . aspice . ne quid eis abice vise sigillum*, instead of
{ *Pasce, fer, aspice, ne reus abjice corde pusillum*

773 *reducitur* for *recluditur*

834 *Hic rigeat* for *Hunc vegetat*

840 *maxima* for *per fera*

855 *pavor* for *vapor*

896 *quasi florida* for *rosa florida*

905 *solvere* for *currere*

1015 *penitentia* for *praeceuntia*

1026 fin. *antidoχροc sic* } thus by ‘do’ supplying the syllable missing in others.
{ 1064 fin. *antidoχρων sic*

1071 *vis* for *jus*. This is deliberate, the *i* is accented, conveying the dot. All others have the indeterminate looking *ius* or *uis*, but intend apparently *jus*.

Apart from these sudden intrusions of novelties the text runs along smoothly and quite correctly. The omission of many whole lines, breaking the duet, is evidently due to the presence of similar blanks in the parent copy, or our scribe would have deciphered part (if it had been merely blurred) and have invented the rest. This unusual recension, as regards the major variants, must go back, therefore, two generations of mss. and perhaps touch close to the original. It is evident that in the xvith century the scribe of VI had no second ms. to control these many blanks.

Now we will add the other seemingly new variants (of lesser importance):

I. 41 fin. *aut timor aut vis*, 42 fin. *aut furor aut lis*, 51 *glorificabit pro clarificabit*, 52 *luce pro lux*, 59 *ulla pro illa*. *Om. l. 60* (blank left). 79 *crimina pro vulnera*. (*Om. 87-106* without any note; supplied partly later). 89 *de procul*. (*Om. l. 91*). 96 *vix pro nix*, 135 *atque pro ergo*, 139 *om. eris**, 146 *et pro hic*. Line 195 merges 194/5 thus: *Nunc (sic) speculabitur hic sociabitur in syon arce*. (*Om. l. 225*, but blank line left after 226). (L. 244 before 243). 277 *init. Est tibi pro Sunt ibi*, but so probably MB4*; otherwise *tibi* is new. *Est* is also read by F, but that edition has *ibi*. 289 *satis pro sitis*, 291 *Hinc pro huic bis*, 325 *init. Dic pro Hic*, 327 *reget*, 341 *qd ē pro quidem*, 352 *morbida pro sordida*, 368 *luce pro duce*, 376 *mihi pro tibi*, 379 *satis iterum pro sitis*, 383 *Si pro Se*, 402 *reuntia*, 447 *labor intus pro labyrinthus*, with F, 458 *flenda*, 463 *impius comp. vid. pro ipsius*, 477 fin. *iehēna sic pro gehenna sed non alibi*. (*Om. l. 482*; left blank). 485 *init. Cur pro Cor*, 507 *ubi pro ibi*, 523 *locus pro iocus*. No other scribe does this; I have watched for it. 537 *Vermibus pro Vermis in*, 546 fin. *deorsum pro retrorsum errore*, 561 *ad mala*, 574 fin. *urget et ignes*, 577 *jur̄gia sic pro jugia*, 583 *Arctat aratque terit, angit (- agit)* *ferit illa gehenna* (line cooked, and only 16 syllables), 609 *qua pro quam*, 627 *plena pro poena*,

661 *fin.* excipiatis, 670 ebrietatibus est data plena *sic*, 680 ruit *pro* fuit, *i.e.* *bis in versu*, 694 ibi *pro* uti *vel* ita, 700 amant *sic*, 704 sacra *pro* lucra, 711 pecunia *pro* peculia, 724 impius *comp. pro* ipsius, 736 terit *pro* perit, 736 ac *vel* et *pro* est, 750 tua *pro* tibi, 762 modo *pro* rosa, 783 ut *pro* it, 805 *fin.* preciosa *pro* speciosa, 824 a valida, 824 vigor *pro* nitor *id est bis in versu*. (Line 836 omitted and blank left). 855 pavor *pro* vapor, 900 *init.* Quod *pro* Quo, 919 Que tibi gloria que tibi gratia *pro* Quae tibi culmina? Quae tibi nomina? 955 *fin.* piorum *pro* priorum, 959 vacat *pro* vocat. (Line 998 before line 997). 1000 *Om.* plurima, 1010 male *pro* mala, 1059 vagus *pro* magus.

BOOK II.

In the second book the scribe omits quite a few lines, but ceases to leave a blank line. He omits thus 135, 232, 344, 712, 728, 775/6, besides 72 which has been added at foot by the second hand.

A few, but only a few, agreements occur with **B** and **F**, as at 322 (angue), 612 (cingula), 620, 852, but I may say here that it is as certain as can be that neither Chytraeus nor Flacius Illyricus saw and used **Vt**. Their accord with some of its readings is fortuitous, as the stem of **Vt** is on the order of the other mss. used by them, apart from its singularities (due for the most part to the parent of **Vt**).

Vt offers rather a good, but novel, solution of the problem at 187/8 *fin.*, by writing in 187 *impia plane* for *et numerosa*, thus rhyming with *cordis inane* in 188, and avoiding the *corde persa* of others. The Hiersemann codex has *et numerare*, leaving *cordis inane* on the next line.

Here are his more violent novelties in Book II:

113 <i>Lecta</i> for <i>Recta</i>	660 <i>jungiter</i> for <i>junctor</i>
158 <i>Lethica pocula</i> for <i>Colchica pocula</i>	693 <i>furor</i> for <i>soror</i>
182 <i>via</i> for <i>Lia</i>	713 <i>que</i> for <i>quod</i>
187 <i>fin.</i> <i>impia plane</i> for <i>et numerosa</i> [Only MB2 has <i>impia mane</i>].	747 <i>init.</i> <i>Gens</i> for <i>Mens</i>
240 <i>junior</i> for <i>juvenis</i>	765 <i>Arbitriclinia</i>
309 <i>sine</i> for <i>vel</i>	833 <i>fin.</i> <i>renitent</i> for <i>renident</i>
447 <i>career</i> for <i>calear</i>	840 <i>nil</i> for <i>quid</i> (<i>vel Vt* vel Vt**</i>).
508 <i>modo</i> for <i>mihi sec.</i>	852 <i>et</i> for <i>it</i> (only the editors B and F).
533 <i>fin.</i> <i>roctetur</i> for <i>nocetur</i>	858 <i>rura</i> for <i>juga</i>
607 <i>fuit</i> for <i>silit</i>	902 <i>corruct . . . desinet</i> .

The lesser ones are as follows:

20 Luera furentia, 29 molestia, 30 non *pro* nam, 37 addere *pro* aldere (So **Nt****), 38 *opi* *pro* opum, 45 marmora, 71 solria *pro* propria (*i.e.* *bis in versu*), 71 *fin.* vocabat*, 75 aut *pro* haud, 90 frontibus, 90 expoliebant, 99 ad *pro* at, 118 *egg* queo *sic*, 130 hic *pro* hinc, 144 mea? (*mā*) *pro* pia, 144 plorat, 147 es fremit *pro* et fremit, 152 Qua feror? obvius est (*sic interpunctum*), 152 ipsius (*pleno*) *pro* impius, 159 Parva *pro* Prava, 177 fama ne peior *pro* famine peior, 180 sit *pro* fit, 185 Iam *pro* Gens*, 217 et *pro* est, 225 rigor... vigor, 230 similiginis *sic*, 297 favet, fovet *pro* fovet, favet, 301 ordine *pro* utile, 302 afficit *pro* efficit, 310 turpida *pro* turbida, 318 *fin.* colentes *pro* terentes *vel* tenentes, 338 *fin.* premitque, 366 creditur *pro* conditur, 394 cubet ut hic *errone**, 403 theopicus *pro* tropicus, 403 hora *pro* ora, 408 In venere *vid.**, 426 ruit *pro* fluit (*i.e.* *bis in versu*), 428 Nec *pro* Haec, 431 *fin.* esse ejus *sic*, 447 *mā* bona *sic*, 452 persequor, 456 fore *pro* fere, 488 *fin.* Sompson, 536 *init.* O *pro* Os, 542 *fin.* cupid, 543 unaque *pro* unica, 545 *init.* Vix *pro* Vir [*non l. 543*], 561 quotlibet, 574 nunc *pro* non, 610 libentibus, 621 Ad *pro* Ob, 624 *init.* Nunc, 645 accipe aspice *sic*, 646+ secula *ante* nexa, 650 reflectimur *pro* revertimur (*i.e.* *bis in versu*), 654 *init.* Quis, 694 Stantque *pro* Stant *errone*, 702 Corpora, 714 ferocius, 717 inirruit *pro* et irruit, 734 hac *pro* hic, 739 ipse *pro* ipseque *errone*, 741 turpia turpia, 757 unus *pro* intus, 757 lepus, 761 sit tibi, 798 *Om.* ordinis, 813 *init.* Vel *pro* Vis, 815 cariptis, 825 mea *pro* mihi, 828 *fin.* pothes, 838 melhea, 840 *Om.* quid (*suppl.* 'nil' *supra lin.*), 841 Nitor *pro* Nidor, 844 invida *pro* vivida (*ex industria*), 911 pecunia *pro* peculia, 914 *Om.* sit *errone*, 919 gemescit, 920 famescit, 936 improbitatibus *pro* ebrietatibus, 940 *init.* Res, 944 est *vid* *pro* quod.

BOOK III.

Here again, although the scribe leaves out 356, 474, 483, 887, he leaves no blank lines.

We recover a very important and likely reading in 270 *fin.* of *gliscit* for *vicit*. The question is of the ship of the Church rushing (apparently) to its doom. The phrase is: 'The wind drives (or, driving) on the sea, persists in the evil effort to conquer...', then follows *vicit* (yea), 'hath conquered (her)', or *gliscit* (and) 'increaseth.'

The next clause is:

'Let the distressed voice ring out, "Arise, oh Power-on-high, we are perishing; uplift and sustain us, lest thy people be (found) without a rorer."

Clearly, then, the ship had *not* sunk, the wind had *not* yet conquered, and *gliscit* would be apposite.

[There is a variation of *conjugē* for *remige* in three important mss., but that does not affect the question raised by the *gliscit* reading of V1. In the lines on either side of this passage there are no other variations at all in V1 and no other unique variants between 254 and 279 in that ms., so that its testimony here in 270 is unequivocal and there is no sign of hesitation, scratching or amendment].

I add here the other more important changes rung in the text by V1 in Book III:

11	<i>marcet</i> for <i>mooret</i>	518	<i>despicit</i> for <i>desipit</i>
100	<i>bipes</i> for <i>biceps</i>	518	<i>fin.</i> <i>ubique*</i>
131	<i>Culmina culmine, culmina criminē</i>	549	<i>ore</i> for <i>aere</i> (<i>i.e.</i> twice in the line).
139	<i>imus</i> for <i>unus</i> (very deliberately).	560	<i>stipe</i> for <i>prece</i>
298	<i>alba</i> for <i>abba</i>	581	<i>male</i> for <i>bene</i>
344	<i>horror</i> for <i>error</i>	598	<i>init.</i> <i>En</i> for <i>Est</i>
382	<i>fin.</i> <i>clare</i> for <i>stare</i> (also with no hesitation).	605	<i>vius</i> for <i>viam</i>
395	<i>pudet</i> for <i>studet</i>	668	<i>instruit</i> for <i>induit</i>
414	<i>ante</i> 413.	788	<i>init.</i> <i>Parca</i> (the goddess of Fate) for <i>Parma</i> (a shield).
† {	417 <i>fin.</i> <i>animarum</i> (<i>comp.</i>) for <i>aliarum</i>	848	<i>vaga</i> for <i>mala</i>
	418 <i>fin.</i> <i>aliarum</i> (<i>comp.</i>) for <i>animarum</i>	897	<i>init.</i> <i>O Deus</i> for <i>Ut Deus</i> ,
	462 <i>init.</i> <i>Rethoris</i> (<i>vult:</i> <i>Rhetoris</i>) for <i>Pectoris</i>		

besides the two lines 773/4 which receive a different treatment from that of other mss. and are as follows:

Commoda carnea lucraque terrea quisque volat
Comoda (*sic*) carnea lucraque terrea nemo refutat.

The usual list follows of the less striking changes:

11 supplice *pro* simplice, 34 re *pro* rem, 35 dant, 54 *fin.* veh veh, 76 praelia tua, 90 mala sunt que rea *errore*, 109 sobrius omnibus est gravis actibus omnibus unus*, 113 fere *pro* fera, 125 exstat *solus* (*et* 116 *cum* MB1. W), 132 Fer *pro* Fers, 137 premit *pro* fremit (*i.e.* bis in *versu*), 152 his *pro* is, 157 mortua corpora, 158 eris *pro* erit, 165 ille *pro* inde, 170 criminē, 178 premit..tegit..gemit, 186 Quos scelus, 188 gens *pro* mens, 196 Eloquar, 207 ha lue *pro* hac lue, 222 honio *pro* modo, 227 pudor *pro* dolor, 249 ego ea *sic*, 250 nequid, 254 aut *pro* at, 279 aut fugientibus, 286 Et *pro* Aes, 314 gramina, 314 suspitetur (*cf.* F), 336 tor *pro* tot, 337 ero *pro* ego, 367 *init.* Re *pro* Res, 378 tumor, 394 sine *pro* sene, 405 suspiciuntur, 415 impius *pro* improbus, 415 astat *pro* extat, 433 falernia, 470 manus* *pro* manu, 489 *init.* Quis *pro* Quae, 499 *fin.* rapiebat, 500 *fin.* retinebat, 505 exterioribus* (*sed corr. ipse*), 538 hede *pro* aede (*sed ede l.* 540), 544 oreque (*ita ed. F. Br, non MSS.*), 550 nequid, 572 ille (*pro* ipse)*, 589 resumatur *vid.*, 592 *fin.* ville, 628 ipse *pro* ipsa, 654 das lucra paranti* *errore*, 680 hanc *pro* hunc, 708 huic *pro* hue, 713 *Om.* sibi*, 723 *init.* Te *pro* Tu, 755 *init.* Que, 757 male *pro* mala, 829 probra *pro* mala, 839 lumine *pro* vulnere, 877 *Om.* ad sec.*; 889 veh *pro* vac (*ut supra, sed non infra*), 890 ubi *pro* tibi *pr.*

Unlike most scribes the writer of V1 gets steadier and more accurate towards the close of Book III. He, or a similar hand, has even ventured to criticise lines 707/8 by writing in the margin 'ypallage.'

At the close of Book III, in the same metre (and by the same scribe), are 29 lines headed *Ad ep̄m depositum* (one line omitted doubtless around 21/23); this is followed by 28 lines headed *Responsio predictis versibus*, also in Bernard's rhythm.

As I have not seen these pieces in my other mss. I reprint them here. The first is a criticism, somewhat stilted. The second is a reply. The first three lines seem to be imperfect and garbled and lack words to complete the 17 syllables. The fourth is purposely mutilated, but could be read in the original. It is also much short of 17 syllables. After that it proceeds smoothly and is much more

* Curiously enough Preble merges the two lines in translating and brings these two words together and says "becomes leader of other souls."

in Bernard's own style. If we attribute it to him it has some value, and the repetitions (in such a juristic document) are forceful and not out of place. I would ask attention to the last lines.

AD EPISCOPUM DEPOSITUM.

- 1 Si tua regula non foret emula pontificatus
- 2 Quis melioribus esset honoribus amplificatus
- 3 Namque scientia pene per omnia dicta valere
- 4 Esset amabilis et satis utilis hec reticere
- 5 Sed bona talia cuperat impia pestis adire
- 6 Illa superbia que facit omnia vana perire
- 7 Quid tibi profuit illa vel obsuit ipse probasti
- 8 Per mala singula sive pericula que tolerasti
- 9 Jam tibi syria magna que grecia displicuerunt
- 10 Que nova fercula grataque pocula non tribuerunt
- 11 Inde libentius (bibentius *vid.**) ad maris istius arva venisti (*supra*: 'vel ruisti')
- 12 Nam fore dulcia nostra cibaria jam meministi
- 13 Non sine crimine pulsus ab ordine pontificali
- 14 Vis modo surgere non sine munere symoniali
- 15 Hec tibi civibus urbis ab omnibus improperantur
- 16 Cum sacra predia per tua premia diripiriantur (*sic*)
- 17 Sed tua premia semper inania nil valuerunt
- 18 Nam tibi prospera talia munera nulla dederunt
- 19 Per tua munera percutis aera nil operando
- 20 Per tua munera deseris ethera prevaricando
- 21 Jam patet omnibus istud agentibus haut fore dignum
- 22 Pontificalia velle sedilia quemque malignum
- 23 Quod cupis omnibus est fugientibus hoc tribuendum
- 24 Desere querere quod tibi sumere lege vetatur
- 25 Desine querere quod cito perdere non dubitatur
- 26 Plana locutio sed gravis actio te conitatur
- 27 Que simulatio non operatio recte vocatur
- 28 Hec lege sepius et studiosius ut tua cura
- 29 Non petat amplius inmoderantius haec sacra jura.

RESPONSIO PREDICTIS VERSIBUS.

- 1 Sacrilegis monachis est pioribus ecclesiarum
- 2 Composui sathiram carmen per secula clarum
- 3 Quam quia pastores commendant ecclesiarum
- 4 S   pastor corroboret (?) ecclesiarum (line purposely mutilated ;
                  could be read in the original but not in the photograph).
- 5 Ordo monasticus ecclesiasticus esse solebat
- 6 Dura cibaria dum per agrestia rura colebat
- 7 Sobria copia · parca colonia sufficiebat
- 8 Nulla negotia · nulla pecunia prepediebat
- 9 Pro venialibus et capitalibus invigilabat
- 10 Tam venialia quam capitalia nostra piabat
- 11 Si miserabilis et lacrimabilis est sibi factus
- 12 Sub capitalia post venialia dampna redactus
- 13 Ordo monasticus ecclesiasticus est violenter
- 14 Comparat omnia spiritualia dona patenter
- 15 Ordo monasticus ecclesiasticus est sine fructu
- 16 Intrat ovilia desuper hostia non sine luctu
- 17 Ordo monasticus ecclesiasticus est sine causa
- 18 Intrat ovilia desuper hostia jam sibi clausa
- 19 Ordo monasticus ecclesiasticus est moribundus
- 20 Insatiabilis · irrevocabilis · et furibundus
- 21 Ordo monasticus ecclesiasticus unde vocatur
- 22 Quando rapacibus atque tenacibus assimilatur ?
- 23 Terra · pecunia · templa · palatia magna parantur
- 24 Unde superbia sive potentia magnificantur
- 25 Lucifer extulit · at deus expulit et cruciat
- 26 Vana superbia quid per inania ludificatur
- 27 Sed duo nomina · per sua nomina · nolo notare
- 28 Que sapientia vel reverentia nescit amare.

During the printing of this volume another ms. of Bernard has turned up most unexpectedly in the hands of a bookdealer,—Mr. K. W. Hiersemann of Leipzig. It is probably xiiith century, but lacks Book III. The ms. is bound out of order. After 74 *verso* read 76 to 80 *verso*, then 75 *recto* (end Book I and beginning Book II), 75 *verso*, and then 85 to 86, 81 to 84, 87 to 93.

As it has a number of new readings I have used it and managed to insert them in the notes. Here are a few of the more unusual ones:

- I. 62 *Matusalas + senior*, and omit *quaerite* later in the line.
- 314 *Cui tonus additur et sonus editur à decachordo*, replacing *cubus*
- 821 *torpor* instead of *corpus*
- 872 *hic modo cur fuit* for *hic modicum fuit*
- 952 *roma* for *rosa*
- 1026 *et verus imminent Antichristus*, replacing *en ferus im. Ant.*
- II. 44 *fin.* *prompta docabant*
- 58 *Glandeque fructibus haud dape fluxibus illud alebant*
- 125 *Turpia dum noto*
- 167 *dispare* for *se patre*
- 173 *fin.* *sedicioosa* for *sed ritiosa*
- 222 *truce* for *patre*
- 328 *fin.* *incineratur* for *aret, humatur*
- 638 *dico* for *nulla* (sec.)
- 683 *plebs simul impia* for *turba praeimpia*
- 725 *fin.* *chordis* for *cordis*
- 772 *fin.* *qui docet erret* for *quae docet error*
- 925 *grue* for *bove*.

The ms. is said to have been written in South Germany. I notice *Ach* for *Ah* in I. 1007, and *A'h* for *Proh* in II. 815; also *kartu* for *carta* or *charta* in II. 967. The feature of the ms. resides in a number of new changes at the beginning and the ending of lines. At I. 412 we find *Wulnera*. Quite a peculiar z occurs throughout, formed above the line as an *h* thus: *h*. Unusual is d'o for *domus* (II. 198). This document really constitutes a new stem, and tends to show how many mss. of Bernard's poem perished early as well as late, for nothing else remains to us to justify these exceptional readings in other contemporary mss. or in the later ones.

As the variants are too numerous to add here, I have taken the matter up in an appendix, which follows the text.

Wright's edition of 1872 (Rolls Series) is as scarce as the earlier ones. Upon examination I find that his text was based upon the British Museum Cotton. Cleopatra A VIII. and the Bodleian ms. (Digby 65), but there is no way of telling this except by collation. The two mss. are practically identical. I state it however as an indubitable fact. This Bodl. ms. is represented by B in my notes, and the Br. Mus. by MB1. The B in the notes of Wright is quite a different affair. His P is the very ms. lying at the root of Chytraeus' edition of 1597.

As the Bodleian ms. and MB1 are not reliable in a number of readings adopted by Wright and oppose the best of the other xiiith cent. documents, Wright's edition as a whole is farther from the original than the earlier editions. We now exhibit the matter in our footnotes once for all, so that scholars can judge for themselves. Our text, except in a very few places, is based on a consensus of B. D. N. O. MB1. 2. 3. 4; but henceforth B - MB1 - W must be considered but one document.

The *editio princeps* of 1557 (to-day an extreme rarity) remains a crux. It has a number of readings which are not to be found in any of my mss.†, such as the following:

- I. 258 *Agnus adest tibi, sponsus adest tibi lux speciosa*
instead of: *Agnus adest tibi sponsus, ades sibi tu speciosa.*

The superficial critic will perhaps think that Chytraeus did have access to Illyricus' edition after all, as they are together alone in a number of places; I cannot account for this, but other lines show such handling that the two editions were clearly based on two different sources. These (perhaps now for ever lost) simply seem to have coalesced in places, where our other sources know nothing of this double-recension, for instance at I. 265 *fin.* *patria dulcis* for *patria lucis* of all others except MB2, which has much in common with F.

† For further particulars the curious can consult I. 262 263 282 324 337 348 354 377 405 435 447 464 475 506 527 551 590 611 613 636 640 663 693 722 758 790 807 808 826 856 866 872 890 903 961 987 1005 1059 1066 1068, II. 8 22 32 52 53 61 62 140 177 207 220 241 284 291 331 (= O) 333 340 342 394 403 464 465 503 687 692 720 733 768 775 779 817 830 869 870 901 920, III. 6 30 81 108 110 *fin.* 134 139 174 *init.* 184 212 214 220 221 242 247 270 271 275 278 284 295 314 359 406 460 471 478 494 573 591 599 602 603 604 615 627 661 684 782 826 828 860 872 887 897

As to Chytraeus' edition of 1597, in his notice to the *lectori candido* he refers to his friend Baumann, who had called his attention to the ms. "membranace veteri oblongae et alicubi etiam satis maculosae, literis quoque ipsis prae vetustate passim fugientibus et exolescentibus, perscriptos, quorum ego gustum aliquem cum percepissem."

The Prologus, not given by Chytraeus, is to be found in Illyricus' first edition. I have not given the variants in it from my ms. sources printed at the beginning of the Poem in this edition (except in a few major places). Most of the others are unimportant, except that the quotation from Horace (*De arte poetica*, 333/4) is thus given by Illyricus after the word *utur*:

utrunque per placet et jucunda et idonea dicere vitae,
instead of :

aut prodesse volunt aut delectare poetae aut utrumque et honesta et idonea dicere vitae.

We have a very curious résumé of the matter of the editions:

Chytraeus in 1597 did not apparently know of Illyricus' previous publication of 1557, although it so happens that the basic recension is very similar, but different mss. were used.

Wright in 1872 did not seem to know of Chytraeus' or of Illyricus' editions, although in the readings of his "P" in the notes he gives the substance of what lies at the base of Chytraeus' edition.

The ms. used by Illyricus still lurks unknown, unless it has perished. A number of readings occur in his edition which none of my mss. support, but the closest is **M**₂, which links up Illyricus and Chytraeus, so that virtually the two early editions come from a similar strain.

D - M₃ - **N**₃ form another recension, **N**₁ another, and **O** stands between them.

In 1754 appeared (probably at Frankfurt a/M) a reprint of Illyricus' edition of 1557. The printer and editor are unknown, but the publisher's notice is, in part, as follows:

"And to set forth my own opinion in the first place I will say that I have always had the idea that it would be better if in the vast quantity of writings, which are put forth daily, and by which the world of letters is flooded as by a deluge, the older, more valuable, and rarer memorials of admirable writers, who lived in earlier ages, should exercise the presses of our printers and take the place of so many mediocre productions—(not to use a harsher term)—of mediocre minds,—so many futile volumes from the pens of misguided men. Our age, of course, has also produced great men, to whom the Republic of Letters is indebted for really noble works, but anyone who thinks that these constitute the greater part of our literary aspirants must, alas, be set down as being very much mistaken. For the number of writers is greater who offer us stuff a hundred times revamped, or offer to their readers things in cold print, which, not infrequently, might better be left buried in everlasting darkness. How much better, if they had not ability to publish new things, that they should have restored to the stage those things of old, which, although almost buried in oblivion, are yet full of the flavour of learning and manly teaching, and that they should only offer of the best to the votaries of letters."

Nearly two hundred years later we can re-echo these sentiments, and, as all the editions of the poem of Bernard are unprocurable, we need offer no apology for issuing this edition, which goes forth to the light of day bearing afresh Bernard's fearless message for the times.

I hope it may not be considered malicious for me to say here in closing that the present folio form of this edition of the poem may render it more difficult for pilferers to abstract copies from public (or private) libraries, to which they may have access.

H. C. H.

PROLOGUS.

N1. Prologus in libro de Contemptu mundi.

D. Bernardi Morvalensis ad Petrum abbatem Clunacensem. [Nil in O.]

Domino et patri suo Petro dignissimo abbatи clunacensium fratrum Bernardus (+ ejus filius D.O.) eorum frater in aurem auream unam. Quod ad aures publicas sive ad multorum ora profertur sapientis est correctionem¹ accusandum² judicio absolvendum³. Opus quippe suum etiam atque etiam retractare auctori gloriam comparat, temerè et precipitanter exponere ignominiam. Quo fit ut in alterutram partem omnis scriptor⁴ se conferat, et si quidem⁵ aliorum prudentium examine (+ stilum suum D.O.) corrigit, prudentis sibi titulum et nomen⁶ et si (+ non D.O.) querit adquirit⁷. Si vero superbum spirans ferule manum submittere⁸ deditigatur non minus fatuitatis quam superbie arguitur, ac propterea nec⁹ a rudibus quidem nec¹⁰ ipse nec¹¹ ejus sermo accipitur. Mentior si non etiam Flaccus¹² Oratius ad pisones suos illos instruendos, et ad nos reprimendos qui juxta illud (+ poetae D.O.) scribimus indocti doctique poemata passim,—mentior, inquam, si non et Flaccus¹³ in arte poetica idem quod ego consentit¹⁴, quippe ibi precipit¹⁵ ut scriptum quod non multa dies¹⁶ et multa litura cohervit atque perfectum decies non castigavit ad unguem, nonum¹⁷ prematur in annum. Ceterum imprudentes immo impudentes quique sua inventa, sua passim scripta et efferunt et inferunt, qui “semper discentes et nunquam ad scientiam pervenientes”, dum alienum judicium reprobant contenti suo (+ sese N1) aliquid scire putant. Et quoniam ipsi sibi magistri ipsi auditores sunt, et in ingeniolis suis (om. suis N1) gloriantes confidunt, aliena quidem dicta vel nullius vel parvi sua vero magni faciunt. At contra sapientis¹⁸ et docti sunt¹⁹, cum doctorum eloquiis sua conferre, in illis et cum illis et ab illis scribendi formam modumque addiscere et tum sensuum²⁰ tamen²¹ verborum ipsorum positionem emulari sequi structuram.

1. correctionem N1.	8. vel N1. O.
2. ac curandum N1. O. et accurato F.	9. flacus N1. flacceus D.
3. absolvendum judicio N1. O. absolvere judicio F.	10. flacus N1.
4. scriptorum N1.	11. sentit D. O.
5. quod N1.	12. precipit N1.
5 ^a . nomen pro titulum et nomen O.	13. m infra pro multa dies N1.
5 ^b . acquirit O.	14. novum D.
5 ^c . ferule submittere manum O.	15. sapientes D*.
6. ne N1. O.	15 ^a . est pro sunt O.
7. vel N1. vel O.	15 ^b . tum sensuum O, sed consensum F.
	16. tum D. O.

*Moris¹⁷ nimirum est omni erudito sua majorum judicio studia si diligentiori egent lima¹⁸, eliminare¹⁹, si ornatu, expolire, si emendatione, corrigere. Si nullo horum tum demum legenda absolvere. Haec ego²⁰ considerans²¹ opus subjectum quod de mundi contemptu dactilico metro paravi et (om. et N1) peroravi vestre²² auctoritati²³, pater doctissime, preostendere non neglexi²⁴. Non neglexi, inquam, preostendere. Neque enim libera fiducia aut fida libertate promulgandum judicavi²⁵, nisi prius lingua Petri et vere petri esset approbatum, favore munitum, judicio correctum, testimonio roboratum²⁶. Quod nudo nomine tantam personam²⁷ vocaverim, rogo nemo mihi succenseat quod tantam laudem geminans inculcaverim nemo adulacioni appingat²⁸. Scio (+ namque N1) quia sicut apud male liberas mentes gloria sive laus excidium virtutis est, sic econtra apud egregias incitamentum. Nec falso a poeta dictum est: *Gloria calcar habet.* Studet enim (om. enim N1) semper liberalis animus²⁹ quotiens aliquid de se²⁹ laudis dicitur, ut si non ita est^{29a} sicut dicitur, sit ita quia dicitur³⁰. Nichil vero^{30a} quisquam absurdum^{30b} fecerit si virum bonum et timoratum laudet, quando³¹ ei ipsa laus virtutis materia est. Sed de his satis.*

Nunc ad omissum revertar. Vestrae igitur correctioni, doctissime pater et domine, committendum opusculum de contemptu mundi excogitavi. Scripsi, distinxi, nondum omnino absolutum³² edidi. Cur autem metri potius tenore^{32a} quam producta oratione scribere placuerit, si vel alius quis vel etiam vosipse queritis, sic accipite. Nimirum ut poeticis verbis utar, “aut prodesse volunt aut delectare poetae, aut utrumque et honesta et idonea dicere vitae”. Quippe quod metrico carmine digestum edicitur^{32b}, et libentius auditur, et avidius legitur, eoque facilius (om. facilius N1) altae memoriae commendatur. Quo fit ut dum specie³³ versuum dum sonoritate verborum lector allicitur, ad exhibitionem^{33a} eorum quae vel legerit vel audierit^{33b} accendatur et accingatur. Et dum verborum elegantiam considerat efficaciam exerceat. Quare³⁴ sicut in metro plurimum decoris est, sic in decore plurima utilitas, alterutrumque^{34a} horum duorum pendet ex altero. Quod videri per facile est. Si enim (+ lector D.O.)

17. <i>Mors N1.</i>	28 ^a . <i>liberalis mens semper vel animus F.</i>
18. <i>diligentiora lima egent N1. diligentiori lima egent O.</i>	29. <i>de se ad sic N1.</i>
19. <i>elimare D.O.F.</i>	29 ^a . <i>est ita O.</i>
20. <i>Hoc ergo D. Hec ergo O.</i>	30. <i>Om. ut si non usque ad dicitur fin. N1.</i>
21. <i>consideratis N1?</i>	30 ^a . <i>ergo O.</i>
22. <i>illeg. D (uiq vid.).</i>	30 ^b . <i>ad surdum W.</i>
23. <i>actoritati N1.</i>	31. <i>quoniam N1.</i>
24. <i>neglexi sic N1. neglexi O (bis, hic et postea).</i>	32. <i>absoluta D. absolutè O.F.</i>
25. <i>indicavi N1.</i>	32 ^a . <i>teneri W.</i>
26. <i>roboratum testimonio N1. correctum judicio, roboratum testimonio O.</i>	32 ^b . <i>ediscitur F.</i>
27. <i>tantamperam sic N1, superscr. rubro vel exam'. tantum personam F, sed tantū petrū invocaverim MB1.</i>	33. <i>speciem N1.</i>
28. <i>apingat N1. impingat F.</i>	33 ^a . <i>exercitationem F.</i>
	33 ^b . <i>+ ut magis F.</i>
	34. <i>Quia N1.</i>
	34 ^a . <i>alterumque O.</i>

in illo^{34b} delectatur consequenter et (+ in D.O.) isto. Etenim qui sollicitus³⁵ contemplatur³⁶ verborum speciem, sepe sollicitior³⁷ amplectitur ipsarum^{37a} rerum frugem. Hinc est quod poete omnia, aut pene omnia, quae scripserunt metricè scripserunt, metrica ut ita dicam cantione³⁸ scripta emiserunt^{38a}, scilicet id vel maximè attendentes ut quae minus poterant plano sermone^{38b} digesta, metrico depicta^{38c} grata redderent³⁹. Hinc⁴⁰ quoque accedit⁴¹ quod et ipsum sicut patres perhibent psalterium lirici⁴² conposuere pedes. Pretereo quod plurimae testamenti paginae quibus enumerandis supersedeo; ob superius datam rationem⁴³ in metro emissae sunt, non in metrum transmissae. Nam in tempore revelatae gratiae⁴⁴, jam fide, jam evangelio⁴⁵, jam crucifixo nostro ihu ubique gentium regnante, eo processit versificatoriae artis gratia, ut quidam catholicorum non timuerunt maiestate quoque euangelicae paginae in spondeum dactilumque transmittere. Sic igitur et ego horum quos emulor Dei emulatione stilum imitatus; et si non valui quantam illi vel in hoc vel in aliis exercitiis scientiam assequi, sequi tamen et volui et valui et secutus sum. Nam quia inter contemporaneos meos fama benè^{45a} versificandi mihi licet immerito circumvolabat⁴⁶, et vicia perditorum vix aliquis aut nullus viva voce nedum⁴⁷ litterali⁴⁸ reprehendebat,—concaluit cor meum intra me; cumque in meditatione mea non paucos dies et noctes exardesceret ignis zeli, tandem accinxi me, et locutus⁴⁹ sum in lingua mea quod animo conceptum⁵⁰ diu celaveram⁵¹ apud me. Quippe ego sepe ab sponso audieram⁵², sed non exaudieram:—Sonet^{52a} vox tua in auribus meis. Et mihi iterum a dilecto clamabatur: Aperi mihi soror mea. Quid igitur? Surrexi ut aperirem dilecto meo, et dixi: Domine ut cor meum cogitet⁵³ ut⁵⁴ stilus scribat ut os⁵⁵ annuntiet⁵⁶ laudem tuam infunde et cordi et stilo et ori^{56a} meo gratiam tuam. Et dixit mihi Dominus: Aperi os tuum et ego adinplebo illud. Aperui igitur os meum, quod inplevit⁵⁷ Dominus spiritu sapientiae et intellectus, ut per illam vera, per istum perspicuum⁵⁸ dicerem. Non ego⁵⁹ arroganter sed omnino⁶⁰ humiliter (+ et ob id audenter N1. O.) affermaverim⁶¹; quia ~~non~~^{nisi} spiritus sapientiae et intellectus

34b. in illo lector O.

35. sollicitus N1. solerter ed. F.

36. considerat N1.

37. sollicitior N1. solliticior O.

37a. ipsam F.

38. cantatione? N1. cancione MB4.

38a. ediderunt O.

38b. stylo (pro sermone) F.

38c. + sermone F.

39. redderentur D.O.

40. Huc D.O.

41. accidit N1.

42. lirici D.

43. rōm sic N1.

44. grē sic omnes.

45. euuglio D, euanglio N1, euuangelio O.

45a. Om. benè F.

46. c-quolabat N1. ciicumrolabat D.

47. ne N1.

48. litterali N1.

49. loquutus N1.

50. conceperam D.

51. celeraveram N1.

52. ab sponso audieram sepe N1.

52a. Bona (pro Sonet) F.

53. cogitat D.

54. et D.

55. ūoſ sic N1.

56. adnunciet N1.

56a. et cordi et ori et stilo et ori O.

57. adinplevit N1.

58. perspicua D.O.

59. ergo D.

60. animo pro omnino, id est aīo N1.

61. affirmavi D. affirmari O.

61a. ~~in~~ sic pro non O (— nisi). nisi MB1. 2. W.

mihi affuisset et affluxisset, tam difficii metro, tam longum opus contexere non sustinuisse⁶¹. Id enim genus metri, tum dactilum continuum exceptis finalibus trocheo vel⁶² spondeo, tum etiam sonoritatem leonicam servans ob sui obſui⁶³ difficultatem jam penè ne⁶⁴ dicam penitus obsolevit. Denique Hildebertus de lauardino⁶⁴, qui ob scientiae prerogativam prius in episcopum⁶⁵ post in metropolitanum promotus est; et (om. et N1) Wilchardus⁶⁶ lugdunensis⁶⁷ canonicus, versificatores praestantissimi quam pauca in hoc metrum (om. metrum N1) contulerint palam est. Quorum Hildebertus dum illam beatam⁶⁸ peccatricem Mariam, loquor egyptiam⁶⁹ exametris commendaret hoc metro quattuor⁷⁰ tantum⁷¹ coloravit versus. Wilchardus⁷⁰ vero plus minus triginta⁷¹ in sua illa contra quosdam satyra⁷². Quorsum haec? Ut illud scilicet intelligatur, quod non nisi Deo (om. Deo N1) cooperante et sermonem⁷³ confirmante tres libellos eo scripsi metro quo illi paucos immo paucissimos scripserunt (om. scripserunt N1 et O.) versus. Et haec pace illorum dicta sint. Jam vero vestri examinis⁷⁴ censurae, pater doctissime, meditata nostra exhibeo, et obedientiam vobis⁷⁵ velut in aurem unam auream⁷⁶ offero. Ante hos enim dies cum essetis Nogenti, et aliquam⁷⁷ opusculorum nostrorum acceptione vestra⁷⁸ dignitatus⁷⁹ fuissestis, hoc⁷⁹ etiam quia et de hoc apud vos mentionem induxeram vobis oblatum iri percepisti⁸⁰. Quod quia tunc⁸¹ non potui, non enim ad manum habebam, nunc tribus libellis discretum⁸² vobis exhibeo; et hic correctionem (+ vestram D.O.), si necesse⁸³ fuerit, peto. Nec ab re est succinctè praelibare quam cui⁸⁴ libro materiam indiderim. In primo namque de contemptu mundi disputatum est. In duobus subjectis tam materiei quam intentionis (+ una N1.O.) facies respondet. Quia et materia⁸⁵ est mihi viciorum reprehensio, et a viciis revocare⁸⁶ intentio. Quae scribere, quid utilitatis pariat, quid honesti, neminem latet. Quid multa? Opus nostrum qualemque vobis, pater, assignavi, assignatum scripsi. Scriptum Deo fauore⁸⁷, vel mittam (?) absens vel offeram praesens. Accipiat ergo gratanter gratiosus pater scriptum filii, magister discipuli, dominus servi;

61^b. potuissem F.72^b. examinis O.

62. throcheo vel N1. trocheo et O.

73. vosque N1 vid.

63. q̄ obſui sic N1. ob ſui W.

74. aurem auream unam N1.O.

64. non D.

74^a. aliqua O.64^a. leuardino O.

75. ura D.O., sed nua N1, nomina?

65. egypt N1.D.

75^a. dignatus O.

66. Vicardus N1 vid. Wichardus O. Vuichardus F.

75^b. hec O.

67. ludunensis N1.

76. precepistis D. MB1. 2. O.

67^a. Om. beatam F.

77. Quod tunc quia N1.

68. egipciacam N1. egyptiam O.

77^a. disceptum W.68^a. Om. quattuor F.77^b. opus pro necesse F.

69. t̄m quatuor N1.

77^c. quā cuique O.

70. Wichardus N1.O. Vuichardus F.

78. m̄ sic N1.

71. xxx N1.

79. renore sic vid. N1 = renovare? Sed

72. sathira N1.

revocandi O.

72^a. sermone MB2. W.

80. fauorem vid. D. ferviorem vid. N1.

fauore O.

teste tanto⁸¹ conscientia mea fidenter audeo dicere et dico, quia sum vobis filius, non adulterinus; sum vobis discipulus, non alienus; sum vobis servus, non servilis. Quid vos michi? Immo (+ quid N1) et ego vobis? Planè, vos eritis mihi in patrem et ego (+ ero N1. O.) vobis in filium. De cetero, Deus pacis et dilectionis^{81a} vos et vestros^{81b} in pace in idipsum conservet pater venerande, amen.

Sequitur ‘*Glosa.*’ (Om. verb. *Glosa N1.*)

*Materia (+ auctoris N1, + hujus auctoris O) est xpi adventus⁸² ad judicium, gaudia (om. gaudia N1) sanctorum, penae reproborum et cetera. Intentio est (om. est N1) persuadere contemptum mundi, utilitas quae mundi (+ st O.) contempnere quae dei appetere. Ethicè⁸³ supponitur quia de moribus agit instruendis. Exordium suum munit auctoritate iohannis apostoli sic dicentis (+ Incruendis centis N1): *Filioli, novissima hora est, ubi captat benivolentiam legentis (om. legentis N1. O.) verba apostoli preferens suis. In (+ ipò N1) principio ad terrorem agit de adventu judicis, ubi⁸⁴ reddit attentos. In descriptione celestis gaudii et in ceteris quae docet, reddit dociles.**

81. *enim pro tanto N1. O.*

81a. *discretionis F.*

81b. *vos et nos O.*

82. *adventum N1.*

83. *Ethice N1. Ethicè D. Ethice O.*

84. *unde (pro ubi) F.*

Seq. in *D*: *Incipit liber primus Bernardi Morvalensis de contemptu mundi ad dominum Petrum Abbatem Clunacensem.* (Nil in *N1.*)

KEY TO THE FOOT-NOTE SYMBOLS

- B** the Bodleian ms.
- Br** the edition of Chytraeus, 1597.
- D** the Douai ms.
- F** the edition of Flacius, 1557.
- H** Hiersemann's codex.
- MB₁** the Br. Museum codex Cleop. A. viii.
- MB₂** the Br. Museum codex Addit. 16895.
- MB₃** the Br. Museum codex Addit. 22287.
- MB₄** the Br. Museum codex Addit. 35091 (only used in Canto 1).
- N₁** the Paris National Library codex 8433.
- N₂** the Paris National Library codex 11341.
- N₃** the Paris National Library codex 15150 (only used II. 1-440).
- O** the St. Omer ms.
- V₁** the Vienna codex 978.
- W** the edition of Wright, 1872.

“*Aquila non capit muscas.*”

DE CONTEMPTU MUNDI

By

Bernard of Morval

LIBER I.

Hora novissima, tempora pessima sunt, vigilemus.
Ecce minaciter imminet arbiter, ille supremus.
Imminet, imminet ut mala terminet, aequa coronet,
Recta remuneret, anxia liberet, aethera donet.
5 Auferat aspera, duraque pondera mentis onustae,
Sobria muniat, improba puniat, utraque justè.
Ille piissimus, ille gravissimus ecce venit rex.
Surgat homo reus, instat homo deus, à patre judex.
Surgite, currite simplice tramite, quique potestis,
10 Rex venit ocius ipseque conscient, ipseque testis.
Dum licet, impia, dum vacat, omnia fluxa laventur,
Detur egentibus, alta parantibus ima parentur.
Imminet arbiter ille, fideliter expositurus,
Quae dabit aut dedit, ad bona lux reddit, ad mala durus.
15 Qui modo spernitur, ille videbitur imperiosus,
Intolerabilis, irrevocabilis ac animosus.
Agmina sobria dextra, nefaria laeva tenebit,
Hinc reprobabilis ordo, probabilis inde manebit.
Hinc chorus impius, indeque sobrius, audiet: “Ite,
20 Ite manus rea; grex meus in mea regna venite”.

Lin. 1. Ora **N1.** sunt pessima **B** *solus*.

2. uinaciter **B.** iminet **B.**

3. iminet **bis** **B.**

5. Auferet **N1***. **W.** Sublevet **N2.** longaque (*pro* duraque) **N2**, *sed* delinquit **B** [*non* **MB1**].

9. quotque **Br.** [*Dubium* **N1**, *rell.* quique, *et* quique **MB1*** *sed* quicunque **MB1****].

11 *init.* Cum **MB2.** sordida tempora facta (*pro* dum vacat omnia fluxa) **T.**

Lin. 12. ingentibus **N1.** potentibus (*pro* parantibus) **B.** **D.** **MB1.** 3. **N1***. **W.** una (*pro* ima) **B.** **N1** *vid.* ima...alta **MB3** *ex em.*

13. Iminet **B.**

14. dux (*pro* lux) **Br.**

17. dextra (*pro* laeva) **W.**

19. *et* neque (*pro* indeque) **Br.** Hinc chorus impius inde chorus pius audiet ite **MB4.**

B

Ibit in aethera concio dextera, praeduce Christo.
 Perdita crimine, planget in ordine turba sinistro ;
 Crimine perdita, crimine debita, turba gehennae,
 Stat modo, tunc ruet, hic stat, ibi luet acta perenné.

25 Tunc sacra concio sacra creatio percipietis,
 Perpetualia, credite, gaudia, qui modo fletis.
 Grex renovabitur, ac removebitur à grege latro ;
 A veteri novus, à reprobro probus, albus ab atro,
 Hostis ab ausibus, agnus ab hostibus, haedus ab agnis,

30 Pauperibus astra petentibus, ima tyrannis.
 Cedet ad aethera, qui flet ; ad infera qui malè gaudet.
 Carnea gaudia, mens luet ebria, sobria plaudet.
 Denique montibus altior omnibus ultimus ignis
 Surget inertibus, ima tenentibus astra benignis.

35 Flammaque libera surget in aera, surget ad astra,
 Diruet atria, regna, suburbia, mœnia, castra.
 Excoquet omnia sorde fluentia nunc, elementa
 Reddet et omnia luce nitentia, jam lue dempta.
 Mundus habebitur atque novabitur ipse, sed alter,

40 Alter imagine, non et origine, non ibi pauper ;
 Non ibi debilis aut homo flebilis, aut furor aut lis,
 Aut cibus aut cocus aut Venus aut iocus aut tumor aut vis.
 Terra novabitur, et reparabitur orbis imago,
 Quam modo polluit, obtinet, obruit una vorago.

45 Terra patrum gerit ossa ; dehinc erit ut paradisus ;
 Amplius, ut solet, incola non colet hanc, bove nisus.
 Non erit amplius aeris istius ista figura,
 Sed nive nubibus, igne, tonitribus, imbreque pura.
 Solis et orbita, lunaque concita tunc sita stabunt,

50 Astra, polus, mare circuitum dare non properabunt.

Lin. 22. Om. Br, errore.

23. Cetera (*pro* crimine) *bis* N2.
 24. nunc (*pro* hic) N1. perhenne *MSS. aliq.*
 25 *ante* 24 *in* B.
 25. novatio (*pro* creatio) MB1*. W.
 26. *Om. lin.* MB4. Perpetua B. veraque
     (*pro* credite) N2.
 27. et (*pro* ac) H. MB1. 2. 3. 4. N1. O. W.
 29. ensibus (*pro* ausibus) Br. ab agno H.
 30 *fin.* tyranno H.
 31. Sedet N1. MB4** [*non**].
 34 *init.* Cedet (*pro* Surget) MB4** [*non**].
     inheritibus MB4. *fin.* benignus MB4
     vid. (*sed* ignis *supra*).
 36. delubra (*pro* mœnia) Br. F. H. MB2. 4.
 37. exquoquet VI.

*Lin. 38. micantia (pro nitentia) O. tunc elem.
 in ras. ante jam MB2. luce vel luce B.*

39. Et renovabitur (*pro* atque novabitur)
 MB3. set (*pro* sed) MB4.
 41 *fin.* aut timor aut vis VI. aut furor aut
     vis H.
 42. timor F. MB2. 4.
ibid. *fin.* aut furor aut lis VI. *fin.* lis H.
 43. movebitur (*pro* novabitur) MB1*. W.
     sed MB1* *ex em.* “ *vel* novabitur.”
     puta
     reparabitur sic N1 ex emend.
 44. Quem (*pro* Quam) H. N1. D. O. MB2. 3. 4.
     VI. ima (*pro* una) MB2. 3. 4. O.
     Br. F.
 46. bone (*pro* bove) N1. in bove (*pro* hanc
     bove) MB2.
 47. illius (*pro* istius) H.
 48. tonitribus Br. imbre (*pro* igne) H.
     igneque (*pro* imbreque) H. MB4.
 50. circuitus Br.

Omnia sidera, cœlica dextera clarificabit,
 Sideribus dupla lux, tibi septupla sol radiabit.
 Gens pia flens modo, tunc ita quomodo sol renitebit,
 Docta que pectora, pulchra que corpora prorsus habebit,
 55 Pulchra, citissima, fortia, libera, deliciosa,
 Sana, vigentia, jamque carentia morte perosa.
 Absolon indecor esset ibi decor et coma, nec non
 Pes piger Asahel et manus Israel, arida Samson.
 Nullaque Caesaris inscia comparis illa facultas,
 60 Et Salomonia nulla potentia, nulla voluptas.
 Non Moyses ibi sana daret sibi lumina, dentes,
 Matusalas brevè viveret, haec benè quærite mentes.
 Quærite, quærite, quærere surgite gaudia pura,
 Gaudia stantia, non pereuntia, nec peritura.
 65 Nonne patentia fert latro gaudia de cruce flenda,
 Raptus ad afflu regna vel ardua sceptra regenda ?
 Sunt sua tristia nullave gaudia juncta supernis.
 Confer eis, ea nil fore terrea gaudia cernis.
 Illa videbimus, illa tenebimus, illa sciemus
 70 Gaudia cœlica, qui modo lubrica singula flemus.
 Omnibus omnia clausa patentia perspicientur :
 Membraque singula quomodo lumina constituentur.
 Lumina sobria, clausa per omnia sicut aperta
 Aspicient ibi, quippe Deus sibi visio certa.
 75 Ora videbimus et penetrabimus abdita nostra,
 Nilque verebere probra patescere, flendo reposta.
 Ille sciet tua crimina, tu sua, nilque pudebit.
 Gratia gratior huic, manus altior illa patebit.
 Quo magis effera sunt tua vulnera, sive querela.
 80 Tanto probatior et manifestior illa medela.

Lin. 51 fin. glorificabit VI.

52. luce (*pro lux*) VI. septula W [*non MB1*].
53. ^{nite} retinebunt NI (*omnia à pr. man.*) et renitebunt B. MB1. 2. 4. F. O. VI. W.
54. pulchra (*pro pulchraque*) O. *fin.* habebunt B. F. NI. MB1. 2. 4. VI. O. W.
56. parentia B.
57. Absalon MSS. *aliqu.* Esset ibi decor Absalon indecor B. MB1. W. Absolon indecor esset ibi decor et esset ibi coma, nec non F (*errore*). *Om* ibi MB4.
58. Azahel MB3. Sanson MSS. *aliqu.* Sampson MB2. W *contra* MB1 Sanson.
59. ulla (*pro illa*) VI.
- Om.* 60 VI.
60. Solomonia F. Salomonica B. ulla sec. B.
- 61 *ante* 60 *in* B.

Lin. 62. Matusalas + senior H (et om. quærite poste).

- Mathusalam MB1. W. Matusalam B. Matusalem F. Matusalas Br. Matusalam MB2. 3. 4. VI. hoc H. MB3.
63. quærite (*pro quaerere*) F.
64. non (*pro nec*) D. MB3.
65. potentia F.
66. aflu MB2.
67. gaudia...tristia MB3. tua (*pro sua*) MB4.
68. gaudia terrea Br. MB2. O.
70. gaudia (*pro singula*) H. MB1. 2. 3. NI. O. VI. W.
- 71 *fin.* perficientur MB1. W. persicentur B.
74. tibi (*pro sibi*) H.
75. Vestra (*pro Ora*) Br.
- 76 *ante* 75 *in* D. NI. O. MB3.
76. Nil ibi verbere (*pro Nilque verebere*) VI.
77. Ille sciet tua tu sua crimina NI.
78. hinc (*pro huic*) B. MB1. 3. 4. F. VI. W.
79. crimina (*pro vulnera*) VI. sine (*pro sive*) W [*contra* B. MB1 *rell.*].
80. Tanta NI [*non D*].

Clausa vel omnia tunc tibi pervia, nil erit obstans.
 Scis bona fingere, plura lucrabere, vox mea constans,
 Orbeque fortior, ibis et ocior alite visu,
 Fortis habebere secula vertere vel sine nisu.

85 Par superis eris, actibus hos geris, arte sequeris,
 Et patris illius, ô sonus hic pius ! ore frueris ;
 Stans super aethera, sub nigra Tartara tuto videbis,
 Moesta, molestaque, flenda timendaque, nulla timebis.
 Turba nefaria perdita gaudia nunc procul ante

90 Judicium videt, hinc flet et invidet impia sanctae.
 Flet quia plurima stat sibi lacrima, gaudia sanctis.
 Flet quia decidit, illaque perdidit ora tonantis.
 Ut reprobam proba, sic modo reprobata turba beatam
 Mutuo conspicit, illaque despicit hanc sibi stratam.

95 Pulcior est olor ex merula, color albus ab atro,
 Ex gemitu tonus, ex pice nix, bonus ex reprobato.
 Nec bona filia matre fit anxia, nec patre natus.
 Illa stat, haec ruit, hic bona fert, luit ille reatus.
 Ut placet aequore nunc tibi cernere ludere pisces,

100 Sic apud infera nec tua viscera visa gemisces.
 Curre vir optime, lubrica reprime, praefer honesta,
 Fletibus angere, flendo merebere cœlica festa,
 Luce replebere jam sine vespere, jam sine luna ;
 Lux nova, lux ea lux erit aurea, lux erit una.

105 Cum sapientia sive potentia patria tradet
 Regna patri sua, tunc ad eum tua semita vadet,
 Tunc nova gloria pectora sobria clarificabit,
 Solvet ænigmata, veraque Sabbatho continuabit.
 Liber ab hostibus et dominantibus ibit Ebræus,

110 Liber habebitur et celebrabitur, hinc jubilæus ; .

Lin. 84. non sine (*pro* vel sine) Br. et sine B.

85. os (*pro* hos) O. arce D. H. VI. O? F.
 MB2.3.4. sequaris MB4.

Om. 87/106 *hoc loco* VI. *Vide ad* 562 *ubi*
habet 89/100 (91 *omissa*).

88. tumendaque MB4.

89. nepharia MB1 (*sed non l.* 204). de procul
 ante VI (*post* 562 *q.v.*). tunc (*pro*
nunc) H.

91. *Om.* VI (*in loco post* 562).

92. ipsaque (*pro* illaque) F. MB4. ota (*pro*
ora) F *errore*.

94 *fin.* statam MB1.

Lin. 95. color *bis* (color . . . color) VI*,

96. vix (*pro* nix) VI.

98 *init.* Ista D. O.

99. placeat B. *Post* 100 *vide ad* 562 *de* VI.

104. *Om.* lux ea MB4. et add. *in fine*
 . . . omnibus !

105 *init.* Dum MB3.

109. et (*pro* ab) B. F. MB1. 2. 4*? NI. O. VI.
 W. a *pro* et (*ante domin.*) D. O.
 Hebreus *vel* Hebraeus F *aliqu.*

110. huic B. H. NI. O *vid.* VI *certe.* jubeleus
 MB3.

Patria luminis inscia turbinis, inscia litis,
Cive replebitur, amplificabitur Israhelitis.
Patria splendida, terraque florida, libera spinis,
Danda fidelibus est ibi civibus, hic peregrinis.

115 Tunc erit omnibus insipientibus ora tonantis
Summa potentia, plena scientia, pax rata sanctis ;
Pax erit omnibus, illa fidelibus, illa beata,
Inresolubilis, invariabilis, intemerata ;
Pax sine crimine, pax sine turbine, pax sine rixa,

120 Meta laboribus atque tumultibus, anchora fixa.
Pax erit omnibus unica, sed quibus ? immaculatis,
Pectore mitibus, ordine stantibus, ore sacratis.
Pax ea pax rata, pax superis data, danda modestis,
Plenaque vocibus atque canoribus atria festis.

125 Hortus odoribus affluet omnibus hic paradisus,
Plenaque gratia, plenaque gaudia, cantica, risus ;
Plena redemptio, plena refectio, gloria plena,
Vi, lue, luctibus aufugientibus, exule poena.
Nil ibi debile, nil ibi flebile, nil ibi scissum ;

130 Res ibi publica, pax erit unica, pax in idipsum.
Hic furor, hic mala scismata, scandala, pax sine pace ;
Pax sine litibus et sine luctibus in Sion arce.
O sacra potio, sacra refectio, visio pacis ;
Mentis et unctio, non recreatio ventris edacis.

135 Hac homo nititur, ambulat, utitur, ergo fruetur.
Pax rata, pax ea spe modo, postea re capietur.
Jesus erit pius et decor illius esca beatis,
Pascua mentibus, hanc sitientibus ac satiatis.
Et sitiens eris et satiaberis hac dape vitae

140 In neutro labor, una quies, amor unus utrinque.

Lin. 112 fin. Israelitis F *aliq.*

114. Dandaque flentibus N¹* [cum textu
supra N¹**].

115. insipientibus B. N¹? hora (*pro ora*) N¹.

116. pax pia sanctis F. Br. MB2. 4.

118. Irrevocabilis (*pro Inresolubilis*) Br.
intemerabilis (*pro invariabilis*) MB4.

120 *init.* Leta H. MB4.

123. Pax ea pax mea (*pro Pax ea pax
rata*) N¹. Pax ea pax superis data
pax rata danda modestis MB1*.

Om. 125/6 MB4.

125 *init.* Ortus B. H. MB1 *aliq.*

126. gaudia...gratia MB3.

128 *init.* Et (*pro Vi*) Br. *fin.* plena (*pro
poena*) B.

Lin. 132. Syon N¹. *Variant MSS.* inter Syon
et Sion.

133. porcio MB4. portio VI. [*Bell. omn.
potio*].

134. grataque punctio (*pro non recreatio*)
Br. grataque functio MB2. nulla-
que mentio F. MB4. non satatio H.

135. atque (*pro ergo*) VI. fruatur D*. MB3*.

136. capiatur MB3*.

138. hanc sitientibus hanc satiatis N¹ *vid.*
ex em. hanc sitientibus *cum textu*
F. Br. hac satiatis B. D. O. MB3.
hunc W. (h̄c B. MB1). hac saciatis
MB1. VI. hac sociatis MB2.

139. *Om.* eris VI*. satiabilis N¹. sacia-
beris MB1.

140 *fin.* utrumque MB4. utrimque VI.

Civibus aetheris associaberis, advena civis.
 Hic tuba, pax ibi, vita manens tibi qui benè vivis.
 Hic erit omnibus una fidelibus ultima coena.
 Tunc cumulabitur atque replebitur illa sagena.
 145 Denique piscibus integra pluribus, integra magnis
 Glorificabitur, hic removebitur anguis ab agnis,
 Scissa ruentibus, integra stantibus integritate.
 Inde cremabitur, hinc solidabitur, ô Deus à te,
 Gens nova, grex novus, et numerus bonus ille bonorum,
 150 Jerusalem petet, hic dat, ibi metet ordo piorum.
 Grex erit inclytus hoc patre præditus, hoc duce nixus,
 Qui tulit omnia sanguine noxia rex crucifixus.
 Grex sacer ordine, splendidus agmine, lumine plenus,
 Vivet eo duce, qui tulit in cruce, rex Nasarenus.
 155 Pastus odoribus, interioribus, atque superno,
 Nectare dulcia protrahet ocia perpetue verno,
 Per sacra lilia, perque virentia germina florum
 Exspaciabitur ac modulabitur ordo piorum,
 Pectora plausibus atque canoribus ora parabit,
 160 Dum sua crimina, lapsaque pristina stans memorabit.
 Quo fuit amplior error, iniquior actio mentis,
 Laus erit amplior, hymnus et altior hanc abolentis,
 Unica cantio, tunc miseratio plena tonantis.
 Laus erit unica pro stipe coelica, præmia dantis,
 165 Pro stipe præmia, pro cruce gaudia, pro nece vita,
 Illa tenebitur, unde replebitur Israhelita.
 Hic breve vivitur, hic breve plangitur, hic breve fletur.
 Non breve vivere, non breve plaudere, retribuetur.
 O retributio, stat brevis actio, vita perennis;
 170 O retributio, coelica mansio stat lue plenis.

Lin. 141. associabilis Nl.

142. tuta (*pro vita*) Br.
 143 *init.* Hec O. Haec W et MB₁ *compendio.* Hic (*super Hac*) *vid.* MB₄.
 144. reblebitur MB₂. una (*pro illa*) Br. H.
 146. hinc B. MB₁. Nl, et D* *ex em.* (*in primo habet D et cum VI*). O. W. (hic Br. F). aguis (*pro anguis*) MB₃.
 149. illa MB₄.
 150. patet H.
 154. Nazarenus O al. W. F.
 155. atque interioribus MB₂.
 156. pertrahet D. B. MB₁. 3. W. otia W.

Lin. 157 init. Et (pro Per) H. gramina H.

158. expaciabitur B. F. MB₁. 2. 4. renovabitur (*pro modulabitur*) MB₂ *solus.*
 160 *init.* Cum (*pro Dum*) Br. F. MB₂.
 162. hunc W. (MB₁ h̄c). ymnus MB₂. 3. al. adolescentis H.
 166. inde (*pro unde*) F. MB₂. 4.
 168. plangere (*pro plaudere*) B. D. MB₁. O. F. H. W [*non Nl.* MB₂. 3. 4. Br].
 169. perhennis B. MB₁. 3. 4. *aliq.*
 170. stat luce pennis Br. lumine plenis (*pro stat lue plenis rell. omn.*) Nl.
 171 *ante 170 in Ns et:* stat lue plenus.
Om. 170 O* (sed suppl. ipse).

Quid datur ? Et quibus ? Aether egentibus, et cruce dignis,
 Sidera veribus, optima sontibus, astra malignis.
 Coelica gratia criminis omnia non modo donat,
 Sed super æthera suscipe viscera tanta coronat.

175   Omnibus unica coelica gratia retribuetur,
 Omnibus omnibus ulcera flentibus accipietur.
 Tunc rosa sanguine, lilia virgine mente micabunt,
 Gaudia maxima te pia lacrima te recreabunt.
 Nunc tibi tristia, tunc tibi gaudia, gaudia quanta,
 180   Vox nequit edere, lumina cernere, tangere planta.
 Post nigra, post mala, post fera scandala quam caro præstat.
 Absque nigredine lux, sine turbine pax tibi restat.
 Sunt modo proelia, postmodo præmia, qualia ? plena,
 Plena refection, nullaque passio, nullaque poena.

185   Spe modo vivitur, et Sion angitur â Babylone,
 Nunc tribulatio, tunc recreatio, sceptra, coronae.
 Ergo Rachel Lea tunc patriæ via, Martha Mariae,
 Ira Saul Dauid, Assyrii Judith, Achab Eliae
 Cedet, et omnia mitibus obvia, spes speciei,
 190   Semina fructibus, et sonus actibus, umbra diei.
 Qui modo creditur, ipse videbitur, atque scietur,
 Ipse videntibus, atque scientibus attribuetur.
 Plena refection, tunc pia visio, visio Jesu ;
 Hunc speculabitur, hoc satiabitur Israel esu,
 195   Hoc satiabitur, huic sociabitur in Sion arce.
 O bone Rex, ibi nullus eget, tibi dicere “ Parce ”.
 Cor miserabile, corpus inutile non erit ultra,
 Nulla cadavera, nullaque funera, nulla sepulcra ;
 Quodque beatius est, mala longius omnia fient.

200   Ob tua crimina, jam tua lumina non madefient,

Lin. 172. soptibus Nl.

173. luminis (*pro* criminis) B. MB1. W.
 174. sic pia *vid.* (*pro* suscipe) Nl. suspice
 MB1. suspice H. VI**.
 175. *gratia* celica B. H. MB1. 3. Nl. VI. W.
Om. 175/176 D et Ns. O, sed habet O inter
 182/3.
 178. tunc (*pro* te) B. MB1. 3.
 180. nequid MB4.
 181 *init.* O (*pro* Post) H. quae (*pro* quam)
 D. H. O. (q VI. W). (MB1=q').
 183. *prelia* (*pro* præmia) B.
 186. *retributio* (*pro* recreatio) O *solus*, *sed*
forsan rectè. Tunc tribulatio, nunc
recreatio MB4.
 187. lia (*pro* Lea) Nl, lya D. MB2. Ns. F, lia
 B. H. MB1. 3. 4. O. W. tune lia VI.
ibid. patria Br. Marta MB4.

Lin. 188 init. Iraque H. judid MB4. judit

MB2. acab B. MB1. Heliae F aliq.

helye MB2.

192. adtribuetur H.

193. ihesu MB1 aliq.

Om. 194 VI (spatio relicto).

194 *init.* Hinc D *vid.* Hic Br. Hunc B.
 MB1. 3. Nl, et O (Hc). Hoc F.
 MB2. 4.

ibid. hic (*pro* hoc) Br.

195. hinc (*pro* huic) W.

195/6 *ita :* Nunc (*sic*) speculabitur hic
 sociabitur in syon arce VI.

197 *init.* Hoc (*pro* Cor) H. tempus (*pro*
corpus) MB1. W.

198. fulnera MB2*.

200 *init.* Quod (*pro* Ob) H. non tua lumina
 jam madefient MB2.

Flendaque gaudia, blandaque prælia carnis abibunt.
 Fraus, probra, jurgia, quid moror? omnia prava peribunt,
 Nulla gravamina, jam cruciamina nulla timebis:
 Nulla nefaria, nulla nocentia, nil grave flebis.

205 Quae cruce se terit, haec caro flos erit, haecque favilla
 Non erit amplius, unde sit anxius ille vel illa.
 Nec stipe pascere, nec prece flectere, quemquis egebit,
 Nec lue perditus, aut nece territus, aut cruce flebit.
 Flendo merebore, gaudia sumere, sumere vitam,

210 Nec stipe, nec prece, nec lue, nec nece, nec cruce tritam.
 Cœlica copia, cœlica gloria compatefiet,
 Lux nova mentibus, et Deus omnibus omnia fiet.
 Gens benè vivida, vitaque florida, fons Dauid undans
 Lux erit aurea, terraque lactea, mella redundans.

215 Lux ea vespere, gens lue, funere vita carebit.
 Jesus habebitur, ipse tenebitur, ipse tenebit.
 Lux erit illius, illius unius esca benignis,
 Absque cibo cibus, his proprie quibus est cor ut ignis.
 Hunc speculabimur, et saturabimur hunc speculando,

220 Cum chorus infimus, astra replebimus, agmine sancto.
 Spe modo nitimur, ubere pascimur hic, ibi pane.
 Nox mala plurima dat, dabit intima gaudia mane,
 Gaudia passio, regna redemptio, crux sacra portum,
 Lachrima plaudere, poena quiescere, terminus ortum,

225 Jesus amantibus afferet omnibus alta trophaea.
 Jesus amabitur, atque videbitur in Galilæa,
 Mane videbitur, umbra fugabitur, ordo patebit,
 Mane nitens erit, et bona qui gerit ille nitebit,
 Tunc pia sentiet auris, et audiet: "Ecce tuus Rex".

230 Ecce Deus tuus, ecce decor suus hic stat, abit lex;

Lin. 201 fin. adibunt H.

203/4 *fin.* timebit...flebit H. O.

205 *init.* Qua W. (MB₁=Q).

207. *Om.* pascere MB₄. quem? quis egebit? W. (MB₁=quē? q̄j egebit).

209/10 *post 211/12 in Nt.*

210. nunc lue MB₄.

211. *gratia (pro gloria)* B. MB₁. W. compatefiet Nt, sed cum patre fiet F. Br. H. MB₂. 4*? cum patefiet B. D. N₃. O. MB₁. 3. 4. VI. W.

Lin. 213 init. Mens Br. invida (pro vivida) W.

[*non B. MB₁ rell.*]. *fin.* fons dedit undas Br. MSS. omn. Dauid et undans. (Cf. ll. 357/8).

214. melle B. F. O. MB₁. 3. VI. W.

217. *Om.* illius *sec.* MB₄. unicus MB₂.

219. satiabimur Nt, satiabimur W, et saciabimur MB₁ (pro saturabimur).

222. plurima mala B* errore.

223. redemptio regna MB₂*.

Om. 225, *sed spatio relicto post 226*, VI.

225. offeret H.

228. quis (pro qui) H.

230. tuus (pro suus) B. MB₁. W.

Pars mea, Rex meus, in proprio Deus ipse decore
 Visus amabitur, atque videbitur auctor in ore.
 Tunc Jacob Isrâél, et Lea tunc Rachel efficetur.
 Tunc Sion atria, pulchraque patria perficietur.

235   O bona patria, lumina sobria, te speculantur,
           Ad tua nomina, sobria lumina collacrimantur;
           Est tua mentio pectoris unctio, cura doloris:
           Concipientibus æthera mentibus ignis amoris.
           Tu locus unicus, illeque coelicus es Paradisus.

240   Non ibi lacrima, sed placidissima gaudia, risus.
           Est ibi consita laurus, et insita cedrus hysopo;
           Sunt radiantia jaspide mœnia, clara pyropo.
           Hinc tibi Sardius, inde Topazius, hinc Amethystus;
           Est tua fabrica concio coelica, gemmaque Christus,

245   Lux tua mors crucis, atque caro ducis est crucifixi.
           Laus, benedictio, conjubilatio personat ipsi.
           Dos tibi florida, gemmaque lucida Rex Nasarenus,
           Jesus homo-Deus, annulus aureus, hortus amœnus,
           Janua, janitor, ipseque portitor, ipseque portus.

250   Ipse salutifer est tibi lucifer, arrha-vir, ortus.
           Tu sine littore, tu sine tempore, fons modo rivus,
           Dulce bonis sapis, estque tibi lapis undique vivus.
           Ipse tuus Deus et lapis aureus est tibi murus,
           Inviolabilis, insuperabilis, haud ruiturus.

255   Est tibi laurea, dos datur aurea, sponsa decora,
           Primaque principis oscula suscipis, inspicis ora.
           Candida lilia viva monilia sunt tibi sponsa,
           Agnus adest tibi sponsus, ades sibi tu speciosa;
           Pax, tua præmia, conditor, atria, crux sacra portae,

260   Ars tua plaudere, munera vivere jam sine morte.

Lin. 232. author F.

233. Lia *MSS. plur. et F.* Lya *W.* lýa
MB1. 3. Lea Br.

236 *init.* Quid (*pro Ad*) *H.*

236. Ad tua lumina nomina sobria *N1**.
 Ad tua nomina lumina sobria *O. F.*

237. criminis (*pro pectoris*) *O.*

239. est (*pro es*) *MB3.*

240. tibi (*pro ibi*) *W* [*non MB1 rell.*].

241. incita *MB1* [*non B*] *W.* *fin.* ysopo *vel*
ysopo B. MB1. 3. aliq.

242. iaspice *MB1.* media (*pro mœnia*) *N1**.
O*. mœnia *MB1 aliq.*

243. topacius...amatistus *N1.* topacius...
 ametistus *B. F. H. MB3. 4.* topacius
 ...amatistus *MB2.* topacius...

ametistus *O.* topatius ... ametistus *MB1.*

Lin. 244 ante 243 in VI.

244. contio *W.* *fin.* cristus *sic pleno O*
(pro xp̄i).

247. fulgida (*pro lucida*) *MB3.* Nazarenus
B. MB1. 3. O aliq. W. Nazareñus *F.*

248. *Om.* annulus *MB4.* hortus *F. H. aliq.*
ortus al.

250. arra *D. F. H. MB2. 3. 4. N3. O. VI.* aira
N1? arca *W.* archa *vid. MB1.*

252. bonus *MB4.* atque (*pro estque*) *B.*

253. est (*pro et*) *B. F. H. MB1. 2. 3. 4. VI. O.*
W.

254. Insuperabilis, inviolabilis *MB2.*

256. aspicis *H.*

258. Agnus adest tibi, sponsus adest tibi
lux speciosa F.

Tota negocia cantica dulcia, dulce sonare,
 Tam mala debita, quam bona præbita conjubilare.
 Sors tua gaudia sine parentia, nil dare triste,
 Lex tua psallere, gloria dicere: "Laus tibi Christe".

265 Urbs Sion urbs bona, patria consona, patria lucis,
 Ad tua gaudia corda soles pia ducere ducis.
 Jerusalem pia patria, non via, pulcra platea,
 Ad tua munera fit via dextera Pythagoræa.
 Urbs Sion aurea, patria lactea, cive decora,

270 Omne cor obruis, omnibus obstruis et cor et ora.
 Nescio, nescio quae jubilatio, lux tibi qualis,
 Quam socialia gaudia, gloria quam specialis.
 Laude studens ea tollere mens mea, victa fatiscit.
 O bona gloria vincor in omnia laus tua vicit.

275 Sunt Sion atria conjubilantia, martyre plena,
 Cive micantia, principe stantia, luce serena.
 Sunt ibi pascua mitibus afflua præstita sanctis.
 Regis ibi tonus agminis et sonus est epulantis,
 Gens duce splendida, concio candida vestibus albis,

280 Sunt sine fletibus in Sion aedibus, aedibus almis;
 Sunt sine crimine, sunt sine turbine, sunt sine lite,
 In Sion arcibus editioribus Israhelitæ.
 Pax ibi florida, pascua vivida, viva medulla;
 Nulla molestia, nulla tragedia, lacrima nulla.

285 O sacra potio, sacra refectio, pax animarum;
 O pius, ô bonus, ô placidus sonus, hymnus earum.
 Sufficiens cibus est Deus omnibus ipse redemptis,
 Plena refectio, propria visio Cunctipotentis.
 Ejus habent satis, his tamen est sitis ejus anhela,

290 Absque doloribus, absque laboribus, absque querela.

Lin. 261. dulcia cantica MB4. *fin.* tonare Br. F. H. MB2. 4. VI.
 262. mala (*pro bona*) F. MB4.
 263. fine (*pro sine*) O vid. et W. F. MB1. 2. 3. 4
     et H [non B]. tibi (*pro dare*) H.
 264. sit (*pro Laus*) B. MB1. W.
 265 *fin.* dulcis Br. F. MB2. 4.
 266 *fin.* dulcis (*pro ducis*) H.
 267. *Om.* platea *fin.* MB4.
 268. Pythagoræa F. Pitagoreæ B. MB1. 2.
     Phýtagoreæ MB3.
 270. obruis *bis in versu* Br [contra MSS.].
 271. quam (*pro quae*) NI. Br. MB2. 4. que
     H. O. VI. ̄ NI MB1. B.
ibid. laus (*pro lux*) NI** [non D. NI*. 3].
 273. vinceta B [non MB *rell.*]. fathiscit F.
 274 *fin.* vincit sic NI*. MB2*.
 275. martire B. MB1, *sed* munere VI.
 276. nitentia (*pro micantia*) D.
 277 *init.* Est (*pro Sunt*) F. H. MB4. VI. tibi
     (*pro ibi*) MB4*? VI. mentibus (*pro*
     mitibus) D. MB1 *comp.*, 3 (*ex em.*)
     NI. O. W [non F. Br].

Lin. 278. thronus (*pro tonus*) D. F. H. MB1. 2. 3.
 VI. W. (thonus NI *vid.*). tronus B
     (̄nuj).
 279. contio W.
 280. Sunt sine crimine (*pro* Sunt sine
     fletibus) VI.
 281 *om.* NI *txt.* Summa pag. habet Suscip-
     iunt ibi largiflue sibi gaudia vite
     NI** *et etiam* B. N3 *txt.* *et* D *txt.*
     MB3. O, *sed* D. MB1. 3. O 282 *ante*
     281.
 282. edibus (*pro arcibus*) MB4 *et* aedibus F.
     edicionibus (*pro editioribus*) MB2.
 283. virida W [non MB1].
 285. porcio (*pro potio*) MB4. portio H. VI.
 286. O bonus, ô pius Br. F. MB2. 4 [contra
     al. MSS.]. *fin.* ymnus aliq. *et* innus
     MB4.
 289. habet (*pro habent*) Br. *Om.* satis his
     MB4. satis (*pro sitis*) VI. *fin.*
     hanelia sic NI, *rell.* anhela, *praeter*
     B. MB1. anela.
 290. caloribus (*pro doloribus*) B. MB1. W.
     ataque (*pro absque tert.*) B. MB1. W.
     laboribus... doloribus H. MB2.

Huic magis, huic minus, ille patens sinus est deitatis,
 Plurima mansio, stat retributio plurima patris.
 Luna minoribus ante fit ignibus et sibi Phoebus.
 Praeest ea noctibus, huique fretantibus, ille diebus.

295 Cernis in aethere plus renitescere, sidere sidus;
 Sic mediocria, summaque præmia credito fidus.
 Urbs Sion inclyta, gloria debita glorificandis,
 Tu bona visibus interioribus, intima pandis,
 Intima lumina, mentis acumina te speculantur;

300 Pectora flammea, spe modo, postea sorte lucrantur.
 Urbs Sion unica, mansio mystica, condita caelo,
 Nunc tibi gaudeo, nunc mihi lugeo, tristor, anhelo.
 Te, quia corpore non queo, pectore saepe penetra;
 Sed caro terrea, terraque carnea, mox cado retro.

305 Nemo retexere, nemoque promere sustinet ore,
 Quo tua moenia, quo capitolia plena nitore;
 Id queo dicere, quomodo tangere pollice coelum,
 Ut mare currere, sicut in aere figere telum.
 Opprimit omne cor ille tuus decor, ô Sion, ô pax,

310 Urbs sine tempore, nulla potest fore laus tibi mendax;
 O nova mansio, te pia concio, gens pia munit,
 Provehit, excitat, auget, identitat, efficit, unit.
 Te Deus expolit, angelus excolit, incolit ordo,
 Cui cubus additur, et sonus editur à decachordo,

315 Florida vatibus, aurea patribus es duodenis,
 Clara fidelibus esurientibus hic, ibi plenis,
 Sunt tibi lilia, pura cubilia virginitatis,
 Est rosa sanguine, purpura lumine sobrietatis,
 Teque patrum chorus ornat, habet torus immaculatus,

320 Sacraque victima, sacraque lacrima, pœna reatus.

Lin. 291. hinc (*pro* huic) *bis* VI. maius (*pro* magis) NI [non B. D. F. N3] W. potens MB1. W. (*Dub.* B.).

293. sit (*pro* fit) B. MB1. W. ~~omnibus~~ ignibus sic NI*. huic quoque (*pro* et sibi) F.

294. Sunt *vid.* (*pro* Praeest) NI*. [Praeest NI** et N3. D]. hacque (*pro* huique) Br. hecque H. husque *vel* hiisque MB2. hisque MB4.

295. reviviscere B. MB1. W.

296 *init.* Sicque MB4.

299. accumina MB4.

300 *fin.* locrantur H.

302. tibi (*pro* mihi) Br. MB2. O. *fin.* hanelo NI. anelo B. MB1.

303. nequeo NI.

304. nunc (*pro* mox) B. MB1. W.

306. capitalia F.

308 *init.* Et (*pro* Ut) MB4. fingere NI.

Lin. 310 *ante* 309 D. MB3. O [non NI].

310. siñ (=sinon) *pro* sine MB2. tua (*pro* tibi) H.

311. contio B. MB1. W.

312. Provebit Br. augit (*vel* angit) NI*.

ibid. adentitat NI*. ydemnitat N3. idemnitat W [non B]. *Dub.* MB1. edentitat MB4.

313. excolit (*pro* expolit) B. MB1. W. incolit *bis* B. Br. H. W. F. MB2. 4. VI [non *rell.* MSS.].

314 *init.* Civibus *vult* NI**. Cui cibus B. MB1. W. VI. Cui tonus H. Cui cubus sedes MB3.

317. ibi (*pro* tibi) B. MB1. W.

318 *init.* E (*pro* Est) B [non W].

319. et est (*pro* habet) H. thorus (*pro* torus) D. F. H. NI. O. VI. MB1. 2. 3. 4 [non B].

320. Sanctaque *bis* F. H. W. (B. MB1. 2. 3. 4 *et* MSS. *compendiis*).

Rex tibi praesidet, et tua possidet atria magnus,
 Qui patris unicus est leo mysticus, et tamen agnus.
 Rex tibi filius unicus illius ille Mariae,
 Stirps sacra virginis, auctor originis, osque Sophiae.

325 Hic sapientia, linguaque patria, patria dextra.
 Continet arbiter, omnia sub, super, intus et extra,
 Astra regit Deus, astra cinis meus audet in illo,
 Qui quasi propria continet omnia, facta pugillo.
 Cum patre filius, atque paraclitus aequus utriusque,

330 Omnia continet, omnibus eminet, omnis ubique.
 Hunc benè quaerimus, ergo videbimus, immo videmus.
 Hunc speculabimur, hoc satiabimur, hunc sitiemus.
 Cernere jugiter atque perenniter ora tonantis
 Dat lucra jugia, perpetuala, dat lucra sanctis.

335 O sine luxibus, ô sine luctibus, ô sine lite,
 Splendida curia, florida patria, patria vitae,
 Urbs Sion inclita, patria condita littore tuto,
 Te peto, te colo, te flagro, te volo, canto, saluto.
 Nec meritis peto, nam meritis meto morte perire,

340 Nec reticens tego, quod meritis ego filius irae,
 Vita quidem mea, vita nimis rea, mortua vita,
 Quippe reatibus exitialibus, obruta, trita.
 Spe tamen ambulo, praemia postulo, speque fideque,
 Illa perennia postulo praemia nocte dieque.

345 Me Pater optimus atque piissimus ille creavit,
 In lue pertulit, ex lue sustulit, à lue lavit.
 Spes mihi plurima, spes validissima stat, stet in ipso,
 Qui sua lumina post tua crimina praebet abyssu.
 Dum sua suppleo robora, gaudeo; dum mea, ploro,

350 Cum sibi gaudeo, tum mihi defleo, flere labore.

Lin. 321. ibi (*pro tibi*) B. MB₁. W.
 322. mysticus B. MB₁.
 323. ibi (*pro tibi*) B. MB₁. W.
 324. Styrps MB₃ *aliqu.* author F. esque
 (*pro osque*) F.
 325 *init.* Dic (*pro Hic*) VI. Sic H.
 327. reget VI. mens (*pro meus*) F. *errore*.
 329. Paracletus W [*non* B. MB₁]. unus
 NI** *mg.* (*pro aequus txt.* NI), *sed*
 omnis N3 [*non* D].
 332. haud (*pro hoc*) Br. F. hunc (*pro hoc*)
 W [*non* B. MB₁. VI]. nec (*pro hoc*)
 MB₄.
ibid. fin. sicutibus B [*non* W. MB₁].
 333. perhempniter NI. perhenniter O. B.
 MB₁. 3. 4. VI.
 334. regia (*pro jugia*) H.
 337. turris et edita (*pro patria condita*) F.
 338. cato (*pro canto*) B.
 340 *init.* Non (*pro Nec*) B. MB₁. W. rego
 (*pro tego*) W [*non* B]. sum (*pro*
quod) B. MB₁. 3. W. quid MB₄.
 341. quid est (*pro quidem*) VI *vid.* minus
 (*pro nimis*) Br.

Lin. 343 *fin.* dieque (*pro fideque*) NI* (*sed corr.*
ipse).
 344. perhempnia NI. perhennia O. B. MB₃.
 VI. perhennia MB₁.
 345/6 *inter ll.* 340–341 *habet* NI.
 345. ille (*pro atque*) NI *et* atque (*pro ille*).
 [*non* D].
 346. a (*pro ex*) D. sb'stulit NI sic.
 346 *ita*: Qui (*vel* Et *vel* In *vel* Ex) sua
 gratia vel pacientia me toleravit VI.
 347. modo (*pro mihi*) B. MB₁. W. *Pro*
 stat, stet *vult* NI** statque [*non*
 NI*].
 348. sua (*pro tua*) B. D. H. MB₁. 2. 3. 4. NI. 3.
 W. VI [*non* O. Br]. mea F.
 349 *init.* Cum MB₄. Br. *fin.* cum mea ploro
 F. MB₄.
 350 *init.* Tunc D. N3. MB₃. Tum VI. F. O.
 MB₁. 2. 4. W [*non* B]. Dum H. NI.
ibid. tunc (*pro tum sec. loco*) D et B *vid.*
 [*non* MB₁] MB₃. dum H.

Dum sua cogito viscera, suscito gaudia cordis,
 Dum mea sordida mens jacet algida, conscientia sordis
 Magna potentia, maxima gratia laxet iniquo,
 Magna piacula, maxima vincula daemone victo,
 355 Gratia coelica sustinet unica totius orbis
 Parcere sordibus interioribus, unctio morbis,
 Diluit omnia coelica gratia, fons Dauid undans
 Omnia diluit, omnibus affluit, omnia mundans.
 O pia gratia, celsa palatia cernere praesta,
 360 Ut videam bona, festaque consona, coelica festa ;
 Non animo coquar, aut sequar, aut loquar omne profanum,
 Jungar habentibus, aethera civibus, et sequar agnum.
 Sim lue pectoris intro carens, foris hoste, labore,
 Frigore, grandine, carne, libidine, morte, timore.
 365 O sine crimine, vel sine turbine, patria coeli,
 Te reus ardeo, plus loquar, audeo mente fideli,
 O mea spes, mea tu Sion aurea, clarior auro,
 Agmine splendida, stans duce florida, perpetue lauro.
 O bona patria, num tua gaudia, teque videbo ?
 370 O bona patria, num tua praemia plena tenebo ?
 Dic mihi flagito, verbaque reddito, dicque : “Videbis”.
 Spem solidam gero, remne tenens ero ? Dic : “Retinebis”.
 Plaude cinis meus, est tua pars Deus, ejus es et sis.
 Rex tuus est tua portio, tu sua, ne sibi desis.
 375 Mens mea, mens rea, non tibi pars ea jam rapietur,
 Et tibi lacrima pars erit optima, posce, feretur
 Optima portio, plena refectio, pax rata mentis,
 Visio numinis, oraque luminis omnipotentis.
 Hinc sitis intima, sanctaque lacrima spirat, anhelat,
 380 Flendo fit hostia, flet sua noxia, flendoque velat,

Lin. 351. subito (*pro* suscito) MB2. 4. sentio (*pro* suscito) Br (*et*: gaudia suscito viscera cordis N3), *sed* cito (*pro* suscito) W *ex errore comp. in MSS.* B. MB1.
 352 *init.* Cum MB4. morbida (*pro* sordida) VI. arida (*pro* algida) MB4.
 354. potentia (*pro* piacula) O*. detrahe (*pro* daemone) F.
 355. Gaudia (*pro* Gratia) NI**. Om. unica B *errore.*
 358 *ante* 357 *in* N3, *et* siluit (*pro* diluit) N3*.
 358 *fin.* mundo (*pro* mundans) NI, *sed* pro linea tota hab. *summa pag.:* Lux erit aurea terraque latea melle redundans *pr. man.* (*cf. l. 214*).
 359 *init.* Opta Br. opera NI ?
 360. factaque (*pro* festaque) MB1. W. Dub. B.
 361 *init.* Hic (*ita* l.) *pro* Non B [*non* W]. coquor...sequor...loquor H.
ibid. fin. prophenum B. F. H. MB1. 4. VI.
 363. Si (*pro* Sim) H. enēs *sic pro* carens B.
 364. *Supra* carne *habet* O . luxu carnis.
 366 *init.* Terreus Br. loquor H.

Lin. 367 *init.* Unica (*pro* O mea) D. Omnia *vid.* B. O. MB1. W, *sed* O bona MB2.
 368. luce (*pro* duce) VI.
 369. gaudio N3.
 369 *et* 370. *ñ sic* (=non) *pro* num D. NI, *sed* nū O. B.
 369 *et* 370 *fin.* videbo *ambobus locis* B [*non* W].
 370 *ante* 369 *in* B. D. H. MB1. 3. 4. NI. O. VI. W [*non* F. Br.].
 372. tenes NI. ne taceas ero (*pro* remne tenens ero) N3. rem retinens ero B. MB1. W.
 373. civis (*pro* cinis) F. *Pro* 374 *habet* F
lin. 373 *denuo, et iterum* civis.
ibid. prā (*pro* pars) B (*vult* ?), *sed* l. 375 parī pleno B.
 374. tibi (*pro* sibi) NI**.
 375. jam...non H.
 376 *init.* Est (*pro* Et) B. F. MB1. O. W.
Est sic H. *mihi* (*pro* tibi) VI.
 377. pars (*pro* pax) F.
 378. luminis (*pro* numinis) NI**. liminis (*pro* luminis *in sec. loco*) NI**?
 379 *init.* Huic H. NI *vid.* VI. satis VI. *fin.* hanelat NI. anelat B.
 380. Flenda H. flex (*pro* flet) MB4.

Membra gravans gravat, acta, cor, os lavat et levat aequa,
 Despicit extima, pulsat ad intima, nocte dieque
 Se flet et improbat, angit, agit, probat, est sibi fornax,
 Flendo cor excitat, atque reclamat: “O Sion, ô pax”.

385 Est lacrimantibus, esurientibus, exanimatis,
 Pneuma refectio, vivificatio, visio Patris.
 O sacer, ô pius, ô ter et amplius ille beatus
 Cui sua pars Deus; ô miser, ô reus ac viduatus.
 Omnis et unica, gloria coelica, conditor unus,

390 Muneris est dator, ipse poli sator, ipseque munus.
 Cor fovet illius, illius unius ora videre,
 Agmina cernere, praemia sumere, lumen habere.
 Gens pia vocibus, impia gressibus, invida morum,
 Cur malè vivitis, et bona perditis illa bonorum ?

395 Gens adamantina, saxeа grama, grama dura,
 Quid bona spernitis, atque requiritis interitura ?
 Gens malè provida, turbaque turbida turbine mortis,
 Gens foris actibus, introque cordibus orba retortis,
 Quid retro ceditis, illaque spernitis intima dona ?

400 Manna relinquitis, atque recurritis ad Pharaona.
 Cur ea quaeritis, unde peribitis, unde ruetis ?
 Cur pereuntia fine, ruentia morte tenetis ?
 Turba theatra, turba phrenetica, quo properatis ?
 Quo rea pectora, quo rea corpora praecipitatis ?

405 Quid, rogo, spernitis ante requiritis ire retrorsum ?
 Perdita gens satis, ad scelus os datis, ad bona dorsum.
 Fluxa manentibus, obruta stantibus, ultima primis,
 Cur homo praeficias, altaque despicias, omnis in imis ?
 Surge revertere, tende resurgere, tende reverti,

410 Pande reum reus, ulti adest Deus, ulti operti.

Lin. 381. gravis (*pro* gravans) O. *Om.* et levat
 Br. F. MB2. 4. (lēvat et levat *sic* N1,
 levat et levat D. N3).

382 *init.* Respicit MB4. Perspicit H.

383 *init.* Si (*pro* Se) VI. *Om.* agit MB4.

385. examinatis W (*ut* codd. B. MB1. 2. 3
 [non 4] *vid.*).

386. Pneuma MB2. Plena MB4.

388 *init.* Qui MB4. hac (*pro* ac) B. Br. F.
 MB1. 2. 3. 4. VI. W. ac reus, hac
 viduatus D.

389. *Om.* unica MB4. cœlica gloria F. MB4.
 VI.

390. ille (*pro* ipse) Br. F. MB2. 4. VI.

392. c̄ sumere N1 *vid.*

392-3: Agmina cernere impia gressibus
 invida morum.
 Gens pia vocibus praemia sumere
 lumen habere B.

Lin. 393. *Om.* Gens et vocibus MB4.

395. adamantia MB4. germina bis D. H.
 MB1. 3. W. VI, et ḡmina bis N1. O. B.
 grama bis Br. F.

397. turgida (*pro* turbida) Br [non F *rell.*].

398. *Om.* introque (*spatio relicto*) MB4.

399. *Om.* que N1.

400 *init.* Magna (*pro* Manna) N1. fin. in-
 tima dona (*pro* ad Pharaona) MB4.

401. peribitis MB4.

402. reuntia VI.

403. teatrica MB4. VI. frenetica B. F. H.
 MB1. 2. 3. 4. N1. 3. O. VI.

404. corpora . . . corpora N1*, et corpora . . .
 pectora N1 *ex em. ut* B. MB1. W.

Om. 404 MB4.

405. retro (*pro* rogo) F *solus*.

406. zelus MB4.

Detege vulnera, detege funera quadriduana,
 Vulnera detege, flendoque contege, percute sana ;
 Gens Babylonia surgite noxia gaudia flere,
 Flendo repellere, pulsaque tergere, tersa cavere.

415   Hora novissima, lux venit ultima, crimina torrens,
           Grata sed effera, blanda sed aspera, clara sed horrens.
           Imminet ultio, mors, tribulatio,—qualis amara,—
           Luxque jacentibus, evigilantibus horrida clara.
           Qui modo sustinet, arbiter imminet ille, sed ille
 420   Versibus editur atque retexitur ore Sibyllae.
           O tremor omnibus igne ruentibus, his quoque coelis.
           Rex venit ocius, hunc tremet impius atque fidelis.
           Hoc duce praemia, judice gloria percipietur,
           Hoc quoque vindice fraus ruet indice, culpa scietur ;
 425   Mitis atrocior, agnus acerbior, alter at idem
           Ipse videbitur et famulabitur aether eidem.
           Aetheris agmina, summaque culmina concutientur ;
           Aether, humus, mare tunc sonitum dare conspicientur,
           Celsa cacumina sunt simul agmina celsa ruenda,
 430   Summa vel infera, sol, mare, sidera concutienda.
           Qui modo conticet, ut benè judicet, ille tonabit,
           In mala rugiet, in mala saeviet, in mala stabit.
           Blandus amantibus, efferus hostibus aspicietur.
           Hinc revocabilis, intolerabilis inde feretur.

435   Unius ipsius, his gravis, his pius—(ô stupor ingens)—
           Vultus habebitur, his miserebitur, illa refringens.
           Longanimis, bonus, ille ferens onus hic reproborum,
           Tunc mala puniet, ipseque muniet acta bonorum.
           Hunc meritum teret, hunc pietas feret unica patris,
 440   Nec sibi debita, sed sibi praebita gratia gratis.

Lin. 411. quadruduana B al. q̄ triduana H.
 412. flendaque B. Br. [non F. MB1. 2. 3. W
       rell.]. fin. vana H.
 413. gaudia perdita (*pro* noxia gaudia) D.
 414. Flenda Br [non B *hoc loco*].
 415. *Om.* venit (*spatio relicto*) MB4.
 417. Iminet B.
 418 *init.* Plusque (*pro* Luxque) H.
 420. ore (*pro* atque) Br. F. MB2. 4. VI, et
       ipse (*pro* ore) Br. F. MB2. 4. VI, et
       ille H, *sed* ore retexitur ore D.
 421. bis (*pro* his) NI.
 422. tremit H.
 424. vindice Br. F. H. MB2. 4, *sed* judice (*pro*
       vindice) B. D. MB1. 3. NI et N3 vid.
       O. VI. W.
 425. Mittis NI.
 426. famsabitur vid. NI. orbis (*pro* aether) O.

Lin. 427 init. Ether (*pro* Aetheris) MB4.

429 *init.* Celsa bis MB3. Selsa pr. NI [sed
       celsa sec.]. cacumina aliter vid. B
       compendiis cracrimina?
 ibid. fin. movenda Br. F. H. MB2. 4. VI. [non
       al. MSS.].
 430 fin. concutientur NI [non N3. D].
 431 fin. tenebit VI.
 432 fin. flebit (*pro* stabit) VI.
 433. et ferus NI. VI.
 435. hinc bis pro his bis F.
 436 *init.* Multus H.
 439. *Om.* pietas feret MB4.
 440 *init.* Non B. MB1. W. sunt (*pro* sed) H?
       tibi (*pro* sibi pr.) VI*.

Cum via sordeat, actio langueat una duorum :
 Hic reprobabitur, ille merebitur alta polorum.
 Cum via lubrica, cum sit et unica causa duobus,
 Alter amabitur, alter habebitur hostis et orbus,
 445 Plurima pluribus immo vel omnibus hic fit abyssus,
 Quod benè sumitur, hic benè pellitur, ille remissus,—
 Impenetrabilis, irreserabilis, hic labyrinthus.
 Nos bona corporis, aspicimus foris, auctor et intus.
 Corda Deus pia scit, negat impia, justus utrisque.
 450 Quisque tremat sibi, gaudeat et tibi gratia quisque,
 Quisque scelus float, atque tremens eat, et tremebundus.
 Cras ruit ordine, qui stat in agmine nunc quasi mundus.
 Omnia qui regit, hos premit, hos legit omnipotens Rex.
 Est hominis via nunc mala, cras pia, nunc rosa, cras fex.
 455 Mox rosa fit rubus, ipseque cras lupus haeret ovili.
 Os homo, cor Deus inspicit, est reus huic, bonus illi.
 Facta tremat sua quisque Deus tua viscera fidat,
 Fidat et impia, fedaque gaudia flendo relidat.
 Ludite, ludite, corpore sospite, gens Babylonis, .
 460 Ludite, cordibus ad bona segnibus, ad mala pronis.
 Lux venit ultima quae procul optima vestra fugabit,
 Vestra palatia, gazophylacia vestra cremabit.
 Rex veniet pius, et furor ipsius, absque furore,
 O tremor intimus, his rigidissimus, his pius ore.
 465 Virga ruentibus ordine mentibus, adveniet rex,
 Stantibus ordine mitior, et sine judice judex.
 Judicium tulit, esseque pertulit ante Pilatum ;
 Justus id exeret, id tulit, inferet id toleratum.
 Virgine rex satus, ipse dator datus, ipse patebit.
 470 Cur morulas paro ? Carne satum caro cuncta videbit,

Lin. 441. lugeat langueat MB2* sic.

*ibid. fin. duobus (pro duorum) F. MB2. 4,
 et om. 442/443.*

443. cumque sit unica NI.

445. hec (pro hic) D. MB3. hoc B. F. MB1.
 VI. W.

446. vivitur pelle (pro pellitur ille) NI*.
 Vult NI** loquitur (pro sumitur)
 et sumitur (pro pellitur).

ibid. Quod bene sumitur hic . ibi plectitur
 ordo remissus O. omne (pro ille)
 B. MB1. W.

Om. 447 MB4.

447. hi (pro hic) NI. laberintus B. MB1. 3, sed
 labor intus F. H. VI. laborinthus
 MB2.

448. actor B. MB1. author F (passim). at
 (pro et) H.

449. pia Deus MB2. VI erroribus. fin. et
 intus (pro utrisque) MB4.

Om. 450 MB4.

450. gracia O.

451. ac (pro et) F. MB4.

Lin. 452. ruet Br. imagine (pro in agmine)

*D. O (ut saepe permutant omnes).
 ymagine VI.*

455 init. Ex (pro Mox) NI*. Nox MB4, et
 lupus pro rubus MB4. herret MB4.

456. huic reus est D. MB3. O.

458. fidaque Br. fedaque al. flenda (pro
 flendo) VI.

459. genus comp. pro gens B.

461. omnia (pro optima) B. H. MB1. W.

462. gazophilatia MB3. gazofilacia MSS.
 aliq. nostra (pro vestra) NI?

463. impius (pro ipsius) H et VI vid.

464. impius (pro intimus) F. MB4. impius
 intimus MB2.

466. Post mitior + ordi sic NI*. mittior
 MB3. vindice (pro judice) H.

468. exseret B. MB1. W.

469. Om. ipse pr. MB4. sacus (pro satus) MB4.

470. Curque moras paro B. MB1. W. satus
 Br (rell. satu).

Turba nefaria cernet et impia, quem crucifixit,
 Cui benè vocibus improperantibus, heu maledixit.
 Fructus in horrea tendet, et area discutietur,
 Sumet in omnia secula gaudia cui modo fletur.

475 Gens ruet impia, pars Babylonia nata perire,
 Cedet ad aethera pacis, ad infera filius irae.
 Tunc cumulabitur atque replebitur illa gehenna,
 Agmine criminis atque libidinis, agmine plena.
 Huic ibi mitius, huic erit acrius, hinc fuga nulla.

480 Deinde remissio sive redemptio non erit ulla.
 Hic mala plangite, cætera quaerite, vos genus Evaæ;
 Hic dolor utilis, ordo parabilis hic, ibi vae vae.
 Fraus ibi vapulat et tumor ejulat, at sine fructu.
 Flet petulantia, luget inertia, perpetet luctu.

485 Cor variabile mæret inutile, plorat amarum,
 Fit sine se, sine spe, sine nomine gens tenebrarum.
 Quos Veneris modo, pessima postmodo flamma gehennæ,
 Torret, agit, terit, his furit, hos ferit, ultio poenæ.
 Pectora crimine, membra libidine, torrida torret,

490 Falsiloquos premit, in tumidos fremit, omnibus horret.
 Innovat et necat, integrat et secat, ut moriantur
 Non morientia corpora, stantia non statuantur;
 Frigus ut ardeat, ignis ut algeat, idque petatur
 Hunc fugientibus, hunc repetentibus id fugiatur.

495 Mors ibi plurima, flamma nigerrima, lux tenebrosa,
 Singula tangere, non pede paupere, non queo prosa;
 Ut nequit edere vox, homo prodere laeta bonorum,
 Sic nequit edere vox, homo prodere moesta malorum.
 Cui dolus est modo, tortio postmodo dura doloris,

500 Tortio turpia mentis, et impia puniet oris,

Lin. 471. *nepharia* MB1 [*non* B].

472. *inproba* *mentibus* (*pro* *improperantibus*) B. MB1. 3. O. W.

473. *tendit* Br. *ut* (*pro* *et*) O. MB3. VI.

475. *ps* MB2, *sed* *plebs* (*pro* *paris*) F. MB4.

476 *init.* *Sedet* MB4. *fin.* *ire* MSS.

477 *fin.* *iehenna* VI [*non* *alibi*].

478. *libinis* MB2 *errore*.

479. *mittius* MB3. *huic ult. loco* H. B. W. MB1. 3. D. NI? O (*difficillimè ad distinguendum inter* hinc *et* huic *passim*).

481. *sidera* (*pro* *caetera*) B. MB1. W (*illeg.* MB4*).

Om. 482 VI (*spat. relicto*).

483. *timor* Br. F. MB2. 4. VI.

484. *inhercia* MB4. VI.

485 *init.* *Cur* (*pro* *Cor*) VI. *moeret* (*pro* *plorat*) NI*, *sed* *plorat***

Lin. 486. *sine re* (*pro* *sine se*) Br [*non* F. *rell.*].
se : *sic* MB4.

487 *fin.* *gehenna*, *et* 488 *fin.* *pena* MB2.

488. *his ferit* Br. *furor* (*pro* *furit*) B. MB1 [*non* W].

490. *Falsio* *quos* B. MB1 [*non* W].

493. *algeat...* *ardeat* D. MB3. *et algeat* (*pro* *ut algeat*) O. VI. *fin.* *precatur* B. MB1. W.

494. *reverentibus* NI***?

497, 498. *promere* B. D. F. H. MB1. 2. 3. 4. NI**. O. VI. Br. W [*sed post* *edere* *haud dubie voluit* *prodere* *Bernardus* *cum NI**]. *Vide ad* II. 385, 821.

497. *nequid* MB4.

ibid. *fin.* *mesta* *malorum*, *et* 498 *fin.* *leta* *bonorum* MB4.

498. *dura* (*pro* *moesta*) MB1*.

499. *pura* (*pro* *dura*) MB4.

Ut flagra scilicet ultio duplicet, in mala gesta
 Pectora devoret, ossaque perforet intus et extra.
 Audiat hoc pius, ut stet, et impius, ut cito surgat.
 Stare timor creat, huncque statu beat, hunc lue purgat.

505 Poena jacentibus inferet auribus ultima sensum,
 Veraque lacrima plectet ad ultima cor reprehensum,
 Quos scelus alligat hic, ibi colligat ultio plectens,
 Mollia mollibus, improbioribus improba nectens.
 Nunc levis actio, tunc ligat ultio sordidiores

510 Sordidioribus, improbioribus improbiores.
 Criminis agmina quomodo sarcina stricta ligantur,
 Et, quia sunt sine fructificamine, ligna cremantur.
 Sunt sine fructibus interioribus, arida ficus.
 Ramus inutilis, immo cremabilis, utpote siccus.

515 Sunt caro terrea, terraque carnea, grex reproborum,
 Prava creatio, mixta ligatio fasciculorum,
 Postmodo fletibus, hic modo risibus excipiuntur ;
 Mortis in ignibus, inque doloribus haud moriuntur.
 Quantaque crimina sunt cruciamina tanta malignis,

520 Cum mala plurima, tum duo pessima frigus et ignis,
 Sed neque levius est, neque mitius illud ab isto,
 Corpora, cordaque crux premit, utraque vindice Christo.
 Temporis hic focus, est ad eum iocus, umbraque dictus.
 Est levis ignibus iste perennibus, et quasi pictus,

525 Hic ita plurimus, hic ita maximus ignis habetur,
 Ut neque fluctibus æquoris omnibus opprimeretur,
 Frigora sunt ea tanta quod ignea sarcina montis.
 Inde gelasceret, haec mala perferet, actio sontis,
 Lumina, tempora, frons, labra, pectora, viscera, mammae,

530 Os, gula, mentula, cruraque pabula sunt ibi flammae.

Lin. 501. ut (*pro in*) MB3 *vid.* mea (*pro mala*)
 B. W. (mæa *vid.* MB1).

503. audiet MB2. hec (= haec) *pro hoc*
 O et B. MB1. flet (*pro stet*) MB1?

504. vetat (*pro creat*) H.

505 *init.* Plena MB1 [*non B.*].

506. Utraque (*pro Veraque*) F.

507. zelus MB2. ubi (*pro ibi*) VI.

509 *init.* Tunc H.

510 *init.* Hordidioribus MB4.

514. igne (*pro imino*) Br, *sed* atque B.
 MB1. W. [immo F *cum MSS.*].

516. legatio H.

517. hii (*pro hic*) B. H. MB1. O. VI, *et* hi W.

520 *init.* Tum MB4. tunc (*pro tum*) D. MB3.
 cum NI *vid.* [*non O.*].

Lin. 521. lenius Br. B. F. H. MB1. 4. W. VI [*non al.*
 MSS. *vid.*]. mittius MB3. istud
(pro illud) MB2.

522. judice (*pro vindice*) MB1. W.

523. locus (*pro iocus*) VI.

524 *ante* 523 *in* D. O. MB3.

524. luus *vel* livis (*pro levis*) MB4.

525 *init.* Hoc sic MB4.

526 *init.* Quod (*pro Ut*) B. F. H. MB1. 2. 3. 4.
 O. VI. W. [*non Br* *rell.*]. ignibus
(pro omnibus) H. fin. obprimeretur
 MB2.

527. Frigida NI* (*sed corr. ipse Frigora*) VI.
 quasi (*pro quod*) F.

529. tympora H. MB3.

530. sibi (*pro sunt ibi*) B *errore* [*non MB1*].
 Os, stomachus, gula cruraque sunt
 ibi pabula flamme *sic VI solus*.

Flent ibi lumina, flent sua crimina transita pridem,
 Fœtor et horridus, et grave foetidus horror ibidem.
 Visio daemonis, illaque Gorgonis ora rigescunt,
 Omnibus omnia foeda vel impia facta patescunt.

535 Gens mala vermibus haud morientibus instimulatur,
 Atque draconibus igne flagrantibus excruciatur.
 Vermis in ignibus ille realibus est ita vivens,
 Sicut in æquore piscis, et hic fore sic, lego scribens,
 Crux, flagra, malleus, ignis et igneus est ibi torrens.

540 O caro, nox ibi densa manet tibi, lumen abhorrens,
 Nox simul omnibus est habitantibus in regione
 Mortis. Homo geme, plange, dole, tremere, terrea pone.
 Ignea vincula denique singula membra catenant,
 Corpora lubrica, membraque scenica vincula frenant.

545 Stat cruce triplice gens rea, vertice mersa deorsum,
 Ora tenet sua, dorsa simul sua versa retrorsum,
 Sunt superhorrida, nam lue sordida, crura, pedesque,
 Inferius caput. Haec mala sunt apud infera certè.
 Gens rea plangite; non ego, credite, talia fingo.

550 Haec noto paucula, non scio singula, plura relinquo.
 Sermo ratus meus, ut clibanum Deus ignis iniquos
 Ponet, id astruit, hos Dauid innuit orbis amicos.
 Collige mens mea, quam gravis est ea flamma furoris,
 Hic clibani calor, haud clibanus solet esse caloris,

555 Volvito pectore cur clibanus fore dicitur ignis.
 Mens pigra, mens vana, disce timens flagra parta malignis.
 Si mala suggeris hic, ibi redderis ipsa tibi fax,
 Ipsa cremans eris, ipsa cremaberis ignea fornax.
 Heu lacrimabile, vae miserabile mens mea clama,

560 Non ibi lucida, crede, sed horrida, sed nigra flamma,

Lin. 534. fede B errore.

535 *fin.* instimulatur B. MB1. VI. W. hic
 stimulatur H.
 536 *init.* Inde H. *fin.* excruciantur B. MB1.
 W. VI.
 537. Vermibus (*pro* Vermis in) VI.
 538. hēc (*pro* hic) D. H. MB2. 3. hēc O.
 MB4. haec F. W. *Om.* fore MB4*.
 539. tibi (*pro* ibi) MB3.
 540. manent O.
Om. 540 MB4.
 542. dole plange MB4.
 543. catenant B. MB2. 3. VI.
 545. Stant NI. O. MB1. W. VI.
 546. tenent B. D. F. H. MB1. 3. O. VI. W.
fin. deorsum VI.
Om. 546 MB4.
 547. nimis horrida (*pro* superhorrida) VI.
 548. capud . . . apud VI.
 550 *init.* Hic B. F. H? O. MB1. 2. VI. W.
 nota B. multa (*pro* plura) MB3. O.
 singula scio MB1. W (*errore*). pauca
(pro plura) B. MB1. W.

Lin. 551. in (pro ut) F.

552. os (*pro* hos) F. H. MB4.
 554. clibanus (*pro* clibani) B. NI. MB1. W.
 [clybani H. O]. calet (*pro* calor) B.
 MB1. W. clibani (*pro* clibanus *sec.*
loco) D. MB3. [clybanus H. O. MB2].
Post 554 *om.* 555/620 *et pergit ad* 621
(sed 599 *et* 621 *permixta linea*):
 Quam male florida dura per omnia
 secula durat *sic* MB4.
 555. corpore (*pro* pectore) H.
 556. Mens vaga, mens pigra Br. F. MB2.
 Mens pigra, mens vaga B. H. MB1. 3.
 VI. W.
ibid. parca (*pro* parta) MB2.
 558 *init.* Ipse NI. cremabilis B (*dub.* MB1).
 ignei *vel* igneis B. ignee MB1?
 559. miserabile . . . lacrimabile H. rea (*pro*
mea) Br. F. MB2. VI.
 560. credis W.
 560 *ante* 559 *in* D. MB3. NI. O.

Quae tamen emicat, et mala duplicat igne micante.
 Nam patet huic tua poena, tibi sua luce nigrante.
 Ultio pectora frigore, corpora concremat igne,
 Ultraque pars ruit in scelus, hoc luit ultraque dignè,
 565 Quod gravioribus iste reatibus est cruciatus,
 Dicit homo Deus, illeque Job meus, ille probatus.
 Qui malè præminet, ultiusque sustinet interiores,
 Ut Deus astruit, in tenebras ruit exteriores.
 Hic nisi fles, ibi fletus erit tibi, denteque stridor.
 570 Fumus ab ignibus hunc cremat editus, hunc gravis algor.
 Sana probatio, quod cruciatio, frigoris, ignis,
 Sit pereuntibus atque luentibus acta malignis.
 Job quoque pagina, si sacra carmina Job benè signes,
 Hos, ait, incitus à nive transitus, urget ad ignes.
 575 Testis et hic ratus, ergo stili latus est mihi tectum,
 Rege, satellite, principe, milite, quod benè septum.
 Quomodo praemia, sic flagra jugia, regna piorum,
 Regna perennia, perpetualia, flagra malorum.
 His decor amplior, his dolor auctior, est sine fine.
 580 Pars habet aethera, perditur altera strata ruinae.
 Corpora lubrica, corda tyrranica percruciantur,
 Frigore grandinis haec, face fulminis illa cremantur.
 Arctat, arat, terit, angit, agit, ferit illa gehenna,
 Vi, cruce, pondere, frigore, verbere, perpetæ poena.
 585 Est ibi, credite, crux sine stipite, mors sine morte,
 Vox sine carmine, lux sine lumine, nox sine nocte.
 Non ibi publicus arbiter Æacus, aut Rhadamanthus ;
 Non ibi Cerberus, aut furor inferus, ultius, planctus.
 Non ibi nauita, cymbaque praedita voce Maronis ;
 590 Sed quid ? adustio, nox, cruciatio, mors Babylonis.

Lin. 561. ac (*pro et*) Br. at F. MB2. ad H. VI.
 duplicat MB1. *fin.* minante Br.
 cremante MB3.
 562. hinc (*pro huic*) B. O. MB3. *fin.* mi-
 grante MB2 (*ita : penit* ^{linea} *migrante*).
Inter 562/563. Habet VI quindecim lineas,
 viz. 1. 89/100 (*minus* 91) et postea
 Stas super ethera mens bene libera
 cuncta bonorum
 Scis bona nomina scis flagra crimina
 cuncta malorum
 Ad tua lumina flet sua crimina
 perpetæ luctu
 Turba nefaria flet sua gaudia flet
 sine fructu.
 564. ruet...luet D*.
 565 *init.* Quot H. realibus W [*non* MB1].
 566. ille (*pro illeque*) VI.
 567. mala F (*hiat* MB4). utroque F.
 570. Fumus Br et D. NI, *sed* Fletus *disertè*
marg. NI**.
ibid. omnibus (*pro ignibus*) NI*, *sed* mg.*
ignibus.
ibid. cremat B. D. MB1. NI? W, *sed* creat
 Br. F. MB3 et O *vid.* VI.

Lin. 572. lugentibus Br.
 574 *fin.* urget et ignes VI.
 575 *fin.* rectum MB3. D. O, *sed* tectus NI.
 576. quae (*pro quod*) B. MB1 *vid.* VI. *fin.*
 septus NI.
 577. in (*pro sic*) W, *sed* si B. [*sic* MB *rell.*].
jurgia sic VI.
 579. altior (*pro auctior*) B. MB1.
 581. tyranica VI.
 582. luminis (*pro fulminis*) D [*non* NI. O].
ista (*pro illa*) MB2.
 583. Arctat aratque terit, angit (—agit)
 ferit illa gehenna VI.
 583 *init.* Artat H. O. MB2. 3. ille F (*hiat*
 MB4).
 585. mars sine marte MB1*.
 587. eacus VI al. Rhadamanthus F. H. Rodomantus B. MB1. Radamanthus MB2
al. Redamanthus MB3.
 588. at (*pro aut*) MB1. VI. W.
 589. chimbaque MB1. prodita B. F. MB1
(hiat MB4).
 590. tribulatio (*pro cruciatio*) F (*hiat* MB4).

Non tenet Orphea, lex data Typhea fortia lora,
 Non lapis hic gravis, aut lacerans avis interiora.
 Poena nigerrima, poena gravissima, poena malorum,—
 Mens malè conscientia, cordaque noxia, vermis eorum ;
 595 Caeditur invida mens, caro sordida, membraque lena,
 Perpete vulnere, perpete sulphure, perpete poena.
 Assur ibi tremit et sua gens gemit, esca draconis ;
 Post sua lilia perdita, filia flet Babylonis.
 Quam malè florida, quam sibi fulgida, quam stetit aucta,
 600 Tam modo marcida, tam jacet horrida, tam labefacta.
 Est meretrix ea, facta sibi Dea, plena venenis,
 Subdita sordibus, extitit omnibus est quoque poenis.
 Dulce mel illius, immo fel ipsius, ordo biberunt,
 Qui modo lubrica, sive volatrica gaudia quaerunt,
 605 Qui pereuntia lucra, ruentia regna, perenni
 Anteferunt male, qui fatuo sale sunt sibi pleni.
 Vina cupidinis atque libidinis illius hausit
 Turba nefaria cui Babylonia sidera clausit.
 Vertitur alea, quam fuit antea deliciata,
 610 Tam cruciatibus asperioribus est modo strata ;
 Quid modo noscitur aut fore cernitur illa favilla ?
 Illa peraruit, illaque corruit, et ruit illa.
 Illaque Jezabel, illa tonans Babel ore rebelli
 Ivit in infera ; plaudite sidera, psallite coeli !
 615 Quae malè creverat, auctaque dixerat : “Est meus orbis”,
 Se quoque perdidit, occidit, occidit in loca mortis.
 Terra profundior ac tenebrosior est ea terra ;
 Gens ibi flet rea, sed nimis est ea lacrima sera.
 Terra nigredine, terraque turbine mortis operta,
 620 Mors ibi plurima, certaque lacrima, passio certa.

Lin. 591. Tiphea B. F. MB1.

595. Creditur H. Ceditur *sic* VI. Ceditur
 B. MB1. 2. 3.
 596. vulture (*pro* vulnere) F. H. O. W. MB1.
 2. 3 *et* B *vid.* sulfure B. MB1. 2 *al.*
 597. gemit . . . tremit D. MB3 [*non* NI. O].
fin. draconis MB2. drachonis VI
aliqu.
 599. stare B [*non* MB1 *rell.*]. quod (*pro*
quam *bis*) H *sec. et tert.*
 600. male (*pro* modo) MB3.
 601 *init.* Et (*pro* Est) Br. F. MB2. VI.
 603. impius (*pro* ipsius) D. F. H. O. MB2. 3.
 VI [*non* NI]. ore (*pro* ordo) B. MB1. W.
 606. ibi (*pro* sibi) B. MB1. W.
 607. libidinis . . . cupidinis D. MB3.

*Lin. 609. Utitur H. qua (*pro* quam) VI. quod H.*

610. mihi (*pro* modo) B [*non* MB1 *rell.*].
 611. mihi (*pro* modo) F (*dub.* MB2, *hiat*
 MB4). noscitur modo B.
 612. peraruit (*pro* corruit) B *errore.* ruat
 D. NI. O. MB3. VI.
 613. Iesrahel (*pro* Jezabel) F (*hiat* MB4).
 iezebel MB3. Illa tonans Babel,
 illaque iezebel (*sic*) ore rebelli B.
 MB1. W (Jesabel W).
 614. Insit (*pro* Ivit) MB2. Luit B. ad
(pro in) NI* (*sed corr. ipse*). plau-
 dite (*pro* psallite) B. F. MB1. W [*non*
al. MSS. *neq* Br].
 620 *init.* Gens (*pro* Mors) H. ubi D. O
[non NI]. multaque (*pro* certaque)
 H.

Illa tragoedia durat in omnia secula, durat,
 Cum dolor ubera, tortio viscera, flamma cor urat.
 Clamor ibi tacet, horror ibi jacet, umbraque mortis,
 Fert ibi crimina, fert cruciamina fortia fortis,
 625 Corda potentia sunt patientia flagra potenter.
 Ardet edax gula, linguaque garrula, crapula venter,
 Tortio plurima constat et intima poena malignis,
 Plurima tortio, plurima passio, plurimus ignis.
 Undat ibi niger ignis et impiger excruciare,
 630 Corda nefaria luxuriantia membra cremare.
 Nox mala duplicat et Stygis emicat olla vaporans,
 Flamma nigerrima torret et intima, nil ibi rorans,
 Planctibus insonat, ignibus intonat unda camini,
 Non ea tristia, non querimonia subdita fini.
 635 Ignea flumina, nigra volumina flamma retorquet,
 Brumaque torrida, flammaque frigida pectora torquet.
 Vermis edax scatet et puteus patet altus abyssi.
 Sunt ibi pectore, sunt ibi corpore quique remissi.
 Ludite, vivite, foenore divite, gens aliena.
 640 Vos caro decipit hic,—ibi suscipit illa gehenna.
 Non ibi visio, non ibi mansio luce repleta,
 Non locus ordinis, aulaque luminis, arvaque laeta.
 O Maro falleris hic ubi conseris arva piorum,
 Elysios ibi non reperis tibi scriptor eorum.
 645 Musa poetica, lingua scholastica, vox theatalis,
 Haec quia disseris et malè falleris, et malè fallis.
 Fulgurat ignibus haud radiantibus illa gehenna,
 Plena nigredine, plenaque turbine, plenaque poena.
 Plena libidinis ac vitiaminis est famulibus,
 650 Exilientibus hinc, recidentibus huc animabus.

*Lin. 621 (cum 599 mixta) Quam malè florida
 dura per omnia secula durat MB4.*

622 *init.* Dum H.
 626. gule MB4.
 627. plena (*pro* poena) H. VI.
 628. passio abest in B (*spatio relictio. Ras.*).
 629. Vadat (*pro* Undat) MB4. impier (*pro*
 impiger) MB2. est cruciare H.
 630 *fin.* care Nl *txt.*, *sed* cremare *vel* curare
 Nl mg.*
 631 *init.* Vox MB2. duplicitat MB1.
 633. intunat MB4.
 635. fulmina B. MB1 [*non* W *txt.*].
 636 *fin.* torret F. MB4.
 637. latet (*pro* patet) MB1. W, *et* B (*rel*
 flate).
 639. fœnere W.

Lin. 639. fœnere W.

640. despicit F.
 642. arvaque (*pro* aulaque) H. arvaque
 luminis aulaque leta MB4.
 644. Helios B. MB1. 2. 4. VI. Helysios
 MB3. tibi . . . ibi Br. F. MB2. 4. VI.
 ibi reperis auctor eorum H.
 645. teatrica (*pro* scholastica) MB4 (*seq. fin.*
 theatalis).
 646. deseris B. MB1.
 648. plena turbine B.
 649. nigredinis *inprimo* Nl, *sed corr.* libi-
 dinis *ipse*. libinis *iterum* MB2 (*ut*
supra).
 650. exslientibus Nl. redeuntibus (*pro*
 recidentibus) B. MB1. W. hic (*pro*
huc) Br.

Quos vomit hos vorat, undique perforat, undique pestes,
 Vitaque mortibus est venientibus una superstes.
 Uritur inguinis atque libidinis ignis in igne,
 Uritur, uritur, ista rependitur ultio dignè.
 655 Qui malè tollitur hic, ibi plectitur actus ad imum,
 Tunc loca pessima, tunc tenet infima, qui modo primum.
 Qui laniat, capit, excruciat, rapit, hic rapietur,
 Dilaniabitur, excruciaabitur, arripietur.
 Quos modo fictio, tunc premit ultio, quos probra moeror,
 660 Quos Venus ustio, quos gula tortio, quos lucra terror.
 Dum licet auribus haec vigilantibus accipiatis,
 Qui lucra conditis in lucra curritis, ad lucra statis.
 Gens cita pascere viscera viscere, carneque carnem,
 Qui tumidis satis exiguis datis heu! neque panem.
 665 Est modo Lazarus hic, ibi Tartarus, et gula pridem
 Ebria potibus, ebria pastibus ardet ibidem.
 Dives obit sine spe, sine nomine, dives egenus,
 Nomine Lazarus unde flet inferus est modo plenus.
 Dives aquam petit, esuriens metit ubera plena;
 670 Gratia fletibus, ebrietatibus est modo poena.
 Post sua funera dives ad infera, pauper ad astra.
 Qui flet in ulcere gaudet in aethere, flet gula pasta.
 Stillula quaeritur et gula plangitur, oraque sicca.
 Non data stillula. Cur? Quia parvula non data mica.
 675 Qui minus haud dedit ad minimum reddit ille petendum.
 Ad phialas stetit et fluvium petit haud tribuendum.
 Gratificans ape vina, dapes dape, vesteque vestes,
 Fert sua crimina, fert cruciamina, fert modo pestes.
 Flos ruit et decus in Stygium specus, in specus atrum.
 680 Flos quasi flos fuit, enituit, ruit ad cruciatum.

Lin. 651. sonat (*pro vorat*) **N1***. personat (*pro perforat*) **N1**.
 652. ima (*planè pro una*) **MB4**.
 655. ictus **H**. *fin.* unum *vid.* **B** (*dub.* **MB1**).
 656. +qui (*post pessima*) **N1** *errore*. *infima* **Br**.
 657. clamat *vel* claniat *vid.* **B**. capit (*pro rapit*) **F**. **MB2**. 4. *fin.* capietur **Br**. **F**. **MB2**. 4. **VI**.
 658. Dilanibitur **O** *errore*.
 659. premet **MB1**. **O**. **W**.
 661. hic **MB3**. *fin.* *excipiatis* **VI**.
 662. creditis (*pro conditis*) **MB2**. ad lucra curritis **O**. **MB4**. in lucra statis **MB4**.
 663. scita **F**. **H**. **MB4**. parcere **MB4**.
 664. tumidi **Br**. datis (*pro satis*) **O***. **MB2**. artis (*pro datis*) **O*** *vid.*, *sed* satis **MB2**.
 666. pastibus... potibus **Br**. **F**. **MB2**. 4. **VI**.

Lin. 667. fine spe **MB1** *vid.*
 670 *init.* Gloria **B**. **H**. **MB1**. 2. 3. 4. **VI**. **W**. est data ebrietatibus (—modo) **N1***. ebrietatibus est data (— modo) **B**. **D**. **MB1**. **N1****. **O**. **W**. ebrietatibus est data plena *sic* (— modo) **VI**. ebrietatibus est data (— modo) **H**.
 671 *init.* Quos (*pro Post*) **MB1***. *fin.* astrum **H**.
 672. inulcere *sic* **MB2**. in ulcere ethere **B**. *fin.* pastum **H**.
 675. minimum (*pro minus*) **MB1**.
 676 *ante* 675 *in* **F**. **MB4**.
 676. fialas **B** *aliq.* ad (*pro et*) **MB3***? **D**.
 678. fert sua crimina *post* Fert cruciamina **Br**. **F**. **MB2**. 4. **VI**.
 679. instigium **H**. **MB1**.
 680. fluit (*pro fuit*) **D**. **MB3**, ruit **VI**. *ibid.* *fin.* cruciandum **N1**.

Cui fuerat minus huic Abrahae sinus, huic paradisus;
 Cui magis ustio, lacrima tortio, poenaque risus.
 Nunc ubi pallia? Nunc ubi prandia? Nunc ubi coena?
 Pallia, prandia sunt fugientia, stat sibi poena.

685 Purpura transiit, escaque finiit, ultio restat;
 Restat et acriter, immo perenniter illa molestat.
 Flamma, fames, sitis, ultio divitis extat egentis,
 Pro grue, pro sue, pro dape, pro lue, pro face ventris.
 Grus, lepus, ostrea vel caro taurea juncta suillae,

690 Faxque cupidinis, alea criminis, et iocus ille,
 Maneque prandia, sero cibaria praeterierunt;
 Luce tyrannica, nocteque lubrica facta ruerunt.
 Ille vir affluus, ille vir efferus, illeque multus
 Est apud infera, fert ita littera sacra, sepultus.

695 Aure capescite, mente recondite talia dites:—
 Tollite saucia, ferte jacentia, pascite mites,
 Hos stipe pascite, qui prece divite nos benè pascant,
 Ne vel egentia vel sitientia membra labascant.
 Condite mentibus, edite moribus, edite factis,

700 Quaeque fides pia clamat, amat via sobrietatis.
 Mente reponite, vocibus edite, re date rectum:—
 Sitis egentibus esca, viantibus atria, tectum.
 Vos date vestraque, vult Deus utraque, gaudet útrisque;
 Se domino sua pauperibus lucra det benè quisque.

705 Multa quid astruo? Jam simul instruo vos ego mecum.
 Demus egentibus ima gerentibus optima secum.
 Qui dedit omnia Christus ad ostia nostra gemiscit;
 Indigit, eiulat, ultima postulat, “huc date” dicit.
 Nemo dat, indigit. Ergo quid? Exigit ipse negatum.

710 Tollimus ebria gens, modo gaudia post cruciatum.

Lin. 681 init. Qui Br. MB3. habrahe VI.

681 *ante* 680 *in* NI [non D. O].
 686. atque (*pro immo*) H. MB4.
 688. Pro sue, pro grue Br. F. MB2. 4. VI.
 689. lupus (*pro lepus*) B. NI**. MB1. O. W.
ibid. postea (*pro ostrea*) NI** *mg.* thau-
 rea MB2. 4.
 690 *init.* Paxque MB4. locus H. *fin.* ille O.
 691 *fin.* praeteriere Br [non F rell.].
 692 *fin.* ruere Br [non F rell.].
 693. affluus *bis*, *i.e.* affluus *pro* efferus
sec. loco, NI. O. *sed* effluus *sec.*
 B. MB1. 3. W. arduus (*pro* efferus)
 F. MB4. VI, influus H, *sed* effluus ...
 affluus MB2.
 694. uti (*pro* ita) Br. ibi VI [non F rell.].
 litera B. F.

Lin. 695 init. Vire H. capessite B. F. H. MB2. 4.

697. dape (*pro* stipe) D. MB3. O [non NI].
 fabe (*pro* stipe) B. MB1. W. vos
pro nos F. H. MB1. 2. 3. O. VI. W.
 698. labescant B. MB1. *Om. vel sec.* MB4*.
 700. amant *sic* VI.
 701. + n *ante* vocibus NI*.
ibid. reddite (*pro* re date) B. Br. F. MB1. 2. 4.
 W. factum (*pro* rectum) H.
 702 *init.* Mitis MB4.
 704. sacra (*pro* lucra) VI.
 706. una (*pro* ima) B. F. H? [non MB1. 4].
 707. hostia H. MB2. 4. NI. O. VI. vestra (*pro*
nostra) O vid.
 708. huic (*pro* hue) Br. F [non MB2. 4 rell.].
 709. exigit D. H. MB1. O. VI. W [non B rell.].

Ecce peculia, lucraque grandia condis avare,
 Nec numerum geris hic, quia pauperis est numerare.
 Impia bestia, cernis ad ostia plangere Christum,
 Esurientibus et sitientibus hic modo mixtum,
 715 Hinc tibi Lazarus, indeque Tartarus, hoc fugis illum.
 Pasce, fer, aspice, ne reus abjice corde pusillum.
 Terrea tu sibi, pauper homo tibi coelica praestat.
 Pane Deum dabit; hic obit, hic abit, hic tibi restat.
 Terrea gloria, terrea copia plena favillae,
 720 Gloria corruit et status aruit illius ille.
 Audiat auribus interioribus, audiat orbis.
 Orbis ut orbita vertitur incita turbine mortis,
 Praeterit et perit, et nebulam gerit orbis amoenum.
 Tollitur ocis ipse vel ipsius omne serenum.
 725 Orbis honor levis est atomus brevis, et breve festum,
 Nil dat amabile, nil amat utile, ridet honestum,
 Hosteque pectoris, hosteque corporis intus et extra,
 Horruit aridus, aruit horridus et sua festa.
 Orbis amor perit atque suos terit orbis amantes,
 730 Et sua gaudia, gaudia tristia vera putantes.
 Evigilabimus an remanebimus in lue mundi,
 Quem patet ignibus, alluvionibus, hoste redundi?
 Quid vaga, quid rea corda colunt ea, quae nihil extant?
 Quae breve plaudere, non breve plangere, post breve praestant?
 735 Cur caro proximus ignis et intimus hostis amatur?
 Carnis amor perit; est rosa, fex erit, ergo sputatur.
 O caro candida, post breve foetida, plenaque fecis,
 Flos modo, mox fimus, et fimus infimus, unde tumescis?
 O caro carnea, jam modo glarea, postmodo vermis;
 740 Nunc homo, cras humus,—istud enim sumus. Unde superbis?

Lin. 711. pecunia **VI.** tollis (*pro condis*) **O.**

Om. 712 **MB4.**

712. quoque (*pro quia*) **H.**

713. hostia **H.** **MB2.** 4. **N1.** **O.** **F.** **VI.** *fin.* crista-
 tum *sic pleno* **O.** et **MB2** (*sed supra*
 707 **MB2** *habet* **X** *pro Christus*).

715. hic **H.**

716. nec reus **W.** **MB1.** obice (*pro abjice*)
N1. abice **B.** **H.** **MB1.** 2. 3. 4. **O.** *fin.*
 pupillum **Br.**

ibid. Pasce fer. aspice. ne quid eis abice
 vise sigillum *sic VI.*

721 *fin.* ortis **O.** (*Vult Bernardus orthiis?*)

722. Auris (*pro Orbis*) **F** [*non MB2*]. utitur
 (*pro vertitur*) **N1.**

723. terit (*pro perit*) **D.** **H.** **MB3** [*non N1*].
 nebula **F** [*non MB4*]. *fin.* amenis
MB4 [*non F*].

724. impius **VI.** esse (*pro omne*) **B.** **MB1.** **W.**
fin. secretum **MB4.**

Lin. 725. athomus **B.** **O.** **MB1.** 3. **VI.** breve ath-
 omus **H.**

726. reddet (*pro ridet*) **MB4.**

727. corporis... pectoris **N1.**

730. *Om.* gaudia *sec.* **MB4.**

732. aliuvionibus **N1.** ac luvionibus **MB3,**
sed a luvionibus **D.** **O.** illuvionibus
B. **MB1.** **W.**

ibid. *fin.* redundi **N1.**

733. *Om.* corda **B** et **MB1** erroribus. Non
 notat **W.** nichil *aliqu.* *fin.* exstant
H. **MB4.**

734 *init.* Qua (*pleno*) **B.** (*Q* **MB1**). post
 modo (*pro post breve*) **D.** **MB3.**

736. terit (*pro perit*) **VI.** ac *vel* et (*pro*
est) **VI.**

738. post (*pro mox*) **Br.** *Om.* fimus *pr.* **B**
 [*non MB1*]. *Om.* infimus **H.** *fin.*
 tumescit **N1***.

739. nunc quasi lactea, per breve (*pro jam*
modo glarea, postmodo) **N2.**

O caro debilis, ô cito labilis, ô malè mollis,
 Quid petis ardua, quid tibi cornua ferrea tollis ?
 Quid tibi crapula, milleque fercula, milleque pastus ?
 Res lue proflua, vivaque mortua, cur tibi fastus ?
 745 Unde superbia ? Fex tua gloria ; morte remissa.
 Fex tua prandia, fex tua gaudia, fex es et ipsa.
 Quid tibi balnea, vestis et aurea ? Quid tibi venter ?
 Culta licet caro, semper eris caro,—nec caro semper ;
 Post hominem cinis es, caro desinis esse,—putrescis.
 750 Vis tibi quantula sit, docet urnula, massaque fecis.
 O caro lactea, nunc rosa, postea sarcina vilis,
 Flos tibi corruet et rosa defluet, haec juvenilis.
 Quae modo florida cras erit horrida, plus loquor,—horror,
 Horror amantibus, horror et hostibus, omnibus horror.
 755 Cras eris horrida, cras eris arida, vilis, amara,
 Tu modo candida, tu tibi florida, tu caro cara.
 Tristia replico, defluet illico forma decoris,
 Illicio defluet, illico corruet, hic nitor oris.
 Plurima quid sequor ? Illa caro, decor ille peribit,
 760 Haec venus, hic calor, ars ea seu valor ibit, obibit.
 Quid caro labilis, aut quid inutilis est homo ? Coenum.
 Quid rogo carnea gloria ? Glarea. Quid rosa ? Foenum.
 Carnea gloria, carnis et omnia, carne vigente,
 Sunt quasi stantia, deficientia deficiente.
 765 Cur homo nascitur, aut puer editur ? Ut moriatur.
 Exit in aera, sustinet aspera, migrat, humatur.
 Glarea labilis, aura volatilis est homo natus.
 Mane stat aggere, nec mora vespere fertur humatus.
 Qui modo flos fuit, in spacio ruit unius horae.
 770 Mox rapitur, licet ingenio micet, atque decore.

Lin. 741. caro (*pro cito*) D. MB3 [*non* NI. O].
 mala H. MB4.

742. arida (*pro ardua*) MB4. ferreaque
 tollis B [*non* MB1].

743. milleque fercula, quid tibi pastus ?
 MB4.

744. vivaque (*pro vivaque*) W [*non* MSS.].

745 *fin.* fex es et ipsa VI* (*corr. ipse*). *Om.*
 746 VI in loco sed habet lin. ult. inf.
pag. pr. manu sine variatione.

749. putrescas NI [*sed* 750 *fin.* fecis].

750. tua (*pro tibi*) VI.

752. desinet (*pro defluet*) D et MB3 ? (*re-*
script.) [*non* NI].
ibid. et (*pro haec*) NI. at (*pro haec*) B. MB1.
 W.

753. eris D. F. H. MB3. 4. loquar D, et O
comp. vid. B. MB1. 3. VI. W.

755. erit *pr. loco.* MB3, et eris erit sic H.

Lin. 756. modo (*pro tibi ante florida*) H. NI**.
 MB1. W.

ibid. fin. tu tibi cara NI* [*non* D]. tu
 modo cara B. MB1. W.

757 *init.* Pristica (*pro Tristia*) Br. redditio
 (*pro replico*) H. ilico F. MB1 al.

758. corruit Br. Illico corruet ilico decidet
 hic nitor oris F. MB4 [*non* MB2].

ibid. decor (*pro nitor*) D. NI. MB3 ? [*non* O].
fin. horis B.

759. loquor (*pro sequor*) B. MB1. W.

760 *init.* Hic NI. *fin.* obibit, ibit NI. O.
 abit, obibit MB2.

761 *fin.* scenum MB1 (*silet* W) [*non* B].

762. caro (*pro rogo*) NI. tibi (*pro rogo*) H.
 modo (*pro rosa*) VI.

766. area (*pro aera*) NI.

767 *init.* Clarea *vid.* MB2. volabilis B [*non*
 MB1].

769. spatio W et aliq. [*non* MB1].

Fit cinis infimus, ille probissimus et preciosus,
Irreparabilis, irrevocabilis, officiosus.
Gleba reconditur atque recluditur hospite tumba.
Laus stat imaginis, umbraque nominis, immo nec umbra.

775 Vir subit Aethera, si benè; Tartara, si malè gessit.
Corpus humi jacet, ars perit, os tacet, aura recessit.
Fex fit, homo fuit, hunc et amans spuit, horret amatus,
Nosseque denegat, instat ut obtegat ocios artus,
Instat ut efferat, et flet et imperat, et parat urnam;

780 Nec triduum gemit, heu! lacrimam premit ungue diurnam;
Mox feretrum vehit, aut feretrum praeit, aut subit orans,
Denique planctibus exequialibus it quasi plorans,
Flens it, ovans redit, ut tumulo dedit ossa, recessit,
Cessit amor pius, ut manus illius afflua cessit.

785 Occidit, occidit, hic ubi perdidit aes et amicum,
Qui sibi riserat, aeris amans erat, ô cor iniquum!
Ille probissimus, ille potissimus, ille vir, ille,
Ille quid est precor, illius et decor? urna favillae.
Pulcher, amabilis, irreparabilis, unicus, aptus,

790 Instar aquae fluit, e medio fugit illico raptus.
Occidit ut pecus, et decor et decus omne repente,
Et calor et color alget, abit dolor inde juventae.
Cur morulas paro? Cara jacens caro, fex es, humaris,
Esse quod es sinis, in cineres cinis extenuaris.

795 Quid fluitat cibus, et gula potibus undat et escis?
Pasta cibis cibus es, caro, vermibus, atque putrescis.
Est tua cernere pallida funere membra, vel ora,
Funere pallida, sensibus algida, seque minora.
Flava vel aurea, quam per eburnea colla rotabas,

800 Caesaries jacet, et cor et os tacet, unde tonabas.

Lin. 771. speciosus (*pro* *preciosus*) **D. MB3.**
772. Irrevocabilis, irreparabilis **Nl. MB2.**
773. reducitur (*pro* *recluditur*) **Vi. fin.**
turba **Br** [*non* **F** *rell.*].
774. immo **Br.**
775. tarthara **MB1.**
776. *qiacet sic* **Nl.** os (*pro* *ars*) **Nl.** arva
(*pro* *aura*) **Nl.**
777. huc (*pro* *hunc*) **Vi.**
778 **fin.** actus **MB4.**
780. Non tibi dum gemit **W. MB1. B.**
781. loculum (*pro* *feretrum* *pr.*) **MB3.** dum
(*pro* *feretrum* *pr.*) **Nl.** Om. fere-
trum *pr.* **MB1.**
ibid. Mox vehit aut feretrum preit aut
subit orans **O.**
ibid. fin. arte subornans **Br** (*pro* aut subit
orans **Nl** *plur.*), *sed* “Mox gerte(?)
aut velut aut feretrum preit aut
subit orans” *confusè* **D** [*sed* **MB3
cum textu nostro].
782. est (*pro* *it*) **Br** [*non* **F** *rell.*]. hic (*pro*
it) **H.**
783. ut (*pro* *it*) **Vi.****

Lin. 785. Occidit, occidat **F.** Occidit (*om. serv.*)
MB4.
786. eris **D. MB3.** eris **B. H. Nl. MB1. 2. 4.**
O. Vi. fin. iniquum **Vi.**
788. quidem (*pro* *quid est*) **H.**
790. fuit (*pro* *fugit*) **F** [*non* **MB4**]. emodio
MB4. ilico **F. MB2** (*passim*) *al.*
791. et decor dedecus **B.**
Om. hoc loco 792/815 **MB4.** *Vide post*
839.
792. color... calor **H.** abit, alget **Nl.**
unde **F** [*non* **MB4**].
ibid. fin. juvente *vel* vivente **D. Nl.** (juvente
O).
793. monilas **MB1*.** carē *sic* **Nl.** feda
(*pro* *cara*) **H.** jaces **B. F. H. O.**
MB1. 2. 4. Vi. W.
794 **fin.** attenuaris **H.**
796 *init.* Fasta **Br.**
797 **fin.** ossa (*pro* *ora*) **MB3** (*sed* 798 *fin.*
minora).
799. seu (*pro* *vel*) **Nl** mg.** *Om.* quam
per **MB4.**
800. jacet (*pro* *tacet*) **H.**
799, 800 **fin.** rotabat... tonabat **Nl** [*non*
D. O.].

Lumina visibus, auris et auribus, os caret ore,
 Nasus odoribus, et cor amoribus, ossa calore.
 Ad mala pes citus, ac oculus situs in muliere,
 Collaque lactea, brachia cerea computruere,
 805 Cerea brachia tam specialia quam speciosa,
 Membraque lubrica continet unica parvaque fossa.
 Candidus antea dens, labra flammea, flos faciei
 Et gena lucida, sunt modo putrida, pars saniei.
 Nunc ubi pocula, nunc ubi fercula, fercula mille ?
 810 Flos ubi primulus et rubicundulus est color ille ?
 Vox ubi fractior, illecebrosior est ubi risus,
 Sermoque lubricus atque phreneticus inprobra visus ?
 Nunc ubi baltheus, annulus aureus, aurea vitta ?
 Patria nomina nunc ubi culmina sunt proavita ?
 815 Rege caro sata, vermibus est data, factaque vernis,
 Regibus edita, rebus et obsita, nunc es inermis.
 Corpus amabile nunc es inutile corpus, et atrum
 Morte resolveris atque cadaveris es simulacrum.
 Terrea gloria nunc quasi lilia, cras quasi ventus,
 820 Pulchra fugit modo tempore postmodo morte juventus.
 Splendida pectora, splendida corpora, corpus habentur,
 Utque senilia sic juvenilia busta videntur.
 Mox puer interit ut rosa deperit edita verè,
 A valido vigor, eripitur nitor à muliere.
 825 Lyncea lumina mentis acumina si quis haberet,
 Fellea dulcia, pulchraque turpia, credo videret ;
 Corpora candida, pectora vivida, membra venusta,
 Ossaque regia sint modo qualia, consule busta.
 Vociferantia seque minantia busta loquuntur :
 830 “Primus et ultimus, altus et infimus, hic capiuntur”.

Lin. 803. et ac MB4. citus (*pro* situs *sec.* *loco*)
 F [*non* MB4].
 805. specialia W [*non* MB1]. preciosa (*pro*
 speciosa) VI.
 807. mens (*pro* dens) NI*. fabra (*pro*
 labra) F [*non* MB4].
 808. pus (*pro* pars) F [*non* MB2=ps].
 810. rubicondubus D. NI. MB3 [*non* O].
 811. ibi (*pro* ubi *pr.*) H. fractus et (*pro*
 fractior) MB4. ille cerebrosior B. F.
 W. MB1 [*non* 2. 4].
 812. freneticus B. D. F. H. NI. MB1. 2. 3. 4.
 O. VI. improba F. H. MB4. VI.
 813. balteus MB4. VI al. ? aureus anulus Br
 814 *fin.* pia vita H.
 815 *init.* Rego NI*.

Lin. 816 fin. inermis MB4.
 817. et (*pro* es) VI. est (*pro* es) D. NI.
 818 *ante* 817 *in* NI.
 819. glareus (*pro* lilia) H.
 821. corpora . . . pectora NI. torpor (*pro*
 corpus) H.
 822. juvenalia H.
 823 *init.* Sic (*pro* Mox) H.
 824. a valida VI. vigor (*pro* nitor) VI.
 825. Linea B. H. MB1. 2. 3. 4. VI. *alig.*
 826. pulchria (*pro* pulchraque) F [*non* MB4].
 827. nitida (*pro* vivida) D. MB3 [*non* NI. O].
 nitida *vel* vivida MB4.
 828. rigida (*pro* regia) F. sunt F. MB4. VI.
 829. minantia *in* NI *ex em.*** *Illeg.* NI*.
 locuntur B. H. MB1. 2. 4. VI *alig.*

Est homo res levis, est homo res brevis, est homo non ens;
 Est homo glarea, terraque terrea mente reponens;
 Est homo flosculus atque statunculus est animatus.
 Hunc vegetat, fovet, implet, agit, movet, ad brevè fatus.

835 Hic ubi deserit ossa vir interit, est caro sordens;
 Est caro carnibus una vel omnibus, amplius horrens;
 Mortua vilior, aegra remissior, est caro nostra,
 Quam caro cætera, sicque cadavera nulla reposta.
 Verme cito scatet, atque satis patet, aegra dehiscit;

840 Moxque per aspera, per flagra, per fera quaeque fatiscit.
 Quod cito morbida, quod cito sordida fiat, omitto,
 Quod cito putrida, quod cito tabida, dicere vito.
 Adde quod horrida, morte quod hispida quod fera plus est,
 Foetida plus olet, aegra magis dolet, illico pus est.

845 Non tibi funere, sive cadavere de pecuali,
 Vel metus ingruit, aut febris irruit, ex sociali.
 Cæsus iter secus, inde vir, hinc pecus efflat uterque,
 Ejus an istius est timor amplius? Ejus, apertè.
 Non tibi sit metus exanimum pecus aequore prati;

850 Amplius effera sunt tibi funera fratris humati.
 Ossa revisere vel propè pergere nocte timebis,
 Cum minimè secus, exanimum pecus ire pavebis.
 Nostra cadavera, nostraque funera foetidiora,
 Esse relinquitur, esseque noscitur, horridiora.

855 Flatus homo levis, atque vapor brevis, ad brevè paret;
 Paret et emitet, illico delitet, herba fit, aret.
 Flens homo nascitur, et cito tollitur, efflat, humatur.
 Stat brevè, mox cadit, est modo, cras abit, hic brevè statur.
 Turbo levissimus atque brevissimus est homo fatus.

860 Ipse laboribus, ipse doloribus est generatus.

Lin. 831. brevis (*pro* *levis*) H. flos (*pro* *res* *sec.*) B. Br. F. MB¹. 2. 4. O. VI. W.
 834. Hic vigeat (*pro* *Hunc vegetat*) VI. movet...fovet MB⁴. bona fatus H.
 835. homo (*pro* *caro*) D [*non* NI. O].
 836. Est carnibus caro B*. vermbus (*pro* *carnibus*) NI. amplius omnibus MB⁴. *fin. om.* (amplius horr)ens H.
Om. 836 VI (*spatio relicto*).
 839. utque Br. F. MB². 4. VI. *fin.* deiscit MB².
 840. flagraque (*pro* *per flagra*) B. MB¹. W. maxima (*pro* *per fera*) VI. quemque H.
 841. sordida...morbida H. *fin.* fit caro mitto D** [*sed* D* *cum textu*] MB* [*sed* MB** *cum textu*].
 842. tabida...putrida Br. F. MB². VI, *sed* tabida...morbida MB⁴.
 844. post (*pro* *plus*) D. MB³, *et* post *pro* pus B. D. MB¹. W [*non* MB³]. illico MB¹.

Lin. 846 *init.* Ut (*pro* *Vel*) H. at (*pro* *aut*) O ex industria et B. MB¹. 4. VI. W. ut H. timor (*pro* *febris*) H. *fin.* ex speciali H.
 847. cecus N³. efflat NI. 3 [*non* lin. 857]. hoc (*pro* *hinc*) F. hic H.
 848 *fin.* en eos apertus sic MB⁴.
 849. fit (*pro* *sit*) D. B. H. MB¹. 2. 3. 4. O. VI. W [*non* F]. examinatum VI, verè examinū.
 851 *fin.* timescis MB¹*.
 852. minimum MB³. NI *mg.* exanimum iterum confusè VI. *fin.* pavescis MB³*.
 854. esse (*pro* *esseque*) N³ *errone*.
 855. pavor (*pro* *vapor*) VI. *fin.* pauet MB¹*.
 856. evitet (*pro* *emitet*) F [*non* MB². 4]. herba B.
 857. efflat MB².
 858. homo (*pro* *modo*) D. MB³. O homo (*pro* *est modo*) N³ *vid.*
ibid. eras erit sic NI*.
 860. doloribus...laboribus H

Hic caput exerit, emicat, interit, est quasi bulla;
 Bulla citacius, aura fugacius haud perit ulla,
 Est caro terrea, terraque carnea, fumus, imago,
 Massa putredinis, unda voraginis, immo vorago.

865 Dum sibi cœlitus influit halitus est rosa, floret,
 Cum vapor abfuit, illico corruit, est fimus horret.
 Hic homo gignitur ex lue, nascitur ex muliere;
 Nuper homo satus, est lacrimis datus, hic sibi flere,
 Vagit ad ubera, vivit ad aspera, mors vocat, itur.

870 Qui modo floruit, illico corruit, et sepelitur.
 Illico labitur, illico tollitur, illico transit.
 Transit, abit, ruit, hic modicum fuit, hic brevè mansit.
 Huc cito prodiit, hinc cito transiit, et quasi nunquam
 Extiterit, perit, hic tribulos serit, hic saliuncam.

875 Hic tribulos petit, hic tribulos metit, hic tribulatur.
 Lætitiæ favet, et flet, amat, pavet, inde gravatur.
 Donec homo viget, affluit, indiget, ut rota currit,
 Dat, rapit, it, fremit, opprimitur, premit, uritur, urit.
 Urit et uritur, angit et angitur, ad mala crescit.

880 Gaudet honoribus, inque laboribus his requiescit.
 Crux sibi plurima, qui petit infima summa petendo.
 Ergo tumultuat, obstrepit, æstuat, haec satagendo.
 Ut rota vertitur, ut rosa cernitur, et quasi claret.
 Dives eget, tremit, altus ovans gemit, affluus aret.

885 Denique mortibus undique pluribus excruciatum
 Urna furens capit, opprimit et rapit, ô grave fatum !
 Laude superstite, nomine divite, dives habetur,
 Urna putredine, patria nomine tota repletur.
 Fama fit, est sonus hic probus, hic bonus, hic fuit ille

890 Clarus origine, fortis imagine, plenus Achille.

Lin. 862. atque (*pro aura*) N3.

ibid. fugit (*pro perit*) Br. F. MB2. 4.

865 *init.* Cum MB2. hūitus B, habitus N1*.

MB1. W. (N1 mg. ** alitus *ut* O. MB3. 4.

VI).

866 *init.* Dum (*pro Cum*) Br. Est (*pro Cum*) B. MB1. W.

ibid. affuit N3, affluit B. N1 [*non* D], abfluit
 MB1. 3. O, abluit W, *sed* aufugit F
et abfugit MB4 [*non* MB2].

ibid. infimus (*pro est fimus*) Br. est funus
 B. MB3 certè *et* O prob.

870/1 *ita in* MB2 :

Ilico labitur illico tollitur et sepe-
 litur

Qui modo floruit illico corruit illico
 transit.

872. fugit (*pro ruit*) F [*non* MB4]. modo
 cur (*pro modicum*) H.

873 *init.* Hic (*pro Huc*) Br. MB4.

ibid. hue (*pro hinc*) N3.

874. extiterit B. D. F. MB3. N1. O. W [*non*
 MB1] MB2. 4. VI. hue (*pro hic sec.*)
 F [*non* MB2. 4].

Lin. 876. amet B. modo (*pro inde*) W *errore ex*
 MB1, *sed* MB1 *habet inde compendio.*

878. et (*pro it*) Br.

ibid. premit... premit N1* }

premit... fremit N1** }

ibid. obprimitur MB2.

879 *fin.* crescit dubium VI.

880. requiescat N3.

881. proelia compendiis (*pro plurima*) N3?

882. hic (*pro haec*) F [*non* MB2].

883. rosa (*pro rota*) N1. rasa (*pro rosa*)
 MB1*. *fin.* daret B [*non* MB1].

884. æger (*pro eget*.) W.

886 *init.* Una vid. D*. F. H. MB2. 3. 4. N1*.
 O. VI. [*sed* Urna planè omn. l. 888].
fin. ogravet MB4.

888 *init.* Viva vel Viria B [*non* MB1]. putria
 (*pro patria*) N1 mg. ex em. [*non*
 D. O].

889. est (*pro hic pr.*) H. *fin.* confusè MB4.

890. in agmine (*pro imagine*) F. H. MB4.
 VI, *sed* inagmine sic uno tenore MB2.

Fama virum dabat, ipsaque mox labat, aret et ipsa,
 Ad brevè florida, post brevè marcida, scissa, remissa.
 Mox ubi transiit, hic homo desiit esse, vocari.
 Haud animâ calet, haud animal valet ergo probari.
 895 Truncus iners jacet, ille modo tacet;—ante tonabat.
 Fex jacet horrida, qui rosa florida culmine stabat.
 Vita volubilis, immo volatilis est quasi punctum,
 Quod geometrica dat tibi fabrica, quam cito sumptum,
 Mors via maxima, mors patet ultima linea rerum,
 900 Quo pede testea calcat et aurea, nil sibi serum.
 Imminet omnibus, hinc famulantibus, inde tyrannis.
 Irruit ocios, unica totius est via carnis.
 Socrate doctior, Hercule fortior, à triduana
 Febre resolvitur, indeque noscitur omnia vana;
 905 Vanaque vivere, vanaque currere, sole sub isto.
 Omnia perspice, denique codice scito magistro.
 Ecce patentibus ad mala visibus, ad bona cæcis,
 Igniculus febris est tibi funebris, unde tumescis?
 Quid tibi roboris? illius Hectoris, illius ossa,
 910 Quae minus eminet, unica continet arctaque fossa.
 Quid tibi grammatis? arida Socratis ossa tenentur.
 Vox animae Plato, justiciae Cato, pulvis habentur.
 Quid tibi faminis illa Demosthenis, et Ciceronis?
 Lingua peraruit, aura superfluit artis et oris.
 915 Quid tibi sanguinis est, vel originis? et Fabiorum
 Stirps ruit ardua, turbaque mortua fluxit eorum.
 Te decor extulit Absalon, abstulit ulti duplex.
 Fex caro lactea, redditur aurea caesaries fex.
 Quae tibi culmina? quae tibi nomina? quid tibi laudis?
 920 Culmina, nomina, laus quoque pristina, quod ruit audis.

Lin. 893 init. Vox B [non MB1].

895. in hers VI *aliq.* iacet (*pro tacet sec. loco*) NI *mg.* intus (*pro modo*) B? (*comp.*).
 896. quasi (*pro rosa*) VI. fulgida (*pro florida*) MB2 [non F].
 898. tua (*pro tibi*) Br. sibi O. W. MB1. B. via D. [tibi H. NI. 3. MB2. 3. F].
 899. tua (*pro via*) Br. F. [non MB2. 4 *rell.*].
 900 *init.* Quod VI.
 901. Iminet B. huic MB2.
 902. una (*pro via*) NI (*correxit NI***).
 903. at (*pro à*) F [non MB4].
 904. Frebre B.
 905. solvere (*pro currere*) VI.
 906. disce (*pro scito*) O. *sed* cito F [non MB4, *sed* MB4 codice: cito sic].
 907 *fin.* cecis D. NI. MB2 *al.*
 908. frebris B. Om. tibi N3.

Lin. 909. Herculis (pro Hectoris) D. MB3. N3 [non NI. Br].

910 *init.* Et (*pro Quae*) W. MB1. Et firmus (*pro Quae minus*) B *et* MB1* *ex em.* omnia (*pro arctaque*) N3, *sed* arctaque D. H. MB3. 4. O. Dub. NI urtaque? rectaque?
 912. humanatur (*pro habentur*) NI*.
 913. demostenis B. MB1. 2. 3. *al.*? demostinus VI. demonstenis H. ciceronis H. MB4.
 914. superfluit H. VI. Br. F. MB2 [non MB4].
 915. en (*pro et*) MB2. est *sic* MB4.
 916. Stymps O. Stymps MB3. arida (*pro ardua*) O. Br. VI *ex em.* [non F *rell.*].
 919. culmina (*pro nomina*) B. [quid tertio loco NI*] *sed* NI** *mg.* vult quos?
ibid. Que tibi gloria que tibi gratia (*pro Quae tibi culmina?* Quae tibi nomina) VI*.

Quae tibi gloria, quae tibi gratia, quid tibi doni ?
 Non tibi gloria, nec tibi gratia quae Salomoni.
 Est tibi regia magnificentia prole Philippi,
 Non eris altior aut meritis minor hic quoque scribi.

925   Huic pudor, ocia, sessio regia, colla fuere,
 Ludere, prælia, cunctaque mœnia sponte patere.
 Orbis et extima vidit et ultima, vir fore natus,
 Gentibus, urbibus, et dominantibus est dominatus.
 Vicerat omnia, vincitur obvia fata secutus.

930   Post hominem cinis est, quasi turbinis aura solutus.
 Flos erat, est fimus, ille potissimus, illeque fortis ;
 Vix modo sportula plena vel urnula quo prius orbis.
 Est ubi gloria nunc Babylonia, nunc ubi dirus
 Nabuchodonosor, et Darii vigor, illeque Cyrus ?

935   Qualiter orbita viribus incita præterierunt.
 Fama relinquitur, illaque figitur, hi putruerunt.
 Nunc ubi curia, pompaque Julia ? Cæsar, obisti.
 Te truculentior, orbe potentior ipse fuisti.
 Orbis ut extera sanguine, sidera laude subires,

940   Mota furentia sunt tibi brachia, prælia, vires.
 Cum genero sene brachia non benè conseruisti,
 Nec socer illius, aut socius pius esse tulisti.
 Qui cinis es modo, tantus eras homo, quantus et orbis.
 Vi tibi subditus extitit ambitus urbis et orbis.

945   Ecce resloveris area pulveris, urna favillæ ;
 Caesare nudus es, et prope nullus es, ô ferus ille.
 Nunc ubi Marius atque Fabricius, inscius auri ?
 Mors ubi nobilis et memorabilis actio Pauli ?
 Diva Philippica vox ubi cœlica nunc Ciceronis ?

950   Pax ubi civibus atque rebellibus ira Catonis ?

Lin. 921. *gratia . . . gloria* H. *nunc (pro quae sec.)* B. *quae (pro quid)* MB₁. W [non B].

922. *nec tibi* NI^{*} (*pro nec data* Br et F. H. MB₂. 4. VI), *sed non tibi* D. MB₁. 3. N₃. O. W.

924. *at (pro aut)* B. D^{**}. NI^{**} MB₁. O. W. *meritus* NI^{**} *mg.* *merito* H?

ibid. *hoc (pro hic)* B. D. F. H. MB₁. 3. 4. O. W.

925. *scissio (pro sessio)* D. MB₃. N₃. O [non NI *rell.*].

926. *nullaque (pro cunctaque)* Br. F. MB₂. 4. VI.

927. *me (pro vir)* NI^{*} *vid.*

929. *facta* B? MB₁. 3. 4. W. *et fin.* *secu (pro secutus)* O, *et 930 fin.* *aura fa sic* O (*non cumulatum* O, *sed fa . . . ?*).

932. *ibi (pro modo)* B. MB₁. W. *parva (pro plena)* H.

934. *Om. et N₃.* *Nabugodonosor* B. MB₁. O. W. *fin.* *cirus* B. MB₁. H.

935. *inscita* MB₁. W.

Lin. 936. *illeque (pro illaque)* NI. *hic (pro hi)* F [non MB₂].

940. *tua (pro tibi)* B. MB₁. W.

942 *init.* *Non (pro Nec)* B. MB₁. 3. W. *sacer N₃ rid.* *nec (pro aut)* NI^{*}.

943. *Om. homo N₃ rid.*

944 *ante 943 in NI. O.*

Om. 944 MB₁ *linea pura relecta.* *Habet tamen infra ima pag.**

Inter 943/4. habet B lin. 957 (et om. in loco proprio). *Vide confusionem in MB₁ p. 20 verso.*

944 *init.* *Qui MB₄. Vii sic NI.* An (*pro Vi*) W. MB₁^{*}. *exstitit H. N₃. MB₁. VI.*

945 *ante 944 in MB₂.*

945. *revolveris NI^{*}.*

946. *Caesar es nudus es N₃.*

949. *Viva (pro Diva) NI^{*}.* *fin.* *ciceronis MB₂. 4. VI.*

950. *rebellibus (pro rebellibus)* MB₃.

Nunc ubi Remulus, aut ubi Romulus, aut ubi Remus ?

Stat rosa pristina nomine, nomina nuda tenemus.

Quam cito labilis atque volubilis orbita sphæracæ,

Corda valentia, corpora fortia præteriere.

955 Et benè floruit, et cito corruit unda priorum,

Gloria finiit, area transiit omnis eorum.

Nos quoque tollimus et proficiscimur, ad quod et ipsi,

Imus ad infera, perdimus æthera, mente remissi.

Mors vocat; ibimus, haud retinebimus orbis honores.

960 Mors animantibus imminet omnibus, ibimus omnes.

Ibimus, ibimus, atque redibimus. Ad quid ? ad imum.

Ima potentia sunt profitentia corpora limum,

Est via libera mentis ad aethera, carnis ad ima.

Haec benè suscipit, haec malè despicit ad sua prima.

965 Stat caro, mens gemit, Eva virum premit, inde reatus;

Mens levat et lavat, at caro cor gravat, inquinat actus.

Dulcia jurgia dum feret obvia cornua luna;

Haec aget, illaque desinet, utraque facta quod una.

Cur caro carnea, terraque terrea ferre laboras ?

970 Carnea, terrea, temporis alea versat in horas.

Tempus et omnia temporis inscia stare rotantur,

Singula currere, nulla recurrere fluxa probantur.

Corporis optima cerne simillima currere vento,

Currere singula, currere sæcula cæca memento.

975 Est resolubilis, immo volubilis orbis ut orbis,

Illius omnia peste ruentia, tabida morbis.

Lux sua claruit, ecce peraruit ejus amœnum;

Lux sua floruit, et cito corruit, est modo cœnum.

Quomodo flumina cerne volumina currere rerum.

980 Orbis honos ruit, et fugit, et fluit orbe dierum.

Lin. 951. *Regulus (pro Remulus) Br. F. H.*
MB2. 4. VI.

952. *roma (pro rosa) H.*

953 *fin.* *spera B. MB1. 2. 3. 4. O. VI.*

954. *volantia B. W. MB1.*

955. *breve (pro bene) B. D. MB1. 3. N1?N3.*
O. VI. W.

ibid. *nuda (pro unda) N3.* *fin.* *piorum VI.*

956 *fin.* *omnis horum D. N3. (omis eorum*
sic O).

Om. 957 *hoc loco B. Vide supra inter 943/4.*

957 *fin.* *ipsa H. N1*.*

958. *in (pro ad) B. O. Br. F. MB1. 2. 4. VI. W.*
mentes W [non H. MB1 rell.].

ibid. fin. *remissa H. N1*.* *reversi MB1*.*

959. *vacat (pro vocat) VI.*

960 *ante 959 B. MB1. W.*

961. *ad quod F [non MB2].*

963. *libera via B [non MB1].*

964 *init.* *Hoc MB2, sed Et VI. suspicit*
(pro suscipit) F [non MB2. 4] N1*.
O. MB3**. *deficit (pro despicit)*
MB4.

966 *fin.* *acus MB2.*

Lin. 968. *agit W [non MB1]. fin. luna (pro una)*
MB4.

969 *init.* *Cum (pro Cur) Br.*

971 *om. in textu O, sed habet infra ima*
pag. O*.

971 *init.* *Temporis (pro Tempus et) N1*.*
Temporis et MB1*.

ibid. fin. *novantur N3 ?*

973 *init.* *Optima corpora O.*

975. *urbis et orbis MB4.*

976. *labantia (pro ruentia) D. MB3.* *laben-*
tia N3 [non N1. O].

977. *ymo (pro ecce) N3, et immo D*. MB3.*
[ecce D**. N1. O rell.].

978. *claruit (pro floruit) Br. F. MB2. 4.*
clafloruit MB1* sic.

ibid. modo (pro cito) N3, et cito (pro modo)
N3 [non D. N1. O rell.].

ibid. fin. *ecum MB1.*

980. *honor B. H. MB1. N1*. W. VI. onus N3*
[honos D. F. O. MB2. 3 Br]. *honos*
sic MB4.

ibid. Om. et fugit H. N3 errore.

ibid. ordo (pro orbe) Br [non F rell.].

Ut rota volvitur, indeque pingitur ut rota mundus,
 Quippe volubilis et variabilis ac ruibundus.
 Irritus est ratus, instabilis status est status ejus.
 It, redit, ut mare, denique nunc malè, cras ibi peius.

985 Gloria terrea, quomodo glarea stat labefacta,
 Glarea flumine, gloria turbine labitur acta.
 Cuncta fluentia, nulla manentia sunt bona mundo.
 Ridet honoribus exterioribus, intus arundo.
 Gloria terrea, gloria vitrea, vitrea planè,

990 Illico tollitur atque resolvitur ejus inanè.
 Si benè sentio, fit variatio, quaque dierum.
 Et benè sentio fit variatio, fit fuga rerum.
 Mundus et omnia, quomodo somnia, vana recedunt,
 Signaque plurima tempora proxima judicis edunt.

995 Sidera flammea, lunaque ferrea visa refertur,
 Sol sine lumine, terra voragine subruta fertur.
 Terra locis tremit, Eumenidum fremit umbra proterva,
 Bellica currere fertur in aëre visa caterva.
 Agmina mortua currere confluia visa feruntur.

1000 Signa gravissima, monstraque plurima conspicuntur.
 Gratia corruit, ordo refriguit, undat iniquum,
 Quisque dolo studet, esse probum pudet, esse pudicum.
 Jus premitur cruce, grex grege, dux duce, rexque regente,
 Agmen et agmine, culmina culmine, gens quoque gente.

1005 Omnia lubrica sunt modo publica, nulla teguntur,
 Ingenialia vel furialia probra coluntur.
 Ah! petulantia militat ebria nocte dieque.
 Vox sacra displicet, illicitum licet, et libet aequè.
 Qui fore vult bonus est miser, est onus, est onerosus;

1010 Qui mala postulat ille deambulat imperiosus.

Lin. 982. ac (*pro et*) H. F [*non MB2*] N1* *ex em.*
 rubicundus H. N1.
 983 *fin.* e errore H.
 984 *init.* Et *vid.* MB4. dandoque (*pro*
 denique) N3. deindeque D. MB3.
Om. denique...peius H.
ibid. nunc (*pro* cras) N1. sibi (*pro* ibi) Br.
 F. MB2. 4.
 985. gloria (*pro* glarea) W [*non MB1*].
 986. flumina H. glarea turbine H. W [*non*
MB1].
 987. cadentia (*pro* fluentia) F [*non MB2*].
 labencia MB4.
 989 *fin.* plante N1*.
 991. Et (*pro* Si) B. Br. F. MB1. 2. 4. N1. W.
ibid. naratio N1*.
 992. Si (*pro* Et) B. Br. F. H. W. MB1. 2. 3. 4.
 fugaque (*pro* fit fuga) N3.
 993. sompnia plur.
 995. luna (*pro* visa) N1*.
 996. Stat (*pro* Sol) MB4. subdita (*pro* sub-
 ruta) W. MB1. B.
 997. levis (*pro* locis) W. B. MB1. ira (*pro*
 umbra) D. MB3. N1* et N3 [*non MB1*.
O cum edd.].

Lin. 998 ante 997 VI.
Om. 998 MB1 (*Habet mg.***).
 999. *Confusè in MB4.*
 1000. *Om.* plurima errore VI.
Om. 1001/2 N3.
 1001. Gloria (*pro* Gratia) N1*.
 1003 *init.* Trux (*pro* Jus) MB3 et D *vid.*, *sed*
linea tota rescr. in D.
ibid. Primo premit (*pro* Jus premitur) N3
vid.
ibid. duce (*pro* cruce) N1 [*non* N3=truce
rid. *ut* MB3].
 1005 *fin.* reguntur F [*non MB2*] N3.
 1006. Ingenualia MB3. Ingenilia H. velque
 furialia MB4.
 1007 *init.* Ah N1 *txt.*, *sed* Ha B. N1 *mg.* et
 D. MB1. 3. N3 *txtt.* O. W. Ach H.
 1008. Lex (*pro* Vox) B. MB1. W. bona (*pro*
 sacra) Br. F. MB2. 4 [*non VI rell.*].
ibid. placet (*pro* licet) H. placet (*pro* libet)
 Br. F. MB2. 4 [*non VI rell.*].
 1009. honus...honerosus VI.
 1010. male (*pro* mala) VI. perambulat H

Justitiae via nulla manet, quia virgo recessit,
 Cumque sororibus introeuntibus æthera cessit.
 Jus ruit, officit; ars mala proficit, ars mala prodest.
 Fraus stat, amor jacet, ordo flet, ars placet, et gula frons est,
 1015 Haec praecuntia certaque nuntia credite finis.
 Finis enim venit, orbis honor perit, hoste, ruinis,
 Seditionibus, illuvionibus, igne, procellis,
 Lite, libidine, fraude, gravedine, sanguine, bellis.
 Surgite, surgite, spemque resumite, spe tremebundi,
 1020 Cernite currere regna, labascere culmina mundi.
 Ultima tempora, ni sacra littera fallit, aguntur.
 Dicta prophetica, verbaque cœlica perficiuntur.
 Fertur ut alea gloria carnea, plena favillæ.
 Ille minaciter imminet arbiter, arbiter ille;
 1025 Censor adest Deus, evigilet reus, est propè Christus.
 Quid modo detinet? en ferus imminet Antichristus.
 Stirps venit impia, stirps mala, bestia perditionis,
 Quo duce sidera coget in infera cauda Draconis.
 Imminet impius, est propè filius impietatis,
 1030 Imminet imminet et caput obtinet in sibi stratis.
 Multiplicabitur, et dominabitur hoc dominante,
 Mors, tribulatio, tantaque passio, quanta nec ante.
 Jam tuba septima plaga novissima jam properatur.
 Ecce recessio, quam tua lectio, Paule, profatur,
 1035 Rege labascere, retro recedere Roma videtur,
 Nec thronus ipsius, aut status, ut prius, altus habetur.
 Actio lubrica, fit modo publica, de medio fit.
 Roma prior tua gloria mortua, Rex tibi defit.
 His praeeuntibus, immo sequentibus ordine signis,
 1040 Imminet impius ille, vel illius horror et ignis.

Lin. 1012 fin. pressit (*pro* cessit) H.
 1014 *fin.* est gula B. est gula frons est H.
 Non *vid.* MB4. ē·gula frons deest
 Dicitur. ē·gula·frons deest MB1. 3. O.
 VI *sic.* est gula, frons deest F.
 MB2. W. et gula frons est N3.
Corruptè Br 'est est' *tantum*.
 omnibus est est P *apud* W (= MS.
subiacens ed. Br.).

1015. pereuntia B [*non* MB1]. penitentia
 VI, *sed mg.* "vel preeuntia" man.
pr. vid. Om. *lin. 1015 H, ride infra.*

1016. ve (*pro* venit) B. amor (*pro* honor)
 Non *. parit N3. venenis (*pro*
ruinis) Non *.

Inter 1016/1017 habet Improbatisibus im-
 pietatis atque rapinis H.

1017. alluvionibus Br.

1018. gravamine Br. F. MB2. 4. VI.

1020. Currite cernite H. labescere B. D.
 MB1. 3. 4. VI. Non [non O] W. tabes-
 cere *sic* MB2 [*non* F = labascere].

1021. nil (*pro* ni) MB4. fallat Br. MB2
 [*non* F].

1023. alia Non ? terrea (*pro* carnea) D. MB3.
 Non [non Non]. carnea gloria F.
 MB4 [*non* MB2]. *fin.* favilla F.

Lin. 1025. deus (*pro* reus) H.
 1026. et ferus D. F. MB2. 3. 4. VI. N3. O. et
 verus H. en inferus Non ? antequa
 Christus (*pro* Antichristus) N3.
antidox *pe sic* VI.

1027. Stýps *sic* O *pr. loco.* Styrps *sec.* O.
 stýrps MB3.

1028. cogit F [*non* MB2] MB4. ad (*pro in*) N3.

1029 *fin.* iniquitatis MB4.

1029/30. Iminet *ambobus locis* B [*non*
supra]. Inminet H bis.

1030 *init.* Implus imminet Br. F. MB2. 4.
 VI. optinet B. H. MB3. VI. *Cessat*
 Br *ad verbum* obtinet (*om.* in sibi
 stratis), *sed* in male natis P *apud* W.
 hic sibi stratis H.

1034. remissio (*pro* recessio) MB2 [*non* F].
 tuba (*pro* tua) N3.

1035 *init.* Regna H. labescere B. H. MB1. 2.
 Non 3. [*non* O] W. VI. retroque
 cedere (*pro* retro recedere) Br. F.
 MB2. 4. VI.

1036. ut prius (*pro* ipsius) W. MB1. B. aut
 (*pro* ut) Non **.

1038 *fin.* desit B. VI [*non* MB1 *rell. vid.*].

1039 *init.* Hinc MB2 [*non* F].

1040. Iminet B. Inminet H.

Suntque patentia signa minantia, signa furoris,
 Prorsus ut ultima jam fore proxima tempora noris.
 Flammivomus, niger, hispidus, aliger est Draco visus
 Nuper in aëre,—nil ego dicere nunc paro risus;—
 1045 Claruit omnibus hic equitantibus, atque colonis.
 Fugit, inhorruit, et fuga terruit illa Draconis,
 Pestis et horrida transiit oppida, transque volavit,
 Et loca plurima, fert ita maxima fama, meavit.
 In geminum caput egrediens apud Anglica rura,
 1050 Femina prodiit, ipsaque finiit in duo crura;
 Crura quidem duo, sed sibi bis duo brachia stabant,
 Hanc duo pectora, quatuor ubera mirificabant.
 Vos volo credere me rata dicere, scribere verum.
 Par erat actio, par via, sessio, par mulierum.
 1055 Ex mulieribus, immo sororibus, ô stupor istis,
 Altera transiit, atque superfuit altera tristis.
 Post breve denique pars ruit utraque morte soluta,
 Utraque pars ruit, hanc obitu fuit illa secuta.
 Vir magus actibus in regionibus ivit Iberis,
 1060 —Quae nota versibus, haec ego testibus assero veris—
 Is sine semine, simplice virgine se fore natum,
 Proh furor! edidit, et sibi credidit area fratrum.
 Dixit ad ultima, vipera pessima, se fore Christum;
 Hoc propè prædicat esse vel indicat Antichristum.
 1065 Non minor artibus in regionibus est orientis
 Notus et editus, ipseque perditus ordine mentis.
 Dixit et impius hic, quia maximus esset Helias;
 Hinc fore proxima certior ultima tempora scias.
 Gens temeraria, dum licet, impia facta fleamus.
 1070 Ille minaciter advenit arbiter, expaueamus.

Lin. 1041. minacia **Nt. O.**
 1042. tempora proxima **Br** [*non F rell.*].
 1043 *init.* Flammivorus **D. MB3.** Flammivorus (*vel Flammigenus*) **N3.** [*Flammivomus* **B. F. H. MB1. 2. 4.** **VI. W.**]. *alliger* **VI.**
 1044. non (*pro nil*) **O.** nec (*pro nunc*) **H.**
 1045. hoc (*pro hic*) **B. Br. F. MB1. 2. 4. VI. W.**
ibid. equitatibus **H.**
 1046. ac (*pro et*) **O.**
 1047. hostrida? (*pro horrida*) **B.** opida (*pro oppida*) **MB2. VI.**
Om. lin. 1048 **F. MB4.**
 1049. capud **MSS.** ingredietis (*pro egrediens*) **N3?**
 1050. in duo finiit ipsaque crura **MB2.**
 1051. duo bis (*pro bis duo*) **VI*.** *fin.* restant (*pro stabant*) **N1.**
 1052 *init.* Hinc **H.**
 1055. obstupor *vid.* **N1** (*pro ô stupor*) *et* **MB1. O. W.**
 1056. superfuit **B. N1. VI** [*non MB1 rell.*].
 1059. fuit (*pro magus*) **F** [*non MB2*].
 magno (*pro magus*) **W** [*non MB1*].
 vagus **VI*.**

Lin. 1059. extat (*pro ivit*) **B. W.** exstat **MB1.** altus (*pro ivit*) **F** [*non MB2*]. *fin.* **Hyperis F et MSS. vel Hiberis B. H. MB1. 2.**
 1060 *init.* Quem **W. Q** *MB1.* assero testibus haec ego veris **B. MB1. W.**
 1061 *init.* I sine *sic* **MB4.** nomine (*pro semine*) **N1.** criminis (*pro semine*) **H.**
 1062 *init.* Proch **N3.** Proh pudor furor *sic* **VI.**
 1064 *init.* Hic **B. W. MB1.** quoque (*pro prope*) **N1**.** prodiat **MB1.**
ibid. fin. Antique Christum **N3.** antido^{χρι}pm *sic* **VI.**
 1065. Non miror *sic* **MB4*.** actibus **D. MB3.**
 1066 *init.* Natus **B. F.**
 1067 *init.* Dicit **H.**
 1068. pessima *sic* **N1.**
ibid. fin. fias (*pro scias*) **N3 vid. et B. V. O** *planè*, **MB1. W.** *sed* noscas **F** [*non MB2*] *Dub. MB3.* dicas **H.**
 1070. imminet (*pro advenit*) **Br. F. MB2. 4.** [*non VI rell.*].

Nemo capescere jus, mala plangere nemo relinquat;
 Gaudia fletibus, irreverentibus ira propinquat.
 Jam tuba septima, plaga novissima, lux pia, dira,
 Intonat, ingruit, emicat, irruit, et venit ira.
 1075 Gens malè conscientia, lubrica gaudia flendo tegamus,
 Gens malè conscientia, quae fugientia sunt, fugiamus.
 Stare refugimus, ad mala fluximus; ad bona stemus.
 Hora novissima, tempora pessima sunt, vigilemus!

Lin. 1071. capessere B. Br. F. MB1. 2. W [non MB4]. vis (pro jus) VI de industria.

1072. fletibus MB3.

1074. emitet (pro emicat) B. Br. F. MB1. 2. 4. VI. W.

Lin. 1075 fin. regamus NI.
 Om. 1075 MB4.*

1076 ante 1075 in B. MB1. W [non D. MB2. NI. 3. Br. O].

1076. quo (pro quae) MB4.

1077 fin. flemus vel stemus MB1. flemus B.

LIBER II.

Aurea tempora, primaque robora præterierunt,
 Aurea gens fuit, et simul haec ruit, illa ruerunt.
 Flebilis incipit, aurea suscipit aurea metas;
 Transiit ocios et studium prius, et prior ætas.
 5 Gratia firmior, ordo valentior esse solebat,
 Melleque lactea, lacteque mellea terra fluebat.
 Afflua frugibus arva rigantibus arida cœlis,
 Dans bona dantibus, atque fidelibus ipsa fidelis.
 Pax dabat ocia, gens erat inscia prorsus obesse;
 10 Terra fidelibus afflua patribus, afflua messe.
 Pax jacet irrita, terraque perdita, jusque, bonumque;
 Hujus amor ruit, illius aruit, aret utrumque.
 Terra negat sata, pax homini data sola fugatur,
 Quae rata floruit, irrita corruit, et violatur.
 15 Dum rata perstitit, affluus exstitit omnis arator,
 Pristina respuit, et nova messuit agriculator.
 Donec erat rata, multa satis sata reddidit arvo,
 Dans bona grama, largaque semina semine parvo.
 Gens erat optima, gens solidissima corde modesto,
 20 Lucra forensia cogere nescia, dives honesto.
 Nescia fallere, se sua tollere, sedula juri,
 Nescia criminis, igne cupidinis haud levis uri.
 Nulla pericula, quippe piacula nulla ferebant;
 Arva fidelia tectaque patria rite colebant,
 25 Fœdera jugia, cum lue prælia sola gerebant.

Secula
Lin. 1. scientia (pro tempora) N1*.

3. [aurea B. D. MB1. 3. N1. 3. O.] orbita
 MB2. Br. F. H. VI. W.
 5–6 *fin.* solebant . . . fluebant H.
 7. afflua (pro arida) H.
 8. absque (pro atque) F.
 9. dabit MB2. *Om.* erat B. *fin.* abesse *sic*
 N1*.
 11. irrida *sic* N1.
 15. floruit (pro perstitit) D. N3 [non B. Br.
 F. MB1. 2. 3. N1. O. VI]. praestitit W.
ibid. extitit B. D. F. MB2. 3. N1. O. affluit
 N3 *vid.*

Lin. 15 fin. amator H.

17. data (pro sata) MB2.
 18. grandia (pro grama) B. MB1. semina
 . . . grama H. longaque (pro
 largaque) B. MB1. W. *fin.* semine
 parvo *omn.* et N1** (sed aliter, illeg.
 N1*).
 19–20 *fin.* modesta . . . honesta H.
 20. florentia (pro forensia) D. N3 [non N1.
 O]. faventia B. MB1. furentia VI.
 21. sua se N3. *fin.* viri? D. N1 [non Orell.].
 22. libidinis (pro cupidinis) F. N1 [non B.
 Br. D. N3. O. W. MB1. 2].
 24 *init.* Arma MB2. festaque (pro tectaque)
 O. testaque MB3.

Quaerere culmina, scireque crimina crimen habebant.
 Tunc quasi ludere sueverat ubere copia cornu, .
 Multaque copia, vitaque sobria, re, dape, potu.
 Multa modestia, multaque copia conveniebant ;
 30 Vivida corpora, nam benè pectora viva vigebant.
 Tunc erat inclita, quae modo perdita, mentis honestas ;
 Quae modo maxima tunc erat ultima nil ve potestas ;
 Tam lyra musica, quam tuba bellica tunc reticebat,
 Nec lyra gaudia, nec tuba praelia praeccipiebat.
 35 Gens erat aurea, cui furor alea, cui scelus aurum,
 Cui pudor emptio, cui neque mentio divitiarum.
 Non erat abdere fas, neque tollere lucra crumenis.
 Plenus opum Tagus aurifluus, vagus ibat arenis.
 Moribus æmula lucra pericula quam preciosa,
 40 Non homo foderat, aut fore noverat invidiosa.
 Sumpsit ut aurea pondera ferrea spicula quisque,
 Mox tumor, iraque sustulit, utraque pugnat utrisque.
 Pristina secula non nisi regula nata regebat,
 Secula pristina non nisi pagina viva docebat.
 45 Non capitolia marmore fortia tunc, neque jaspis,
 Non color Indicus, aut lapis unicus ex Arimaspis.
 Gens erat utilis, invariabilis, alta, severa,
 Sueta cubilia conjugalia ducere sera.
 Nulla libidinis, unica germinis insita cura ;
 50 Tunc sacra vincula, tunc dabat oscula crimine pura.
 Quisquis erat pater, ille decem quater egerat annos.
 Ergo viros genus hoc dabat, haud Venus ebria, magnos,
 Effigialiter in puero pater ipse redibat ;
 Stirps bona patribus intereuntibus orta subibat.
 55 Non Venus ebria sed pia gratia tunc dabat orbi,

Lin. 26. nosseque (*pro scireque*) Br. F. H. MB2.
 VI.
 27. seuerat H.
 28. multaque (*pro vitaque*) N3.
 29. molestia VI. *fin.* quis veniebant H.
 30. copia (*pro corpora*) H. non (*pro nam*)
 VI. *fin.* gerebant H.
 31. edita (*pro inclita*) Br. F. MB2. VI.
 32. re (*pro ve*) Br. nulla (*pro nil ve*) W,
 sed lue F.
 33. tum (*pro tunc*) F. *fin.* reticebant H.
 N1. recitabat MB2.
 34. musica (*pro gaudia*) B. MB1. W. gaudia
 (*pro praelia*) N1**.
ibid. *fin.* praeccipiebant H. N1*. precipitabat
 MB2.
 35. en *vid.* (*pro erat aurea*) MB1* [*non B*].
 pudor (*pro furor*) N1*.
ibid. furor (*pro scelus*) O (*i.e. bis in versu*).
 37. addere N1** et VI.
 38. op̄ VI. aurifluis B (*dub. MB1*) N1*. 3. VI.
ibid. *fin.* herenīs *sic* N1. harenīs O al.

Lin. 39. piacula (*pro pericula*) B. MB1. W.
 40. haud (*pro aut*) H.
 42 *init.* Mors (*pro Mox*) B. MB1. W. timor
vid. MB1. tuinor? B.
ibid. abstulit (*pro sustulit*) N1**?
 43. pagina (*pro regula*) N1.
ibid. viva docebat (*pro nata regebat*) B.
 MB1 al. N1. nota regebat W. nota
 regebant H.
 44. regula (*pro pagina*) N1.
ibid. nata regebat (*pro viva docebat*) N1.
 viva docebat B. D. F. MB1. 2. 3. N3.
 O. VI. W, sed nuda docebat Br.
 prompta docebant H.
 45. marmora VI.
 46 *fin.* ex arimaspis *sic* N1, *sed* aut arimaspis D. MB3*. N3. ex animapsis
sic MB2. [*ex arimaspis O. Br. rell.*].
 47 *fin.* serena MB1 [*non B nec W txt.*].
 49. ni pia (*pro unica*) H.
 52. aut (*pro haud vel haut MSS.*) F. MB2. VI.
 53. Efficialiter N1. *fin.* videbat F [*non MB2*].
 54. Stymps O. MB3.

LIBER II.

Aurea tempora, primaque robora præterierunt,
 Aurea gens fuit, et simul haec ruit, illa ruerunt.
 Flebilis incipit, aurea suscipit aurea metas;
 Transiit ocios et studium prius, et prior ætas.
 5 Gratia firmior, ordo valentior esse solebat,
 Melleque lactea, lacteque mellea terra fluebat.
 Afflua frugibus arva rigantibus arida cœlis,
 Dans bona dantibus, atque fidelibus ipsa fidelis.
 Pax dabat ocia, gens erat inscia prorsus obcesse;
 10 Terra fidelibus afflua patribus, afflua messe.
 Pax jacet irrita, terraque perdita, jusque, bonumque;
 Hujus amor ruit, illius aruit, aret utrumque.
 Terra negat sata, pax homini data sola fugatur,
 Quac rata floruit, irrita corruit, et violatur.
 15 Dum rata perstitit, affluus exstitit omnis arator,
 Pristina respuit, et nova messuit agriculator.
 Donec erat rata, multa satis sata reddidit arvo,
 Dans bona grama, largaque semina semine parvo.
 Gens erat optima, gens solidissima corde modesto,
 20 Lucra forensia cogere nescia, dives honesto.
 Nescia fallere, se sua tollere, sedula juri,
 Nescia criminis, igne cupidinis haud levis uri.
 Nulla pericula, quippe piacula nulla ferebant;
 Arva fidelia tectaque patria rite colebant,
 25 Fœdera jugia, cum lue prœlia sola gerebant.

Lin. 1. secula scientia (pro tempora) N1*.

3. [aurea B. D. MB1. 3. N1. 3. O.] orbita
 MB2. Br. F. H. VI. W.
 5–6 *fin.* solebant . . . fluebant H.
 7. afflua (pro arida) H.
 8. absque (pro atque) F.
 9. dabit MB2. *Om.* erat B. *fin.* absesse *sic*
 N1*.
 11. irrida *sic* N1.
 15. floruit (pro perstitit) D. N3 [non B. Br.
 F. MB1. 2. 3. N1. O. VI]. praestitit W.
ibid. extitit B. D. F. MB2. 3. N1. O. affluit
 N3 *rid.*

Lin. 15 fin. amator H.

17. data (pro sata) MB2.
 18. grandia (pro grama) B. MB1. semina
 . . . grama H. longaque (pro
 largaque) B. MB1. W. *fin.* semine
 parvo *omn.* et N1** (sed aliter, illeg.
 N1*).
 19–20 *fin.* modesta . . . honesta H.
 20. florentia (pro forensia) D. N3 [non N1.
 O]. faventia B. MB1. furentia VI.
 21. sua se N3. *fin.* viri? D. N1 [non Orell.].
 22. libidinis (pro cupidinis) F. N1 [non B.
 Br. D. N3. O. W. MB1. 2].
 24 *init.* Arma MB2. festaque (pro tectaque)
 O. testaque MB3.

Quaerere culmina, scireque crimina crimen habebant.
 Tunc quasi ludere sueverat ubere copia cornu,
 Multaque copia, vitaque sobria, re, dape, potu.
 Multa modestia, multaque copia conveniebant;
 30 Vivida corpora, nam benè pectora viva vigebant.
 Tunc erat inclita, quae modo perdita, mentis honestas;
 Quae modo maxima tunc erat ultima nil ve potestas;
 Tam lyra musica, quam tuba bellica tunc reticebat,
 Nec lyra gaudia, nec tuba prælia præcipiebat.
 35 Gens erat aurea, cui furor alea, cui scelus aurum,
 Cui pudor emptio, cui neque mentio divitiarum.
 Non erat abdere fas, neque tollere lucra crumenis.
 Plenus opum Tagus aurifluus, vagus ibat arenis.
 Moribus æmula lucra pericula quam preciosa,
 40 Non homo foderat, aut fore noverat invidiosa.
 Sumpsit ut aurea pondera ferrea spicula quisque,
 Mox tumor, iraque sustulit, utraque pugnat utrisque.
 Pristina secula non nisi regula nata regebat,
 Secula pristina non nisi pagina viva docebat.
 45 Non capitolia marmore fortia tunc, neque jaspis,
 Non color Indicus, aut lapis unicus ex Arimaspis.
 Gens erat utilis, invariabilis, alta, severa,
 Sueta cubilia conjugalia ducere sera.
 Nulla libidinis, unica germinis insita cura;
 50 Tunc sacra vincula, tunc dabat oscula crimine pura.
 Quisquis erat pater, ille decem quater egerat annos.
 Ergo viros genus hoc dabat, haud Venus ebria, magnos,
 Effigialiter in puerō pater ipse redibat;
 Stirps bona patribus intereuntibus orta subibat.
 55 Non Venus ebria sed pia gratia tunc dabat orbi,

Lin. 26. nosseque (*pro* scireque) **B.** **F.** **H.** **MB2.**
 VI.
 27. seuerat **H.**
 28. multaque (*pro* vitaque) **N3.**
 29. molestia **VI.** *fin.* quis veniebant **H.**
 30. copia (*pro* corpora) **H.** non (*pro* nam)
 VI. *fin.* gerebant **H.**
 31. edita (*pro* inclita) **Br.** **F.** **MB2.** **VI.**
 32. re (*pro* ve) **Br.** nulla (*pro* nil ve) **W.**
sed lue **F.**
 33. tum (*pro* tunc) **F.** *fin.* reticebant **H.**
 NI. recitabat **MB2.**
 34. musica (*pro* gaudia) **B.** **MB1.** **W.** gaudia
(pro prælia) **NI**.**
ibid. *fin.* præcipiebant **H.** **NI*.** precipitabat
MB2.
 35. en *vid.* (*pro* erat aurea) **MB1*** [*non* **B.**].
 pudor (*pro* furor) **NI*.**
ibid. furor (*pro* scelus) **O** (*i.e. bis in versu*).
 37. addere **NI**** *et* **VI.**
 38. op*i* **VI.** aurifluis **B** (*dub.* **MB1**) **NI*.** 3. **VI.**
ibid. *fin.* heren*is sic* **NI.** haren*is O al.*

Lin. 39. piacula (*pro* pericula) **B.** **MB1.** **W.**
 40. haud (*pro* aut) **H.**
 42 *init.* Mors (*pro* Mox) **B.** **MB1.** **W.** timor
vid. **MB1.** tuinor? **B.**
ibid. abstulit (*pro* sustulit) **NI**?**
 43. pagina (*pro* regula) **NI.**
ibid. viva docebat (*pro* nata regebat) **B.**
MB1 al. **NI.** nota regebat **W.** nota
 regebant **H.**
 44. regula (*pro* pagina) **NI.**
ibid. nata regebat (*pro* viva docebat) **NI.**
 viva docebat **B.** **D.** **F.** **MB1.** 2. 3. **N3.**
 O. **VI.** **W.** *sed* nuda docebat **Br.**
 prompta docebant **H.**
 45. marmor*a* **VI.**
 46 *fin.* ex arimaspis *sic* **NI.** *sed* aut arimaspis
D. **MB3*.** **N3.** ex animapsis
sic **MB2.** [*ex arimaspis O. Br. rell.*].
 47 *fin.* serena **MB1** [*non* **B** *ne* **W** *txt.*].
 49. ni pia (*pro* unica) **H.**
 52. aut (*pro* haud *vel* haut *MSS.*) **F.** **MB2.** **VI.**
 53. Effigialiter **NI.** *fin.* videbat **F** [*non* **MB2.**].
 54. Styrps **O.** **MB3.**

Sospite sanguine, quosque satos sine semine morbi.
 Membra virilia, corpora stantia stans cor habebant,
 Non ea potibus haec, dape luxibus illud alebant.
 Criminis alea, velleque balnea non erat illis,
 60 Colla tegentibus, aut refluenteribus ire capillis.
 Cygnea tempora, canaque pectora non revereri,
 Vina cupiscere, ludicra dicere, vim profiteri.
 Gens benè conscientia, gens benè sobria, gens erat ipsa,
 Non sibi corpora, non sibi pectora, mensve remissa.
 65 Non dabat illius ordo quid amplius, aut minus aequo.
 Ad nova pocula, non sibi crapula, non sibi præco.
 Vina pericula, vinaque vincula, vina venena
 Dicere sueverat, et fore noverat aspide plena.
 Fons sibi vinea, tegmina linea rarus habebat,
 70 Serica tegmina tunc neque fœmina sponsa trahebat;
 Portio propria non nisi sobria sponsa vacabat.
 Nunc nimis unica, tunc bona publica quisque vocabat.
 Publica vellera, lac, sata, jugera, fertilitates,
 Pocula, prandia, pascua, praedia, prata, penates.
 75 Prandia mentior, hæc etenim prior, haud tulit ætas,
 Sueta reposcere, nec nisi vespere, nec satis escas,
 Pars quota vivere de Jovis arbore rite solebat.
 His eremitica prandia carica contribuebat.
 His cibus ex ove, somnia sub Jove, ~~status~~ in herba.
 80 Jussa minoribus à gravioribus, a sene verba.
 Pax sacra gaudia, pax dabat ocia fertilitatem,
 Sed neque gaudia, probra, nec ocia debilitatem.
 Pax dabat ocia sancta, negocia cultus agrestis,
 Terra legumina, pocula flumina, cingula restis;
 85 Obsequium pecus, hospitium specus, hordea victum,

Lin. 56. criminis (pro semine) H.

57, 58 *fin.* habebat . . . alebat Br.

58. hic (pro haec) W [non MB1].

58 *ita*: Glandeque fructibus haud dape fluxibus illud alebant H.

59 *init.* Carminis N3. tunc (pro non) B. H. MB1. 2. 3. N3. O. W.

61 *init.* Cigneia H. O. MB3 *aliq.* Candida (pro Cygnea) F. tempora H. O. MB1. 2. týmpora MB3. VI.

62. discere F [non MB2] et H.

64. pectora . . . corpora B. D. N3. O. W. MB1. 3 [non NI].

68. ipsaque (pro et fore) NI. et forte B [non MB1].

69 *init.* Frons O. venea VI*. habebant H.

70 *fin.* trahebant H.

71. sobria (pro propria) VI. non sibi (pro non nisi) B. NI**. Br. F [non MB1. 2 rell.]. *fin.* vocabat VI* vid. et H.

Om. l. 72 VI*. *Suppl. infra mg.* VI**.

72. minus (pro nimis) F [non MB2 = Non nimis]. Non minus MB3*.

Lin. 73. juggera VI.

74. pascua grandia (pro pascua, praedia) Br [non F rell.].

75. non (pro haud) MB2 [non F rell.]. aut VI.

76. nunc (pro nec prim.) W. MB1*. sibi (pro nisi) F. sibi ~~in~~ sic MB2.

77. ex arbore NI. *fin.* solebant H.

78. haeremita F, et heremita H. MB2 *aliq.* caria NI. contriebuebat F. contribuebant H.

79. ex Jove (pro ex ove) Br. F. MB2 et O* (sed corr. ipse vid.) MB3. sompnia B. MB1. 2. NI. O. VI.

ibid. status ~~B. F. H. MB1. 2. 3. N3. O. W. et~~ VI ~~vid. comp.~~ Br. NI. W. vid.

ibid. fin. in imbre (pro in herba) NI.

81. Pax sacra gaudia probra nec ocia fertilitatem B *errone* [non MB1].

83. Hesitabant NI* et NI** inter sancta et sacra. *fin.* agrestis MB2.

85. ospicium MB2. ordea D. B. MB1. 2. 3. NI. 3. O. VI.

Herba cubilia, petra sedilia, pellis amictum,
 Ramus opercula, festaque fercula, rarò legumen.
 Lux pede tendere, nox requiescere, taedaque lumen.
 Quae modo marmore, qualibet arbore tempora struebant,
 90 Quae modo cultibus atria frondibus expoliebant.
 Secula lactea, gens erat aurea, gens bona, de quâ
 Audeo paupere carmine dicere, gens fuit æqua.
 Aurea gens fuit, aurea gens ruit, orba subivit;
 Quae cupit afflua, menteque mortua vivere vivit,
 95 Afflua censibus, indiga sensibus, orba patronis,
 Se dat in impia, raptat in invia perditionis.
 Mundus origine, non nisi nomine 'mundus' habetur,
 Mundiciam spuit, in Veneres ruit, hisque repletur.
 Ille prior ruit, alter inhorruit, alter at idem;
 100 Non modo tempora sunt, neque pectora qualia pridem.
 Tempora florida, pectora vivida primo fuerunt;
 Tempora florida, pectora vivida præterierunt.
 Aurea transiit, horrida prodiit orbis imago,
 Plaga novissima, veraque lacrima, vera vorago.
 105 Haec neque nomine digna nec ordine recta stat aetas
 Haec vitiis perit, haec animas gerit irrequietas.
 Cumque ruens eat, haec populum creat ad mala stantem.
 Rebus, honoribus, ebrietatibus invigilantem.
 Haec bona perdidit, haec genus edidit omne dolosum,
 110 Pectore mobile, re variabile, mente probrosum.
 Ista novissima dicitur infima fex aliarum,
 Ista novissima prodiit intima mors animarum.
 Recta perhorruit, ordine corruit, eminent astu,
 Sollicitudine, fraude, libidine, crimine, fastu.
 115 Est sine nomine, nam sine numine, nam sine jure,

Lin. 87 init. Rarus N3. opuscula MB1. W
ibid. fin. lugumen N1** [non D. N1*. O].
 89 *init.* Quomodo D.
 89/90. Q m̄ bis N1. Q nom⁹ bis N3.
 90. sculptibus (*pro cultibus*) B. MB1. W.
 cultibus (*pro frondibus*) B. MB1. W
 et N1, *sed* N1 bis in versu. *Om.*
 frondibus O (*spatio puro relicto*).
 frontibus VI.
ibid. fin. expoliebant VI. expoliabant N1.
 MB2. expolabant F.
 92. dicere carmine F.
 95. indica N3.
 96 *init.* Sedit H. inania janua (*pro in*
invia) H.
 98. Mundiciem Br. Munditias W, et mun-
 dicias B. MB1. munditiam MB3. O
 rell. Mundicia H. *Vult* in Venerem
 H et N1**. invenes sic MB2.
 99. ad (*pro at*) VI.

Lin. 100. sed (pro sunt) D. MB3. N3 [non N1. O
rell.].
Om. 101. MB1 [*sed habet B*].
 101. prima Br [non F rell.].
 102. *Om.* N3.
 102. Florida tempora vivida pectora MB2.
 104. licrina MB1, *sed* lumina B.
 105. recta (*pro digna*) O. digna (*pro recta*)
 O. MB2.
 106. Hoc vicus periit MB2. inrequietas
 D. N1. 3 al.
 109. ore (*pro omne*) B. Br. F. O. MB1. 2. 3.
 VI. W.
 112 ante 111 in N3.
 113 *init.* Lecta VI. eminent (*pro eminent*)
 Br [non F rell.].
 115. nomine (*pro numine*) N1. O (*id est bis*
in versu).
 G

Perdita cladibus, est quia fraudibus, haec sibi curae.
 Istius omnia flenda nefaria flere profari,
 Cuncta minus queo, credite, flens eo, paucula fari.
 Ut brevè claruit, ille peraruit aureus orbis,
 120 Convenientibus undique mortibus, undique morbis.
 Secula perdita re, lue perdita, prævaluere,
 Stando jacentia, falso virentia, marcida verè.
 Talia dum loquor, uror et excoquor igne fideli,
 Concremor æstibus interioribus et face zeli.
 125 Dum noto turpia, quanta quot impia, quae mala terrae,
 Sit licet inscia lingua, silentia non queo ferre.
 Unde quid ordiar? Unde subaudiar? Eloquar unde?
 Unde Deus monet, ipse quod os sonet afflat abundè.
 Quid prius insequar? An mala persequar, an bona strata?
 130 Stant mala, jus latet, hinc satiræ patet area lata.
 Parce modestia, multa sequentia sunt inhonesta,
 Cura tamen mea facta vetat rea suadet honesta.
 Da veniam precor; hic satiram sequor, hic mala sperne,
 Indue cor sene; dico malum bené, tu bené cerne.
 135 Perdita crimine secula limine mortis in ipso.
 Vociferans fleo, flere dolens eo carmine misso,
 O mala secula quærere sedula rem, pigra rectum,
 Fraus quibus edita, gratia perdita, jusque rejectum.
 O mala tempora, quae mala pectora progenuere,
 140 Nulla volentia, pauca valentia recta videre.
 Castus amor latet, et Veneris patet alta lacuna;
 Omne bonum jacet, una Venus placet omnibus una.
 Vos mea lumina fundite flumina nunc lacrimarum.
 Recta perit via, cor grave, mens pia, ploret amarum.
 145 Luxuries viget, ut stipulas liget, ignis Averni,

Lin. 116. dabibus (*pro* cladibus) B [*non* MBi].
 he (pro haec) D. N1, et hæc W.
 fin. dure (*pro* curae) O.
 117. Istis B. flendo F. MB2.
 118. eq. sic (*pro* queo) N1*. q̄o queo VI.
ibid. talia (*pro* paucula) N1 [*non* D. O].
 119. bene (*pro* breve) B. MBi. W.
 120. moribus H.
 121. prodita (*pro* perdita *pr.*) W. B. MBi,
sed praedita F. H. MB2. 3. O. VI *al.* ?
 122. mortida *vel* morcida MBi [*sed* plane
 marcida B].
 123. exquoquor D.
 124. Et tremor ossibus D. N3 [*non* N1].
 Et tremor estibus MB3. O.
 125. Turpia dum noto H. quod (*pro* quot)
 MB2. N3. quam (*pro* quae) Br.
 126 *init.* Sed MB2.
 127 *init.* Inde H. ordior H.
 128. afflet D. MB3. N3 [*non* N1. O]. fin.
 habundè *alig.*

Lin. 129. prior Br.
 129. An bona persequar, ad mala strata
 N1*. *Stet* N1**, *sed* an (*pro* ad).
 An mala persequar, an bona strata
 D. N3 *rell.* mala strata H. fin.
 stata Br.
 130 *init.* Stans N1 [*non* D. O]. hic (*pro*
 hinc) H. VI.
 132. Causa (*pro* Cura) N1*. sacra (*pro*
facta) Br.
 133. loquor (*pro* sequor) Br. hec H. male O.
 135. lumine B *errore* [*non* MBi] et H. vocis
 (*pro* mortis) Br. F. MB2. ab ipso
 N3. *Om.* 135 VI.
 138 fin. relictum D. MB3. N3. O, et N1 *hesi-*
tanter.
 140. justa (*pro* recta) F [*non* MB2 *rell.*].
 141. *Om.* patet VI*.
 142. una jacet Venus N3.
 144. mea (mā) *pro* pia VI. plorat VI.
 145. calet (*pro* viget) N1, et 146 *ante* 145
in N1.

Luxuries calet, atque palam valet, edita cerni.
 Pax flet, amor gemit, ira stat, et fremit, exule recto.
 Qua fero lumina, lætaque crima, laxaque specto,
 Non ego visibus, immo nec auribus haurio quicquam,
 150 Quid memorabile laude, quid utile re, fore dicam.
 Quo libet exeo, cernere lugeo mox in honesta,
 Qua feror obvius, est furor impius, intus et extra.
 Nemo libidinis aut vitaminis effugit exsors.
 Qua geminus polus eminet, est dolus, est furor, est mors.
 155 Fraus sedet omnibus incolitur quibus utraque zona.
 Omnis in omnibus ad mala partibus est caro prona.
 Civica proelia, nilque fidelia corda probantur.
 Colchica pocula, nec minus oscula perfida dantur.
 Prava licentia criminis omnia, vult, valet, audet.
 160 Post mala ducitur, in mala labitur, in mala gaudet!
 Nomine gens tua, Christe, tibi sua, se dat Averno.
 Flenda perennibus, undique fletibus, audio, cerno.
 Plausus ad impia, clamor ad ebria post, sed et ante.
 Terga sonant mea, facta sedent, rea jure labante.
 165 Intrat inania milite moenia rex Babylonis,
 Ipseque præsidet, ipsius assidet ala furoris.
 Exul origine se patre lumine fit Sedechias;
 Prospice mens tibi ne similis sibi crimine fias.
 Proh dolor! omnia nunc querimonia sunt rationis,
 170 Nuda tragedia lacrima propria relligionis.
 Secula lubrica possidet unica mortis imago,
 Lubrica secula gens replet æmula, prava propago,
 Docta sed inscia, blanda sed impia, sed vitiosa,
 Dissociabilis, insatiabilis, ingluviosa.
 175 Gens pia vocibus, impia moribus, ecce creatur,

Lin. 147. effremit (*pro* et fremit) Br. efremit
 MB2 [*non* F] sed es (*vult* aes) fremit
 VI.
 150. Quod . . . quod *bis* D. F. O. W. MB2
 comp. MB3. *init.* Quod NI.
ibid. vel (*pro* quid *sec.*) NI.
ibid. Laude quod utile, quod memorabile
 te, fore dicam H.
 151. crimine cernere B [*non* MB1].
 152 *init.* Quo B. MB1 [*non* W]. Qua feror?
 obvius est furor ipsius VI.
 153. exors Br. F.
 154. dolor W.
 155. excolitur D. MB3. N3 [*non* NI. O].
 157 *init.* Cillica NI* *vid.* Cinica MB2.
 158. Cholchica MB2, *sed* Lethica VI.
 159 *init.* Parva VI.
 160 *init.* vere Pus B. MB1. ad (*pro* in *sec.*)
 Br. F. MB2. VI.
 162. Flendo F. NI [*non* D. MB2. O *rell.*].
 perhenniter VI*?

Lin. 164. sonat D. H. MB1. 3. N3. O. W. VI. sonunt
 NI*, sonant *ex em.*
ibid. sedet N3.
ibid. fin. sedente (*pro* labante) D (*ex em.**)
 N3 [*non* NI. O *rell.*].
 166. impius (*pro* ipsius) MB2. *fin.* sororis
 (*pro* furoris) N3.
 167. disparate (*pro* se patre) H.
ibid. Zedechias F *aliq.*, *sed* sedechyas MB2.
 169. sunt (*pro* nunc) B. MB1. 2. F. O. Br. VI.
 W. non (*pro* sunt) Br. F. MB2.
 nunc MB1. B. H. O. VI. W.
ibid. fin. rōme vel rōmis sic N3. rōis MB2.
 170. Nulla (*pro* Nuda) Br. F. MB2.
ibid. lacrima propria religionis NI (*et* D. O.
 VI *rell.*). lacrima propria religione
 N3. propria lachryma rel(l)igionis
 Br. F. MB2.
 172. gens secula NI [*non* D]. *fin.* vorago
 O. Br. F. MB2.
 173 *fin.* sediciosa H.
 174. *Om.* N3.
 175 *init.* +Impia vocibus NI (*errone*).
ibid. ipsa (*pro* ecce) NI*.

Gens sibi provida, moribus invida, multiplicatur,
 Est mala famine, pejor acumine, pessima re gens,
 Quae mala digerit, incitat, exerit, in mala vergens.
 Gens pia transiit, in Sion exiit hanc Babylona.

180 Nunc Jacob Israël, et Lea fit Rachel, ordo corona;
 Regnat in aethere, surgit ab ubere Philosophiam,
 Jam patriam via, Rachel habet Lea, Martha Mariam.
 Ille chorus pius, et status illius ivit, obivit;
 Vivit in aethere, jam sine funere, credite, vivit.

185 Gens fuit aurea, quam modo laurea viva coronat,
 Salvat adoptio, liberat actio, palma perornat.
 Gens pia transiit, impia prodiit, et numerosa,
 Vulgus inutile, corpore debile, corde perosa;
 Gens sine pectore plurima tempore fervet in isto,

190 Obvia moribus, obvia legibus, obvia Christo.
 Torpet in ordine, gaudet in agmine crescere,—crescit,
 Fit grege plurima, lucra scit infima, cetera nescit.
 Ad mala labilis, ad bona debilis, his ea præfert,
 In vitium perit, huic vacat, id gerit, id scit, id effert.

195 Est, neque mentior, ad mala laetior, ad bona tristis;
 Reproba comprobat et proba reprobat, omnis in istis.
 Scit bona vocibus, acta sed actibus edere nescit,
 Prompta malo viget, ægra deo riget, et lapidescit.
 Aurea secula cordaque credula præterierunt,

200 Sunt modo sarcina, qui neque crimina, nec mala quærunt;
 Suntque peripsema, qui lucra plurima non sibi servant,
 Qui lucra grandia, lucra forensia non coacervant.
 Vult modo carnea, commoda terrea vult modo quisque,
 Præest gula plebibus, aes senioribus, error utrisque.

205 Gratia venditur, omneque curritur in scelus aere.

Lin. 177 init. Gens (*pro Est*) B. MB1. *ex em.* W.
 Aemula (*pro Est mala*) F, et Emula
 MB2. fama ne (*pro famine*) VI.
ibid. fin. pessima re gens; *sic* D. MB1. 3. O
 et H. W. pessima urgens F. pessima
 regens B. Br.

178. male (*pro mala*) N3.
ibid. insitat, exserit N1 *sic*.
 179. a (*pro hanc*) D. MB3. N3 [*non* N1].
 ac (*ex em.*) O.
 180. lia (*pro Lea*) D. F. H. MB1. 3. N1. O. W.
 lya MB2. B. VI. sit (*pro fit*) VI.
 ipsa (*pro ordo*) N1*.

181. sugit D. F. H. VI. W. suggest B. MB1. O.
 fugit MB2. 3.

182. In (*pro Jam*) N3. via (*pro Lea*) VI.
Ou. Lea N1*. *Suppl.* lia N1**.
 lia F. H. MB1. 2. 3. O. W. lya B.
 Marta MB2.

185. Iam (*pro Gens*) VI*.

186. pompa (*pro palma*) N3.

187. invida (*pro impia*) vult N1**. *fin.*
 numerosè W. numerare H. impia
 mane (*pro et numerosa*) MB2, *sed*
 impia plane VI.

Inter 187/188 spatium in MB1 [non in B].
Lin. 188 fin. cordis inana N1, *sed* corde perosa
 D. MB3. N3. O. cordis inane B.
 H. MB1. 2. Br. F. VI. W.
 189. vivit (*pro fervet*) Br. F. MB2.
 191. imagine (*pro in agmine*) D. N3. MB3*.
 O [*non* N1]. *Saepe confusio.* *Vide*
ll. 305, 307.
 191 *fin.* cessit H.
 192. + et (*ante lucra*) B [*non* MB1]. sit
(pro scit) N3.
 193. caput offert (*pro ea præfert*) H.
 197. aedere F.
 198. malis B. MB1. Br. F. MB2. VI. W. domus
(pro deo) Br.
 199. secula (*pro credula*) N3.
 201. peripsima H. N1. 3. O. W. VI. per
 ipsima D. perysema F.
 203. bona (*pro modo pr.*) Br. F. MB2. VI.
 quomodo (*pro commoda*) D. MB3.
 N3. O [*non* N1].
 204 *init.* Nunc (*pro Præest*) H. et (*pro*
aes) Br. F. MB2. es B. D. N1. 3. O.
 MB1. VI. (*aliqu. es*), est H.
 205 *fin.* erre O. ero al. vel ere.

Cumque fides labet, omnis habens habet, horret egere,
 Cana fides fuit, hac amor hac ruit ordo ruente.
 Stante fide stetit ordo; fugam petit hac fugiente.
 Pectora sobria praetereuntia praeterierunt,
 210 Corda virilia, casta cubilia, terga dederunt.
 Lex domini ruit, improba non luit improbus ausus.
 Ausibus ultio deest, datur unctio, pro cruce plausus.
 Vis caret obice, crimina vindice, judice lites,
 Probraque verbere, furtaque carcere, præsule mites.
 215 Prorsus ad impia larga licentia fertur, ubique
 In mala curritur, et malè vivitur, itur iniquè.
 Juris abit status, est scelerum latus undique fultum.
 Qui malè quod libet audet et exhibit, audit inultum;
 Fertur ad omnia transgredientia ramus olivæ.
 220 Mors replet æmula crimine secula, Tartara cive.
 Transgredientibus evenit omnibus,—ô furor, ô fraus,—
 Pro cruce plaudere, pro patre suggere, pro stimulo laus.
 Vis habet ubera, fictio prospера, fastus honorem,
 Lac levis actio, sceptræ remissio, probra favorem,
 225 Justiciae vigor, Ecclesiae rigor, ordoque patrum
 Nunc ubi præminet, aut ubi permanet unio fratrum ?
 Quae manus obvia sumit in impia, sive superba ?
 Non ego verbera dico, sed aspera, dicere verba.
 Corde quis aestuat ut scelus arguat invaluisse ?
 230 Quis pater ordinis est similaginis hostia frissæ ?
 Quis modo dux bonus, excipiens onus omne suorum ?
 Qui bona clamitet, et benè militet in lucra morum ?
 Quis gemit impia, quis mala stantia, jusque relictum ?
 Quis gladium vibrat oris et hinc librat in scelus ictum ?
 235 Quis docet ocia pellere noxia, flendaque flere ?

Lin. 206 fin. et egre N3 vid.

207. fugit (*pro fuit*) F [*non MB2*].
 210. vasta (*pro casta*) N1 [*non D. N3. Orell.*
nec Edit.].
 211. in probra MB3.
 215. lñia (*pro licentia*) B.
 217. abit *illeg. in* B. et (*pro est*) N1.
fin. fultus compendio N1.
 218 *init.* Quid F [*non MB2*]. mala MB2.
quidlibet N1. exibet B. audet
sec. loco Br. F. (*aud' MB2*).
ibid. fin. inultus compendio N1.
 220 *init.* Mars (*pro Mors*) F [*non MB2*].
omnia (*pro æmula*) D. N3 [*non N1.*
Orell.].
 222. truce (*pro patre*) H. sugere D. Br.
 H. MB2. 3. W [*non F rell.*]. surgere
 B [*non MB1*].

Lin. 224 fin. furorem B. D. F. MB1. 3. N3. O. W
[non H. N1. Br. MB2].

225. rigor...vigor VI.
 227. surgit (*pro sumit*) Br. F. MB2. fervet
H solus.
 228. vel dare (*pro dicere*) B. N1. O. Br. F.
 W. MB1. 2. VI.
 230 similiginis VI. *fin. frisse* N1. frixaæ
 D. O. Br. F. fricæ W. frice B.
 fricæ MB1. frixe MB2. 3. VI. frixe H.
 232 *init.* Quis (*pro Qui*) Br [*non MSS. nec*
F. W.]. *Om. 232 VI.*
 233. gemet H. probra (*pro mala*) Br. F.
 H. MB2. VI.
 234. librat...vibrat B. MB1. W. hic (*pro*
hinc) F [*non MB2*].
 235. flendoque O.

Quis probra spernere, spretaque tergere, terfa cavere ?
 Omnis ad omnia nititur impia gens, gradus, ordo,
 Et malè vivitur, et malè psallitur in decachordo.
 Omnis ad omnia nititur impia mundus oberrans ;
 240 Est senior gravis, est juvenis levis, est puer errans.
 Praesul adest ; praeit, ipse suum vehit, ipse suorum.
 Hinc scelus, hinc onus, altus ei thronus est grave lorum.
 Sceptriger est ; fremit, hos levat, hos premit, estque Tyrannus,
 Quodque magis fleo, mitibus est leo, furibus agnus.
 245 Presbyter est ; iter utile, presbyter ad bona debet,
 Non iter utile, sed lacrimabile vel sibi praebet.
 Clericus est ; legit, haud benè se regit, ima volutat,
 Et facienda scit, et minime facit, his ea mutat.
 Miles adest ; gerit arma, furit, ferit, emicat hasta,
 250 Castra perambulat, omnia strangulat, estque cerasta.
 Nobilis est ; tumet, ipse nihil timet, ergo timetur,
 Erigit ardua tortaque cornua, nil reveretur.
 Censor adest ; labra vendit, amat lucra, censem iniquum,
 Astat habentibus, obstat egentibus, os inimicum.
 255 Institor est ; fora girat et æquora, propria laudat,
 Et sua comprobat, et tua reprobat, indeque fraudat.
 Rusticus est ; serit, et sata congerit, horrea farcit,
 Primicias tegit, et decimas legit, hinc sibi parcit.
 Singula latius et spacioius haec repetendo,
 260 Addo revolve, rosaque rodere denuo tendo.
 Pontificalia corda pecunia contenebravit.
 Pontificalia corda carentia corde probavit,
 Pontificis status ante fuit ratus, integer ante,
 Ille statum dabat, ordine nunc labat ille labante ;
 265 Qui super hoc mare debuerat dare se quasi pontem,

Lin. 236. spernere (*pro* tergere) *id est bis in versu*
 O. sumptaque (*pro* spretaque) H.
 237. impia . . . omnia MB2.
 238. in dechacordo H. MB2, *sed rell. plur.*
 in decacordo.
 240. junior (*pro* juvenis) VI. et puer
 MB3 *vid.*
 241. velut (*pro* vehit) F [*non* MB2].
 242. zelus (*pro* scelus) Br. alter *comp.* O.
 MB3 (*pro* altus).
 243. Seetiger N1. Sceptiger N3. O.
ibid. hē (hunc) *bis pro* hos N1*. os *bis* H.
 247. una (*pro* ima) B* D? MB1. 3. N1? N3 [*non*
 O]. (*Dig. ad disting. inter una et*
ima in MSS. saec. XIII). immo (*pro*
ima) H.
 249/251 *ita*: Miles adest . tumet . ipse nichil
 timet . ergo timetur MB2 (249 *fin.* et
 250 *omissis*).
 251. nichil *aliqui*.

Lin. 252. totaque N1 [*non* D. N3. O].
 253. ceset (*pro* censem) B.
 254 *init.* Asstat MB3. Idstat H.
 255. gyrat F. MB2. 3. VI.
 256. reprobat . . . comprobat N1. in (*pro* et
sec.) W.
ibid. undique (*pro* indeque) H. N1.
 258. regit (*pro* tegit) H.
 260. erimina (*pro* rosaque) H.
Om. 261 MB1*.
 261. corde pecunia B.
 261/2 *fin.* probantur *et* contenebrantur
 MB2 [*non* F].
 262 *ante* 261 *in* Br. F. MB2.
 262. corda corde carentia MB1 [*non* B].
 263. Pontificum B. MB1. 2. Br. F. VI. W.
ibid. ferit (*pro* fuit) N1*?
 264 *init.* Ante (*pro* Ille) N1*. Iste N3.
 nec (*pro* nunc) W. num (*pro* nunc)
 F [*non* MB2].

In Sion omnibus est via plebibus in phlegetontem.
 Si nova dicere, vel nova discere non grave nossem,
 Quos scio, sed tego, pontifices ego dicere possem.
 Stat sibi gloria, pompa, superbia divitiarum,
 270 Hoc prope tempore nemo studet fore pons animarum.
 Praesulis infula, solvere vincula, vincla tenere,
 Canone respuit, aereque destruit, astruit aere.
 Regia culmina, vel moderamina regia nactus,
 Praedo fit hosticus, estque tyrannicus illius actus.
 275 Rex modo nomine, consul imagine, mente tyrannus,
 Civibus improbus est, reprobis probus, et sibi magnus.
 Hoc probra judice, norma caret duce, fit via lucris ;
 Hoc male vindice, non volat à cruce pasta volucris.
 Pro grege paupere recta capescere, despicit arma,
 280 Tetra latronibus esse timentibus affore parma.
 Ecclesiae vigor, imperii rigor interierunt ;
 Est via fraudibus, his, ea, stantibus, occubuerunt ;
 Schismata mutuo, stant gladii duo, nil metuuntur ;
 Juraque regia, pontificalia, jura premuntur.
 285 Lex Domini tacet, et gladius jacet imperialis.
 Mors animae fremit, et gladius tremit heu ! Synodalis,
 Plebs sine praeside pressa tyrannide dilaceratur,
 Crimine perditur, hoste reliditur, igne crematur.
 Nec stola praesul's, hanc neque consulis obvia dextra
 290 A capitalibus intus, ab hostibus eripit extra.
 Qui stat in agmine primus imagine presbyteratus,
 Est vicio levis, officio brevis, inguine fractus ;
 Ut soror intima fit sibi proxima presbyterissa,
 Ipsa patrem vocat, ipsa toro locat, assidet ipsa ;
 295 Servit uti solet, et cerebro dolet ipsa dolenti.

Lin. 266. gentibus (*pro plebibus*) **N1***.
ibid. flegetontem **B. D. H. MB1. 2. 3. N1. 3. O.**
 Vl. Phlegetontem **F. W.**
 267. bona (*pro nova*) **N1*** (*corr. ipse*).
ibid. scribere (*pro dicere*) **N1, sed** promere
B. MB1. W, fingere Vl.
ibid. dicere (*pro discere*) **B. MB1. N1. Vl. W,**
 fingere **H. Br. F. MB2,** [*sed discere*
D. N3. O. MB3].
 270. asinarum (*pro animarum*) **W solus**
errore, sed aiarum **MSS. = semper**
 animarum.
 271. insula **B solus.**
 272. asstruit **MB3.**
 274. atque (*pro estque*) **N1.**
 277. proba **F** [*non MB2*]. Hoc probra
 judice non volat à cruce pasta
 volucris ; **W.**
 278. Hoc male vindice norma caret duce,
 fit una (*sic*) lucris ; **W.**
 279. capessere **F. MB2 aliq.**
 280. Tetra **MB2. Br. F** (*vol. Taetra*), *sed*
 Theca (*rel Theta*) **B. MB1. 3. N1. 3.**
D. O. Vl. [*Confusio appetet inter*
Theca init. et parma fin.]. Theta
H. W.

Lin. 281. rigor...vigor **Br. F. MB2.**
 282. tua *vid.* (*pro via*) **MB2.**
 283. *Om.* gladii **MB2.**
 284. cura (*pro jura*) **F.**
 285. jacet (*pro tacet*) **N1. F. MB2. Vl.**
ibid. jacit (*pro jacet*) **N1, sed tacet F.**
MB2. Vl.
 286 *fin.* sidonalis **N1** (*al. sinodalis*).
 287. praesule (*pro praeside*) **Br** [*non F*
rell.].
 289. scola **Vl. scola** *vel* stola **D. N1. 3.**
 stola **B. O. W. MB1. 3.** schola **Br. F.**
 bona (*pro stola*) **H. hunc MB1. W.**
ibid. praesul's (*pro consulis sec. loco*) *iterum*
N1 [*non D. N3. O.*].
 291. in ordine (*pro imagine*) **F.** prespiter-
 atus **H.**
 293. tibi (*pro sibi*) **F. MB2.** prespiterissa **H.**
 294. thoro *ilocat* **N1.** thoro locat **B. D. F.**
H. O. MB1. 2. 3. W. Vl. torum locat
Br.
 295 *init.* Servet **W** [*non MB1*]. cerebus
comp. vid. **B.**

Ipsa dapes emit, assidet, et gemit ipsa gementi.
 Ipsa fovet, favet, audit, amat, pavet, ipsa magistrum ;
 Est thalamo sera, mittit ad extera saepe ministrum.
 Præstat inaniter ordine presbyter ille vocatus,
 300 Heu ! sibi corporat, et populi vorat ille reatus.
 Quam venerabile, quam sacret utile, qualeque sacrum
 Non satis aspicit, ordinis efficit hinc simulacrum.
 Pura libidine, dignaque sanguine carneque Christi ;
 Ora minus, gerit, orbaque plebs ferit acta magistri.
 305 Non nisi nomine clerus, in agmine sorteque cleri
 Vivere sustinet, arduus eminent esse videri.
 Fervet in agmine, torpet in ordine quo titulatur,
 Nomine clericus, actibus aulicus esse probatur.
 Aspicias sine lege vel ordine currere clerum,
 310 Atria visere, regia volvere turbida rerum,
 Ad popularia stare negocia, resque forenses ;
 Adde quod exerit arma, quod ingerit ensibus enses.
 Agmina ducere, proelia jungere, miles haberi,
 Clericus eligit et sacra negligit ocia cleri.
 315 Miles atrox, rapit, angit, agit, capit, urgèt egentes,
 Quos premit opprimit, omnibus imprimit undique dentes
 Non modo non regit ore, manu tegit agricolantes,
 Sed fugat et ferit, et cremat et terit arva terentes.
 Raptus ei cibus hos operit, quibus hos malè nudat ;
 320 Ad mala militat, ad mala cursitat, ad mala sudat.
 Miles edacior igne, rapacior est quoque milvo,
 Tigride saevior, atque nocivior igne nocivo.
 Saevit in agmine, clarus origine nobilitatis,
 Nec sibi propria sed reverentia stat sibi patris.
 325 Praeficitur, prædit, ore patres vehit, haud vehit actu,

Lin. 296 fin. dolenti Nl.

297. faveat, foveat VI.
 298. mittir (*pro mittit*) W *errone*.
 299. prespiter H.
 300. populus N3. ipse (*pro ille*) F. MB2.
 301. ordine (*pro utile*) VI.
 302. afficit VI. hunc Nl. hic MB2 [*non F*].
 303 *init.* Plura MB1 [*non B*] W. puraque (*pro dignaque*) N3.
 305. clarus (*pro clerus*) Nl.
ibid. imagine (*pro in agmine*) O. Br. F. MB2.
 306. imminet B. MB1. Nl. Br. F. MB2. VI. W.
 307. imagine (*pro in agmine*) D. N3. O. MB3**. qui (*pro quo*) H.
 308. aulicā B.
 309. sine (*pro vel*) VI. *fin.* clerorum O *errone*.

Lin. 310 turpida VI.

312. omnibus (*pro ensibus*) Br. F. MB2.
 314. negglit O. VI. omnia (*pro ocia*) D. MB3. N3. O [*non Nl rell.*].
 317 *init.* Et (*pro Non*) D. premit (*pro regit*) O. regit (*pro tegit*) H.
ibid. fin. agricultentes H. MB1. Nl. W [*non B rell.*].
 318 *init.* Et (*pro Sed*) H. *fin.* tenentes Nl *vid.* W [*non D. O rell. Br.*]
terantes MB1 vid. at confusè [non B], sed colentes VI*.
 319. hiis *pro hos pr. et os pro hos sec.* N3.
os pro hos sec. B. MB1. W.
 322. Tygride MB3. O. angue (*pro igne*) Br. F. MB2. et H. VI (*soli vid.*).
 324 *init.* Non (*pro Nec*) B. MB1. W.
 325. patris H.

Stemmate nobilis, est reprobabilis ipse reatu.
 Rebus, origine, carne, nec ordine nobilitatur,
 Est resolubilis, et caro nobilis, aret, humatur.
 In vitium tener est homo degener, altus et imus.

330 Cur ? Quia corpore non animo fore vult quasi primus.
 Ad lucra supplicat, et malè judicat ob lucra judex.
 Te scelus impedit, aureus expedit aere silet lex.
 Aes domat omnia, res piat impia, lex silet aere.
 Vim lupus ingeris, agnus habeberis, offer habere.

335 Per tua munera tangis et aethera, lege cremandus.
 Census adest tibi, censor erit tibi, ne fuge, blandus.
 Munere non sinis ullius ordinis hunc meminisse.
 Ad lucra clamitat, his sua venditat ora, premit se,
 Denique lex ita fit sibi subdita, non homo legi.

340 Aspice munere tot mala surgere, tot bona mergi.
 Proh furor ! aspice quam cito judice lucra tenente,
 Stent mala, jus ruat, haec levet, haec sputat ille triente.
 Quam sine judice judicet, aspice, quam sine jure ;
 Quippe pecunia, non Theodosia lex sibi curae.

345 Institor omnia penè negotia fraude volutat,
 Lucra lucris emit, haec levat, haec premit, his ea mutat ;
 Per nigra frigora, per juga, per fora, per freta currit ;
 Fur capit, hunc ferit hostis, hiems terit, aestus adurit.
 Captus, egens abit, et vacuus canit ante latronem ;

350 Lucra resuscitat, hinc iter incitat in Babylonem,
 Inde repatriat, huc nova nunciat, et nova defert.
 Fraudat emens tua, quippe tuis sua pondera praefert.
 Est malè perfidus, ambulat invidus agriculator,
 Saepe novalia proxima propria jurat arator.

355 Jurat ut auferat, et cito peierat, atque scienter,

Lin. 326. Seemate N1? Stemmate B. MB1. 2. VI.
 328. incineratur (*pro* aret, humatur) H.
 329. deneger B [*non* MB1].
 330. quoque (*pro* Quia) H.
 331. suplicat B. ad (*pro* ob) F. H. O.
 332 *init.* [Te B. H. MB1. 2. 3. O. F. VI. W]
sed De rell. vid.
 333 *init.* Res MB2. demat F [*non* MB2], *sed*
dat et (*pro* domat) H.
 336. erit (*pro* adest) MB1*.
 337. illius H. MB3. hinc N1 vid.
 338. et sua (*pro* his sua) B. MB1. W. ven-
dicat MB2. VI. W. [*non* F. MB1].
premis se B. MB1. *premitque* VI.
 340. mala (*pro* bona) F [*non* MB2].

Lin. 342. levat N1. legat H. hoc *bis* D. F, *sed*
haec . . . hoc MB2. 3. VI. fin. illa
terente F [*non* MB2]. ille cliente H.
Om. 344 VI.
 344. theodosia D. teodosia O.
 347. pigra (*pro* nigra) H. per fora, per
juga O.
 348. hiems MB1. 2 *aliq.* h̄yems B. MB3.
 VI.
 349. haud (*pro* et) Br. F, et haut MB2. VI,
sed at H.
 350. excitat (*pro* incitat) D. MB3.
 351. et (*pro* huc *pr. loco* N1*) *et* huc (*pro*
et sec. loco) N1**. huc *bis* D (*pr.*
et sec.).
 353 *init.* Ast H.
 354. non sua proxima (*pro* proxima pro-
pria) H.
 355. afferat MB2.

Inde frequentia mutuo jurgia, causa frequenter.
 Rusticus hordea mittit in horrea, farra recondit,
 Horrea grandia, vasa capacia, multaque condit,
 Nec pecus aut sata, dante Deo data, vult decimare,
 360 Nec sacra portio, nec decimatio redditur aerae.
 Prava stat actio, quaeque professio, gens, gradus, aetas,
 Quaeque nefaria patrat; habet via sobria metas.
 Omne bonum perit, omnis homo gerit alteritatem;
 Pugnat inertia solvere fortia, fraus pietatem.
 365 Nunc premit omnia sola pecunia, res dominatur;
 Mammona conditur, ad fora curritur, ad lucra statur.
 Stat modo Mammona, sunt oneri bona, crimen honori.
 Opprobrio via justiae, pia facta pudori.
 Culmine clericus, arce monasticus excidit ordo.
 370 Pars ea frangitur, ista resolvitur ordine torto,
 Altera flebilis, est miserabilis altera prorsus.
 Utraque nomine stat, jacet ordine versa retrorsus;
 Utraque pars labat, illa decus dabat, ista decorem;
 Utraque decidit, utraque perdidit arida florem.
 375 Quis bonus? Est benè spernitur à sene sacra senecta,
 A puero pudor, à valido rubor, et via recta.
 Denique crimina,—differo nomina dicere quorum,
 Clamat, amat, gerit et parit, et perit ordo malorum.
 Est facies ita criminis perdita totius orbis
 380 Ut neque jam puer exeat integer à lue morbis.
 Sunt puerilia, sunt juvenilia cum senis aevo,
 Sordida pectora, nullaque tempora sunt sine naevo.
 Ipseque parvulus, haud quasi masculus,—at reticebo;
 Talia, talia, tam furialia probra silebo.
 385 Parco retexere, differo prodere sordidiora.

Lin. 356 init. Unde H.

357. ordea B. MB1. 2. VI *aliqu.*
 359. tanta (*pro dante*) H.
 360 *fin.* are MSS. et aare H.
 361. Parva (*pro Prava*) H.
 362. nepharia VI.
 365. secla (*pro sola*) MB2.
 366. creditur (*pro conditur*) VI.
 367. honeri VI.
 368. Obprobrio H. MB2. VI. via (*pro pia*) H.
 369. arte *vel* arce D. NI. O. (*Impossibile est ad disting. inter T et C.*) arce MB3 (*sed ex em.*) atque (*pro arce*) H.
ibid. occidit (*pro excidit*) Br. F. MB2. VI.

Lin. 372 fin. retrorsū O.

373. dabat *ex* stabat *pr. script.* MB2.
Om. 374 B. [*Habet MB1 rell.*].
 375. saneta F. H.
 376. robor MB2 [*non F.*].
 377. nomine W.
 378. agit (*pro amat*) NI** [*cum textu NI** et D]. hinc perit (*pro et perit*) H.
 380 *fin.* mortis B. MB1. 2. NI. Br. F. VI. W. [*ReLL. morbis et MB3 instanter; b ex em. in H.*].
 381. juvenilia...puerilia O.
 384. probā sic MB1.
 385. dicere (*pro prodere*) NI*.

Quod vitio fuit edere, polluit et cor et ora.
 Stat Venus ignea, solvitur aurea zona pudoris.
 Stant probra stantia, sunt modo retia tensa furoris,
 Parcere clunibus excidit omnibus,—omnibus inquam;
 390 Non eo rodere non reprehendere quemque relinquam.
 Vulgus in impia, vulgus in omnia turpia fluxum,—
 Lugeo, rideo, Diogenes ego, Democritus sum.
 Nam meretricia nosse cubilia gens putat æquum;
 Lex genii jubet, inquit ut hic cubet illaque secum.
 395 Cur etenim data fœmina vel sata, ni patiatur?
 Sexus id imperat, inquit, ut haec ferat, ille feratur.
 Quomodo prandia sic meretricia probra licere
 Gens putat ebria, scilicet inscia se cohibere.
 Omnis in omnibus ad mala partibus omnia mundus
 400 Sponte sua ruit, ordine stans fuit, est ruibundus.
 Ultro relabitur, ultro resolvitur, occidit ultro,
 Stante libidine, stanteque criminis, jure sepulto.
 Qua Tanais fluit, et tropicum subit ora Syenes,
 Quisque resolvere, nemoque cingere vult sibi renes.
 405 Gens asinaria jugiter ebria luxuriatur;
 Vitaque sobria, castaque gratia vituperatur.
 Quisque, velut pecus, aut saliens equus, in scelus hinnit,
 In Venerem salit, hanc fovet, hanc alit, hinc mala gignit.
 Nulla nefaria, cernimus omnia pulchra relinquam.
 410 Dant sibi vincula carnis et oscula carne propinquam,
 Oscula turpia, nilque sororia clanculo fratri
 Congeminat soror; est via, quid moror? ampla barathri.
 Conseritur genus, omnibus est Venus unica cura.
 Non modo septimus est gradus ultimus in genitura;
 415 Legitimus perit, arva patris terit haud patris heres.

Lin. 386. fluit (*pro fuit*) B. H. MB₁. 2. NI^{*}. F. VI.
Om. et pr. B.
 387. aurea (*pro ignea*) H.
 388 *init.* vult Stans NI^{**} [*non* D. NI^{*}. O].
ibid. stant (*pro sunt*) D. O.
 389. [excidit NI^{*}, *sed aliter* NI^{**}].
ibid. excidit (*pro omnibus sec.*) D. MB₃.
 390. ego (*pro eo*) B. Br. F. MB₁. 2. 3. O. VI.
 W.
ibid. vel (*pro non sec.*) NI^{*}. VI.
 392. dyogenes MB₂. eo (*pro ego*) B. F. H.
 MB₁. 2. 3. O. VI. W. demicritus NI^{*}.
 394. gemit et (*pro genii*) Br [*non MSS.*].
 Genesis F [*sed genii MB₂*].
ibid. ubi hic cubat (*pro ut hic cubet*) Br.
 [*non F* rell.]. cubet ut hic VI^{*}
 errore.
ibid. haec quoque secum (*pro illaque secum*)
 D. MB₃.
 395 *fin.* ni potiatur F [*non MB₂*]. inpa-
 tiatur B [*non MB₁*].

Lin. 396. hic (*pro id*) NI. hoc (*pro haec*) B
 [*non MB₁*].
 400. ut (*pro est*) B. MB₁ [*non W*].
 403 *init.* Qui H. MB₂. Thanais H. W.
 MB₁. 2. 3. VI [*non B*]. theopicus *sic*
 VI. tropicus *vel* copicus NI. hora
 VI. Sienes MB₁. B. W. Syrenes F
 [*non MB₂* = syenes].
 404. modo (*pro sibi*) MB₂ [*non F*].
 407. velud B.
 408. venere VI^{*} *vid.* amat (*pro fovet*) NI.
 huic (*pro hinc*) B *vid.* [*non MB₁*]
ibid. fin. ginit NI. [*gignit D. O.*].
 409. nefaria VI.
 411. clancula W, *sed* canculo B *et* MB₁.
 412 *fin.* baratri D. F. H. MB₂. 3. NI. O. VI.
 413. Conserit MB₃ *vid.*
 414 *ante* 413 *in* D. O. MB₃.
 414. homo (*pro modo*) NI^{*}.
 415. arma (*pro arva*) B? MB₁ [*non W*].
 perit (*pro terit*) D (*ex em.*) [*non NI*].
 colit (*pro terit*) O. petit MB₃.

Conserit omnia caeca licentia per mulieres.
 Pignora spuria dat vaga curia nobilitatis,
 Pluribus ordine dispere, sanguine compare natis.
 Fervet adultera, nec probat integra foedera magnes ;
 420 Herodias vaga pluribus est data, nemo Johannes.
 Nunc quoque lilia spiritualia prostituuntur,
 Viva monilia, cœlica lilia subjiciuntur.
 Dos sacra rumpitur, atque resolvitur in probra velum.
 Quisque sibi cavet, atque Dei pavet edere zelum.
 425 Virgineus chorus aret, abit thorus immaculatus,
 Sponsa Dei ruit, omnis homo fluit in probra fractus.
 Ah, gemit omnia vivere turpia regula casta,
 Haec querimonia, sive tragœdia clamat ad astra.
 Horreo dicere quae reprehendere saepe reflammor,
 430 Criminis unius heu ferit obvius æthera clamor.
 Criminis actio vociferatio dicitur ejus,
 Quod Noë tempore nunc scelus affore vel puto peius,
 Est modo sanguine, fraude, libidine terra repleta.
 Ventre modestia, munere gratia, re bona spreta.
 435 Omne quod aspicis in probra fornicis est resolutum ;
 Nil stat in ordine, nil stat ab inguine nunc benè tutum.
 Dæmonalia denique retia stant modo scorta,
 Corpora perdita, tritaque semita, publica porta.
 Luxuries viget, impietas riget, undat iniquum.
 440 Inquinat omnia turba nefaria, grex meretricum.
 Vita procacibus est meretricibus ire licenter,
 Lingua, cor, actio, commaculatio, crapula venter ;
 Omnis et unica gloria lubrica carnis amare,
 Corda voragine, membra libidine commaculare.
 445 Fœmina sordida, fœmina perfida, fœmina fracta,

Lin. 416. Currit ad (*pro* Conserit) D. MB3. O,
 sed Cum sinit B. MB1. W. Inia
 iterum *pro* licentia B.
 417. Pignera H. scuria (*pro* spuria) B. MB1.
 418. non pare (*pro* compare) D. MB3* ?
 419. Fetet (*pro* Fervet) H.
 420. data est B*.
 422. subiciuntur B. MB1. 2 al.
 425. torus W. et aliq. [*non* MB1. 2].
 426. ruit (*pro* fluit) VI. fin. factus Br.
 427 init. Ha B. MB1. NI. O. W. fin. castra H.
 428. Nec (*pro* Haec) VI.
 429. quam MB2 [*non* F]. reflamor VI, sed
 reclamor H.

Lin. 431 fin. eſſo ejus VI.
 432. Quod ^{fuit} noe sic MB1 et Quod fuit noe
 B.
 434. molestia Br. F. MB2 [*non* VI rell.].
 435 init. Omen et quod H. improbra W.
 436. in (*pro* ab) NI. non (*pro* nunc) H.
 437. Demonalia stant modo retia, denique
 scorta D. MB3. O [*non* NI].
 440. nepharia VI.
 441. [procacibus NI* rell.]. Aliter vult
 NI**.
 442. Om. crapula venter fin. B. [Hab. MB1].
 445. perfida...sordida D. MB3. O [*non* NI].
 femida sec. errore MB3.

Munda coinquinat, impia ruminat, atterit acta.
 Ad scelus, ad bona, fit mala fœmina calcar, habena,
 Est fera fœmina, sunt sua crimina sicut harena.
 Non eo carpere quas benedicere debeo justas,
 450 Sed quia debeo carmine mordeo mente locustas.
 Nunc mala fœmina fit mihi pagina, fit mihi sermo.
 (Se satis approbo, sed sua reprobo,—persequar ergo).
 Fœmina nutibus artibus actibus impia suadet,
 Cogere crimina, totaque fœmina vivere gaudet.
 455 Nulla quidem bona, si tamen et bona contigit ulla,
 Est mala res bona, namque fere bona fœmina nulla.
 Fœmina res rea, res male carnea, vel caro tota,
 Strenua prodere, nataque fallere, fallere docta ;
 Fossa novissima, vipera pessima, pulchra putredo,
 460 Semita lubrica, res male publica, prædaque prædo,
 Horrida noctua, publica janua, dulce venenum.
 Nil benè conscientia, mobilis, impia, vas lue plenum,
 Vas minus utile, plus violabile, flagitiosum,
 Insatiabile, dissociabile, litigiosum.
 465 Merx levè vendita, sed cito perdita, serva metalli,
 Flamma domestica, dilitig unica fallere falli.
 Extat amantibus hostis, et hostibus extat amica.
 Ni petitur petit, idque lucre metit ut sit iniqua.
 Sunt sua gaudia, sunt sua propria, lux sua nocte.
 470 Haec nihil excipit, ex patre concepit, exque ncpte ;—
 Fossa libidinis, arma voraginis, os vitiorum
 Haec fuit, est, erit, et per eam perit ordo bonorum.
 Donec erunt sata ruricolis data, credita ruri,
 Haec lea rugiet, haec fera sæviet obvia juri.
 475 Haec furor ultimus, hostis et intimus, intima pestis.

Lin. 446 fin. aucta B. D. H. MB1. 2. 3. NI. O. F.
 VI. [acta Br. W].

447. Ah (*pro ad pr.*) H. mabona *sic* VI.
 carcer *comp.* (*pro calcar*) VI.

450. debeo (*pro* mordeo) NI* [*correxit*
 NI***].

452. persecutor VI.

453. [nutibus MB1. 2. F. H. O. W. D? NI? VI].
 initibus Br. MB3? actibus, artibus
 D. H.

455. tamen (*pro quidem*) O. sed (*pro si*) D.

456. fore (*pro fere*) VI.

458. Strenua F. H. MB2. VI. perdere W. F.
 MB1. 2. 3. O. notaque (*pro nataque*)
 Br. H [*non F* rell.].

459 *init.* J pū NI*. Fossa NI** rell.

461. nucioia *vid.* B, *sed* noctua MB1 rell.
 janua publica Br.

463. post (*pleno pro pus*) MB1 (*sed ex em.*).
 p²=pus B. [p²=post]. pus *pleno* H.

Lin. 464. Insociabile (*pro* Insatiabile) F [*non*
 MB2].

465 *init.* Mers B. MB1. 2. NI. O. VI. Mens
 H. lue (*pro* levè) D. MB2 [*non* F]
 MB3. NI*. O. [leve NI**]. predita
 (*pro vendita*) H. praedita F [*non*
 MB2] *pro* perdita, *sed* subdita H.

467. Exstat bis O. MB1. W. Exstat pr. H.

468 *init.* Si Br. NI. B. MB1. 3. O. F. W, et
 Nil *vid.* MB2. Vi D. NI (*nisi fallor*).
 lucer B. H. MB2. 3. O. VI. W.

469. sunt (*pro lux*) vult NI** [*non* *].

470 *init.* Nec VI*. nichil aliq.

471. Fossa voraginis, arma libidinis Br. F.
 H. MB2. VI.

473. ruriculus H.

474. leo H.

475. intimus (*pro* ultimus) D.
 MB3. O.
ibid. extimus (*pro* intimus) D. } [*non* NI].
 MB3 [*non* O].

Dum negat illicit, et scelus injicit ipsa modestis.
 Haec caro carnea, sed lue Protea mobilitate
 Vincere noscitur, haec pia cernitur impietate.
 Haec vitium docet, ars mea non vocet hanc vitiosam ;—
 480 Hanc vitium voco, perfidiam probo, nomino noxam.
 Merx ea plurima, res ea pessima, pessima rerum,
 Cautior omnibus una fit artibus ars mulierum.
 Non lupa nequior hac, quia parcior impetus ejus.
 Non draco, non leo, sed quid ea queo dicere peius ?
 485 Istius omnia non modo noxia sed bona dampnes.
 Hoc scelus arguit, enseque corruit ille Iohannes.
 Hac quoque vir fuit Hippolytus ruit, hac ruit Ammon,
 Hac Joseph angitur, et coma raditur hac tua Samson.
 Hac Ruben, hac Dauid, hac Salomon cadit, hac homo primus.
 490 Haec dat, agit, gerit, unde pudor perit,—unde perimus.
 Fœmina cordibus, ore vel actibus est draco dirus,
 Flamma gravissima serpit in intima, quomodo virus.
 In sua crimina se mala fœmina pingit, adornat,
 Fucat, adulterat, innovat, alterat atque colorat.
 495 Dum scelus instruit, ut leo circuit, ut fera currit,—
 Currit et ignibus ignis edacibus uritur, urit.
 Lubrica lumine, fervida criminis, crimen et ipsa,
 Stans in amoribus, in levitatibus est modo fixa.
 Glutinat, illicit, ut nimis inspicit insipientem,
 500 Et quoties licet, hanc toties libet esse nocentem.
 Quando fidelior et tibi junctior aspicietur,
 Tunc famulum tibi præficiet sibi, si mage detur.
 Cor leve, vox levis, atque fides brevis in muliere.
 Fœmina munere dat brevè ludere, non brevè flere ;
 505 Ultima tristia, primaque dulcia sunt in amore,

Lin. 476. allicit H (*et infra l. 499*). inicit B. H. MB1. 2. 3. O. VI al. illa (*pro ipsa*) Br.
 477. se (*pro sed*) B. NI. MB1. 2. VI. O. W. sed si F. Prothea B. D. F. H. NI. O. MB1. 2. 3. VI. W.
 478. ipietate MSS.
 479. nocet (*pro vocet*) NI ?
 480 *init.* Sed (*pro Hanc*) B. O. MB1. 3. W. nomine D. O. MB3.
 481 *init.* Mers B. MB1. 2. NI. O. VI. mea (*pro ea pr.*) B. sic.
 482. Caucior MB2. omnibus (*pro artibus*) VI (*sed mg. artibus ***).
 484. eam (*pro ea*) NI ?
 485. damnes Br. F.
 486. ense ubi (*pro enseque*) Br. ipse H.
 487. quia (*pro quoque*) B. F. MB1. 3. O. W. VI. ypolitus B. MB1. 2. O. VI. yppolitus H. Amon B. MB1. 2. O. VI.

Lin. 488. tua (*pro coma*) et coma (*pro tua*) O. fin. Sanson MB1 aliq. Sonpson VI.
 489. dedit (*pro Dauid*) Br (*passim, ex inscientia comp. dd.*) Salemon H. MB2. ruit (*pro cadit*) B. MB1. W.
 490. perit simul (*pro pudor perit*) H.
 491 *ante* 490 H.
 494 *init.* Fugat NI.
 495. zelus MB2.
 497. Culmine (*pro lumine*) NI **. sanguine (*pro criminis*) NI.
 498. in levitatibus *bis script.* VI. fin. frixa NI **.
 499. allicit H. ut minus (*pro ut nimis*) D. et nimis Br. F. sed ut nimis B. MB1. 2. 3. NI. O. VI. W. in faciem nimis (*pro ut nimis inspicit*) H.
 500. quotiens . . . totiens D. MB1. 3. NI. O. F. W. quociens . . . tociens B. MB2. VI.
 501. aspicietur sic MB1. [502 fin. detur].
 503. mox (*pro vox*) F [*non MB2*]. nox H.
 505. ducia MB2.

Criminis exitus assolet obsitus esse dolore.
 Pectore perdita primitus excita flamma reflammat,
 Criminis exitus: heu mihi! funditus, heu mihi! clamat.
 Fœmina fœtida, fallere fervida, flamma furoris,
 510 Prima peremptio, pessima portio, prædo pudoris.
 Propria germina, proh fera crimina! decutit alvo,
 Edita desecat, abjicit, enecat, ordine pravo.
 Fœmina vipera, non homo sed fera, nec sibi fida.
 Plasmatis illius, immo sui prius, est homicida,
 515 Aspide sævior et furiosior est furibundis.
 Proh truculentia! Viscera propria mergit in undis.
 Fœmina perfida, fœmina fœtida, fœmina fœtor,
 Est Sathanæ thronus; huic pudor est onus, hanc fuge lector.
 Et legitur quia plus domino pia, plus quoque grata,
 520 Prava virilia quam muliebria sunt bene facta.
 O mala tempora! Cur? Quia stercorea tot pepererunt,
 Tantaque sordida, ne loquar horrida, tanta dederunt.
 Omne bonum ruit, omnis homo fluit in probra quaeque,
 Omne bonum jacet, omne malum placet omnibus aequè.
 525 Casta cubilia sunt modo vilia,—lata petuntur;
 Conjugialia sive jugalia pacta sinuntur.
 Nupta virum spuit, inque viros ruit, hos trahit ad se;
 Ne cubet unica, ne quasi rustica, dat sua, dat se.
 Quæ bona fœmina? Cui bona nomina? Quæ benè casta?
 530 Quæ pia præminet, aut fore sustinet integra claustra?
 Qua sacra fœdera? ne sit adultera, ne rea, signat,
 Ne sobolem sine lege vel ordine, ceu lupa, gignat,
 Ut patris hic puer, hic pueri pater ore notetur,
 Nil in origine, nil in imagine degeneretur.
 535 Stirpsque viro data, patre viro sata, non patre verna,

Lin. 506. *istius (pro exitus)* B. MB₁. W. *exitus*
 (*pro obsitus*) B. MB₁. W. *fin.* dolere
 B. MB₁.
 507/8 *post 509/10 in D.* MB₃ [*non* NI. O
rell.].
 507 *init.* Pectora B. F. H. MB₁. 2. O. VI. W.
 508. modo (*pro mihi sec.*) VI.
 509. perfida (*pro fervida*) F [*non* MB₂].
fin. febris *vid.* NI.
 512 *init.* Credita Br. dissecat B. H. F.
 MB₁. 2. 3. O. VI. W. abicit B. H.
 MB₁. 2. 3. O. VI. *al.* omne (*pro or-*
dine) D [*non* NI] MB₃. O.
 515 *init.* Aspice NI*. haec (*pro est*) NI*.
 D**. B. Br. F. H. MB₁. 2. VI. W. (h' O).
 516. Propria viscera Br.
 517. fœtida... perfida MB₂. O. Br. F.

Lin. 518. Satane *vel* Satanae plur. tronus MB₂.
 519. Nam (*pro Et*) H. quia domino plus
 pia B [*non* MB₁].
 521. O nova secula (*pro O mala tempora*)
 O. O male tempora Br. *alig.*
pauci.
 522 *init.* Grataque (*pro Tantaque*) NI**.
 523. improbra F.
 524 *fin.* equè O.
 526 *fin.* sumuntur MB₂ [*non* F].
 528. *vel* (*pro ne sec.*) MB₃*. D**. det sua
 MB₂.
 530. haud (*pro aut*) H.
 531 *init.* Que B. MB₁. 2. O. VI. Quae F. W.
 533. ut (*pro hic sec.*) D [*non* NI] MB₃. O.
fin. vocetur (*pro notetur*) VI.
 535. Styrsque D. MB₃. O.

Os patris exerat, ipsaque præferat acta paterna.
 Cui rata pactio, vel benedictio quæ fit in ara ?
 Cui pia lumina ? quæ bona fœmina ? credite, rara.
 Rarior haec avis, haec nimis est gravis herba repertu.

540 Talia mordeo, talia rideo, non sine fletu.
 Rara fidem gerit, omnis enim perit ordo marito.
 Grex sine turture, nam sine passere nulla cupito.
 Vir populis placet omnibus, ut vacet unica nupta.
 Pluribus unica fit via lubrica, semita rupta.

545 Vir petit extera, gaudet adultera,—publica gaudet.
 Mox scelus instruit, evocat, annuit, ardet—et audet.
 Conjugis otia conspicit anxia, læta feretrum,
 Læta pericula, lætaque vincula, lætaque letum.
 Jussio Julia, lexque Scatinia nunc ubi dormis ?

550 Vivitur omnibus, et sine legibus et sine normis ;
 Plurima fœmina, plurima crimina,—multa ruina.
 Plurima Lydia, rara Lucretia, nulla Sabina ;
 Nulla ferè bona, nullus Amazona nunc videt ullam.
 Absque procis tribus, hisque procacibus, audio nullam.

555 Tam sine lumine quam sine criminе vult fore quæque,
 Ter fore clinica quam semel unica diligit æque.
 Uxor adultera quærerit in infera plus quoque mitti,
 Quam comes unius,—ô furor impius !—esse mariti.
 Sufficientior et sibi gratior unus ocellus

560 Quam comes unicus, ô furor ethnicus ! ô rea tellus !
 Elige quaslibet, excipe quodlibet, has coaduna,
 Non rea corpore, castaque pectore pænè nec una.
 Per varium genus imperitat Venus imperiosis.
 Flebile, sed quibus ? Astra flagrantibus, ima perosis.

565 Ipsa coinquinat et sibi glutinat omnia mundi,

Lin. 536 init. O (*pro Os*) VI. proferat B. MB1. 3.
 D.O. W (*dub. N1*). ora (*pro acta*) H.
 538. bona (*pro pia*) H. pia (*pro bona*)
 Br. F. MB2.
 539. et (*pro haec sec.*) D. MB3. avis (*pro
 gravis*) O*. ergo (*pro herba*) H.
fin. reperta F.
 541. Raro H. petit (*pro perit*) H.
 542. nemo (*pro nulla*) O. *fin.* cupidus VI.
 543 *init.* Vix B. MB1. Vir, populis placet,
 F. unaque (*pro unica*) VI.
 545 *init.* Vix (*pro Vir*) VI. [Non l. 543].
 546. innuit (*pro annuit*) N1.
 547. conspicias N1**. Conspicit anxia
 conjugis ocia leta feretrum MB2.
 548 *fin.* lethum Br.
 549. Catonia (*pro Scatinia*) D. MB3 [*non
 N1. O rell.*]. Catinia H.
 552. Lidia B. MB1. VI. *fin.* Cibina vel
 Livina O.
 554. atque (*pro hisque*) N1*.

Lin. 555. criminè . . . lumine D. MB3. fere (*pro
 fore*) W.
 556 *init.* Tam (*pro Ter*) D? O. B. MB1. 2. 3.
 F. H. W. VI. clunica MB1. Br. W
 [*non F. MB2 rell.*], lunica B, clunica
 MB1 *sed ex em.*, clynica VI.
ibid. dormiat (*pro diligit*) D. O. victur
 vel nititur (*pro diligit*) N1. diligit
 rell., praeter MB1 (*spatio relicto*), et
 om. B.
 558. ipsius (*pro impius*) MB1 [*non W*].
 559. Conufficientior B.
 560. unius H. mala (*pro rea*) N1.
 561/2 *ante* 559/60 N1 [*non D*].
 561. excipe quilibet N1. excipe quaslibet
 D. MB3. O. excipe quilibet W *contra* B. MB1 excipe quilibet. excipe
 quotlibet H. VI.
 562. ita (*pro rea*) H.
 564. una (*pro ima*) F [*non MB2*].

In sua retia cogit inertia corda refundi.
 Ipsa voracior atque rapacior ignibus ignis,
 Ardet inertibus, et malè putribus insita lignis.
 In Venerem ruit, in coitum fluit omnis ut unus,
 570 Conjugis illius arrha fit istius, est propè funus.
 Quis modo non pater? Et pueros puer instat habere;
 Imminet atria tectaque patria prole replere.
 Quisque suam cupid, et thalamos subit, estque maritus,
 In Jacob agmine, non sine semine, fit bennedictus.
 575 Fit pater, editur, edita traditur huic nova proles,
 Patris ad extera, matris ad ubera plurima moles.
 O nova secula! Nunc quoque parvula nubere gliscit,
 Cruda puellula conjugis oscula vimque cupiscit.
 Dos sibi traditur, annulus additur, arrha dicatur.
 580 Hinc lyricus jocus, inde strepit cocus, esca vagatur,
 Fervet ovantibus atque canentibus, aula choreis,
 Pompa sequentibus et praeuntibus est hymenæis.
 Nec mora concipit, est gravis, accipit omnia matris,
 Plena trahentibus atque bibentibus ubera natis.
 585 Maior et ardua stirps sua, mox sua stirps dubitatur,
 Qui sibi filius est, pater illius esse putatur.
 Morbida germina gignit et agmina multa libido,
 Saepe parens gravis est, et adest avis afflua nido.
 Grex cito nascitur, et seges editur hinc puerorum,
 590 Fit generatio, multiplicatio crescit eorum.
 Quid mora? plurimus ipseque pessimus errat ubique
 Grex hominum, sine simplice lumine, mentis iniquae.
 Rura per omnia pœnè frequentia spargitur urbis,
 Nulla vacantia, nulla carentia sunt loca turbis.
 595 Jam loca singula mons, specus, insula, jugera, prata,

Lin. 566. *rethia* VI.

567. *veracior* H. *rapacior...* *voracior* NI.
 570. *arra* B. D. NI. O. F. MB1. 2. 3. VI. *arca*
 H.
 571. *pater* (*pro puer*) D. MB3. O. *sed p̄r* =
pater? B. NI [*non p̄r*]. *Vult* puer
 MB1.
 573. *capit* (*pro cupit*) Br. NI?
 574. *ne* (*pro non*) D. H. O. MB2. 3 [*non NI*].
nece B. MB1. W [*non F rell.*]. *nunc*
 VI.
ibid. *fin.* *sit bennedictus* B. H. MB1. NI. O. W,
sed sit maledictus D. MB3. VI.
 575 *init.* *Sic* (*pro Fit*) Br. *uova* (*pro nova*)
Br errore.
 576. *ad extima* (*pro ad extera*) D. O. MB3.
ab ubera D? Br.

Lin. 579. *creditur* (*pro traditur*) D [*non MB3*

vid. partim illeg.]. *arra* B. D. F.

H. NI. O. MB1. 2. 3. VI.

580. *luricus* MB1? *coquus* *aliqu.*

581. *corais* B.

582 *fin.* *imineis* H.

584. *libentibus* (*pro bibentibus*) *vult* NI**.

585. *styrrps bis* D. O. MB3.

587. *gramina* F.

589. *scito* O *sic.*

Ordo in B: 592, 591, 589, 590, 593 *seq.*

590. *nisiplicatio* NI *vid.*

591. *crescit* (*pro errat*) MB2.

592. *semine* D. MB3 *et nomine* NI (*pro*
lumine).

593. *pone* (*pro poene*) B.

594. *carentia...* *vacancia* NI.

595. *mors* W.

Sunt habitantibus atque meantibus assiduata.
 Jam juga Caspia primitus invia, sunt pede trita;
 Non modo maximus est, quia plurimus est heremita;
 Innumerabilis et miserabilis est hodie gens,
 600 Post mala promptior, in mala pronior, ad mala vergens.
 Quisque malum docet, et minimè nocet esse nocentem;
 Quisque mero calet, et minimè valet esse scientem.
 Quæritur ociosus atque libencius uda taberna,
 Quam sacra numine splendida lumine templa superna.
 605 Gens bibit impia vina furentia plus satis æquo,
 Fert oleum focus inde subit jocus ordine cæco.
 Gens sitit ebria, vina celebria, bellica vina,
 Vina furentia vimque ferentia, plena ruina.
 His Noë frangitur, his Loth aduritur, ante pudicus,
 610 Hæret edacibus atque bibacibus ardor iniquus.
 Qui fore crebrius expetis ebrius atque recumbis,
 Ad mera pocula vis cito vincula solvere lumbis.
 His quoque vinceris, uris et ureris ignis amore,
 Mens furialibus æstuat ignibus, ossa calore.
 615 Vermis edacior, haud ego mentior, insitus hostis
 Est tibi renibus, et viget ignibus intro repostis.
 Verme libidinis illico desinis esse modestus.
 Hic furit hostibus hostis, et æstibus acrior æstus.
 Vina Venus cupid, hac face mens furit, actio fumat;
 620 Mox stomachus satur in Venerem datur, in probra spumat.
 Ob mera pocula primo furit gula, postea venter;
 Mox Venus excita concitat abdita membra furenter.
 Sunt fluitantia, stanteque stantia ventre pudenda.
 Hunc cibus, hunc Venus implet, amant scelus haec duo membra;
 625 Alterius ruit in phialas, fluit in probra luxus;

Lin. 597. penitus (*pro* primitus) H. MB2 [*non* F]. *fin.* pene trita B [*non* MB1].
 598. quia...modo Br. hermita O. errore.
 600 *init.* p' *pro* Post B (*pleno* MB1).
 601 *init.* Gensque (*pro* Quisque) D. O. MB3.
 602. *Lin. rescript.* in MB1.
 603. libentius H. *alig.* licentius D? Br. uela (*pro* uda) B.
 604. numina...lumina F, *sed* minime *vid.* MB2. *pro* lumine *sec.* nomine (*pro* nomine) H.
 606. vina (*pro* inde) Br. cocus (*pro* jocus) O.
 607. fuit (*pro* sitit). Belgica (*pro* bellica) W. “belgica vel bellica” MB1*.
 610. Edacius...bibacius H. bibentibus VI.
 611. combrius (*pro* crebrius) D. O. MB3. expetit Br. D? NI?

Lin. 612. cingula (*pro* vincula) VI. Br. F. [*non* MB2 *rell.*].
 613. ubi (*pro* quoque) NI* [*corr.* NI**] Br. F. H. MB2. VI. cito (*pro* quoque) B. MB1. W.
 615. edacibus B [*non* MB1].
 617. Verna (*pro* Verme) MB3**. *fin.* modestis H.
 618 *fin.* estis H.
 620. improba VI. Br. W [*non* F *rell.* *nec* MB1].
 621. Ad (*pro* Ob) VI. prima D. O. MB3. furens H.
 622 *fin.* scienter (*pro* furenter) O.
 624 *init.* Nunc VI. haec Venus (*pro* hunc Venus) B. D. MB1? 3. VI [*non* NI. O] F [*non* MB2]. amat B. D. MB1. 3. O. VI, (W: amat scelus, haec duo membra).
 625. phalias H. MB2. falias B [*non* MB1] VI. improba F [*non* MB2].

Inde libidinis atque putredinis ilico fluxus.
 Alterius furor efficit ut pudor abjiciatur,
 Ut pereat vigor, intereat rigor, ordo prematur ;
 Cura stat unica, luctaque publica carnis in esu,
 630 Ebrietas placet et tua vox jacet ô bone Jesu.
 Regnat edax gula plenaque crapula, corda grauantur
 Ebrietatibus, improbitatibus exstimulantur.
 Plena voragine, plena libidine, ventreque plena,
 Tempora sunt quibus unus amor : cibus et caro lena.
 635 Viscera pastibus, os dare potibus est modo clarum,
 Et Venus et gula sunt modo regula ventricolarum.
 Christicolas nego, ventricolas ego dico gulosos,
 Nulla nefaria denique turpia nulla perosos.
 Nunc bonus est reus, est stomachus deus, est schola venter.
 640 Quisque gulæ studet, ah ! piget et pudet ire pudenter.
 Quod loquor accipe : diruta principe stante coquorum,
 Jerusalem jacet, unda cibi placet, immo ciborum.
 Semita spernitur atque requiritur ecce platea,
 Dant sua vincula cuique prius gula, post Cytheræa.
 645 Proh dolor ! aspice secula triplice stricta furore,
 Triplice crimine nexa : libidine, fraude, tumore.
 Corda superbia, sed Venus ebria corpora nectit.
 Corpora cordaque fraus ligat, utraque mors sibi flectit.
 Sarcina terrea corda premit rea collaque prona,
 650 Corde reflectimur immo revertimur ad Pharaona.
 Imus in invia, stamus ad impia, sed malè stantes,
 Praetereuntia vel pereuntia prorsus amantes.
 Imus et ibimus, unde peribimus, unde ruemus,
 Qui pereuntia sive ruentia sola videmus.
 655 Pax flet, amor perit, hic furit et ferit, ille feritur.

Lin. 627. abjiciatur B. MB¹. aliq.

630. *jacet (pro placet) et tacet (pro jacet)*
 H. *fin. Ihesu MB¹. 3. NI. O. W.*
 632. *impietatibus (pro improbitatibus) D.*
 MB² [*non NI. O.*]. *fin. extimulantur F et B [non MB¹] MB². 3.*

635. *portibus (pro potibus) NI.*

637. *Cristicolas MB¹. VI. χριστος H. aliq.*
 638. *nepharia VI. dico (pro nulla sec.) H.*
 639. *et (pro est tert.) Br. scola B.D. MB¹. 2. 3.*
 NI. O. plur.

640. *et (pro ah) NI. et 'ac' H. sed ha*
 W. B. MB¹. *fin. esse gulos sic (pro*
ire pudenter) O.

641. *loquar comp. B. MB¹. O. W. cocorum,*
Br. H. W.

Lin. 642. Hierlm O. Iherusalem F. VI. sibi

(pro cibi) B [non MB¹].

643. *ampla (pro ecce) D. MB³. O [non NI].*

644 *fin. citharea B. MB¹. O. VI. citharea*
 MB². *cytharea H.*

645. *accipe aspice sic VI.*

646. *+ secula (ante nexa) VI. fin. timore*
 MB² [*non F rell.*].

650. *reflectimur (pro revertimur) VI.*

653. *Ibimus, ibimus NI.*

654 *init. Quis VI. immo (pro sive) MB²*
 [*non F rell.*].

655. *hic (pro et) MB². 3 [non F] O.*

Mars rigidum fremit, ille stat, hic gemit, in scelus itur
 Sanguineum rapit et rotat et quatit ira flagellum,
 Fert fera spicula, sæva pericula funebre bellum,
 Pax viget ethnica, pax ruit unica Christicolarum.

660 Si benè sentio, junctior unio paxque ferarum.
 Cernite gens rea :—nulla leam lea, non aper aprum
 Devorat aut secat, et sobolem necat ultius patrum.
 Spiritualia denique prælia denique temptant,
 Semper et impia mens homicidia sæpè cruentant.

665 Ah pede compare lugeo currere fasque nefasque !
 Militat hinc furor, inde manus furor armat utrasque,
 Guerra parentibus hic, ibi fratribus est uterinis.
 In sua viscera gens furit, effera regnat Erinnys.
 Proh truculentia ! Funera patria filius ardet,

670 Conqueritur quia mors homini via postuma tardet ;
 Et pater impius expetit illius, ordine pulchro,
 Ante recondere splendida paupere membra sepulcro.
 Matris anilia lumina filia claudere gaudet,
 Flereque funera, postea libera quodlibet audet.

675 Aspide pocula dant nece pabula plena novercae.
 Mors subit effera, qui petit extera divite merce.
 Dives opes luit, in jugulum ruit hospitis hospes.
 Rara superstite, nullaque sospite conjugé sospes.
 Conjugé vir perit, hancque viri ferit ensis acutus ;

680 A rigido tener, à socero gener est malè tutus ;
 Persequitur nece, si minus, aut prece frater amicum ;
 Quem nequit ensibus, opprimit artibus, ô cor iniquum !
 Gens sibi noxia, turba præimpia sunt sibi damno.
 Proximus est tibi, mutuo tu sibi quod lupus agno.

685 Gratia corruit atque refriguit ignis amoris ;

Lin. 656. rigidus B. MB1. W.

657. illa (*pro ira*) H.

658. sive (*pro sæva*) NI*. sena B. MB1*?

660. junctio B. MB1. jungiter VI. unico
 B. MB1*?

662. aut (*pro et*) Br.

663. plurima (*pro prælia*) H. nos malè
 tentant (*pro denique temptant*) Br.
 F. H. VI. MB2. *fin.* temptat B. MB1.
 W.

664. mentem (*pro mens*) Br. *fin.* cruentat
 B. MB1. W.

665. Ha ! B. MB1. W. crescere (*pro cur-*
rere) B. MB1. W.

666. tumor (*pro furor pr.*) Br. F. MB2. VI.
 timor H.

667 *init.* Werra vid. MB2. modo (*pro ibi*)
 D. O. MB3 [*non NI rell.*].

Lin. 668. ebria (*pro effera*) Br. F. MB2. *fin.*

Erýnis NI, Herinis B. D. H. MB1. 2. 3.

VI. erinis O.

670. post huma VI. postuma D. O. MB2. 3.
fin. tradet B.

671. ipsius (*pro impius*) MB1. VI [*non Br ell.*].

673. Matris anilia claudere filia lumina
 gaudet NI. O.

675. Aspice D. O. VI [*non NI rell.*].

678 *ante* 677 D. O. MB3.

678. superisite F.

683. pímpia volunt perimpia D. O. MB3. VI*
al.? sed plebs simul impia (*pro*
turba præimpia) H. *fin.* dampno
alig.

Est modo perdita regia semita, semita moris;
 Cassaque lumine, plenaque crimine corda gelantur;
 Frigida pectora, veraque frigora stare probantur.
 Gratia corruit, algor inhorruit amplior Istro.

690 Est populus sine moribus, ordine, rege, magistro.
 Lex Domini ruit, huicque caput fluit undique rore,
 Qui tepidos bonus,—ô gravis hic sonus,—evomit ore.
 Denique quid moror? Et tumor et soror ira tumoris
 Stant super omnia, frausque bifaria cordis et oris.

695 Gens proba transiit, improba prodiit, atque probrosa,
 Garrulitatibus, ebrietatibus, officiosa,
 Plena pigredine, plena libidine, crimine plena,
 Callida pectore, parvaque corpore, frontis egena.
 Patria pectora, patria robora fert propè nemo;

700 A patre filius est quasi Sisyphus à Polyphemo.
 Forma parentibus atque nepotibus haud manet una;
 Corporis omnia defientia sunt quasi luna.
 Corporis ut status excidio datus; est ita mentis.
 Gens scatet arida, corpora languida, cordaque gentis.

705 Pectore pessimus et sibi proximus est modo quisque,
 Qui tibi supplicat, intima duplicat arte dolisque;
 In duo scinditur, unio solvit alteritate,
 Schismate fœdera, simplaque viscera duplicitate.
 Ille fit istius, iste fit illius hostis amicus.

710 Ridet et invidet, obstat et assidet, æquus iniquus.
 Proditur irrita regia semita simplicitatis,
 Induit impia fictio pallia duplicitatis.
 Vos volo credere quod volo dicere, pseudo-prophetas
 Nulla feracius aut numerosius hac tulit ætas.

715 Denique sordibus interioribus hi Pharisæi

Lin. 687 fin. gerantur F [*non MB2*].

689 *fin.* histro B. D. *MB1*. *N1*. O. hystro
MB2. 3. *VI*. isto H.

690. populos W.

691. huic (*pro* huicque) O *errone*. *fin.*
 rote D.

692 *init.* Et (*pro* Qui) *MB3*. D. O. trepidos
F. MB2. tepide H.

693. furor (*pro* soror) *VI*. *Om.* soror H*.
 furoris (*pro* tumoris) *MB2* [*non F*].

694. Stantque *VI* *errone*.

695. pia (*pro* proba) O, *sed* probra H *et*
improbra seq. H.

697. nigredine B [*non MB1* *hodie*]. putredine
 H.

699. corpora (*pro* pectora) Br. F. *MB2*, *VI*
(rescript.), *sed* tempora H.

700. Sisyphus F. H. *MB2*. 3. Sisiphus B. *MB1*
al. polifemo B. *MB1*. 2. poliphemo
MB3. *VI*.

702. Corpora *VI*.

Lin. 703. status (*pro* datus) B [*non MB1*].

706. duplicitat *MB1* [*non B*].

708. duplicitate B. *MB1*.

709. ille (*pro* iste) Br.

710. abstat (*pro* obstat Br) *N1*. W. B.
MB1. *VI*, *et* asstat D. *MB3*, astat O.
 equus B. H. *MB1* *al.* *aliquis* *VI*.
 iniquus *VI*.

711 *init.* Perditur B. D. H. *MB1*. 3. O. (*dub.*
N1 compendiis) F. W.

Om. 712 VI.

712. pallia fictio D, *sed* factio pallia *N1**.
fictio pallia O. Br. duplicitatis
B. MB1.

713. me (*pro* quod) *N1*. que (*pro* quod) *VI*.
fin. pseudoprophetis O.

714. ferocius *VI*. ac (*pro* aut) Br. F. *MB2*.
 haec (*pro* hac) W [*non B. MB1*].
fin. *etis* O.

715. inferioribus H.

Sunt via lubrica, janua publica perniciei.
 Pestis inhorruit, agmen et irruit hypocritarum,
 Hispida corpore, lubrica pectore, gens tenebrarum.
 His sacra nomina, sacraque tegmina, corda superba ;
 720 Agnus eis patet in tunica, latet anguis in herba.
 Sunt petulantia corda, rigentia fronte Catonis,
 Cerea moribus, ærea vultibus in mala pronis,
 Corda minantia, corda rapacia, corda lupina,
 Fucat imagine, palliat ordine vestis ovina ;
 725 Corda tumentia, corda parentia monade cordis,
 Sunt pia frontibus, impia fructibus atria sordis.
 His dolus additur, ut coma raditur et mutilatur,
 Fingit ovem lupus, atque rosæ rubus assimilatur.
 His mera pocula, pluraque fercula, regula tota ;
 730 His locus unio, jus simulatio, lex sua vota.
 Scandala, schismata, nullaque Sabbatha mentis in illis.
 Denique tollitur actibus, additur ordo capillis,
 Forpice, pectine, crinis et ordine canonicantur,
 Insipientior, hic ego mentior,—at simulantur.
 735 Fronte vetustior, et quasi justior unus eorum
 Inferioribus ordine fratribus est schola morum.
 Cor mala ruminat, os bona seminat, et bona fatur.
 O pudor, ô scelus ! Est Sathan, angelus esse putatur,
 Est Sathan actibus, ipseque vocibus angelus idem.
 740 Quod sonus edocet, actio dedocet, hostis eidem.
 Nec sua turpia, nec videt impia fratribus Argus,
 Eloquii sator, et veniae dator est sibi largus.
 Corda parent sene dicta, senis benè dicta probantur,
 Membra senilia sub juvenilia vota citantur ;
 745 Vulpe lupum tegit, ordine se regit exteriori,

Lin. 717. inirruit (pro et irruit) VI.

720. agnis (pro anguis) F (errore).

721. corde Br.

722. vultibus . . . moribus Br.

723. minacia Br. F. MB1. W. minatia MB2.
 VI [non rell.]. rapatia MB2. VI.
 Corda minantia corde parentia H.
 solus.

724. Fugat B [non MB1]. Fuscat D. O.
 MB3 [non NI* cum textu et Br, sed
 NI** Fasat?]. psallat (pro palliat)
 B [non MB1]. pellis (pro vestis) NI.

725 fin. chordis H.

726. vultibus (pro frontibus) Br.

729. puraque H.

730. iocus (pro locus) D. O. MB3 [non NI].

Lin. 731. scysmata VI. Sabbatha D. F. H. O. W.

MB3. VI, sed Fabula vid. NI. nulla
 Sabbatha sic MB1. nullaque sabba B.
 MB2. fin. om. in illis O.

733. Forcipe F. MB2. Forfice H ex ind.
 [canonicantur B. D. O. F. MB1. 2. 3.
 VI]. canonicatur NI? canonizantur
 Br. W.

734. hac (pro hic) VI. simulatur NI.

735. venustior D. MB3 [non NI. O rell.].

736. scola B. D. H. NI. O. MB1. 3. VI.
 (passim).

737. et (pro os) Br. F. MB2. serinat NI?

738/9. satan O. F. MB2 et plur.

739. ipse (pro ipseque) VI.

741. sua turpia turpia VI. nec videt
 impia, nec sua turpia Br. F. MB2

743. Corde Br et H soli vid.

745. regit . . . tegit H.

Ore patet bonus, inque suo dolus interiori.
 Mens malè conscientia, sarcina propria, proxima pestis,
 Se sibi subjugat, effugit, effugat intima testis.
 Frons gerit Hectora, vincere Nestora creditur aetas,
 750 Est cutis arida, fertque per hispida brachia setas.
 Jam propè funera pollice dextera computat annos,
 Cumque senex labet hic, animos habet ipse tyrannos.
 Jam quid apertius ? En Cato tertius aethere missus,
 Fronte severior, in cute justior, intro remissus.
 755 Est Cato tempore, cernitur affore Maurus Hiarba.
 Hinc Venus evirat, inde virum parat hispida barba,
 Frons hominem gerit, intus homo perit, est lupus intus.
 Sed tua gloria stat tibi filia regis ab intus.
 Quid mora nectitur ? Ordo relinquitur, ad mala statur,
 760 Stat simulatio, morigeratio ludificatur.
 Irrita dextera fit tibi littera Pythagorea,
 Dextra tibi jacet et scelerum placet ire platea.
 Arta relinquitur, et via carpitur ampla quibusque,
 Quærimus invia, fluxa, fluentia, confluimusque,
 765 Architrichinia, sceptræ, sedilia prima petendo,
 Quisque tumultuat, instat et æstuat hæc satagendo.
 Mundus honoribus est neque moribus omnis anhelus,
 Stant modo stantia luxus, inertia, fictio, zelus ;
 Stat simulatio, dissimulatio, crimen utrumque,
 770 Alea, crapula, fraus, facinus, gula, flagitiumque,
 Ora bilingua, lis, homicidia, Mars, tuba, terror ;
 Vis, probra, jurgia,—quid moror, omnia quæ docet error.
 Talia germina, scilicet agmina, sunt vitiorum,
 Germina talia sunt capitalia vulnera morum ;
 775 Prima superbia suadet in invia pergere mentem,

Lin. 746. suos F. *fin.* exteriori Non Ist.

747. Gens (*pro* Mens) VI.

748. et fugit et fugat *pro* effugit, effugat
D. O. MB3 [*non* Non].

752. senix Non I et om. labet (*spatio puro
relicto*).

753. Est (*pro* En) H. Catho VI. *fin.*
missio H.

754 *fin.* remisso H.

755 *init.* En (*pro* Est) B. MB1 [*negl.* W].
tympore MB2. tempore H. VI. iarba
O. F. yarba MB2. VI.

756 *init.* Hunc O. irritat (*pro* evirat) H.
una (*pro* inde) Br. facit (*pro* parat)
Br.

757. unus (*pro* intus pr.) VI. lepus VI.

Lin. 761. fit sibi B. MB1. sit sibi (*pro* fit tibi)

W. sit tibi VI. litera F. B. Pythagorea D. MB3. Pitagorea H. Non.
Pythagorea MB2. O. Pithagorea
B. Min al. Pithagoræa W.

763 *init.* Arcta F. MB1. Non I. W. Arrha Br,
sed Arcta D. O. MB2. 3. VI. Area B.

765. Arbitrichinia VI.

Om. 766/770 B [*non* MB1 *rell.*].

766. hoc (*pro* haec) D. MB3, et O *vid.*

767 *fin.* anelus MB1. Non I, hanhelus D [*anhe-
lus* O. Br. MB2].

768 *init.* Sunt MB3. fixio F [*non* MB2 *rell.*].

769. Stant W [*non* MSS.]. utrunque F.
MB2.

771 *fin.* terret H.

772. qui docet erret H.

775. in impia (*pro* in invia) Non I. perdere
(*pro* pergere) F [*non* MB2].

Om. 775/6 VI.

Ingerit agmina, maxima crimina, crimina septem ;
 Prima superbia jussa dat impia, grex ululatum,
 Prima cor obsidet et cito possidet hoc grege stratum.
 Haec monet, hoc ruit, et bona subruit, et mala servat,
 780 Stante libidine, stanteque crimen acervat.
 Mascula pignora, vivaque pignora mergit Hebræi,
 Sed muliebria servat et omnia molliciei.
 O mala secula ! Cur ? Quia regula nulla tenetur ;
 Promptus ad extima, doctus ad intima stultus habetur
 785 Non patientia sed violentia dat modo pacem.
 Qui tacet esurit, et lucra parturit esse loquacem.
 Lingua sophistica, lingua tyrannica, lingua forensis
 Præcipit omnia, percutit obvia, qualiter ensis.
 Lingua volubilis est modo nobilis, 'huc ades' audit.
 790 Mutus Episcopus, ordine reprobus, ostia claudit.
 Nil tumidum sapis ; aut pecus aut lapis esse probaris.
 Es quasi vipera ; pectora libera testificaris.
 Nunc mala reddere, gloria cedere, culpa tenetur,
 Irreverentia laus ; patientia crimen habetur.
 795 Quam stipe vivere, non mala reddere, tam pudet æquè.
 Ad scelus, ad probra gens viget improba nocte dieque.
 Heu ! mala mentio, peior et actio, pessimus usus,
 Stat modo criminis, est vigor ordinis ille retrusus.
 Tot nego sobria corda quot ostia refluat Nili,
 800 Tot pia viscera, quot vaga sidera, nunc reperiri.
 Sicubi quem fore simplice pectore cerno modestum,
 Id rude deputo, monstraque computo pectus honestum !
 Comparo curribus æquor arantibus arida velis,
 Ruraque piscibus, aëra navibus, astra camelis.
 805 Flaccus Horatius, et Cato, Persius et Juvenalis :—

Lin. 776/7. Om. B [non MB1 rel].

776. crimina maxima Br.

777. jussusat (*pro jussa dat*) MB1. NI. W,
sed prompserat D. MB3 *et* prom-
 serat O.

778. Primò F [*non MB2*]. haec (*pro hoc*)
 Br. *fin.* statum Br.

779 *init.* Hoc B [*Haec MB1*], Hic F (*dub.*
 MB2). manet B. MB1. W. hic (*pro*
hoc) Br. F. H. MB1 [*non B*] MB2. O.
 VI. W. cito (*pro bona*) F. MB2.

781. pignera *pr.* H. robora (*pro pignora*
sec.) Br. F. H. MB2. VI. *fin.* Hebraea
 F [*non MB2*].

784. infima H. nullus (*pro stultus*) D. MB3
 [*non NI. O.*].

786. loca (*pro luera*) NI [*non D. O.*]. (*par-*
turit dub. in B.)

Lin. 788. omnia (pro obvia) D. H. MB3* ? [non
NI. O].

790, 799. hostia NI. O. MB2. VI. 799.
 hostia H.

791. timidum MB3. *fin.* probetur H *et om.*
 792 *et* 794.

792 *init.* Est B [*non MB1*].

793. male MB1 *vid. et B. W.*

796. impia (*pro improba*) Br. F. H. MB2.

798. et (*pro est*) Br. Om. ordinis VI. *fin.*
 recusus D* *ex emend.* ? MB3 [*non*
NI. O.].

799. quod MB2. *fin.* nilri O.

800. quod MB2.

803. turribus (*pro curribus*) B. D. MB1. 3.
 NI. O. W. *fin.* vilis NI.

805. Oratius MB2. NI. Oratius B. F. H. MB1.
 O.

Quid facerent, rogo, si foret his modo vita sodalis ?
 Temporis istius acta Lucilius ille stuperet,
 Et sua prospera sanctaque tempora non reticeret.
 Diceret optima, quae fore pessima tempora dixit ;
 810 Scriberet aurea, quae nigra quae rea, quae mala scripsit.
 Prospice secula, prospice singula mersa tenebris !
 In mala labere, lapsus amabere, rectus egebis.
 Vis mala linquere, recta capescere, vivere rectè ?
 Es lyra publica, scena theatrica fit tibi de te.
 815 Proh dolor ! Omnia mergit in impia vera Charybdis.
 Crimina congere, primus habebere, maximus ibis.
 Vis requiescere, tutoque vivere, vis tibi pacem ?
 Leno potentibus esto reatibus, unge minacem.
 Facta videns rea, percipe caprea lumina talpae.
 820 Visa tuo cito corde repellito, radito, scalpe.
 Si mala prodere, crimina rodere vis aliena,
 Nil tibi consulis, insuper exulis est tibi pœna.
 Fert fera jurgia pungere turpia nunc vitiorum ;
 Est probra carpere, veraque dicere, fons odiorum.
 825 Est mihi sarcina qui mea crimina vel benè prodit,
 Mens malè conscientia luminis omnia rodit et odit.
 Gens bibit ebria pocula noxia, pocula lethes,
 Quae morientibus invenit omnibus ille poëtes.
 Quisque mali memor, unius immemor est pietatis.
 830 Justus eget lare, nemo bonis dare vult sua gratis.
 Singula censibus, omnia mercibus, at sine nummo,
 Nil, nisi nil, geris. Heu ! casa pauperis est sine fumo.
 Divitis atria seu laquearia celsa renident,
 Mascula pignora, primaque robora nunc sibi rident.
 835 Accubat affluus, ambulat arduus, ipse Liburno,

Lin. 806. modo (*pro* rogo) **Br.** **F.** **MB2.**
 807. Lucilius **F.** iste (*pro* ille) **Nl.** ista **H.**
 808 *init.* Nam (*pro* Et) **D.** **O.** **MB3** [*non* **Nl.**].
 809. tempora pessima **O.** **Br.** **MB2** [*non* **F.**].
 810. vel rea (*pro* quae rea) **Br.** 810 *ante* 809 **H.**
 811 *init.* Aspice **H.**
 812 *fin.* agebis **H.**
 813. Vel (*pro* Vis) **Vi.** capessere **Br.** **F.** **MB2.**
 814. lira **B.** **H.** **MB1.** 3 *alig.*
 815 *init.* A'h (*pro* Proh) **H.** caribdis **B.** **D.** **H.** **Nl.** **O.** **MB1.** 3. carybdis **MB2.** caripdis **Vi.**
 816. nunc age (*pro* congere) **H.** magnus (*pro* primus) **Br.** **F.** **MB2.**
 817. vis tibi (*pro* tutoque) **F** [*non* **MB2.**]. *fin.* pace **H.**

Lin. 818. ruentibus **H.** urge (*pro* unge) **B.** **Nl.** **O.** **MB1.** ange **D.** **MB3.** ungue **H.** [*unge* **F.** **Br.** **MB2.** **W.**]. *fin.* minace **H.**
 819. vides **H.** **MB2** [*non* **F.**].
 820 *fin.* calpe **Nl.***.
 822. exsulis **Br.**
 823 *fin.* aliorum (*pro* vitiorum) **MB2** [*non* **F.**].
 825. mea (*pro* mihi) **Vi.** mera (*pro* mea) **Nl.** vid. mihi (*pro* benè) **O.** *fin.* rodit **D.**
 826. mala **Br.** _dit et odit **O** (*ro in* rodit *in ras.* *illeg.*).
 828. poethes **H.** **Vi.**
 829. male **H.**
 830. modo (*pro* sua) **Br.** dare (*pro* sua) **F.** **MB2.**
 831. aut (*pro* at) **Nl.***.
 832. ubi (*pro* nisi) **B.** **MB1.** **W.**
 833 *fin.* renitent **Vi.**
 834. pignera **H** (*ut solet, sed non in* 856). **K**

Et quoties placet in thalamo jacet altus eburno.
 Mane coquos citat, et stomacho litat ilico taurum.
 Mellea pocula, crassaque fercula sustinet aurum.
 Nox sibi somnia, sol dare prandia festa recurrit.
 840 Par barathro gula, quid nisi secula tota ligurrit.
 Nidor ei sapit, atque gulam rapit esca culinae.
 Sunt sua prandia, fœnora, jurgia, lucra, rapinæ.
 Est homo bestia, ventris et hostia, bestia nempè,
 Ventreque turgida, denteque vivida, mortua mente.
 845 Vult bona prandia, vult bona prædia, vult bona prata,
 Vult bona pocula, vult bona fercula,—non bona facta.
 Res valet, æs sapit, his titulos rapit arca diebus;
 Lingua, scientia, vitaque sobria nil sine rebus.
 Munera ditibus, at flagra mitibus ingeminantur.
 850 Jura minoribus, inferioribus arma minantur.
 Omnia præcipit, insuper accipit omnia nummus.
 Dives it inclytus, æreque præditus, arceque summus,
 Terrea possidet, haec sibi providet, auget, acervat.
 Fortè latronibus illa, vel hostibus aucta reservat;
 855 Denique scrinia fracta, vel ostia flens magis aret,
 Quam sua pignora, caraque corpora si tumularet.
 Secula circinat, impia ruminat, ima volutat,
 Itque per æquora, per juga, per fora, sidera mutat.
 Trans mare nititur, exulat, utitur orbe recenti.
 860 Dant sibi littora, dant maris æquora, non freta venti.
 Res sua frivola, mens sua subdola, sors sua flenda.
 Vendita somniat, empta perampliat, artat emenda.
 Lucra lucris parat, et grafis arat illa vel ista.
 Debita, credita, quæque recondita divite cista.
 865 Huic requiescere dulce sub aggere divitiarum,

Lin. 836. quotiens D. Nl. O. MB3. VI. W (*passim*).
 quociens B. MB1. 2.
 837. cocos H. stomacho Nl. O. stomacho
 MB2. *fin.* thaurum H. MB2.
 838. Melhea VI. grassaque H.
 839. sompnia W et MSS. plur. sibi (*pro*
 dare) H.
 840. baratro B. D. F. H. MB1. 2. 3. VI. O,
 barato Nl. *Om.* quid VI. *Suppl.*
supra lin. nil [*non quid*] VI* *vel* VI**.
 cuncta (*pro tota*) H. ligurit F [*non*
 MB2].
 841. Nitor VI. eis D. O.
 843. modo (*pro homo*) Nl**.
 844. denique (*pro denteque*) H. invida (*pro*
vivida) VI.
 845 *fin.* præa MB2.
 846 *fin.* vult bona fata D, *et* vult bona
 fata *sic* MB3, *sed* nil bona facta
 B. F. MB1. 2. Nl. O. VI. W.
 847. tumulos (*pro titulos*) Br. titulis H.
 archa B. D. MB1. 2. 3. Nl. O. VI. W.
 849. ac (*pro at*) D. et MB2 [*non* F] MB3.
 mittibus Nl.
 850. majoribus (*pro minoribus*) D [*non* Nl].

Lin. 852. et (*pro it*) VI. Br. W. *it vel ut* Nl.
ut H.
 852. arteque (*pro arceque*) D? MB3? (*Dub.*
ut solet Nl). arceque *planè* B. H.
 MB1. O et Br.
 855. hostia F [*non* MB2] VI. plus (*pro*
flens) Br. F. MB2.
 856. non (*pro si*) B [*non* MB1 *rell.*].
 857. circuit F [*non* MB2]. *et* mala (*pro*
impia) Nl.
 858. rura (*pro juga*) VI.
 860. dant sibi (*pro non freta*) O. littora
 B. VI.
 861. sibi (*pro sua pr. et sec.*) Br. F. MB2.
sed (*pro sors*) H. *fin.* flendo MB2.
 862. somniat D. Nl. B. MB1. 2. Nl. VI. O. W.
 enta Br. perampliat MB2 [*non* F].
 perambulat H. arctat Br. F. MB2. W.
 VI [*non* B. MB1]. *fin.* emendo MB2.
 863. gratis (*pro grafis*) Br. graphiis W.
 F. H. MB2. 3. VI. *fin.* ista *vel* ista
 D [*non* Nl. O].
 864. condita (*pro credita*) B. MB1. W.
 865. agmine Br. H. *sed* agere Nl. *et* aggere
 B. D. MB1. 2. 3. O. F. VI. W.

Saepè revolve, diligit addere saepius aurum.
 Denique deficit, his quia proficit, aret inundans;
 Mammona conditur, et sitis additur, ô sitis undans !
 Fit sine nomine nominis omne Tantalus ille.

870 Sunt sua gaudia, lucra, pecunia, prædia, villæ.
 Horrea construit, omnibus affluit unus opimus,
 Ad bona senior, ad mala promptior, ad fora primus.
 Dives ad omnia concitus impia, tardus ad æquum;
 Ut rosa cernitur, ut rota sternitur et sua secum.

875 Stans hodie cluit, ipseque cras ruit, ipse sed alter.
 Mane videt sua dives, et haec tua vespere pauper.
 Dormiet affluus, illico mortuus omnia perdet;
 Mox sua non sua latro feret sua se nece sternet.
 Ut folium leve subtrahit ad breve fur sua, mors se,

880 Deserit omnia, tunc lucra noxia stant sibi noxae.
 Quæ labor intulit annuus abstulit una vel hora,
 Divitis omnia quæque nitentia, quæque decora.
 O miserabilis, ô sibi flebilis, ô miser idem.
 Quanta pecunia, tanta molestia crescit eidem.

885 Pertinet omnia, quem sua copia reddit egentem;
 Res sua possidet, angit et obsidet undique mentem.
 Cura cor anxiat, angor inebriat, impedit error.
 Pallet ei color, hinc dolus, hinc dolor, undique terror.
 Somnus inania, multaque somnia, nil sibi præstant;

890 Luce negocia, nocte minacia visa molestant.
 Scrinia frangere, cætera tollere latro videtur,
 Dives egens tremit, evigilans gemit, idque veretur;
 Illico surgitur, arca revolvitur, æs reperitur.
 Noctis abit mora, lux vocat ad fora, merx strepit, itur.

895 Post lucra cursitat, in lucra militat, ad lucra spirat.

Lin. 866 fin. iaurum O vid.

Om. 868 B.

868. creditur (*pro conditur*) MB1. W. *fin.*
 ô sitiundans MB1.
 869. homine (*pro omine*) F [*non MB2*].
 870. sibi (*pro sua*) B. MB1. W. *fin.* mille
 (*pro villa*) O. MB3, *sed* praedium
 ille F [*non MB2*].
 871. imus (*pro unus*) D? MB3. O.
 873. et cito (*pro concitus*) Br. *fin.* equum
MSS.
 874. rora (*pro rota*) F. vertitur (*pro ster-*
nitur) O. Br.
 877. perdit H.
 878. sternit H.
 879. solium (*pro folium*) Br. mox se (*pro*
mors se) Br. mors B.
 880 *fin.* sine noxa Br. novae (*pro noxae*)
 W [*errore, non B. MB1*].
 881. eminus (*pro annuus*) Br. *sed* annuus
 B. D. F. H. O. W. MB1. 2. 3. VI, *et*
annus NI.
 883. O sibi flebilis, ô miserabilis Br. F.
 H. MB2. VI.

Lin. 884. Quanto . . . tanto B. Br. F. H. MB1. 2.

VI. W. modestia MB1. W. modestia
vel medestia B.

885. pertinet B. D. H. MB1. 2. F. O. VI. Br.
 W, *sed* pertinet NI. MB3.
 886. auget (*pro angit*) W.
 887. algor MB1*, *sed* angit H.
 888. huic *bis* H *planè*.
 889 *init.* Sumpnus NI. Sompnus O. W.
 MB1. 2. B. VI. sompnia (*pro som-*
nia) B. MB1. 2. NI. O. VI. W.
ibid. ea (*pro sibi*) Br. F. MB2. VI. ea restant
 H.
 890. minantia F. H.
Inter 888/9 habet iterum 885 B.
 891. cunctaque (*pro caetera*) D. O. MB3.
 892. et vigilans Br. F. MB2.
 893. archa B. MB1. 2. O. VI. W. resolvitur
sic MB2. resolvitur H.
 894. vacat (*pro vocat*) NI. mens (*pro*
merx) D. MB2. 3, *sed* mers B. MB1.
 NI. O. VI. mors H.
 895. curritur (*pro cursitat*) *et* cursitat (*pro*
militat) H.

Spirat et æquora nauta, pedes fora sæpe regirat.
 Per mala maxima, per flagra plurima vitat egere.
 Fraudat et eripit, id dat id accipit, æs novat ære.
 Pauca suis dare, nil tibi Lazare, quærerit avarus,
 900 Fletus inest tibi, fletus erit sibi, qualis? amarus.
 Nunc locuples eat, expleat, impleat impia vota,
 Post brevè defluet, illaque corruet area tota;
 Quomodo glarea decidet area divitiarum,
 Copia concidet, area decidet, et vir earum.
 905 Lucra ruentia prætereuntia lucra patenter.
 Vult, voluit, volet, et colit et colet hæc homo semper.
 Dum dabit Anglia lac, ebur India, Smyrna cicadam,
 Per fora, per juga curret agens lucra plurimus Adam.
 Lucra, pecunia, res, opulentia, nunc dominantur.
 910 O mala lacrima pauperis optima nullificantur.
 Plurima prædia sive peculia fraude lucratus
 Nunc benedicitur, ipseque dicitur esse beatus.
 Quisque palatia vult sibi grandia, construit ædes,
 Hic quasi propria secla per omnia sit sibi sedes.
 915 Atria splendida, castraque florida sunt rosa mundi,
 Nemo perennia construit atria, terrea cuncti.
 Pingimus atria turba nefaria, gens Cananæa,
 Atria marmore forsitan arbore structa Sabæa.
 Pingimus atria,—Christus ad ostia nostra gemiscit.
 920 Nos dape tendimur, et benè pascimur,—ille famiscit.
 Nos mala crapula solvit, agit gula, tibia frangit;
 Ille sitit, gemit, esurit et tremit, et gravè plangit.
 Nos grue pascimur, ansere vescimur, illeque neutro.
 Ah! reus ungitur, et Deus angitur,—ordine pulchro.
 925 Nos ave, nos ove, nos sue, nos bove vescimur,—hic non.

896. ad (*pro et*) Br. *fin.* regyrat F [*non MB₂*] MB₃.
 897. luera (*pro flagra*) D. MB₃ [*non O*], *sed mala* H.
 898. æs dat et accipit Br. id dat et accipit F. MB₂.
 901. erat (*pro eat*) B [*non MB₁*]. *exeat* (*pro expleat*) F [*non MB₂*].
 902. corruet ... desinet VI. corruet ... defluet Br. F. H. MB₂.
 902/3. arca bis (*pro area*) F *vid.* [*non MB₂*].
 904. decidet ... concidet D. O. MB₃ [*non NI*].
 906. et coluit colet (*pro et colit et colet*) B [*non MB₁*]. colit et coluit (*pro volet et colit et*) D, *rescript. in MB₃*. hic homo F. hoc homo H *vid.*
 908. currit D [*non NI*].
 909, 910 *fin.* dominatur et nullificatur NI.
 910. obtima NI.
 911. pecunia VI.
 912. esseque (*pro ipseque*) et estque (*pro esse*) Br. F. H. MB₂. VI.

914. Ac (*pro Hic*) H. scl'a *sic* = secula B. fit (*pro sit*) MB₃. *Om. sit VI.*
 916 *ante* 915 *in* W. MB₁. B.
 917. Chananea D. H. MB₁. 3. O. W. VI. Chananæa F.
 917/18. *Om.* MB₂.
 918. forsæt et Br.
 919. ^h *pro* Christus H. MB₂. hostia H. MB₂. NI. O. VI. gemescit VI.
 920 *fin.* ille famescit H. VI. ipse famescit *sic* F [*non MB₂*].
 921. Vos (*pro Nos*) Br. male B. Br. D. F. H. MB₁. 2. 3. O. W. *suit* (*pro solvit*) NI*. tybia D. MB₂. 3. O.
 922. æstuat (*pro esurit*) Br. F. H. MB₂. VI.
 923. vescimur ... pascimur F. H. MB₂. VI. ille nœtrō B. D. H. MB₁. 2. 3. Br [*non F rell.*].
 924 *init.* Ha B. MB₁. W.
 925. grue (*pro bove*) H *solus*. pascimur (*pro vescimur*) B. MB₁*. W.

Pectora saxeа stringit, et ærea viscera dæmon.
 Gens sumus ebria, gens sumus impia, dæmone plena,
 Pessima natio, prava creatio, gens aliena.
 Fercula plurima quærimus, optima pondera ventri,
 930 Vilia mittimus, immo relinquimus esurienti.
 O mala secula ! Cur ? Quia singula nunc vitiantur,
 Illaque luxibus, improbitatibus ista ligantur.
 Dux stat, inops ruit, hunc populus spuit, excolit illum.
 Stultus habens fremit, inque probos emit ille sigillum.
 935 Jus periit, quia lata patet via luxuriei,
 Garrulitatibus, ebrietatibus, ingluviei ;
 Carnis amantibus, ordinis hostibus, invidiosis,
 Concubitoribus, irreverentibus, ambitiosis,
 Nulla nefaria, nullaque turpia non peraguntur.
 940 Re modo prodita, non prius agnita voce geruntur.
 Ingenalia vel furialia crimina fiunt ;
 Illa novissima tempora pessima jam patefiunt.
 Nam meretricia pœnè cubilia nil reputantur,
 Et venialia, quod genialia sint, vocitantur.
 945 Frons perit omnibus in lue stantibus, in probra stratis.
 Quando boni minus, amplior aut sinus improbitatis ?
 Quando nefaria plus dominantia ? Quando malorum
 Copia latior ? aut fuit artior area morum ?
 Si Deus impia, si capitalia cuncta juberet,
 950 Quis vigilantius illa, quis amplius ista teneret ?
 Si scelus addere, sobria spernere jure liceret,
 Quis magis adderet haec, ea sperneret atque caveret ?
 Per varium genus omne caput Venus una sagittat,
 Quisque salubria, nemo nefaria promere vitat.
 955 Ob mala grandia si modo praemia celsa darentur,

Lin. 929. pocula (*pro* pondera) Br. F. H. MB2. VI.
 930. relinquimus *sic* NI.
 931. tot (*pro* nunc) O.
 932. lucibus (*pro* luxibus) NI*.
 933. Distat (*pro* Dux stat NI) D. NI**. Br.
 H. Vis stat MB3. Dis stat B. F. O.
 MB1. 2. VI. W. in populos (*pro* hunc
 populus) H. excolis O.
 934. emit . . . fremit O. ipse (*pro* ille) Br.
 F. MB2. VI.
 936. improbitatibus (*pro* ebrietatibus) VI.
 ingluvei W.
 939. nepharia [*sed* nefaria *contra* morem
 l. 917, 954] VI.
 940. Res VI. perdita (*pro* prodita) B. D.
 NI [*non* O] W. [prodita MB1, *sed*
 vix à pr. man.]. agmina (*pro* agnita)
 H.
 943 init. Jam (*pro* Nam) Br.

Lin. 944. juvenilia (*pro* venialia Br. *rell.*) NI*.
 quae (*pro* quod) F (dub. MB2). quam
 H. est (*pro* quod) VI. vid. genitalia
 D. MB3*. sunt Br. F [*non* MB2
rell.].
 945. perit *illeg. et confuse* in B. improbra
 F. MB2.
 946. est (*pro* aut) H.
 947. nepharia VI. dominatio H.
 948. arcior *vel* artior D. H. NI. MB2. arctior
 B. MB1. Br. F. VI. W.
 950. ista . . . illa Br.
 952. hoc (*pro* haec) B. F (dub. MB1) H. MB2.
 fin. vitaret/caveret NI ambo pr.
 man. [caveret D].
 953. capud D. O [*ferè passim*]. capit H.
 MB2.
 954. Om. nemo MB1*. fin. vittat NI.
 955 init. O (*pro* Ob) D. MB3 [*non* NI. Orell.].

Non mala promptius, aut bona tardius appeterentur.
 Dum loquor horreo. Non scio, non queo, non volo fari,
 Fanda nefandaque, quis queat utraque vel lacrimari ?
 Quae rogo flumina, quæve volumina sint lacrimarum
 960 Sufficientia, tergere turpia tot furiarum ?
 Si furialia dixero talia, non erit æquum,
 Si scelus est minus ; heu ! jacet eminus actio legum.
 Carmen arans fleo ; carmine non queo, non queo prosa,
 Tot mala dicere, probra retexere, ferre probrosa.
 965 Plurima sunt ea, defit eis mea vox referendis,
 Non ea vocibus est pudor omnibus his retegendi;
 Deficiet scio charta, locutio, tempus et hora,
 Si volo tangere, si reprehendere vel graviora.
 Musa quidem mea, jam nimis est ea lassa notare,
 970 Non tamen est rea progenies ea lassa patrare.
 Ergo parum stylus, isteque dactylus hic reprimetur.
 Secula perdita post quoque subdita Musa loquetur.
 Alta per æqua currimus, anchora nunc jaciatur;
 Vis ubi plenior, auraque gratior ibit, eatur.

Lin. 956. Nunc (*pro* Non) H. at (*pro* aut) H.

957. hæreo (*pro* horreo) Br.

959. sunt (*st*) D? O. MB3.

961. equum *mult.*, equum VI.

964. flere (*pro* ferre) NI*.

965. desit NI**. W. vos (*pro* vox) H.

965, 966 *fin.* referendi *et* retegendi NI.

967. carta B. D. NI. O. MB1. 2. 3. VI. karta
 H. loquutio MB1 *alig.*

Lin. 969. Om. est H. mea (*pro* ea) NI*. *fin.*
 patrare B. MB1. W.

Om. 970. B [*non* MB1 *rell.*].

970. ea . . . rea Br. F. MB2 [*non* VI *rell.*].
 prohœnies F. *fin.* notare MB1. W
 (*hiat.* B).

971. stilus . . . dactilus *MSS. plur.*

973. curimus NI. non (*pro* nunc) NI**,
sed jam H.

974. lenior (*pro* plenior) Br. F. MB2 [*non*
 VI *rell.*]. grandior (*pro* gratior)
 B. MB1. W.

LIBER III.

Perdita secula moribus æmula prævaluerunt,
 Sunt sine nomine, qui sine crimine vivere quærunt.
 Aurea secula pacis et oscula deperiere,
 Secula perfida, secula fœtida sunt modo verè.
 5 Secula fœtida, non voco sordida ; sed voco sordem ;
 Sordibus afflua, non voco mortua ; sed voco mortem.
 O mala tempora ! Perfida pectora nobilitantur ;
 Fraude carentia, criminis inscia bruta vocantur.
 Fraus decus obtinet, arceque præminet, arce potitur,
 10 Quartus homo sine fraudis acumine vix reperitur.
 Fraus ove simplice, fraus dupla duplice compta colore
 Fert dupla pallia, continet impia corde, mel ore.
 Diploidem gerit, intus enim ferit, in cute ridet,
 Scorpio fraudibus interioribus, ore renidet.
 15 Hej mihi, quo ferar ? Et queror et querar ista querelæ
 Subdita tempora persequar ulcera clausa medelæ.
 Ardeo carpere, cogor et edere non sat honestè,
 Plena furoribus hæc, ea sordibus, omnia peste.
 Nunc Venus æstuat, ira tumultuat, æs dominatur,
 20 Norma relinquitur, unio scinditur, ordo fugatur.
 Stat petulantia, deest reverentia, luxus inundat,
 Sobrius indiget, hypocrisis viget, error abundat.
 Praeminet uncia, praeest opulentia, servit egestas,
 Floret inertia, flet pia gratia, mœret honestas,
 25 Flet sacra regula, venditur infula, Simon amatetur,

Lin. 1. Predita **Nl***.

4. fœtida ... perfida **Br.** **F.** **MB2** et **VI**
_{(*sed perfida rescript.*).}
6. voca (*pro* *voco* *prim.*) **F.**
9. optinet **B.** **MB1.** **2.** **VI.** arteque **Br.**
_{arte (*pro* *arce sec. loco*) **W** [*non* **MB1**].}
10. mentis (*pro* *fraudis*) **Br.** **F.** **MB2.**
11. ore (*pro* *ove*) **W.** dupplice **MB1.**
_{simplice (*pro* *dupplice*) **B***.}
- 12 *fin.* corde vel ore **D** et **MB3.** **Nl****, *sed*
_{**Nl***. **O** *rell.* *cum* *textu* et **Br.** **F.** **W** :}
_{corde · mel ore.}
13. Diploridem **Nl***. diploidem **B.** **MB1.**
_{dyploydem **MB2.** dyploidem **VI.**}
_{(dyploydem **MB2***).}

Lin. 14. revidet **F.**

- 15 *init.* Ei **B.** **D.** **MB1.** **2.** **3.** **O.** €' **Nl.** modo
_{(*pro* *mihi*) **MB2** [*non* **Br.** **F.**] **MB3.**}
_{michi *aliq.* Sed (*pro* *Et pr.*) **D**}
_{[*non* **Nl.** **O.**].}
17. corpore (*pro* *carpere*) **B.** **MB1.** **O.** **W.**
22. ypochrasis **MB3.** yposicris **MB2** *sic.*
_{ipocrisis indiget viget **MB1***. habun-}
_{dat **B.** **MB1.** **2.** **Nl.** **O.** **VI.**}
- Om.* 24 **B** [*non* **MB1** *rell.*].
24. marcet (*pro* *mœret*) **VI.**
25. influa **Nl***. insula **F** (*errore*). Symon
_{**F.** **VI** *aliq.*}

Fictio judicat, aureus emicat, arca minatur.
 Qui tumet enitet, ars pia delitet, impia claret;
 Pauperies ruit, affluus affluit, aridus aret.
 Jus crucifigitur, ultio quæritur, arma renident.

30 Justior exulat, indigus ejulat, improba rident.
 Gratia deperit, et pudor interit, occidit ordo;
 Ordo relinquitur, et malè psallitur in decachordo.
 Mens pia vapulat, utilis exulat, utile marcat.
 Recta remissio, rem simulatio, jus dolus arcet.

35 Ad probra cedere, turpeque vivere, dat modo quæstum,
 Ad probra curritur, utile perditur, aret honestum.
 Stat schola criminis, occidit ordinis, ad mala statur.
 Impius ungitur, ah! pius angitur, et lapidatur.
 Falsa dat oscula, vera pericula, frater amico.

40 Lex sacra rumpitur, et malè subditur æquus iniquo.
 Stant mala secula, stant probra, stat gula, fraus stat, abit frons,
 Dis stat, inops jacet, heu! sapiens tacet, angitur insons,
 Quisque fluentia, nemo manentia captat habere,
 Nemo salubria, spiritualia nemo videre.

45 Gens viget invida, vesteque fulgida, gens tenebrarum,
 Cui sua condere, non sua tollere, nil dare clarum.
 Quomodo vestibus hæc ita mentibus est variata,
 Est variabilis, est reprobabilis, est reprobata.
 Adde quod algida corde, quod invida, plenaque fellis,

50 Mutuo dissidet, opprimit, invidet, estque rebellis.
 Mundus ad omnia volvitur impia sordibus hirtus;
 Crimen inhorruit, unica corruit unica virtus.
 Innumerabile, debile, labile, stat genus Evæ.
 Dic mea tibia, tolle tragœdia flebile væ! væ!

55 Gens malè libera tendit ad infera calle sinistro,

Lin. 26. vindicat (*pro* judicat) D. MB3. O [*non* Ni]. æreus D.

ibid. archa B. MB1. 2. 3. Ni. O. VI.

27. timet B [*non* MB1. *rell.*].

28. arduus (*pro* aridus) MB3.

30. improbus (*pro* indigus) F.

32 *fin.* decacordo B. D. MB1. Ni. O. *et MSS.* dechacordo MB2 *et Editt.*

34. fit (*pro* rem) Br. re VI.

35. dant VI. quoque (*pro* modo) B [*non* MB1].

36 *ante* 35 *in* F. MB2.

37 *ante* 36 *in* Ni *errore.*

37. scola *MSS.* stola *vid.* B.

Lin. 38. ha! B. MB1. W.

40. equus *vel* equus *MSS.* equus VI.

42. Vis stat MB3?

43. curat (*pro* captat) Br. F. MB2. VI.

45. videt (*pro* viget) Ni. impia (*pro* invida) Br. F. MB2 [*non* VI *rell.*].

49 *fin.* felle W [*contra* *MSS.*].

51. voluit B*? sordidus B. D. O. *et* sordidus MB1. [sordibus MB3 *rell.* *et* W]. *fin.* hyrtus VI. irtus MB2.

54. týbia D. O. MB2. 3. VI. tragedia tolle MB1*. ve ve *MSS.* plur. *sed* veh veh VI.

55. lybera MB2.

Nil nisi flebile, nil nisi debile sole sub isto.
 Sermo Dei tacet, ordo perit, placet alea fati,
 Esse pium pudet, omnis homo studet impietati.
 Per caput illius iste per istius ille licenter
 60 Jurat, et abnuit omne quod eruit irreverenter.
 Tollit in aethera proh malè! libera brachia latro,
 Jurat et omnia purget ut obvia crimina sacro.
 Depositum negat, utque scelus tegat est scelerosus,
 Non timet abdere rem, neque tangere sacra probrosus,
 65 Qui malè conscius evolat ocios, occupat aras,
 Denegat abdita, quæ sibi credita, salva putaras.
 Per sua lumina, per sacra numina, per crucifixum
 Jurat alacriter, atque procaciter urget idipsum.
 Pejerat heu! levè, sicque lucrum breve fert homo fictus,
 70 Nec sibi criminis ultio fulminis irruit ictus.
 Nec sibi pes dolet, ambulat ut solet alite dextro.
 Omnia prospera dat Deus, aspera nulla scelesto.
 Stas tua quærere, quæris et addere monomachiam,
 Duplice corpore conspicis affore sponte Goliam.
 75 Te ferus opprimit, et tibi comprimit ora manusque,
 Vincit, inania sunt tua prælia, causaque, jusque.
 Fit sibi frigida, fit sibi fervida lymfa probamen;
 Id quoque perferet, haud sibi proferet esse gravamen.
 Omnia debita sunt tibi reddita voce, nihil re;
 80 Ille tenet sibi, quam repetis tibi, rem tenet ille.
 Transeo carmina, tactaque limina sortilegorum,
 Transeo crimina vel speculamina mechanicorum (*sic*).
 O facinus grave! vir putat ex ave fata doceri,
 Pennaque vulturis exprimit auguris omen haberi;
 85 Dextera plaudere, lævaque plangere pennula tradit.

Lin. 56. Nil sibi debile, nil sibi flebile Br. F. MB2.
 59. vel (*pro per sec.*) Br. F. MB2. istius
 . . . illius B. MB1. W.
 60. *Om.* omne F *errore.* erruit VI.
 612. *Om.* Br. F. MB2 et NI*. *Hab.*
 MB1. 3. NI**. D. O. *rell.* (*praeter* B
 qui *om.* 61).
 64. addere NI.
 65 *init.* Quam Br. F. MB2.
 66 *fin.* putarat *vid.* NI (*sed aras supra*).
 67. munera (*pro lumina*) NI [*non D. O.*].
 69. Pegerat B. MB1.
 72 *fin.* *c'est* celesto *sic* NI.
 73 *init.* Stans B. MB1. W. monomachyam
 MB3. VI.
 74. Duplici MB2. Duplice B. MB1. NI.
 suspicis (*pro conspicis*) B. D. O. F.
 MB1. 2. 3. VI. W [*non Br.*]. suspicis
 NI**, *sed conspicis* NI* *ut* Br.
 golyam MB3. VI.
 75. tua (*pro tibi*) NI [*non D.*].

Lin. 76 init. Vicit D. Br. F. MB2. 3. O [*non B.*
 MB1. VI. NI. W].
 77. tibi *bis* (*pro sibi*) B. MB1. W. tibi *pr.*
 MB2. lympha D. MB3. W. linpha
 B. MB1. NI. O. limpha F. MB2. VI.
 78. proferet W. MB1. B. aut (*pro haud*)
 NI [*non D. O.*] (*MSS. vulgo* haut
pro haud). perferet B. MB1. W.
 79. sibi (*pro tibi*) Br. F. MB2. nichil *aliqu.*
 81. crimina (*pro carmina*) NI* *vid.* tec-
 taque NI. VI? [*non D. O.*]. lúmina
sic VI. lumina F. MB2.
ibid. sortilogorum D. MB3. O. VI [*non NI*].
 82. carmina Br. F. MB2. VI. crimina B.
 D. O. W. MB1. 3 et NI *vid.* (*lit. com-*
pendio NI = cramina). *fin.* mecani-
 corum *vel* mechanicorum. *Volunt*
omn. necromantorum. *mecaneo-*
rum B. MB1.
 83. facta (*pro fata*) Br [*non F.*].
 85. Dextraque MB3. levaque Br *al.*

Graculus obviat, ille repatriat; ardea,—vadit.
 Stella comas dedit, ille cito redit in sua castra.
 Fata scit inscius, est liber illius ales et astra.
 Hactenus haec satis. Ulterius ratis haec mea tendat,
 90 Quæ mala, quæ rea, quæ nigra, sunt mea vox reprehendat.
 Mens mea conscientia, fraudis et insacia sorte sub æqua,
 Ut malus est bonus, est bonitas onus, ô via cæca!
 Fratris amor ruit, atque Dei fluit, est modo ventris,
 Curaque plurima corporis ultima nullave mentis.
 95 Stat schola criminis et sitis inguinis, atque palati;
 Damna pudor pavet, ah! probitas favet improbitati.
 Vir sine crimine, lite, cupidine, felleque pingui
 Est, neque mentior, est bove rarius ille trilingui;
 Ocius aliger hircus, olor niger invenientur,
 100 Ante triceps pecus, atque biceps equus exorientur.
 Crimine plectitur et cruce sternitur æquus iniqui,
 Et nimii modus, et reprobi probus, ordoque facti.
 Gens Belial sine lege vel ordine quae sua querunt,
 Quæ Domini minus est pudor eminus, æqua ruerunt.
 105 Plura nefaria, major inertia non fuit unquam;
 Qui rosulas petit, innumeram metit, heu! saliuncam.
 Nemoque talia, tanta, tot impia vellere curat;
 Nemo sat imminet, ut bona seminet, ut scelus urat.
 Sobrius actibus est gravis omnibus, omnibus unus,
 110 Nilque superfluus est quasi mortuus, est quasi funus.
 Vix stat in agmine legis agens benè iota vel unum
 Qui reprobat probra, qui faciat bona, nullus ad unum.
 Stant fera vulnera, nullaque dextera, vel propè nulla,
 Vel mala vellere, vel bona ponere suscipit ulla.
 115 Grex flet amarius, est operarius in grege rarus,

Lin. 86. Graculus B. MB1. 2. NI. W. obvia NI*.
 89. est (*pro haec pr.*) Br. satis (*pro ratis*)
 B *vid.* [non MB1]. hinc (*pro haec*
sec.) Br. F. MB2.
 90. quae (*pro sunt*) Br. F. MB2.
 91 *init.* Gens B. MB1. modo (*pro mea*) F.
 MB1. 2. O. W. fraudit B *vid.* sorde
 (*pro sorte*) NI.
 92. Ut bonus est malus O (*rectè?*). Vir
 malus est bonus B. MB1. W. honus
 (*pro onus*) NI.
 93. fuit (*pro fluit*) NI [non D]. ruit (*pro*
fluit) W.
 94. [nullave B. D. MB1. 3. O]. nullaque
 Br. F. MB2. W, *sed* ve nulla NI.
 95. scola MSS. (*passim*).
 96. Dampna MSS. plur. ha B. MB1. W.
 ac (*pro ah*) MB2 [non F].
 99. hyrcus O.
 99, 100 *fin.* invenietur ... exorietur Br
 [non F].
 100. specus (*pro pecus*) D. MB3* ? [non NI.
 O *rell.*]. ante (*pro atque*) Br. W
 [non F. MB1 *rell.*].
 101. equus vel equus MSS.

Lin. 102 *init.* Est nimii modus D ? MB3, Et
 nimii modus B. MB1. 2. W, Et
 nimii modus F, Et nimis modus
 Br. NI ?, *sed* Criminis est modus O.
 103. rege (*pro lege*) Br. qui (*pro quae*)
 Br. W.
 104. aequo W. equa eminus MB1.
 105. inheritia NI *alig.* inercia MB3 *alig.*
 unquam D. MB2. 3.
 108. seminat W. et scelus F. MB2.
 109 *fin.* est gravis unus (*pro omnibus unus*)
 O. imus (*pro unus*) B. MB1 *ex*
ind. *sed ex em.*
 110 *init.* Quisque (*pro Nilque*) W [non MB1].
fin. fumus B. F. MB2. fimus MB1
ex em.
 111. leget (*pro legis*) D. MB3. iota NI,
 iota D *al.*, *sed ista* (*pro iota*) W.
fin. imum NI** *ex em.* Dubium D
ut solet.
 112. faciet NI*. qui faciat bene iota vel
 unum W.
 114 *init.* Non (*pro Vel*) D. MB3 [non NI.
 O *rell.*].

Ponticum status excidio datus, extat avarus.
 Stertite, stertite, gutture sospite pseudomagistri,
 Vestraque stent prius, ordo jubet pius, hinc luera Christi.
 Solvit inertia, luxus et ocia, cum grege clerum.

120 Nunc gula regula, vox sacra fabula, fabula verum.
 Vis bona dicere ? Diceris edere gesta novella ;
 Risus es omnibus, et quasi cornibus hirta capella.
 Jus ruit, æs viget. Ah ! pudet et piget esse pudicum.
 Floret honoribus afflit omnibus ausus iniquum ;

125 Ausus atrocia, nescius ocia ferre vir extat.
 Exprimit Hectora, qui fera pectora, crudaque gestat.
 Accipis atria, nomina, prædia, si scelus audes ;
 Pocula mellea dat, replet horrea, tendere fraudes.
 Vis tibi culmina ? Suggere crimina, cernere pare,

130 Da, rape, fer, preme, frange, tona, freme, fare, minare.
 Crimina culmine, culmina crimine, plena feruntur.
 Fers fera cornua, culminis ardua quære,—dabuntur.
 Barba vocabere, sceptra lucrabere, si mala quæreris ;
 Si mala præfici, et bona deicis, antefereris.

135 Vivis iners homo, nomen habes Dromo ; si benè vivis.
 Si malè, rex eris, æquiparaberis ordine Divis.
 Tisiphone fremit, heu ! nocet et premit esse benignum.
 Ars mala te beat, atque ducem creat, ut duce dignum.
 Arce levaberis, unus eras ;—eris altus, opimus,

140 Altus honoribus exterioribus, ordine primus.
 Si prior incipis impia, principis ad latus ibis ;
 Principis ad latus ibis, eris, status his, tremor illis.
 Consiliarius atque vicarius et lateralis
 Regis habeberis, atque foveberis illius alis.

145 Qui benè vivere vult, ruit aggere ; qui secus est rex.

Lin. 116. exstat MB1. W. VI [non B].

117. Sternite, sternite B. MB1. W [non rel. MSS.].

119. inercia MB3 al. inheritia NI. de (pro cum) D. O. MB3 [non NI].

122. cornibus F (sed non in l. 159). comibus (pro cornibus) D, sed non in ver. 159. hirca B. irta MB2. hyrta VI.

123 init. Sus (pro Jus) W. ha ! W. MB1. B. piget et pudet NI*. F [non Br rell.].

125. exstat VI [non MB1. W hoc loco].

129. sternere (pro cernere) D. MB3 [non O].

130. fine (pro freme) NI*. frange (pro fare) Br. F. MB2. fare freme MB1*.

131 init. Crimine culmine NI [non D rell.]. Culmina culmine, culmina crimine VI.

132. Fer VI.

133. malè NI*.

Lin. 134. perficis compendio NI. mala (pro bona) F. MB2. deficis (pro deicis) Br. dejicis F. W.

135 init. Unus Br. F. inhers NI. malè (pro benè) Br. F. MB2.

136. rexeris uno tenore MB2. æquiparaberis D et NI compendiis. equiparaberis O.

137. Tesiphone MB2. NI. Thesiphone B. D. O. MB1. 3. VI. premit (pro fremit) VI.

138. mea (pro mala) B. MB1. W. haud (pro ut) Br, sed ut D. B. MB1. 3. O. W, et ut vel tu NI, sed aut F. MB2. VI.

139 init. Arte B. D vid. MB1. 3. VI. O. Dub. NI. Arcte W. imus (pro unus) VI ex industria. alter (pro altus) F.

140. honeribus comp. vid. MB2 (cf. 157 pignera).

142. ihis (pro his) B.

145. Qui benè vult ruit aggere stat. luit qui secus est rex NI [non D. Orell.]

Frons perit et pudor, ira stat et furor, ordo flet et lex ;
 Impatientia, fraus, petulantia fert, petit, urit.
 Schismata, fœnora, ferrea pectora, mors ita currit ;
 Mortua regula, fictio, crapula flet, tegit, arcet.

150 Vivere noxia cor leve sobria, jus ita marcat.
 Qui bona spernere, spreta recondere non dubitauit,
 Qui mala prætulit, is lucra retulit, æs cumulauit.
 Accipe, tertius est tibi filius, ille probatur,
 Qui bona despicit, et mala perficit, et mala fatur.

155 Qui crucis omnia, divaque brachia, membraque jurat,
 Se quoque grandior, et sene cautior, ad mala durat.
 Cætera pignora vivere corpora mortua moeres,
 Cui nihil est Deus, hic, aīs: est meus, hic erit hæres.
 Qui sine cornibus, aut sine cordibus appetit esse,

160 Vel sine dentibus, eligit omnibus iste subesse.
 Qui furit et ferit, ille decus gerit, ille fit ille.
 Qui timet et tacet, hic flet, eget, jacet umbra favillæ.
 Dum loquor hæc, fleo, flendo dolens eo, plango, gemisco ;
 Hæc fleo culminis illa libidinis oblita visco.

165 Secula culminis, hinc amor inguinis inde sagittat.
 Stat Venus ignea, nemoque carnea vincula vitat.
 Heu modo qualia, quanta, quot impia, quæve nefanda !
 Gens agit impia, turba perebria, turba cremanda.
 Membra libidine, pectora crimine polluit, urit,

170 Ingenialia laxa per omnia crimina currit.
 Omnis in omnia denique turpia gens modo jurat.
 Quisque nitescere carne requirere carnea curat.
 Ordinis agmina claudite lumina, nec minus aures ;
 Ne rogo credite, credere parcite res stabulares.

175 Parcite credere, quæ pudet edere, sed tamen edam ;

Lin. 146. pudor (*pro* furor) **W** [*non* **MSS.**].

147. ferit (*pro* petit) **Br** [*non* **F**].

148. Scismata **MSS.** *passim*. fœnera **W**. rea (*pro* ita) **O**.

151. recundere **B** ? retundere (*pro* recondere) **Br. F. W. MB1. 2. VI.** retondere *vid.* **O.** recondere **D. NI. MB3.**

152. his (*pro* is) **VI.** retulit **Br.** retulit **NI** ? retulit **D. O** *rell.*

153. filius est tibi tercarius **NI.**

154. præficit **O** *vid.*, *comp.* **F. W.**

157. pignera **MB2.** mortua corpora **VI.**

158. nichil *aliqu.* es (*pro* est *sec.*) **NI.** eris **VI.**

159. et (*pro* aut) **MB2** [*non* **F**].

162. iacet (*pro* tacet) **B** [*non* **MB1**]. *fin.* favisse **NI** * *in primo.* Correxit *ipse*.

163. hic (*pro* haec) **NI.** hoc **O. W. MB1. B.**

Lin. 164 *init.* Hoc **NI** *vid.* et **B. MB1. W.** *fin.* fisco **MB2.**

165. ille (*pro* inde) **VI.**

166 *fin.* vittat **NI. VI** [*non* **D. O.**]. nitat **MB2** ?

167. gloria (*pro* qualia) **W** *errone* [*non* **B. MB1.**]. quod **MB2.** quæque (*pro* quæve) **Br.** *fin.* nephanda **MB1.**

Om. 168 **B.** [*Habet MB1 rell.*].

168. ebria (*pro* impia) **Br. F. MB2. VI.** præimpia (*pro* perebria) **Br. F. MB2.** perimpia **VI.**

170. crimine **VI.**

171 *init.* Omnes **W** [*non* **MSS.**]. turbia **NI.**

174 *init.* Me (*pro* Ne) **F.** credo (*pro* rogo) **B** [*non* **MB1**]. parcite credite *sic* **Br.** parcere credite **F. MB2.** [*Rell.* credere parcite].

175. ædere...ædum **F** (*sed non ita l. 239*).

Horrida nomine, plus mala crimine, crimina quædam.
 Heu! malè publicus est Sodomiticus ignis et æstus.
 Nemo scelus tegit, aut premit, aut gemit esse scelestus.
 Ad fera crimina claudite lumina quotquot adestis,
 180 Fit furor impius, est ubi conscious, est ubi testis.
 Ingenialiter et furioliter, ille fit illa,
 Juno relinquitur, ipsa repellitur et Petronilla.
 Plangite secula, plangite singula crimine plena.
 Mas maris immemor, ô furor, ô tremor! Est ut hyæna.
 185 Aspice sordibus ingenialibus, aspice multos,
 Quo scelus ordine, quo noto nomine?—nempè sepultos.
 Criminis istius, heu! sonat impius horror ad astra.
 Nuda fit actio, vociferatio; mens geme casta!
 Mutuo conscious, ille fit istius, illius iste.
 190 Est prope mortua lex tua, vox tua, sors tua Christe.
 Faex Sodomæ patet, innumerus scatet, heu! Ganymedes,
 Dum scelus exhibet, hæc fera quaslibet incolit ædes.
 Prima sedilia, culta cubilia sunt Ganymedis.
 Juno relinquitur, et capra subditur—ô furor! haecdis,
 195 Si numerum gregis istius exigis, ocios edo;
 Eloquor ocios, explico promptius ore tragœdo:
 Quot seges hordea, pontus et ostrea, litus arenas,
 Cycladas Adria, thura dat India, Tibur avenas.
 Castra, suburbia, quippe sacraria, non minus undant,
 200 Hac lue sordida, proh pudor! horrida cuncta redundant.
 Mundus iners perit, horrida vult, gerit horridiora;
 Sulphure pascitur, esseque cernitur una Gomorpha.
 O furor ultimus! est modo plurimus Hermaphroditus,
 Reddit inania conjugalia pacta maritus.
 205 Ingenialia crimina stantia regula mæret,

Lin. 176. Horrida credere nomine **Ni*** *erore.* *Lin. 197.* Quod **MB2.** seget (*pro seges*) **Ni.**
 178. Nemo scelus premit aut tegit **D.** *ordea* **B.** *MB1.* 2. 3. **O.** **VI.** *littus* **Br.**
B. **MB1.** 2. 3. **O.** **VI.** *W* [*non F.* *rell.*]. *F.* *W.* *harenas* **B.** **D.** *MB1.* 2. 3. **Ni.**
fremit? (*pro gemit*) **Ni****, *sed plane* *O.* *VI et F.*
gemit **Ni*.** *fin.* *celestus* **Ni** [*non* *D.* *O.*].
 179. quodquod **MB2.** *198.* Cycladas, arida thura **Br.** Cycladas
 180 *init.* *Est D?* [*non Ni*]. *Et O.* *En* *adira* . thura **MB2.** Cicladas **B.**
MB3. *F.* *MB1.* *VI.* *littera* **Br.** *MB3.* *Tybur*
*184 *init.* Mars* **MB3.** **Ni.** *F.* *VI.* *imenor* **Ni*.** *F.* *aliq.*
et furor **MB3.** *ubi* (*pro ut*) *F.* *199/200.* *Commixtae:* Castra suburbia proh
fin. *hiena* **B.** *MB1.* *O.* *yenæ* *VI.* *pudor* horrida cuncta redundant
186. Quos scelus **VI.** *noto ordine nomine* *B.* *B.* *MB1**.
187. ipsius (*pro impius*) *W.* *199.* *Casta suburbia* **Ni*** [*non D.* *O.*].
188. gens (*pro mens*) *VI.* *quaequæ ex em.* (*pro quippe*) *D.* *MB3* [*non Ni.* *O.*].
189. illius, istius **Br** [*non F.*]. *200.* *luce* (*pro lue*) **Ni.** *surdida* *W.* *dolor*
190. Om. *vox tua* **B** [*non MB1*]. *(pro pudor)* **Br.** *F.* **MB2.**
*191 *init.* Faex* **D.** *Fæx vel Fex* **F.** **Ni.** *201.* *inhers* *VI* *aliq.*
O. *MB1* 2. 3. *VI*, *sed Lex* **Br.** *W.* *202.* *Sulfure* **F** *aliq.* *Gomorra* **B.** *D.* *MB1.*
192. exhibet **MB1.** *B.* *fin.* *excolit aedes* **D.** *2. 3. Ni.* *O.* *F.* *VI.*
MB3 [*non Ni.* *O.* *rell.*]. *203.* *moda* **W.** *Hermafroditus* **B.** *D.* **Ni.**
193. cuncta (*pro culta*) *W.* *MB1.* 3. *VI.* *Hermofroditus* **MB2.** *O.*
*194 *fin.* edis* **B.** *MB1.* **Ni.** *O.* *VI.* *204.* *Reddit* **MB2.**
196. Eloquar *VI.* *205 *fin.* meret* **B.** *D.* **Ni.** *O.* *MB1 al.*

Lepra minoribus et potioribus ista cohæret.
 Lex genii perit, usus et interit hac lue notus.
 Nescit eam pecus, aut canis, aut equus, et homo totus.
 Semimares voco, semiviros probo, se maculantes,
 210 Debita sexibus inferioribus heu ! sibi dantes,
 Hæc nimis effera crimina cætera justificarunt,
 Myrrha, Jocastaque, Phædra, Lycissaque, jam sibi plaudunt.
 Gens animalibus insipientibus assimilanda,
 Plus animalibus insipientibus est reprobanda.
 215 Bestia non sapit, et tamen hæc capit hic rationem ;
 Vir sapiens sapit, et minimè capit hic rationem.
 Aetheris agmina, celsaque culmina, quando videtis
 Talia crimina, cur fera fulmina, cur cohibetis ?
 Aetheris agmina, celsaque numina num vigilatis ?
 220 Crimina talia, totque nefaria, cur toleratis ?
 O Deus, ô Deus ! Ut quid in hoc reus est tuus orbis ?
 Cur tibi perditus, et sibi traditus his modo morbis ?
 Cur tua plasmata sunt vitio data tam furiali ?
 Cur tua plasmata crimine perdita, crimine tali ?
 225 Vos, mea lumina, tam fera crimina stantia flete ;
 Flete per omnia, gens benè conscientia, flendo dolete.
 Luxus et ocia crimen alentia, proh dolor ! undant ;
 Plurima turpia, ne loquar omnia, nunc superundant.
 Omne bonum ruit, omnis homo fluit in probra fractus ;
 230 Omne ruit decus, in pecudes pecus est homo factus.
 Mors premit omnia, vitaque sobria clamat " Obivi.
 Facta vigent rea, mortua lex mea, parcite Divi ".
 Clamat amor pius : " O fera totius orbis imago,
 Heu modo qualia, quanta, quot impia, quæve vorago ! "
 235 Crimina plurima, crimina pessima sunt patefacta,

Lin. 207. periit F. a lue MB2. ha lue VI.
fin. motus Br [non F *rell.*].

208. enim MB3. ea W. eum D. *fin.* aut
 homo totus Br. F. MB2. VI, *sed*
 ast homo totus B. D. MB1. 3. O. W.
Vult et homo totus NI *ut textus*
supra.

209. voco (*pro probo*) NI* (*corr. ipse*).
 210 *init.* Dedita NI.
 211 *init.* Hoc MB2.
 212. Mirra B. D. NI. MB1. O. VI. Myrra
 MB2. 3. io·castaque D. MB3 [non
 NI. O]. iocastaque MB2 *comp.*
 Mirraque, castaque F [non MB2].
 Lutissaque NI*. licissaque O. F.
 MB1. 3. VI.

213. assimulanda F.
 214. animantibus F.
 215. hic capit haec MB3. D [non O] W.
 hic caput, hic F. hic capit hic B.
 MB1. VI.

Lin. 216. Ast homo desipit . hinc iter arripit
 in babylonem MB2 *solus* [non F *qui*
om. lin. 216].

217. numina (*pro culmina*) Br. F. MB2. VI.
 219. lumina (*pro numina*) NI. nunc (*pro*
num) NI.

220. tot furialia (*pro totque nefaria*) Br.
 F. MB2. nepharia VI. MB1 [non B].
 quod (*pro cur*) F. MB2. VI.

221/2 *ante 219/20 in NI.*

221. Eequid in his reus F [non MB2].

222. hic (*pro his*) D. MB3. O. homo (*pro*
modo) VI.

224 *ante 223 in NI.*

227. pudor (*pro dolor*) VI.

228. superhundant B [non MB1]. super-
 habundant VI*.

229. ruit...ruit NI. fluit (*pro ruit*) NI**.

231. dicit (*pro clamat*) D. MB3 [non O
rell.].

234. quod MB2.

Nec prius agnita, nec prius edita, nec prius acta.
 Polluit aëra, dicere tam fera, tam ferienda,
 Tam stabularia, tam furialia,—tam reticenda.
 Plus pudet edere, desino solvere talibus ora.

240 Plurima diximus hic, neque novimus his graviora.
 Jam mea pagina talia crimina jam reticescat,
 Lubrica pandere, cor sine pondere frangit, inescat.
 Quis probra talia, tanta, nefaria, totque venena,
 Quis ferat edere ? Non ego paupere pauper avena.

245 Et Maro deficit hic, neque sufficit os Ciceronis,
 Naso retunditur, arida redditur unda Salonis.
 Ora trilingua, vociferantia,—da mihi centum,—
 Non tamen omnia proloquar impia facta nocentum.
 Musa tamen mea percutiens ea, carpere tendet,

250 Si nequit impia sternere, stantia vel reprehendet.
 Nam modo quis sine mortis imagine ? num gravis ætas ?
 At levis est ea, nec vetitis rea vult dare metas.
 Num puer ? At puer est vitio celer, est sine loris.
 Num juvenum valor ? At juvenum calor urit amoris.

255 Num vir ? At omnia facta virilia vir fugat omnis.
 Corda fleant pia. Cur ? Quia stat via perditionis,
 Stat via latior, area largior impietatis,
 Ad scelus omnibus omne ruentibus, ad mala stratis.
 Gaudia lubrica, lucra volatrica sola putantur ;

260 Ut mare fluctibus, omnia pestibus exagitantur.
 Vela Nothus ferit, Ecclesiae perit, unica navis,
 Credita patribus, ad bona segnibus, ad mala gnavis,
 Mersa reatibus, orba regentibus, acta procellis,
 Obruta fraudibus, obruta litibus, obruta bellis.

265 Dormit in æquore, despicit affore coelica dextra,

Lin. 237. arga sic NI. dicere sic MB1.

239. dicere (*pro solvere*) D.
 242. pangere (*pro pandere*) F.
 243. nepharia MB1. VI. *fin.* fenena MB2.
 244. ædere F.
 245. Ciceronis MB2. 3 *alig.*
 246 *fin.* Solonis F.
 247. da Br. das (*pro da*) B. D. MB1. 2. 3. O.
 VI. W. dat NI. des F. michi MB2
alig.
 248. proloquor MB2. omnia (*pro impia*) O.
 249. percipiens (*pro percutiens*) Br [non F].
 ego ea *sic* VI.
 250. nequid VI.
 251. qui (*pro quis*) D. MB3* [non O]. nunc
(pro num) NI.
 252 *init.* Et Br. mea (*pro ea*) Br.
 253. sceler O.

Lin. 253, 254, 255. Nunc (pro Num) NI omnibus locis (et vide supra 219, 251).

254. aut (*pro At*) NI. VI*. juvenes *sec. loco*
 B. Br. F. MB1. 2. O. VI. W. juvenis
 MB3.
 255. aut (*pro At*) NI*. *Hodie aut sic.*
 fugit Br. F. MB2. VI. vis (*pro vir*
sec.) B et MB1 [non W]. *u sic* MB2.
 258. celus *sic* MB2.
 259. Lubrica gaudia NI*. voluntia B. MB1.
 W.
 260. fluctibus (*pro pestibus*) O*.
 261. Notus Br.
 262 *fin.* gnaris D. MB3. O.
 263. aucta D. MB3.
 264. obruta *pr., sed ob.* (*sic*) *sec. et tert.* B
et MB1.
 265. cœlita W.

Scandala fratibus intus agentibus, hostibus extra.
 Nemo per æqua remus et anchora navis habetur ;
 Crimine mergitur, ordine scinditur, hoste repletur,
 Per mala plurima, per probra maxima mersa dehiscit.

270 Ventus agit mare perstitit hanc malè vincere,—vicit.
 Vox sonet anxia, “Celsa potentia surge, perimus.
 Nos fer et erige, ne sine remige gens tua simus ”.
 Se sacra concio, se generatio sacra reflammet.
 Clamet ad æthera, crimine libera, mens pia clamet :

275 “Surge piissime, flumina reprime, frange procellas,
 Des pia pectora, des bona tempora, crimina pellas ;
 Esto memor gregis, hunc rege qui regis Aetheris aulam ;
 Reprime flumina, tantaque flamina confer in auram ;
 Pax Aquilonibus aufugientibus assit ab Austro ;

280 Integra deforis ipsaque pectoris insita clastro.
 Surge, quid, omnibus, heu ! pereuntibus in lue, dormis ? ”
 Vivitur omnibus et sine legibus et sine normis.
 Parca perit manus, esurit orphanus, hostis abundat.
 Das mihi, do tibi ; quisque cavet sibi, ne sua fundat.

285 Grandia pondere, lucra recondere quisque laborat,
 Aes quasi numina gens adamantina servat, adorat.
 Quisque pericula moribus æmula vult—lucra dico—,
 Robora languida floreque florida lilia sicco.
 Ordinis et valor, et rigor et calor est tepefactus.

290 Proh furor ultimus ! in lucra vendimus ora, cor, actus ;
 Ad bona claudimus, ad mala vendimus osque manumque.
 Plebs emit inscia, stulta peritia vendit utrumque,
 Stulta peritia lucra scit impia, cætera nescit ;
 Vatis imagine, carnis acumine quisque tumescit.

295 Quis modo Cœlica sudat ut Ethnica scripta doceri ?

Lin. 268. perditur (*pro* mergitur) D. MB3 [*non* NI].

269. deiscit B [*non* MB1].

270 *init.* Vetus F. agens (*pro* agit) B. MB2. NI. Br. F. W. VI. aget O. age MB1. [agit D. MB3]. *fin.* gliscit (*pro* vicit) VI. vicit F. MB2.

271. sonat F. celsa MB3.

272. conjugi (*pro* remige) D. MB3. O [*non* NI].

273. contio D al. concio NI.

275. flamina F [*non* MB2].

277. hue VI. *fin.* auram O.

278 *fin.* aulam O. F. MB2* *sed corr.* ipse.

279. aut fugientibus VI. adsit B. MB1. NI. O. W.

280. impia (*pro* ipsaque) Br. deforis (*pro* pectoris) O (*bis in versu*).

283. Parca praeit manus Br. MB2. VI. *sed* Parcha premit manus NI*, *et* Parcha perit manus NI**, *sed* Larga perit manus D. MB3. O,

melius ut vid. Parca perit manus B. F. MB1. W. exurit F. MB1*. *fin.* habundat *aliq.*

Lin. 284. michi *aliq.* das (*pro* do) F. MB2.

285. quisque recondere lucra laborat Br [*non* F *rell.*].

286 *init.* Et (*pro* Aes) VI. adamancia NI. adamantia VI.

288 *init.* Robore D. MB3 [*non* NI. O *rell.*].

289. vigor (*pro* rigor) D. MB3. O [*non* NI]. *fin.* patefactus NI.

290. *Post* ora + manuque NI*.

291. ora (*pro* osque) NI*. manusque W et B. MB1 comp. *sed certè.*

292. pericula (*pro* peritia) B. MB1. W [*sed* pericia l. 293].

295. Cœlita W. quaerit ut (*pro* sudat ut) D. MB3, *sed* quis studet Br et ethica Br. dicta (*pro* scripta) D. MB3 [*non* NI]. *Text. noster ut supra =* B. NI. MB1. VI. W. studet ut MB2. O. gaudet ut F.

Ore quis edere, corde reponere carmina veri ?
 Qui benè disputat et cito computat arte scholari
 Non petit actibus, at petit artibus **Abba** creari.
 Garrula Socrate, curva sophismate qui gerit ora,
 300 Jactat acumina, vult sacra culmina, se potiora.
 Per sua grammata sive sophismata pontificatur,
 Nec fit ad æthera pons, sed ad infera porta levatur.
 Qui trivii levè, quadrivii brevè dogmata legit,
 Ardua postulat, arduus ambulat, ut leo pergit.
 305 Fert fera pectora, qui scit Agenora vel Melibæum,
 Qui metra Sapphica, qui mala civica, qui Capaneum.
 Pristina grammata, prisca poëmata, prisca Thalia,
 Sunt modo maxima, suntque peroptima Philosophia.
 Gregorius meus, immo tonans Deus illius ore,
 310 Sero revolvitur, et cito clauditur absque favore ;
 Sed sua gloria secla per omnia fine carebit,
 Mundus eum canet, et sua laus manet, atque manebit.
 Jam stylus aureus ejus et igneus haud morietur,
 Aurea pagina per sua germina suscipietur.
 315 Ille Platonibus et Ciceronibus ad Styga raptis,
 Raptus ad æthera, vivit ad ubera stans Deitatis.
 Hic specialiter atque fideliter est relegendus,
 Sed stylus ethnicus atque poeticus abiciendus.
 Dant sibi turpiter oscula Iupiter et schola Christi,
 320 Laus perit illius, eminent istius, est honor isti.
 O mala secula ! Cur ? quia fabula præest modo vero,
 Vita ruentibus est mala plebibus, est mala clero.
 Militat inguinis atque libidinis una voluptas,
 Cumque pudor labet, ipsa vias habet unica ruptas.
 325 Non modo plumbea, sed jacit aurea tela cupido,

Liu. 296 init. Ora F.

297 *init. Quis Nll*.* **Ml3.** *scolari MSS.*

298. *ut (pro at) D [non Ml3]. ictibus (pro
artibus) Nll. actibus O*.* *acta (pro
Abba) Nll. alba VI [sed non in 415].*

301. *sophistica B [non Mll].*

301, 302 *fin. pontificantur et levantur Br*
[non F rell.].

302 *init. Ne Mll* [non B].*

303. *quadruvii B. F. Mll. 2. docmata Ml2.*

305. *qui (pro vel) Br. F. Ml2. VI.*

306. *saphyca D. Ml3. sophica Nll. saphica
B. Mll. 2 O. VI.*

*ibid. scenica (pro civica) Ml3. D. O [non
Nll]. vel (pro qui ult.) Nll**.*

*ibid. fin. Conopæum Br. Canopæum F.
canapeum Ml2.*

*Lin. 307. dogmata (pro grammata) D. Ml3. O.
boemata Ml2. fin. talia B. D.
Mll. 2. 3. Nll. O.*

310. *resolvitur Nll*. VI.*

312. *eam D [id est gloriam] (pro eum) [non
Ml3. O rell.]. canat Ml2*.*

313. *aut sic (pro haud) Mll [sed haut B].*

314. *gramina VI. suspicetur F. VI.*

315. *ciceronibus Ml2. stiga B. Mll. 2.
Nll. O. VI.*

318. *etnicus Ml2. abiciendus Ml2. 3 alig.*

319. *Iuppiter F. scola MSS.*

320. *istius... illius D. Ml3. O.*

322. *modo (pro mala pr.) D. Br. F. Ml2. 3
[non B. O. Mll. Nll. VI. W].*

324 *init. Cunque Mll.*

Perdidit omnia lite superbia, sorde libido.
 Haec duo retia sunt capientia nunc propè cunctos.
 Tam sibi crimine, quam sibi sanguine, carneque junctos.
 Haec draco suggerit, haec caro digerit, his cor obedit;
 330 Haec meditatio, dextra locutio vult, agit, edit.
 Sic scelus exerit, explicat, ingerit Eva, vir, hostis;
 Mens jacet ignibus usta patentibus, usta repostis.
 Turpia quilibet eligit, exhibet, explicat, audet;
 Audet, amat, gerit, indicat, exerit, indeque gaudet.
 335 O furor, ô tremor ! O quid agam ? Cremor intro tacebo ?
 Corde tacens coquar, improba tot loquar, aut cohibebo ?
 An dabo versibus ? Hinc ego pluribus ipse jocosus.
 An loquar auribus ? Ibo nocentibus, hinc odiosus.
 Res fera dicere, sed reticescere crimina crimen.
 340 Mens mihi dicere, non reticescere mens mihi crimen.
 Stant modo stantia, criminis omnia, crimen ubique;
 Nil Venus aut gula frena tenent sua, calcar utriusque.
 Quodlibet hoc licet, instat ut explicet improba quisque.
 Plebs it, euntibus ad mala patribus, error utrisque.
 345 Pontificum vigor aret, abit rigor, est rea dextra,
 Mens mala cogitat, os scelus incitat, intus et extra.
 Cessit Episcopus, estque Dei domus absque decore,
 Zelus et igneus, arcus et aereus absque rigore.
 In mala stemmatis haud anathematis insonat arcus,
 350 Stirpe tumentibus, aere fluentibus est cito parcus.
 Est cito flexilis in mala nobilis et generosi,
 Pertimet illius æs, genus istius et scelerosi.
 Nullius ulcera perfodit aspera vox face zeli,
 Crimina maxima sunt probra plurima, plurimus Heli.
 355 Se simul obruit is, quia noluit acta suorum ;

Lin. 327. rethia VI. jam (*pro nunc*) Br.

328. sine (*pro sibi pr.*) O.

331. zelus MB2.

332. ista (*pro usta pr.*) NI. VI. ultro (*pro usta sec.*) D, intra O, intro MB3.

333. quaelibet D. MB3. O. quislibet W. MB1. B. explicat, exhibet, eligit D. MB3. O [*non NI*]. exhibet MB1. O. VI.

334. undique (*pro indeque*) D. MB3. O.

335. Premor (*pro Cremor*) D. MB3 [*non NI*]. tremor O *vid.* et W (*sed dub.* B. MB1).

336. loquar (*pro coquar*) D. MB3 (*etiam sec. loco*). coquor O *pr.*, loquor *sec.* haud (*pro aut*) D. F. MB3, et haut MB2. O. *fin.* cohubeo MB1. 2.

337. eo (*pro ego*) Br. ero VI.

339. vera (*pro fera*) MB2.

341. mala (*pro modo*) NI.

342. serra *vid.* (*pro frena*) NI. *fin.* ubique NI*.

Lin. 343 init. Quemlibet W. MB1. B.

344 *init.* Plebis (*pro Plebs it*) B. MB1. O. W.

Plebs ut MB2 [*non F*]. horror (*pro error*) VI.

345. arida (*pro est rea*) Br. F. MB2 [*non VI rell.*].

346. male MB2. hos (*pro os*) D [*non NI. O.*]. zelus MB2.

348 *fin.* vigore NI*.

349. stegnatis B. MB1. stematis VI. aut (*pro haud*) B. MB1. W. [*MSS. omn. saec. XIII* *scrips.* haut *pro haud passim*]. anatematis MB1 [*non B*].

350. timentibus B. MB1*?

351 *init.* Et (*pro Est*) W. ad (*pro in*) D. MB3. O.

352. Pertinet W. F, *sed* pertimet B. MB1. VI *rell.*

353. perforat D, perfodis NI*, *sed* perfodit NI *ex em. cum* B. MB1. 2. 3. O. Br. W.

355. voluit F.

Et pater occidit, et bona perdidit illa bonorum.
 Iezabel impia dicit in invia, nullus Helias,
 Quo duce justior, ac cumulatior hospite fias.
 Sola colentibus infima patribus ecclesiarum,
 360 Mors furiit intima, nempè gravissima mors animarum.
 Res lacrimabilis est via praesulis, ut via plebis.
 Secula consule, secula praesule nuda videbis.
 Si bona promere, cætera tergere, præsulis extat,
 Fugit Episcopus, est mitra, deest opus, hinc ea præstat.
 365 Si ducis est benè subdita ducere ; dux modo nemo.
 Si ducis est benè subdita ducere ; dux perit ergo.
 Res caret indice, dux grege, grex duce, plebe sacerdos,
 Plebs patre. Plebs ruit et dominos luit arce superbos.
 Agmina nescia cogis in impia, tu Draco cogis,
 370 Probra foventibus atque faventibus his pedagogis.
 O nigra lacrima, sunt gregis optima quæque vorantes,
 Nocte canes sine sollicitudine, luce latrantes.
 Quomodo culmine sunt ita crimine sæpe priores.
 Infatuant malè corda suo sale, schismate mores,
 375 Coecaque lumina dant super agmina coeca ducatum,
 Qui præit et subit in foveam ruit, inque reatum.
 Hos vigiles nego, damnoque non ego, sed sua merces.
 His timor edere jus, probra cædere, tergere fæces,
 Urere putrida, tollere morbida, quærere fractos,
 380 Hos Sathanæ dare quos liquet in mare mortis adactos,
 Verba minacia, facta rapacia ferre, ligare,
 Fluctibus obvia tendere brachia, pro grege stare.
 Grex pius esurit, atque fames furit unica verbi,
 Pauca mali sine fructificamine dant sata servi.
 385 Lingua probabilis, est reprobabilis actio patrum.

Lin. 357. dicit ad invia D. MB3. O, *sed* dicit in
 impia NI. *fin.* Helyas MB2. D. O,
 elias NI.
 358 *init.* Qui MB2. ac cumulatior B. MB3,
sed plur. accumulatior.
 359. Scala (*pro* Sola) F, *sed* Sole MB2.
 360. fuit (*pro* furit) B. MB1. W.
 363. bone NI.
 364. huic (*pro* hinc) NI** *ex* industria, *et*
 B. D? MB1. 2. 3. VI. O. W.
 365. bone NI*.
 366 *init.* Sed (*pro* Si) O. MB1. W [*non* B rell.].
 367 *init.* Re VI. grex grege, dux duce NI
 [*non* D. O].
 368. arte NI? F [*non* MB2].
 369. ad (*pro* in) D. MB3. O.
 371. optama (*sic*). gregig (*pro* gregis op-
 tima) NI*.

Lin. 373 init. Qui modo Br.
 374. corde NI.
 376. perit (*pro* præit) B. MB1*. VI. W.
 377. dampnoque B. D. MB1. 2. 3. NI. VI.
*dampn*que *sic* O*.
 378. tumor VI. vis (*pro* jus) B. MB1*
 cedere B. F. MB1. 2. 3. VI. W al.? feces
 B. F. MB1. 2. 3. VI al.?
 379 *init.* Vertere B. MB1. (*Teste Wright in*
notulis Urtere, *sed vero* Vertere
compendiis, et ita confirmat B.).
 380. Satane O. satane MB2. satanæ F.
 381. minantia D. minancia NI** [*minacia*
NI* rell.].
 382 *fin.* clare (*pro* stare) VI.
 383. *Om.* fames O*. *Add.* supra *lin.* O**
fomes *sic*.

Janua clauditur, his neque dicitur “Euge beatum”,
 Dogmata coelica raro famelica turba docetur,
 Nec lucra stantia, sed pereuntia lucra monetur.
 Dum bona negligit, impius eligit ordo regentum
 390 Abdere stercore, quam grave fœnore ferre talentum.
 Sæpe neophytus, aut puer obsitus aggere culpæ,
 Frons sine lumine, mens nigra crimine, plenaque vulpæ,
 Praefit honoribus, et pater omnibus est adolescens,
 Nec sene tempora, nec patre pectora laxa coërcens.
 395 Is ne studet precor Ecclesiæ decor ac paronymphus,
 Panis egentibus et sitientibus affore scyphus,
 Qui lucra colligit, et malè porrigit illa ministris,
 Qui puerum sapit, his dat, eis rapit, omnis in istis ?
 Scit tibi præfore, qui sibi præfore qui sibi nescit,
 400 Cui gena mascula, barbaque primula vix benè crescit ?
 Turba neophyta fert sacra vendita, res mala talis
 Est modo regia ; cras sibi gratia pontificalis.
 Mane vir aulicus, aspice clericus, est modo tonsus ;
 Ventris episcopus, Ecclesiae procus est, neque sponsus.
 405 Ad sacra culmina denique crimina suscipiuntur,
 Sobria pectora, canaque tempora rejiciuntur.
 Horreo dicere, parco retexere, vito profari
 Plurima quæ scio cognita, nescio sat lacrimari.
 Obtinet atria pontificalia fœda juventus,
 410 Corpore lubrica, corde volatica quomodo ventus.
 Clarus origine sive propagine clarus avita,
 Expetit atria pontificalia vi, neque vita.
 Sanguine nobilis et minus utilis ad lucra moris,
 Sanguine dimicat, hoc sibi vendicat illud honoris.
 415 Quilibet improbus extat Episcopus, abba creatur ;

Lin. 387. Docmata MB2. cœlita W. rara O.

præfore (*pro* qui sibi præfore) D.
 vel sibi præfore O. præfore vel
 bene (*pro* qui sibi præfore) NI.
 fin. vel bene nescit Br.

388. Non MB2.

Lin. 400. vir (*pro* vix) NI [*non* D].

389. negligit O.

401. neophita O al.

391. a grege (*pro* aggere) W et B. MB1 vid.

404. pecus (*pro* procus) D. MB3 [*non* O].

392. plenaque (*pro* mens nigra) Br. F. MB2.

405. suspiciuntur VI.

393 init. Praesit B. MB1*. W. VI. adholes-
 cens B [*non* MB1].

406. sanaque F [*non* MB2 rell.]. tempora
 B. MB1. 2. 8.

394. sine (*pro* sene) VI. fin. cohærens B.
 D. F. O. W. MB1. 2. 3. VI. cohærens
 NI.

409. Optinet D. B. MB3. O. VI.

395. pudet (*pro* studet) VI. ne (*pro* ac) W
 [*non* B. MB1]. paraniphus O.

413. sacra (*pro* lucra) B. MB1. W.

396 fin. sciphus D. MB3. ciphus B. MB1.
 NI. O. cyphus F. MB2. VI. W.

414. hic (*pro* hoc) Br.

398. eis eis rapit MB2 errore.

414 ante 413 VI.

399. Seit tibi profore vel bene præfore F.
 B. W. MB1. 2. VI. Seit tibi profore
 vel sibi præfore MB3. vel tibi

415. impius VI. exstat W. astat VI.
 alba NI [*non* VI *hoc loco*].

Vi, precio, prece, dignus homo nece, sceptrum lucratur.
 Nullus ei tremor, haudque suae memor, est aliarum,
 Non sine Simone, sed sine Canone, dux animarum.
 Mox docet inscius, et, sibi nescius ipse praesesse,
 420 Est aliis via, si tamen est quia dicitur esse.
 Ipse laboribus, ipse reatibus est fuga fulcrum.
 Huic replet altile ventris inutile mane sepulcrum.
 Ad lepores probus exit Episcopus,—accipitratur,
 Copula solvitur, et fera quæritur, atque citatur.
 425 Ergo nitens equus addit ei decus, immo decorem,
 Quo neque Graecia sed neque Thracia dat meliorem.
 Miles obambulat ut latus excolat associatus,
 Forte nec unicus est sibi clericus allateratus.
 Jam tuba detonat, et nemus intonat, echo resultat;
 430 Incidit obvia damula retia, quam fuga multat.
 Sero latrantibus, exilientibus hinc repedatur,
 Nox subit algida, cœnaque splendida nocte paratur.
 Caupo Falernica vel Mareotica vina refundit,
 Cœna fit afflua, pastor ad ardua fulcra recumbit.
 435 Est cibus undique, tunc ibi denique pastor habetur,
 Vera vocabula pasta cibis gula re profitetur.
 Sed sua pascua non nisi menstrua sunt animarum,
 Solaque funera, solaque munera primitiarum.
 Quid mora? pascitur est quia dicitur, est sibi pastor.
 440 Assa subit fera, caupo parat mera, cætera pistor,
 Cinctus agit cocus, ipse nitet focus, omnia rident,
 Atria lumine, nec minus agmine plena renident;
 Sunt holovitrea nec minus aurea vascula coram,
 Hic data fercula, sunt ibi pocula, fastus ad horam.
 445 Damula manditur, insuper additur altile crassum,

Lin. 416 init. In (pro Vi.) D? MB3. O.

417. timor (pro tremor) B. D. MB3. O. ^{timor}
 sic NI, et tremor F. [tremor MB1. 2
 planè et rell.].

ibid. haut aie sic = animae (pro haudque
 suae) MB3 et NI. *Super suae in O*
habet aie vel pr. vel sec. man.

ibid. fin. animarum VI.

418 *fin.* aliarum VI.

419. impius (pro inscius) B*. D. MB3. NI*
 [non O].

420. sed (pro si) B. MB1. NI. W [non D, illeg.
 MB3]. non (pro si) O. VI.

421 *fin.* fulcrum D. MB1. 2. 3.

422. Hinc MB3. sepulcrum Br. MB1. 2. 3.
 al.

422 *om. hoc loco* NI. *Inseruit* NI *post* 428.

423 *fin.* accipiatur D. MB3. accipitratur
 vid. B. NI [cum textu O rell.].

425. auget (pro addit) D. MB3. O. atque
 (pro immo) Br. F. MB2.

426. Grecia B. D. MB1. VI. Trachia D. MB3.
 Tracia B. NI. MB1. 2. O. VI. det B.
 NI**. Br. F. MB1 [non MB2 rell.] W.

Lin. 428 fin. adlateratus B. MB1. 3. D. O. W. al-
lateratus MB2. ad lateratur NI.

429. desonat (pro detonat) D. MB3. O. in-
 sonat (pro intonat) B. MB1. NI. VI. W.
 echo B. MB1. W.

430. dammula D. B. MB3. O. VI. dāmlā sic
 NI. dancia (pro retia) NI*. *fin.*
 mulctat F [non MB2].

433. falerrica B. MB1. falernia VI. Merco-
 tica D. NI. MB3. O.

434. ardua (pro afflua) O. afflua MB2. ful-
 chra D. MB1. 3.

436. rem B. MB1. W.

440. *Om.* mera MB2*.

440 *fin.* pistor sic NI. [pistor D. O].

441. aget O. coquus B. MB1. NI. O. VI.
 coquus D. F.

443. tibi (pro holo) D. MB3. O. sed olovitrea
 MB2. NI. F. VI. ola vitrea B. MB1
 [non W]. vacula F.

444. tibi (pro ibi) D. MB3. O. fēs (pro
 fastus) NI. *fin.* adoram uno tenore
 NI.

445. Daminula B. D. MB1. 3. NI. O. F. VI.

Additur altile mensa volatile suscipit assum.
 Vina fluunt mera, firmior est sera, plorat egenus ;
 Ventris episcopus, ordine reprobus, est dape plenus.
 Surgit homo satur, ad cyathos datur inde recursus ;
 450 Fit nova potio, cui benedictio fit nova rursus.
 Guttur sospite, stanteque gurgite ventris anhelat,
 Gestaque strenua narrat, et ardua corda revelat.
 Nectare plenior, et dape pinguior est Epicurus.
 Hac teritur cruce, pro grege pro duce vota daturus.
 455 Ad penetralia, strataque mollia serò vocatur ;
 Lampas et aureus hinc sibi cereus antelocatur ;
 Serica pallia, fulcraque mollia vernula vertit ;
 Carneus hic globus, et reprobus probus ad probra stertit.
 Mane fremit domus, Ecclesiæ procus intrat ad Aedes,
 460 Ecclesiam petit, ut minimum stetit, est sibi sedes.
 Grande tonantia pontificalia verba perorat,
 Pectoris aspide mens rea, jaspide dextra laborat.
 Inde gregem præit, hinc Aaron vehit et diadema,
 Mitra caput colit, atque manum polit Indica gemma.
 465 Pro patre præsule, pro duce consule, pro grege, pro se,
 Non satagit prece, nec rapit a nece flendo, suos, se.
 Parcaque notio, parcior actio legis eidem,
 Voce Deum probat, actibus improbat, improbus idem.
 Vox eget actibus, actio vocibus, ordo labore,
 470 Vivat uti monet, osque manu sonet, et manus ore.
 Sit sacra regula, quam tegit infula pontificalis,
 Debole fulciat, et rude nutriat omne sub alis.
 Culpa patrem sciat, actio sentiat æqua ministrum,
 Ordo parem sciat, actio sentiat orba magistrum.
 475 Laus sibi tortio, pœna probatio sit reproborum.

Lin. 447. fera (pro sera) Nl. VI?

449. cyathos D. MB3. VI. sciatos B. Nl.
 ciathos MB1. O. cyatos MB2.
 451 *fin.* anelat Nl. hanelat B. MB1. VI.
 gutture (pro gurgite) B. MB1. W.
 452. strenua F. MB2.
 453. lenior (pro plenior) D *ex em.* MB3.
 [plenior O *rell.*].
ibid. plenior (pro pinguior) B. D*. MB1. 3.
 Nl*. O (*vult.*). W. fusior Nl**?
 456. hic (pro hinc) B. D. MB1. 2. 3. Nl. O. *ut vid.* et F. VI. cererus MB3. cæreus F.
 457. fulchraque D. MB1. 2. 3. mollia (pro pallia) O, et pallia (pro mollia) postea.
 458. *Om.* probus B. MB1. at (pro ad) B. MB1 [non W].
 459. exit (pro intrat) Br. F. MB2.
 460. minimo *vult* Nl**. petit (pro stetit) F [non MB2 *rell.*].

Lin. 461. Grandia Nl*. minantia (pro tonantia) D. O. (MB3 minatia).

462 *init.* Rethoris VI. Pectora W [non B. MB1 *mg.*].
Om. 462. MB1 (*habet mg.***).
 463. perit (pro præit) B [non MB1] Nl*. dyadema MB2.
 464. inelyta (pro Indica) MB3*.
 466. sathagit MB1 [non B]. non (pro nec) D. MB3 [non O]. *fin.* sua se D. MB3. O.
 470. manus (pro manu) VI*. manus sonet B. MB1. W.
 471. quem (pro quam) Br. F. MB2. VI. regit (pro tegit) F. MB2.
 472. fultilat Nl*. nidæ (pro rude) W, et nide MB1, *sed* inde B.
 474. patrem (pro parem) B. MB1. Nl *com pendiliis* et W.
 475. tibi (pro sibi) B. MB1. Nl. W.

Clastra gregi struat et vitium sputat aut vitiorum.
 Scala sit ætheris, arcaque fœderis, hostia viva ;
 Quos foris asperat, ultio proferat, intus oliva.
 Pax patre, judice fraus, tumor obice, grex duce tanto
 480 Floreat, exulet, occidat, ambulet, ordine sancto.
 Virgaque ferrea frangere terrea vasa minetur ;
 Increpet, arguat, obsecret, instruat, auxilietur.
 Vitet inutile, quin super utile ponat honestum.
 Nocte gelu ferat, atque die gerat ut Iacob æstum ;
 485 Sint vigilantia, sint sibi nescia lumina somni ;
 Sit sine vulnere mens, sine munere sit manus omni ;
 Vox logion ferat, et labor inserat huic humerale.
 Gallus eat bonus, assit ei sonus oris et alae.
 Quae reticescere, quae, quibus edere, cur, ubi, quando,
 490 Prosit, oporteat, haud malè torpeat in meditando.
 Larga manus serat, haud animam ferat actus avaram,
 Mentis aromata vel thymiamata portet ad aram.
 Sit sacra buccina, vivaque pagina, sit speculator ;
 De grege gaudeat, in grege luceat, auctus et auctor.
 495 Pictor imagine, signifer agmine, dux grege scitur ;
 In grege dux placet, in duce grex jacet, aut stabilitur.
 Est bona filia, notio, gloria, gemma parentis,
 Plebs bona præsulis, urbs bona consulis, ars bona mentis.
 Secula pristina non modo culmina non rapiebant,
 500 Sed sibi præbita, non sibi debita, nil reticebant.
 Patria dextera, qui regit æthera, cum peteretur,
 Rex fore noluit, ut liber instruit et profitetur.
 Noluit extima, qui Deus intima regna gubernat.
 Spernat homo reus, id quod homo Deus, et benè spernat ;
 505 Subdat honoribus interioribus exteriores ;

Lin. 476. et (pro aut) O. haud F. *fin.* vitiorum
 (*ut Nl***) *necessæ est ad son. sim.*
fin. ver. 475, *sed* haut vitiosum
 MB1. 2. Nl. VI. haud vitiosum D. F.
 MB3. haud vitiorum W. haut
 vitiorum B.
 477. Scola B. O. fit (pro sit) W. archaque
 B. D. Nl. MB1. 2. 3. VI [*non O.*].
 478. Quas O. perforat Br. MB2. VI. per-
 ferat F.
 479. tumor *sic Nl*; *vult* timor Nl** *ut O.*
 patre (pro duce) VI. MB1. 2. Nl. O.
 Br. F. W [*non D. MB3*].
 480. occidat VI.
 481. terea Nl.
 482. obsectet Nl?
 484. vi (pro ut) D* *vid.* [*non Nl. O.*].
 485. sunt *sec. loco* MB1*. *fin.* sompni B.
 MB2. Nl. O. VI. W, *sed* sóni MB1.
 486 *init.* Sint MB2*. Nl (*errore*).
 487. longior (pro logion) B [*non MB1*].
 logyon VI. inferat (pro inserat) B.
 D. MB1. 3 [*non Nl*]. Dub. O. W.
 hinc F [*non MB2*].

Lin. 488. erit (pro eat) D. MB3. O. adsit (pro
 assit) Nl.
 489 *init.* Quis VI. requiescere (pro reti-
 cescere) B. MB1. W.
 490. haut Nl (*etiam in 491*).
 491. gerat (pro ferat) Br. F. MB2. ferat
 bis in *versu O.*
 492. thimiata D *vid.* VI*, *sed* timiamata B.
 Nl. thimiamata MB3. O. F. tymia-
 mata MB1. thimiamatha MB2.
 493. bucina D. MB2. 3. O. VI.
 494 *init.* Præ (pro De) F [*non MB2*]. lugeat
 (pro luceat) O. MB3. actus (pro
 auctus) Nl [*non D. O.*]. *fin.* auctus
 auctor et F *errore*.
 499 *fin.* rapiebat VI.
 500. perdita (pro præbita) Nl*. *fin.* retine-
 bant B. Br. MB1. W [*non F. MB2*].
 retinebat VI.
 501. quae (pro qui) D. MB3. O [*non Nl rell.*].
 reget B [*non MB1*].
 502. + sū ante fore Nl. astruit (pro in-
 struit) Nl.
 504 *init.* Spernet F [*non MB2*].
 505. exterioribus VI* (*correxit ipse*).

Non steriles emat, aut steriles premat orbis honores.
 Sed quis eos premit? Omnis eos emit, instat emendo,
 Instat, it, æstuat atque tumultuat haec satagendo.
 Hinc fera schismata, dum diademata sacra petuntur,
 510 Nec benè præbita, sed malè vendita præripiuntur.
 Ecclesiastica dat manus aulica, jussio legum;
 Sacra relinquitur atque requiritur impia regum.
 Cœlica munera, quam gravè! dextera dat laicalis,
 Dat data cœlica vox prius aulica, post synodalibus.
 515 Grandis abusio, regia jussio prævalet, itur
 Sic homo culmine, si minus ordine, lite potitur.
 Munera munere cœlica tollere stat modo cuique.
 Qui dat et accipit haec, malè desipit, error utriusque.
 Haec sine Cæsare sacra jubet dare gratia gratis,
 520 Ne malè venditor ille sit institor hic pietatis.
 Heu! Draco fulmina per sacra culmina spargit ubique,
 Primo patres capit, inde gregem rapit, instat utrinque.
 Pacis ovilia sacraque milia Christe tuorum
 Dum videt, invidet, invidus obsidet agmen eorum.
 525 Stat modo Mammona, defleo Simona jam reparatum,
 Stant lucra Simonis, alea dæmonis in grege patrum.
 Sceptra magus gerit, atque gravi ferit omnia morbe.
 Vivit adhuc magus, atque suo vagus errat in orbe;
 Vivit et imminet, ut mala seminet et bona vellat,
 530 Ducat in invia, suggerat impia, recta repellat.
 Vox rata Simonis, irrita Canonis ecce tenetur;
 Vivere mortuus hostis et arduus ire videtur.
 Simonis ossibus in senioribus est data tumba,
 Gratia venditur, unica tollitur ære columba.
 535 Stat furor editus, ordoque perditus, immo sepultus.

Lin. 506. at (pro aut) F. MB1. 2. VI. W. ac B
 vid. (vel at).

507. premit (pro emit) B*.

508. Instat id (pro Instat, it,) NI (D* ??)
 [non O]. hoc (pro haec) D. MB3. O.

509. dyademata MB2. VI.

510 init. Non D? MB3. O.

513 et 514, 517. Cœlita W.

516. sed (pro si) D.O.

518. hic malè desipit D. MB3. hoc malè
 desipit O. haec malè decipit NI.
 hec male despicit VI. fin. ubique
 VI*.

519 init. Hoc B? D. MB3. O. grata (pro
 sacra) D. MB3.

521. drago NI. flumina B. MB1 [non W].
 fin. utriusque (pro ubique) B. MB1. W.

522. greges Br [non F rell.]. fin. utrinque
 D. MB3, utq; MB2. NI. utriusque VI.
 W. [utrinque B. MB1. rell.].

Lin. 523. sanctaque MB1. O. W. munera (pro
 milia) MB2. Br. F. Xpiste sic VI.

524. instat et obsidet Br. F. MB2.

525. mihi (pro modo) B. MB1. W. Symona
 F. MB2. VI.

ibid. fin. tumque paratum W, sed jamque
 paratum B. MB1.

526 et 531, 533. symonis O. F. MB2. VI.

527. magis F [non MB2]. fin. morte B. Br.
 D. F. MB1. 2. 3. NI. VI. W. [morde O].

528. errat sic NI.

529. ut bona (pro et bona) B. MB1. NI. O.
 W. VI [non D. MB3].

531. caconis MB1 [non B].

532. aridus (pro arduus) D. MB2 [non F. NI.
 O rell. nec MB3, sed forsan MB3*].

534. scinditur (pro tollitur) NI*. ere MSS.

Vendor hinc ovis, inde sacri bovis est modo multus.
 Simplicitas ove, Sermo Dei bove significatur.
 Venditor illius omnis, et istius æde fugatur.
 Venditor est reus, huic loquitur Deus ipse: “ Recede ”.

540 Hunc fugat agmine, dejicit ordine, pellit ab æde.
 Vendis inanibus utraque laudibus, utraque donis;
 Quid super his petis aure lucrum metis, ore reponis.
 O via devia ! non modo gratia gratis habetur,
 Vi malè tollitur, æreque poscitur, ære tenetur.

545 Gratia vendita, gratia tradita vi feritatis.
 Non fore gratia sed violentia cernitur actis.
 Gratia, gratia, quam parit uncia ternaque marcha,
 Gratia nomine stat, jacet ordine fons suus archa.
 Gratia quæritur ore, capescitur ære petita.

550 Esse quod est nequit, hanc tribuens petit æs Giezita.
 Aere magus perit, æs Giezi gerit, ambo nefandi.
 Ille repellitur, isteque ceditur ulcere grandi.
 Mors manet illius, et color istius omnibus hærens
 Mens quibus est rea per lucra terrea surgere quaerens.

555 Hic malè surgitur, hinc cito sumitur alta ruina.
 Est gravis hic thronus, hic honor est onus, hæc rosa spina.
 Est tibi sarcina, qui tua crimina sive tuorum
 Tergere despicias, et minus aspicis ad lucra morum.
 Est tibi gloria, qui mala propria, qui gregis æquè

560 Stas stipe tergere, stas prece tollere nocte dieque.
 O mala secula ! Venditur infula pontificalis,
 Regula perdita, pravaque semita, semita talis !
 Gratia venditur, emptio quæritur ecclesiarum,
 Quae tamen emptio sacra redemptio fertur earum.

565 Gens cupidissima crimina pessima recta perorant,

Lin. 536. ante (pro inde) O.

537 *fin.* signatur *comp.* *Ni* *errone.*
 538. istius... illius *Br* [non *F*]. *hede* (*pro*
aede) *Vi*.
 539. *ede* (*pro ipse*) *Ni**.
 540. *deicit* *MB* *al.*
 542. *Quod* *B*. *O*. *W*. *F*. *MB* *1*. *2*. *3*. *Vi*. *supra*
MB *1* (*comp.* *sī* *B*).
 544 *init.* *Si* (*pro* *Vi*) *Ni**. *oreque* *Vi*. *Br*.
F, *sed* *oreque* *D*. *MB* *3*. *et* *oreque*
B. *MB* *1*. *Ni*. *O*. *æreque* *W*.
 545. *feriatis* *MB* *2* [non *F*]. *vi trade* *feriatis* *B*.
 547. *qua* *MB* *1* *unica* (*pro* *uncia*) *O*. *Br*.
F, *sed* *onctia* *Ni* *vid.* (*vide infra*
611, *612*). [*Rell.* *uncia*] *sed*
uncia *sic* *MB* *2*.
ibid. fin. *marca* *B*. *F*. *W*. *MB* *2*.
 548 *fin.* *area* *Br*. *area* *O*. *W*. *F*.
 549. *capessitur* *Br*. *F*. *MB* *2*. *ore* (*pro* *aere*)
Vi.

Lin. 550 ante 549 in D. MB3. O.

550. *nequid* *Vi*. *es* *Giezi* *gerit* *ambo*
nefandi *pro* *hanc*... *Giezita* *Ni* *et om.*
551 *hoc loco*. *Habet* *post* *552*.
ibid. fin. *es* *F*. *gyezita* *O*. *F*. *MB* *2*. *3*.
 551. *petit* (*pro* *perit*) *W*. *giczi* *MB* *1* *vid.*
gyezi *O*. *F*. *MB* *2*. *3*. *perit* (*pro* *gerit*)
D, *sed* *petit* *O*. *MB* *3*.
 552. *caeditur* *Br*. *F*.
 553. *calor* (*pro* *color*) *Ni* [non *D*. *O*].
Om. 554 B *errone*.
 555. *hic* (*pro* *hinc*) *Br*. *quaeritur* (*pro*
sumitur) *D*. *MB* *3* [non *O*].
 556. *tronus* *O*. *B*. *hic* (*pro* *est sec.*) *Ni*.
hic (*pro* *haec*) *Ni*. *est* (*pro* *haec*)
B. *MB* *1*. *2* [non *F*] *W*.
 558. *despiciit* *Ni*, *sed* [aspicis].
 559. *tua* (*pro* *mala*) *Ni***. *regis* (*pro*
gregis) *Ni* [non *D*. *MB* *3*. *O* *rell.*].
 560. *Stat...stat* *Ni* *bis*. *stipe* (*pro* *prece*)
Vi (*i.e.* *bis in versu*).

Simonia nempè negotia voce colorant.
 Et sacra vox ait, inde lupus trahit, hinc rapit agnos ;
 Nemo repellere stat grege paupere flente tyrannos.
 Quisquis ovilia spiritualia pascere debet,
 570 Pascitur, accipit, his bona diripit, his ea præbet ;
 Gaudet arundine, non moderamine pontificatus ;
 Siccus, oves rigat, immeritos ligat, ipse ligatus,
 Mortua vivida, sanaque mortua censem haberi.
 Inde lupum tremit, hinc furit, hinc fremit in grege cleri.
 575 Sunt modo mollia, non sibi fortia corda leonis,
 . Hæret in obvia tollere brachia, parcere pronis.
 Cumque cadens cadat, ordine degradat, ordine stantes
 Degradat, invidet, atque labans videt ipse labantes ;
 Estque favoribus et popularibus undique linguis
 580 Expositissimus, ad mala plurimus, ad lucra pinguis.
 Se malè possidet, atque suæ videt haud benè famae,
 Cui tepor ordinis, atque libidinis undique flammae.
 Hos premit, his favet, in mala non cavit acta relabi.
 Vult celebrarier atque vocarier in grege Rabbi.
 585 Audit ave prior, huic thronus altior, altaque sceptra,
 Primaque pocula, primaque fercula, prima cathedra.
 Crimina vindice, culpaque judice non ruit illo.
 De grege se fovet, is lacrimas movet huic crocodilo.
 Lac sibi tollitur atque resumitur à grege lana ;
 590 Nec gregis ulcera flet, neque funera quatriduana.
 Os timor obstruit, et lupus irruit, intrat ovile ;
 Ille furens furit, iste manens fugit, hoc sibi vile.
 Per sibi pervia pastor ad ostia, fur aliunde ;
 Lex mala, furibus, his subeuntibus, intrat abundè.
 595 O mala secula ! Venditur infula pontificalis :

Lin. 566. Symonia **MB2.** 3. O. **VI.**
 567 *init.* Ut (*pro* Et) **B.** **MB1.** 2. 3. **N1.** O.
 W. F. **VI.**
 569. spiritualia **F** *errore.*
 570 *fin.* probet **W.**
 571. Gaudet harundine **D.** **MB2.** 3, *sed*
 Atque garundine **B.** **MB1.** *et* **W** (*sic*).
 572. ille (*pro* ipse) **VI***.
 573. morbida (*pro* mortua *sec.*) **N1**.** **Br.**
 F. **MB2.** **VI.** cessit (*pro* censem) **F**
 [*non* **MB2**].
 574. *Om.* hinc fremit **F** *errore.* huic furit
 et fremit **D.** hinc furit et fremit
B. **MB1.** 2. 3. O. **VI.** **W.**
 575. sibi (*pro* modo) **W.** **F.** **MB1.** 2. **B.** **VI.**
 sua (*pro* modo) **D.** **MB3.** O. sunt
 (*pro* non) **MB3.** sua (*pro* sibi) **D.** O.
MB3. (*nisi* **N1***).
 577. Cunque **MB1** *al.* ?
 578. vides (*pro* videt) **N1***. libans...
 libantes **MB2** [*non* **F**].
 580. pessimus (*pro* plurimus) **D.** **MB3** [*non* **O**].
 581. studet (*pro* videt) **Br** [*non* **F**]. male
 (*pro* bene) **VI**.
 583. nil (*pro* non) **Br.** **F.** **MB2.** **VI.** ipse
 (*pro* acta) **Br.** **F.** **MB2.**

Lin. 584 *fin.* rabi **B.** **D.** **MB3.** ralbi **N1** *vid.*
 585. precor (*pro* prior) **W.** **MB1.** **B.** hinc
 (*pro* huic) **Br.** **W.** tronus **O.** **MB2.** *et*
 alteque **MB1***. *fin.* ceptra **N1**.
 586. fercula...pocula **Br.** **F.** **MB2.**
Inter 586 *et* 587 *interponunt* **D.** **O.** **MB3**
 613/618.
 588. hinc (*pro* is) **Br.** his **W.** **MB1.** 2. **B.**
 huic (*pro* is) **D.** **MB3** [*non* **O**].
ibid. *fin.* cocodrillo **B.** **MB1.** 2. 3. O. **N1** *et*
D *vid.* **VI.** **W.** hinc crocodillo **F.**
 589. resummitur **MB1.** resumatur **VI** *vid.*
 590. vulnera (*pro* funera) **N1.** quadri-
 duana **B** [*non* **MB1**] **N1.** **VI.**
 591 *init.* Hos **F** [*non* **MB2**]. iiruit *forسان*
N1.
 592. hic (*pro* hoc) **Br** [*non* **F**]. *fin.* ville
VI.
 593. ut (*pro* ad) **N1.** id **D** *vid.* *et* **it** *planè*
VI. **F.** **MB2.** 3. **O.** *sed* **in** **B.** **MB1** (*re-*
script.) **W.** hostia **O.** **VI.**
 594. intus (*pro* intrat) **N1**.** intra hab-
 unde **O** *vid.* intrat habunde *al.*
 595. in mo sic (*pro* mala) **N1** (*Apud* **N1**
n = modo).

Infula venditur, haud reprehenditur emptio talis.
 Venditur annulus, hinc lucra Romulus auget et urget.
 Est modo mortua Roma superflua ; quando resurget ?
 Roma superfluit, afflua corruit, arida plena :
 600 Clamitat et tacet, erigit et jacet, et dat egena.
 Roma dat omnibus omnia, dantibus omnia Romae,
 Cum precio, quia juris ibi via,—jus perit omne.
 Ut rota labitur, ergo vocabitur hinc rota Roma,
 Quae solet ubere laude fragrascere sicut aroma.
 605 Roma nocens nocet, atque viam docet ipsa nocendi,
 Jura relinquere, lucra requirere, pallia vendi.
 Saepe notarius est ibi carius emptus, ut illa
 Quæ cupis exaret et sacra præparet ipse sigilla.
 Si tua nuncia prævenit uncia, surge, sequareis,
 610 Expete limina ; nulla gravamina jam verearisi.
 Quam sapientia non valet, uncia dat tibi pacem ;
 Uncia foederat, uncia temperat ore minacem ;
 Aurea lamina dat tibi lumina coeca Quiritum,
 Ostia pervia, verbaque Tullia, cor stabilitum.
 615 Si datur uncia, stat prope gratia pontificalis ;
 Sin procul hæc, valet hæc ibi lex, manet et schola talis.
 Ergo prior tua dextera mortua Roma probatur ;
 Sparsa per extera jam tua dextera lœva vocatur.
 Dives es indiga, pinguis es arida, libera servis :
 620 Libera subderis, æreque venderis ipsa protervis.
 Sæpe revenderis, hinc reprehenderis ore Jugurthæ :
 Transita vocula, longaque fabula persequitur te.
 Scylla vorax, rapis, et cupis et capis, et trahis ad te.
 Roma ruens rota, foeda satis nota cauteriat te.
 625 Gorges es altior, arca voracior, alta lacuna,

Lin. 597. anulus B. MB1. 3. VI. *aliqu.*

598. En (*pro Est*) VI. quare (*pro quando*)
 NI**.
 599. superfluit F [*non MB2*]. arida corruit,
 afflua, plena Br. F. MB2.
 602 *init.* Cum p̄ciuum NI. quia jure sibi
 via F.
 603 *fin.* hinc rota à Roma F.
 604. [fragrascere NI. O]. fraglacer D.
 fraglascere MB2. 3. VI. fragescere
 Br. gebascere F. flagescere B.
 MB1. W.
ibid. fin. sicuti Roma F *solus*.
 605. vias VI.
 608. cupit (*pro cupis*) NI.
 609. prevehit (*pro prævenit*) VI. B. D?
 MB1. 3. O. W.
 611. unctia NI, et 612 *bis.* (*Vide supra*
 547, *infra* 615).
 613/18. *Om. hoc loco* D. MB3. O. (*Vide*
supra *inter* 586/587).

Lin. 613. dant MB1. W [*non B*]. sibi (*pro tibi*)
 D. MB3.

614 *init.* Hostia NI. O.
 615. unctia NI.
 616 *init.* Sint F [*non MB2*]. scola MSS.
 617. mortua dextera MB2 [*non F*].
 618. leva NI. O.
 620 *fin.* potervis Br. [*protervis certè MSS.*
sed compendii].
 621 *fin.* jugurte D. MB3. NI. Iugurtæ F.
 iugurte *rell. praeter* VI = vigurte?
 623 *init.* Silla O. Scilla B. F. VI. MB1. 2. 3.
 sapis (*pro capis*) W, *sed capis ex*
 rapis MB1 *ita* : rapis. *Videtur ut* [.
 [capis B].
 624. fedia NI. O.
 625 *init.* Surges B [*non MB1*]. archa (*pro*
arca) B. D. MB1. 2. 3. NI. O. VI.
voratori B. MB1. 2. O.

Insociabilis, insatiabilis, omnibus una.
 Quo bibis amplius, hoc inhiantius, "huc date", clamas.
 Dic, rogo, "Sufficit"; at: "Mihi deficit", ipsa reclamas.
 Si tibi det sua, non repleat tua guttura Croesus;
 630 Marca vel aureus amodo non Deus, est tibi Jesus.
 Urbs caput urbibus, alta Catonibus, inclyta Scauris,
 Urbs cupidissima, cur lucra maxima jugiter hauris?
 Plus tibi Cæsare sustinuit dare rex crucifixus.
 Regna dat extera Cæsar, at aethera non nisi Christus.
 635 Alta Catonibus ac Scipionibus invaluisti,
 Robore fractior, es modo fortior ordine Christi.
 Sub Jove florida, sub Jove fulgida, sub Jove dives;
 Sub Cruce marcida, diruta, languida, sub Cruce vives.
 Indiga divite, languida sospite, diruta stante,
 640 Es magis afflua, fortis et ardua stas cruce dante.
 Sub cruce Tartara, sub Jove Barbara mœnia sternis;
 In Jove sterneris, in cruce jungeris ipsa supernis.
 Interius cluis, exterius ruis in dominatu,
 Urbs sine compare sub duce Cæsare, subque Senatu.
 645 Nunc aliquis ducis, unica lux crucis, unica præstat,
 Cæsaribus Petrus, atque Diis Deus altior extat.
 Crux tibi prævia, crux tibi gloria, gemmaque frontis,
 Certa redemptio, non cruciatio jam modo sontis.
 Jam cruce crux caret, haec tibi dux manet ad bona coeli.
 650 Mors erat; est decus. Est Sathanæ metus arma fideli.
 Roma Petro data, voce Petri sata, subdita Christo,—
 Quae noto carmine cur bona criminis perdis in isto?
 Istud agis malè quod propè nil dare vis nisi danti,
 Quod sacra nomina sacraque culmina lucra paranti.
 655 Cur lucra respicis, et minus inspicis acta, magistra?

Lin. 626. Insaciabilis, insociabilis *vult* *Nl.* *prob.*
rectè.
 627. inhiantibus *F.*
 628. ipse *Vi.*
 629 *fin.* Cresus *B. D. MB1. 2. 3. Nl. O. Vi.*
 630 *init.* Marcha *B. D. MB1. Nl. O. an-*
modo O. fin. ihesus MB3. Nl (pas-
*sim) O. Vi. ~~IHC~~ *D.*
 631 *fin. scis sic D. scis O, sed sanctis*
pleno MB3.
 632. pessima (*pro maxima*) *Nl.*
 633. Plus *q̄ sic Nl.*
 633, 634. Cesare, Cesar *MSS.*
 634. nunc tibi (*pro non nisi*) *B. MB1. W.*
 635. cypionibus *MB2.*
 637 *fin. dièves sic Nl.*
 638. iove (*pro Cruce pr.*) *O*.* cute (*pro*
Cruce sec.) *D [non MB3. Nl rell].*
fin. Om. sub Cruce vives *MB1*.*
Sed B. 638: Sub cruce marcida
diruta languida, sospite stante (fin.
ex lin. 639, om. Indiga divite
languida).
 639. lauguida *MB1**.*
Om. 639 MB1* et B.
 640 *ante 639 in W.**

Lin. 640. efflua *B. F. MB1. 2. Nl. O. W.* stans
B. MB1 [non W].
 641. marcida (*pro Tartara*) *O*.* barba
sic B. menia barbara O*. barbara
menia O**. menia *Nl.*
 642. perderis (*pro sterneris*) *B. MB1. 2. Nl.*
Br. F. O. Vi. W. mergeris (pro
*jungeris) *B. MB1. W [txt. sterneris*
cum D. MB3].
 644. sednatu *Nl.*
 645 *init.* Non *B. MB1 [non W]. aquilis*
(pro aliquis) Vi. D. F. MB3. O.
aī sic Nl.
 646. deis (*pro Diis*) *D. B. MB1. 3. O. W.*
extstat W (extat sic MB1). [extat
B. al.].
 647 *fin. fontis MB1.*
 648. niam (*pro jam*) *Nl.*
 649. hic (*pro haec*) *O.*
 650. sathanæ *F aliq.* sathanæ metus *B*.*
 652. perdit *Nl.*
 654. das, sacra (*pro sacraque*) *Br. F. MB2.*
Vi. + das (ante lucra) Vi* errore.
 655 *init.* Cum *sic Nl.* aspicis (*pro inspicis*)
MB3. fin. alta magistra (pro acta,
*magistra) Br.**

Petrus apostolus, haud homo subdolus, horruit ista,—
 Ista perhorruit, insuper obruit ista colentes.
 Corde Petrum gere, Roma, vias tere recta sequentes;
 Plus tibi contulit amplius attulit hic idiota,
 660 Per sua retia quam tua Græcia,—Græcia docta.
 Plus tibi profuit et tibi præbuit ille sagena,
 Quam capitolia Cæsare fortia, rhetore plena.
 Enseque Julius, oreque Tullius haud tribuerunt
 Quanta Petrus cruce, quique Petro duce te coluerunt.
 665 Sunt tibi lilia, sunt tibi milia multa rosarum ;—
 Illa vel has lege, Roma, nitens grege reliquiarum.
 Eloquio schola, martyrio stola, pace ligustrum,
 Te docet, induit, ornat, ab his ruit omne vetustum.
 Te sacra pignora, sacraque corpora, Roma, coronant,
 670 Te rosa sanguine, lilia virgine mente perornant.
 Nunc sacra culmina dant tibi nomina vana Catonum ;
 Te Petrus extulit, et tibi se tulit ipse patronum.
 Nomina prædita, crimine perdita, Roma, stetisti,
 Nunc petis æthera, servaque libera subderis isti.
 675 Cornelii nimis et Fabiis satis alta trecentis,
 Altior istius, istius unius es documentis.
 Ne rueres ruit, alter enim fuit et tibi Paulus,
 Alter adest tibi vir minimus sibi, cur ? quia Saulus.
 Denique pertulit ipse quod intulit ob mala Sauli.
 680 Saulus atrox ruit ; hunc lavat et luit hostia Pauli.
 Hi duo lumina vel duo flumina jam Paradisi,
 Ad tua limina sunt, tua crimina tergere missi.
 Hi tua mœnia reddere fortia plus potuerunt
 Quam quibus edita primitus, addita, deinde fuerunt,
 685 E quibus emulus impia Romulus arma citari,

Lin. 658. rhoma vel thoma Nl. rege (pro tere) Nl [non D. Orell.].
 659. adtulit MB2. fin. ydiota Nl. VI. ydyota MB2.
 660. sūra (pro sua) D. Nl**. O. Br. F. W. MB1. 2. 3. VI [eligo sua in textu cum Nl]. rethia VI. gratia gretia MB2 compendias. Grecia bis Nl. fin. tota (pro docta) D. MB3 [non Nl].
 661. illa sagena F.
 662. robore (pro rhetore) D. MB3*. non Nl. O. VI = rethore cum B. MB1. 2 et MB3**.
 664. quisque B [non MB1].
 665. millia F.
 666. rege (pro lege) Nl. reliquiarum B. O. F. MB1. 2. W [non D. MB3. Nl. VI].
 667. Om. schola Nl errore. (scola MSS.). martirio B. MB1. O.
 668. imbuit (pro induit) Br [non F]. instruit VI.
 669. sanctaque (pro sacraque) W [non MB1].

Lin. 669, 670 fin. perornant . . . coronant Br. F. MB2 [non VI rell.].
 671 init. Nunc B. Nl. O. W, Nam D. MB3, sed Non Br. F. MB2. VI.
 672. esse (pro ipse) D [non O].
 673 init. Nomine VI. D. O. F. MB2. 3 [non Br. Nl. MB1. W]. perdita . . . prodita MB1. W, sed perdita . . . perdita B.
 674. petit Nl.
 675. nimis (pro satis) Nl.
 677. altus (pro alter) Nl. est (pro et) D. MB1. 3. Nl. O. W. fin. Paulo O.
 678. fin. Saulo O.
 679. ipseque vid. (pro ipse quod) B [non MB1].
 680. hanc VI*. ostia Nl.
 682 init. At MB1. W [non B]. lumina (pro limina) Nl. F [non MB2. rell.].
 684. inde F (recte?).
 685. æmulus Br. F. W.
 ibid. fin. citavit Br. F. MB2. VI.

In sua viscera jussit et effera jussa patrari.
 Roma resurgito, te tibi reddito, reddito Romam,
 Cujus eras prius ordinis illius exprime formam.
 Quomodo corpora tunc, ita pectora nunc rege fracta.

690 Fracta recollige, devia dirige, fer labefacta.
 Per fera prælia, quaeque rebellia perdomuisti,
 Pignora stragibus et caput ensibus exposuisti ;
 Fac modo quod prius ordo premat pius impietatem,
 Virga piacula, crimina regula, lex levitatem.

695 Primitus elige, postea dilige juris amantes,
 Non lucra grandia, sed synodalia jura parantes,
 Qui tua nuncia per pereuntia secula clament,
 Nostraque frigida per sua fervida facta reflammet.
 Sed facis hoc secus ; Ecclesiae decus extenuantes

700 Mittis in extera, tollere munera sola flagrantes.
 Quem tua dirigit huc manus, exigit ille tributum,
 Nec bona secula sed bona fercula molleque fulcrum ;
 Suetus ab ubere, non nisi currere vel peditare,
 Celtica curribus exit equestribus arva meare.

705 Qui modo gressibus ibat ovantibus, incomitatus,
 Militat arduus et sibi confluus est equitatus,
 Consiliarius, ipseque nuncius, et lateralis ;
 Papa tuus præit, acta libri vehit huc synodalis.
 Hoc fremit hospite sive satellite regia plena,

710 Clerus equestria vix animalia pascit avena.
 Scrica pallia dat sibi Gallia, Roma caprinum ;
 Errat ibi pedes, ambulat hic eques in resupinum.
 Gens fluit obvia, fit sibi gloria pulchra videri,
 Urbs strepit, æs sonat, atque modos tonat huic schola cleri.

715 Ductus in atria pontificalia mollè recumbit,

Lin. 686 fin. patravit Br. F. MB2. VI.

690 *init.* Facta Nl*. fis (pro fer) B. MB1. W.

691. rebellica B. MB1 [non W].

692. capud B.

693. premit W [non B. MB1].

694. *Om.* regula Nl errore.

695. dirige (pro dilige) D. Br. F. MB2. 3. O. VI.

696 *init.* Nec (pro Non) D. MB3. O.

697. munia (pro nuncia) D. MB3 [non O].

698. pessima (pro per sua) Br. F. MB2. *fin.* reclamant B. et MB1* prob.

699. haec (pro hoc) Br.

700 *init.* Mitis MB1. O [non B. W rell.].

Lin. 701. erigit (pro exigit) MB1. Nl. O. W [non B. rell.].

702 *init.* Non Br. molle (pro molleque) B. *fin.* fulcrum B. MB1**. 2. 3 al.

704 *init.* Celica Nl.

705 *init.* Et (pro Qui) O. ḥrya ibat sic Nl.

708. perit (pro præcit) W errore [non B. MB1] (sæpe confusio apud W inter compendia per, præ, pro). huic (pro huic) VI.

712 *fin.* respinum Nl.

713. fuit (pro fluit) D. MB3 [non Nl. O rell.]. sit B [non MB1]. *Om.* sibi VI*.

Om. 714 B. MB1*.

715 *fin.* recumgit errore O.

Pocula præcipit, agmina suscipit, oscula jungit,
 Concilium vocat, in solium locat aggere sese.
 Imperiosior ambit et altior esse præesse,
 Audit amantius impia, surdius æqua subaudit,
 720 Nam lucra terrea, causa parit rea, non rea claudit.
 Roma quid exequar? aut tibi perloquar? aut tibi promam?
 Uncia te rotat, uncia te notat, haud fore Romam
 Tu populos tibi, te rutilans sibi marca subegit;
 Semper enim lucra progenies tua vult, agit, egit.
 725 Dum lucra Parthica, dum tuus hostica munera Crassus
 Vult, sitit, inspicit, heu! sibi deficit, æs babit assus.
 Hæc sitis ebria stat tibi propria, Marte, togaque,
 Te cremat, impiat, urit, inebriat, excruciatque.
 Das sacra culmina, das moderamina sacra probrosis,
 730 Arida mitibus, afflua ditibus ambitiosis.
 Fas mihi dicere, fas mihi scribere, "Roma fuisti",
 Ecce relaberis, immo resloveris ordine tristi.
 Claudia ruis foris à pede roboris, intus ab æqui,
 Irreparabilis hic, ibi labilis, inschia recti.
 735 Urbs sine viribus, et sine patribus obruta marces,
 Dardanias premit, Ausonias emit aureus arces.
 Fas mihi scribere, fas mihi dicere, "Roma peristi",
 Obruta mœnibus, obruta moribus occubuisti.
 Urbs ruis inclyta, tam modo subdita, quam prius alta,
 740 Quo prius altior, hoc modo pressior et labefacta.
 Fas mihi scribere, fas mihi dicere "Roma peristi",
 Sunt tua mœnia vociferantia "Roma ruisti".
 Cauda redi caput alta jaces apud omnipotentem.
 Te tua propria clamat inertia stare jacentem.
 745 Capta cupidine, sordida criminis, secula cernis,

Lin. 716 init. Poscula Ni sic. præcepit W. percipit MB3.
 717. Consilium Ni. VI. in solii B. D. Br. F. MB1. 2. 3. VI. O. W.
 718. esse bis errore Ni. *Ita: èè·èè·pèè.*
 719. impia *re script.* in VI.
 720. tam (pro causa) Ni errore.
 721. immo quid eloquar Br. F. MB2. VI.
 aut tibi præcloquar MB1. W, sed proloquar B.
 723. Te (pro Tu) VI. marcha B. D. MB1. VI. Ni [non MB3. O hoc loco].
 724. lucra tua progenies vult MB1*. tua progenies lucra vult W ex MB1** et B.
 725. Partica B. F. MB2. particha MB3.
 729. das . . . dat Ni vid.
 730. Arida sic MB1. mittibus MB3.
 731. modo (pro mihi pr.) (in pro in) D. O [non MB3]. michi sec. MB3. VI.
ibid. scribere . . . dicere Br. F. MB2. VI.
 732. ecce (pro immo) Br et Ni*. O. VI, sed immo Ni** et B. D. MB1. 3. W. atque F. MB2.
 733. tuis (pro ruis) D. *fin.* ab equi MSS.

Lin. 735. juribus (pro viribus) Br. W (MSS. de tortis, sed clarè MB3 viribus [non F]).
 obruta F [non MB2].
 736 *fin.* artes D? [non O].
 737. michi MB3. dicere . . . scribere B. D. W. MB1. 3 [non Ni. O. Br]. michi sec. VI. fuisti (pro peristi) B. MB1. W.
 738. mortibus (pro moribus) D. MB3* [non O et MB3** rell. moribus].
 740. tam (pro hoc) MB3. D. W, sed hinc Ni vid. [hoc O]. quam B. MB1.
Ordo: 741, 743, 742 MB2* errore.
 741. michi bis MB3. michi sec. VI. dicere . . . scribere D. MB3 [non Ni. O rell.].
ibid. fin. ruisti (pro peristi) Br. F. MB2. VI.
 742. nociferantia Br.
ibid. fin. peristi (pro ruisti) Br. F. MB2. VI. [ruisti B. D. MB1. 3. Ni. O], sed fuisti Ni ex emend.
 743 *init.* Claudia Br. apud (pro apud) D. (capud . . . apud O et Bernardus prob.).
 744. inertia Ni.

Capta reducere, sordida tergere, secula spernis.
 Qua patet orbita jam tibi subdita tetragonalis
 Lex jacet irrita, gratia perdita spiritualis.
 Qua Padus incipit, et mare suscipit ultima Thyle,
 750 Gratia scinditur atque resolvitur omne virile;
 Gratia mutua deest modo mortua, gratia cara,
 Quae neque verbere sit neque carcere cedere gnara.
 Gnara sub aëre non modo quaerere dulce serenum,
 Sed benè libera ferre vel aëra turbine plenum,
 755 Quam mala frangere, laeta resolvere non videantur
 Cui benè prospera fortiter aspera suscipiantur.
 Gens mala pullulat, et probra postulat, estque probrosa,
 Stirpsque malis mala patribus est sata, stirps vitiosa.
 Corpore fortior, immo ferocior hydra resecto,
 760 Ecce renascitur altera redditur hydra profecto.
 Pectore viperæ gens moritur, fera, bis fera prodit,
 Quae male conscientia luminis omnia rodit et odit.
 Gens sterilissima, quam premit intima tam lue pressa,
 Re bona destruit omnia, quae fuit ore professa.
 765 Est pia vocibus, impia moribus impietatis.
 Catholicus sonus ore sonat bonus, et caret actis.
 O dolor, ô furor, ô scelus, ô pudor! Omnia sordent,
 Criminis omnia, nil benè conscientia corda remordent.
 Flet pudor omnia crescere turpia, cedere pulchra.
 770 Hypocrisis micat, et Sathanæ dicat alba sepulchra.
 Mens pia vapulat, et decor exulat, exule jure.
 Quisque lucro perit, huic vacat, id gerit hoc sibi curæ.
 Terrea flumina lucra volumina quisque volutat,
 Commoda carnea lucraque terrea nemo refutat.
 775 Censibus affluus est nimis arduus, est modo clarus,

Lin. 747 init. } Quam Ni comp.
 749 init. }
 747. pater (pro patet) MB2.
 749 fin. thyle D. VI. MB2. 3. tile B. MB1. Ni.
 thile O. Thule F.
 752. scit sic Ni. sic (pro sit) W [non B.
 MB1].
 754 init. Sus (pro Sed) O.
 755 init. Que VI. Qua D [non O. MB3].
 malè O. leta O. ne (pro non) Br.
 fin. videatur F (sed 756 fin. suscipiantur).
 756 init. Quin (pro Cui) Br. ppa sic (pro
 prospera) Ni (= propria).
 757. male (pro mala) VI. mala (pro probra)
 Br. F [non MB2].
 758. Stirpsque pr., sed stirps sec. Ni. Stirps
 (pro Stirpsque) MB1*.
 759. atque (pro immo) Ni*. ydra D. VI.
 idra MB1. 3. Ni, ydra O. MB2. fin.
 profecto B. MB1. W, sed errore ex
 B. MB1* quo om. lin. 760.
 760. ydra D. MB3. Ni. ydra MB1**. 2. O. VI.
 fin. resecto W (ex MB1**).

Lin. 762. mala F.
 763. quae (pro quam) B. W. MB1. tam lue
 B. F. D. MB1. 2. 3. O. W. VI, jam lue
 Ni, sed tam leve Br.
 764 init. Quae (pro Re) Br. Robora (pro
 Re bona) O. fin. repressa Ni*.
 765. ethnica (pro impia) Ni. D**. Br. F.
 MB1. 2. 3**. VI. O. W.
 766 fin. actus vid. D.
 769 init. Fert B. MB1 [non W].
 770. Hippocrisis D. Ypocrisis B. MB1. 2. 3.
 Ni. O. VI. Satanæ F aliq.
 772. id gerit, id sibi curæ B. F. MB2. VI.
 774 ante 773 in Br. F. MB2.
 774. Comoda B [non MB1] et aliq.
 773/4 ita in VI:
 Comoda carnea lucraque terrea
 quisque volutat
 Comoda carnea lucraque terrea
 nemo refutat.
 775. arfluus (pro arduus) Ni*. affluus (pro
 arduus) VI. fin. claris O.

Divitiis placet haud vitiis tacet hirtus avarus,
 Vox sibi libera, nam sibi pondera divitiarum ;
 Cura stat infima, cura stat ultima nunc animarum,
 Immo nec infima, nec velut ultima, sed quasi nulla.

780 Est ope fortior, ordine dignior aurea bulla.
 Rem sibi quaerere, quisque recondere rem sibi sudat.
 Aurea lamina publica lumina lumine nudat,
 Diruta, stantibus inferioribus, alta coæquat,
 Lumina regia pontificalia lumina cœcat.

785 Sola pecunia destruit omnia, cuncta venenat ;
 Cor scit, onus premit, arma dat, os emit, ora serenat.
 Criminis unctio, cordis ademptio, fur oculorum,
 Parma nocentibus et locupletibus est grave lorum.
 Omnia mors ferit, omnia plebs gerit ordine mixto.

790 Profore praefore munera tempore constat in isto.
 Omnia corripit, omnia decipit, heu ! nitor æris.
 Fert tua dextera grandia munera, grandis haberis ;
 Vilib origine, vilior ordine conditionis,
 Si dare sustinet, in decus imminet illud Othonis.

795 Munere sobrius ambulat ebrius, ipseque cuius
 Os homo cor Deus approbat, et reus ejus et hujus.
 Mutus ab ubere, dives habebere Tullius alter,
 Dives amabere ; pauper habebere quomodo pauper.
 Sola fit arida, sola fit invida copia sensus,

800 Sola scit inscia, sola dat omnia copia census.
 Heu ! via carpitur ampla, relinquitur omnibus arta,
 Omnibus est gula, linguaque garrula, guttura farta.
 Nunc rogo vivere, cui stipe paupere, cui stat amori ?
 Vivida pocula, crassaque fercula quis negat ori ?

805 Quot sine crimine cernis in agmine stare fideli ?

Lin. 776 init. Deliciis Nl. caret (*pro tacet*) B.
 MB1. W. hireus B. MB1. [*non* W].
 irtus MB2. VI. *fin.* avaris O.

779. ultima . . . infima Nl. O. vec (*pro*
nec pr.) B. velud MB2. O.

781. rependere (*pro* recondere) Nl.

782. Aurea limina B. MB1. W. puplica MB1.

786. es (*pro* os) D. O. es MB3. sinit (*pro*
emit) vult Nl**.

787. adeptio Nl vid.

788 *init.* Parca VI.

791 *fin.* eris B. MB1. 2. Nl. O. VI, *sed* eris
 D. MB3.

794. indecus F. optinet (*pro* imminet) Nl*,
sed eminet B. MB1. 3. Nl** et D. O.
 VI. W. *fin.* Ottonis F. Otonis MB2.

796. est reus B. F. MB1. 2. O. VI. W.

Lin. 797 init. Natus ab ubere dives Br. habere
 D [*non* O].

800. fit (*pro* scit) D. MB3. O [*non* Nl]. in-
 fera (*pro* inscia) B. MB1. W.

801 *fin.* arrha Br. arra vid. O. arcta B.
 F. MB1. W. arta D. MB2. 3. Nl. VI.

802 *fin.* fracta Br. F. MB2.

803 *init.* Cui (*pro* Nunc) B. Br. F. MB1. 2. 3.
 VI. O. W. nunc (*pro* cui pr.) B.
 MB1. 3. VI. O. W.

ibid. fin. nunc stat ? amori. sic Br, *sed* nunc
 stat amori ? F. MB2.

804 *init.* Viuda Br errore. Viveda sic O.
 neget Br.

805. imagine (*pro* in agmine) D. MB2. 3. O.
 [*non* F. Nl rell.].

Quis modo turpia, quis premit impia cuspide zeli ?
 Quis vitio rubet, aut animi studet esse pudici ?
 Se sibi subdere ? lubrica vincere ? dicere “ Vici ” ?
 Nunc ubi gratia criminis inscia ? Quis benè rectus ?
 810 Cui neque flexile re, neque mobile turbine pectus ?
 Quem mihi das sine fraudis acumine ? quem sine sorde ?
 Quis colit utile, vitat inutile corpore, corde ?
 Quis bona postulat ? immo quis ambulat absque querela ?
 Cui gravis actio, stans meditatio, pura loquela ?
 815 Cui benè mens bona, nec labra dissona corde, cor ore ?
 Cui pia lacrima spe flagrat, intima pulsat amore ?
 Ordo, modestia, vitaque sobria quid modo possunt ?
 Quae modo sunt pia ?—plus loquar : impia quae modo non sunt ?
 Aurea tempora, castaque pectora praeterierunt ;
 820 Tempora pessima, scilicet ultima, jam subierunt,
 Stant modo stantia lucra, superbia, pax sine pace,
 Fraus, Venus, ocia, furtaque conscientia noctis opacae ;
 Schismata, prælia, vis, homicidia, traditiones,
 Ira, protervia, livor, inertia, seditiones.
 825 Stat simulatio, corruit actio religionis.
 Heu ! Sua propria deputat omnia rex Babylonis.
 Pax, patientia, norma, modestia, jus et honestum
 Sunt vaga nomina ; fictio culmina dat, probra quaestum.
 Ad bona friguit, ad mala ferbuit ignis amoris,
 830 Lex jacet abdita, stando stat edita flamma furoris.
 Dat Venus ebria mixta cubilia more ferarum.—
 Lingua tacet mea, jam minus est ea dicere clarum.
 Quid loquar ô Deus ? Ecce stylus meus, ecce fatiscit !
 Vincor, et impia non loquor omnia ; pars mala vicit.
 835 In tenebris sine simplice lumine cuncta tenentur.

Lin. 810 *init.* Qui (*pro Cui*) W [*non B. MB1 rell.*].
 811. sine fraude MB1*.

812. jurat (*pro vitat*) Br [*non F rell.*].

813. sine (*pro absque*) MB2 [*non F rell.*].

814. plura (*pro pura*) *vult* NI**, *sed per-*
peram et vanè.

815. cui (*pro nec*) NI* [*non D, sed lin. tota*
rescript. in D.].

ibid. fin. colore (*pro cor ore*) B. MB1. W.

816. spes D. NI. MB3. O.

817 *fin.* possunt NI*. *prosunt vult* NI**.
 [*possunt D. O rell.*].

819. *cōp̄ora sic* NI (*pro pectora*).

Om. 820 MB1* *et* B.

821. *supia* (*superia*) NI.

822. *vitaque* (*pro furtaque*) D. MB3. O [*non*
NI rell.].

823. *omicidia* NI. *tradiciones* MB2. O.

Lin. 824 *init.* Jura (*pro Ira*) D [*non MB3. NI. O*
rell.].

825. *actō* NI. *fin.* religionis B. O. F. MB1. 2.

826. *res* (*pro rex*) F.

828. *dant* F. MB2.

829. *bona* (*pro mala*) MB2 [*non F*], *sed*
probra VI *solus*.

832. *tace* B. MB1. NI. O. W. VI [*non MB2. D.*
Br, illeg. MB3]. *nam* (*pro jam*) Br.
F. MB2. VI.

833 *fin.* *fatescit* D. *fatiscet* B. MB1. 3. O. W.
fatescit VI.

834. *omnia . . . impia* Br. *loquar* B. F.
 MB1. 2. 3 [*non W*].

ibid. fin. *vincit* NI. *vincet* B. D. MB1. 3. O.
 W. *vicit* Br. F. MB2. VI *cum textu*.

835. *lumina* B [*non MB1*].

Cuncta jacentia, pervigilantia nulla videntur.
 Secula lubrica possidet unica mortis imago,
 Omnia possidet, urget et obsidet una vorago ;
 Nil sine vulnere lugeo cernere, credite verum.

840 Quisque nefas legit, altaque nox tegit omnia rerum.
 Cernimus omnia penè silentia cœca tenere,
 Et scelus objice, crimina vindice cuncta carere,
 Quippe ruentibus ordine patribus ecclesiarum,
 Corruit et rigor, et rigidus vigor ejus, earum.

845 Denique pleibus et senioribus æs dominatur,
 Ad mala tenditur, ad fora curritur, ad lucra statur.
 Gens temeraria, turba nefaria, gens scelerata !
 Gens mala, gens rea, cur lucra terrea sunt tibi grata ?
 O malè visibus interioribus exoculati,

850 Cur malè vivitis, armaque traditis ebrietati ?
 O malè visibus interioribus, ô malè cœci !
 Quid juvat addere, quid rea subdere pectora faeci ?
 Gens vaga cordibus, ad bona tristibus, ad mala laetis ;—
 Cur sine lumine, non sine crimine stando jacetis ?

855 Paulus adest ; tonat, ipseque sic sonat : “Evigilate !”
 State viriliter, et socialiter in grege state.
 Mens lue sordida, crimine torpida, prona caducis,
 Dedecus exuat, et decus induat,armaque lucis.
 Surgite, surgite, gens rea tergite vel graviora.

860 Lux venit ultima, jamque novissima creditur hora ;
 Ut mala terminet, arbiter imminet, ille tremendus,
 Dulcis amantibus, irreverentibus ipse timendus.
 Judiciaria parcere nescia, plena furoris,
 Illa dies venit, hanc modo praevenit actio moris.

865 Jam tuba septima, jamque novissima plaga paratur ;

Lin. 836. cuncta (pro nulla) B [non MBi].

838 *ante 837 in B. Br. F. MBi. 2. VI. W [non D. MB3. NI. O].*

839. *sline (pro sine) Br errore. lumine (pro vulnere) VI. credite MB3.*

840. *nephas MBi [non B] VI.*

842. *obice B. F. MBi. 2. 3. VI aliq.*

844. *vigor . . . rigor O. VI. omnis (pro ejus) D. MB3. O [non NI. rell.].*

846. *ad lucra . . . ad fora NI. fin. st̄ctur sic NI* ex em.*

847. *nefaria vid. NI. nepharia MBi [non B] VI. fin. celerata MBi [non B].*

848. *vaga (pro mala) VI.*

849. *exterioribus MB2 [non F. rell.]. fin. expoliati NI*.*

Ord. in NI* : 851, 852, 849, 850. Correxit ipse vid.

Lin. 852 fin. feci MSS. et F.

853. *bona (pro mala) NI*, sed probra ex em. NI** VI et D (rescript.) O (planè) et B. MBi. 3. W.*

857. *sordida sic NI. crimina et om. torpida NI. torpida rescript. in D. fin. pronaque ducis B. MBi. W.*

858. *eruat (pro exuat) B. MBi. W.*

859. *Surgite, gurgite B. MBi [non W].*

860. *credite hora F.*

861 *fin. timendus B. MBi. 3. O. W.*

862 *fin. verendus sed ex em. D. timendus B. MBi. NI. VI. O et W (iterum). tremendus MB2. 3. 4. Br. F.*

863. *Judicia B. MB3. vescia B.*

864 *fin. mortis Br.*

Censor adest Deus, evigilet reus, excutiatur.
 Mens rea nitere crimine surgere, si mala purges :—
 Digna perennia tollere præmia fine resurges.
 Certa loquens aro, surget humo caro mortua tandem,
 870 Estque, quod astruat, ista quod instruat hinc dubitantem.
 Est avis Indica, quae viget unica, nomine Phœnix,
 Hanc cinerescere fert, ita surgere, sermo fidelis,
 Vermis et hinc avis esse sinit gravis, evolat alis,
 Inde renascitur, esseque cernitur hæc, modo qualis.
 875 Id tua funere membra resurgere posse fatetur.
 Surget, homo, tua tunc caro mortua, nil dubitetur.
 Cedet ad æthera mitis, ad infera, qui modo turget.
 Fluxa tenens fluet, ardua corruet, ultima surget.
 Ibit in infera, nunc malè libera gens Babylonis,
 880 Massa nefaria portio propria perditionis.
 Cœlica gloria stabit in omnia secula sanctis.
 Pax erit omnibus illa videntibus ora Tonantis.—
 Quid loquar amplius, aut ferar altius, aut sequar ultra ?
 Pagina claudere, jamque retexere desine multa ;
 885 Claudere pagina, denique carmina nostra, valete !
 Gens temeraria, turba nefaria, flendaque, flete !
 Vos ego carpere, vestraque dicere probra cupivi ;
 Vos ego carpere, vestraque dicere probra nequivi.
 “ Heu lacrimabile, vœ miserabile ” dic genus Evæ.
 890 Gens temeraria, nunc tibi gaudia, post tibi vœ vœ !
 Est apud infera, vœ tibi gens fera, turba furoris !
 Nunc quoque vœ tibi, nam labor hic, ibi poena laboris.
 Vos, sacra concio, sacra creatio, currite, state ;
 State flagrantibus æthera cordibus in bonitate.
 895 Vos, sacra lilia, viva monilia, vasa decoris,

Lin. 866. evigilans B. MB1. NI. VI. W. evigilat
 D ? MB3. O. *fin.* exercuiatur MB3.
 867 *init.* Gens MB3. sic (*pro si*) O. MB3.
fin. perges MB3.
 868. Dona (*pro Digna*) B. MB1. W. per-
 hennia B. D. MB1. 3. O. perhennia
 NI. sive (*pro fine*) D ? MB3. O.
 sine Br. D ? NI ?
 869. hō *sic* (*pro humo*) B. MB1. NI. VI. [humo
 pleno D. O]. homo F. MB3. W.
 870. et (*pro quod sec.*) NI [non D].
 871. unica (*pro Indica*) Br [non F *rell.*].
 fenix VI. B. MB1. 2. 3. *al.*
 872. neinervescere NI (*errore*). cierenescere
 F. *fin.* finalis (*pro fidelis*) NI *.
 873. avolat B. Br. MB1. W [*contra MSS. et*
 F].
 875. sumere (*pro funere*) D. MB3 [non NI.
 O]. membra MB3. VI.
 877. *Om. ad sec.* VI *.
 878. tenes MB2 [non F]. arida MB2 [non
 F]. fluit B [non MB1].

Lin. 879. ad (*pro in*) VI. MB2 [non F]. nec (*pro*
nunc) D. MB3 [non O], *sed* gens
 malè libera nunc NI.
 880. nepharia MB1 [non in 886] VI.
 881. cœlita W. gratia MB3.
 883. aut *sequar* ferar altius NI *sic*.
 885. crimina B [non MB1].
 886. nepharia VI.
 887. capere F. MB1 *.
Om. 887 VI.
 887/888 *in una ita* : vos ego carpere ves-
 traque dicere non probra quivi B
(cf. VI).
 888. vestra sed edere non probra [Cum
textu
quivi VI. Br. F. MB2.]
 889. vestraque dicere non probra [supra D.
quivi MB1. O. W. NI. MB3].
 889. veh (*pro vae*) VI. (*rell. MSS. ve*).
 890. ubi (*pro tibi pr.*) VI.
 891. plena (*pro turba*) NI [non D], *sed*
891/2 ante 889/90 in NI* errore.
 892 *fin.* doloris (*pro laboris*) D. MB3. O [non
 NI *rell.*].
 895. lylia MB2.

Luminis agmina, ferte precamina cordis et oris:—
 Ut Deus à nece nos trahat hinc, prece poscite sancta,
 Ut fuget impia tot, mala talia, foetida, tanta.
 Vestra precatio, lingua, cor, actio, mens benè casta,
 900 Vitaque libera clamet ad æthera, clamet ad astra.
 Crimina crescere flete, tepescere jus, decus, æquum.
 Flete, gemiscite, denique dicite, dicite mecum:—
 “Qui regis omnia, pelle tot impia, ‘surge perimus,’
 Nos Deus aspice, ne sine simplice lumine simus.
 905 Tot probra, tot mala, tot preme scandala qui regis astra
 Parce jacentibus, influe stantibus, omnibus asta.
 Christe piissime, scandala reprime, facta remitte,
 Et bona construe, cætera dilue, Rex benedicte.
 Demonialibus hactenus actibus erue tentos,
 910 Rex sate virgine, fer cruce, sanguine, morte redemptos.
 Respice, respice nos Patris unice virgine nate.
 Da mala plangere, da bona sumere, da tua, da te.
 Aurea tempora, primaque robora redde,—rogamus.
 Nos modo dirige, postmodo collige,—ne pereamus”.

Lin. 896. preconia Br.

897 *init.* O (*pro Ut*) VI. vos (*pro nos*) F.
 MB2. hunc (*pro hinc*) D. F (*dub.* O)
 MB1. 2. 3. W. VI. *fin.* sacra vid. D. NI
 [*non O*].

898. fetita B. *fin.* tādta sic NI.

899 *init.* Vera (*pro Vestra*) D. MB3. O.

901. æquum *vel* equum MSS. equum VI.

902. gemescite NI.

905. premis (*pro regis*) NI*.

906 *fin.* assta D. MB3 [*non O*]. adsta
 MB2.

Lin. 907 *init.* Ipse (*pro Christe*) D. MB3. O.

ibid. *fin.* rex benedicte B et om. 908.
 facta remitte *rescript.* in MB* et
 om. MB1* 908.

909. artibus NI**. B. Br. F. MB1. VI. W. (*dub.*
 MB2) [*non D. MB2. 3. NI**].

910. rex, cruce, (*pro fer cruce,*) B. MB1. W.

911. origine (*pro virgine*) W *errore et sine*
auctoritate.

912. mala (*pro bona*) ! B. MB1 [*non W txt.*].

ibid. fin. date uno tenore MB1.

914 *fin.* + Amen D. MB3 [*non O*].

FINIS.

APPENDIX.

In order to show the importance of the codex called **H** in my notes I subjoin the variants for which no other support has been forthcoming. Many are blunders of the scribe or his forerunner, but some interesting ones occur here and there.

1. 29 <i>fin.</i> ab agno	1. 536. Inde <i>pro</i> Atque
30 <i>fin.</i> ima tyranno	555. corpore <i>pro</i> pectore
47. illius <i>pro</i> istius	559. miserabile... lacrimabile
48. imbre <i>pro</i> igne	595. Creditur <i>pro</i> Caeditur
62. Matusalas + senior	599. quod <i>pro</i> quam <i>bis</i> (<i>sec. et tert.</i>)
<i>ibid.</i> <i>Om.</i> querite	609. Utitur <i>pro</i> Vertitur
74. tibi <i>pro</i> sibi	<i>ibid.</i> quod <i>pro</i> quam
89. tunc <i>pro</i> nunc	620. Gens <i>pro</i> Mors
134. non sātatio	<i>ibid.</i> multaque <i>pro</i> certaque
150. patet	622. Dum <i>pro</i> Cum
157 <i>init.</i> Et <i>pro</i> Per	629. est cruciare
<i>ibid.</i> grama	642. armaque <i>pro</i> aulaque
162 <i>fin.</i> adolescentis	644. ibi reperis auctor eorum
181 <i>init.</i> O <i>pro</i> Post	655. ictus
188 <i>init.</i> Iraque	670. ebiretatis <i>(sic)</i> est data poena (— modo)
192 <i>fin.</i> adtribuetur	671—2 <i>fin.</i> astrum <i>et</i> pastum
197 <i>init.</i> Hoc <i>pro</i> Cor	690. locus <i>pro</i> iocus
200 <i>init.</i> Quod <i>pro</i> Ob	693. influus <i>pro</i> efferus
201. adibunt	695. Vire <i>pro</i> Aure
225. offeret	701. factum <i>pro</i> rectum
228. quis <i>pro</i> qui	712. quoque <i>pro</i> quia
236 <i>init.</i> Quid <i>pro</i> Ad	715. hic <i>pro</i> hoc
256. aspicis <i>pro</i> inspicis	725. est brevis athomus
263. tibi <i>pro</i> dare	738. <i>Om.</i> infimus
266 <i>fin.</i> dulcis <i>pro</i> ducis	755. Cras eris erit <i>sic</i>
294. haecque <i>pro</i> huique	757. reddito <i>pro</i> replico
300 <i>fin.</i> locrantur	762. tibi <i>pro</i> rogo
310. tua <i>pro</i> tibi	782. hic <i>pro</i> it
314. tonus <i>pro</i> cubus	788. quidem <i>pro</i> quid est
319. et est <i>pro</i> habet	792. color... calor
325 <i>init.</i> Sic <i>pro</i> Hic	793. fedu <i>pro</i> cara
334. regia <i>pro</i> jugia	794 <i>fin.</i> attenuaris
350. dum <i>pro</i> tum	800. jacet <i>pro</i> tacet
361. coquor... sequor... loquor	811. ibi <i>pr.</i>
363 <i>init.</i> Si <i>pro</i> Sim	814 <i>fin.</i> pia vita
366. loquor	819. glarea <i>pro</i> lilia
375. jam... non	821. torpor <i>pro</i> corpus
380 <i>init.</i> Flenda fit	822. juvenalia
382. Perspicit <i>pro</i> Despicit	823. Sic <i>pro</i> Mox
411 <i>fin.</i> q̄ triduana	831. brevis <i>pro</i> levis
412 <i>fin.</i> vana <i>pro</i> sana	834. bona <i>pro</i> breve
418. Plusque <i>pro</i> Luxque	840. quemque
420. ille <i>pro</i> ore [<i>non ipse</i>]	841. sordida... morbida
422. tremit	846. Ut <i>pro</i> Vel. ut <i>pro</i> aut
436 <i>init.</i> Multus <i>rid.</i>	<i>ibid.</i> timor <i>pro</i> febris
440. sunt <i>pro</i> sed	<i>ibid.</i> <i>fin.</i> speciali
448. at <i>pro</i> et	847. hic
466. vindice (<i>pro</i> judice)	860. doloribus... laboribus
504. vetat <i>pro</i> creat	872. modo cur <i>pro</i> modicum
509. Tunc <i>pro</i> Nunc	889. est <i>pro</i> hic <i>pr.</i>
516. legatio	913. demonstenis
526. ignibus <i>pro</i> omnibus	921. gratia... gloria
535. hic stimulatur	

I. 924. merito *vid.*
 932. *parva pro plena*
 952. *roma pro rosa*
 980. *Om. et fugit*
 984. *Om partim*
 986. *flumina*
 1006. *Ingenilia*
 1007. *Ach*
 1008. *placet pro licet*
 1010. *perambulat*
 1012. *pressit pro cessit*
 1015. *Om. in toto. Adde post 1016: Improbitatibus impietatibus atque rapinis*
 1020. *Currite cernite*
 1025. *deus pro reus*
 1026. *et verus pro en ferus*
 1030. *hic (pro in)*
 1035. *Regna pro Rege*
 1044. *nec pro nunc*
 1045. *equitatibus*
 1052. *Hinc pro Hanc*
 1061. *crimine pro semine*
 1067. *Dicit*
 1068 *fin.* *dicas pro scias*

II. 5–6 *fin.* *solebant et fluebant*
 7. *afflua pro arida*
 15 *fin.* *amator pro arator*
 18. *semina...gramina*
 19–20 *fin.* *modesta et honesta*
 27. *seuerat*
 29 *fin.* *quis veniebant*
 30. *copia pro corpora*
ibid. fin. *gerebant pro vigebant*
 40. *haud pro aut*
 43. *nota regebant*
 44. *prompta docebant*
 49. *ni pia pro unica*
 56. *crimine pro semine*
 58. *Glandeque fructibus haud dape fluxibus illud alebant*
 69–70 *fin.* *habebant et trahebant*
 77–78 *fin.* *solebant et contribuebant*
 96 *init.* *Sedit*
ibid. *inania janua pro in invia*
 98. *Mundicia*
 120. *moribus*
 125. *Turpia dum noto*
 127 *init.* *Inde*
ibid. *ordior [sed subordiar, eloquar]*
 129 *fin.* *mala strata*
 150. *Laude quod utile, quod memorabile te fore dicam*
 167. *dispare pro se patre*
 173 *fin.* *sediciosa*
 187 *fin.* *numerare*
 191 *fin.* *cessit pro crescit*
 193 *fin.* *caput offert pro ea praefert*
 204. *Nunc pro Praeest. est pro aes*
 222. *truce pro patre*
 227. *fervet pro sumit*
 233. *gemet*
 236. *sumptaque pro spretaque*
 243. *os bis pro hos*
 247. *immo pro ima*
 254 *init.* *Id stat*
 258. *regit pro tegit*
 260. *crimina pro rosaque*

II. 289. *bona pro stola rel scola*
 307. *qui pro quo*
 317. *regit pro tegit*
 318. *Et pro Sed*
 325. *patris*
 328 *fin.* *incineratur pro aret humatur*
 330. *quoque pro quia*
 333. *dat et pro domat*
 342. *legat pro levet*
ibid. *ille cliente*
 347. *pigra pro nigra*
 349. *at pro haud*
 353. *Ast pro Est*
 354. *non sua proxima pro proxima propria*
 356 *init.* *Unde*
 359. *tanta pro dante*
 361. *Parva pro Prava*
 368. *via pro pia*
 369. *atque pro arce*
 378. *hinc pro et sec.*
 387. *aurea pro ignea*
 417, 781, 834. *Pignera*
 419. *Fetet pro Fervet*
 427 *fin.* *castra*
 429 *fin.* *reclamor*
 435 *init.* *Omen et quod*
 436. *non pro nunc*
 447 *init.* *Ah pro Ad*
 465. *Mens pro Merx*
ibid. *predita pro vendita*
ibid. *subdita pro perdita*
 473. *ruriculis*
 474. *leo pro lea*
 476, 499. *allicit*
 486. *ipse*
 491 *ante* 490
 490. *perit simul pro pudor perit*
 499. *in faciem nimis pro ut nimis inspicit*
 503. *nox pro vox*
 519. *Nam pro Et*
 530. *haud pro aut*
 536. *ora pro acta*
 538. *bona lumina*
 539. *ergo pro herba*
 541. *Raro*
ibid. *petit pro perit*
 549. *lexque Catinia*
 560. *unius pro unicus*
 562. *ita pro rea*
 567. *veracior*
 570. *arca*
 582 *fin.* *imineis*
 604. *nomine pro nomine*
 610. *edacius...bibacius*
 617–18 *fin.* *modestis et estis*
 621. *furens*
 630. *jacet pro placet et tacet pro jncet*
 638. *dico pro nulla sec.*
 640. *ac (pro ah)*
 657. *illa pro ira*
 663. *plurima nos male pro praelia denique*
 666. *timor pro furor pr.*
 683. *plebs simul impia pro turba praeimpia*
 689 *fin.* *isto pro Istro*
 692. *tepidus*
 693. *Om. soror**
 695. *probra...inprobra*

ii. 697. putredine	ii. 840. cuncta <i>pro</i> tota
699. tempora <i>pro</i> pectora	844. denique <i>pro</i> denteque
715. inferioribus	847. titulis
723. corde carentia <i>pro</i> corda rapacia	852. ut <i>pro</i> it (<i>cum</i> N <small>i</small> prob.)
725 <i>fin.</i> chordis <i>pro</i> cordis	861. sed <i>pro</i> sors
729. puraque	862. perambulat <i>pro</i> perampliat
733. Forfice (<i>ex industria</i>)	877-8 <i>fin.</i> perdit <i>et</i> sternit
745. regit...tegit	887. angit <i>pro</i> angor
753. Est <i>pro</i> En	888. huic <i>pro</i> hinc bis (<i>ex ind.</i>)
753-4 <i>fin.</i> missa <i>et</i> remisso	889 <i>fin.</i> ea restant
756. irritat <i>pro</i> evirat	893. resolvitur
771 <i>fin.</i> terret	894. mors <i>pro</i> merx
772 <i>fin.</i> qui docet erret <i>pro</i> quae docet error	895. curritur <i>pro</i> cursitat
784. infima	<i>et</i> : cursitat „ militat
791 <i>fin.</i> probetur <i>et</i> om. ll. 792 <i>et</i> 794	897. mala <i>pro</i> flagra
807. ista <i>pro</i> ille	906. hoc homo <i>vid.</i>
810 <i>ante</i> 809	914 <i>init.</i> Ac <i>pro</i> Hic
811 <i>init.</i> Aspice	925. grue <i>pro</i> bove
812. agebis	933. in populos <i>pro</i> hunc populus
815. A'h <i>pro</i> Proh (<i>cf.</i> l. 1007 'Ach')	940. agmina <i>pro</i> agnita
816. nunc age <i>pro</i> congere	944. quam <i>pro</i> quod
817-18 <i>fin.</i> pace <i>et</i> minace	946. est <i>pro</i> aut
818. ruentibus <i>pro</i> reatibus	956 <i>init.</i> Nunc <i>pro</i> Non. at <i>pro</i> aut
<i>ibid.</i> ungue <i>pro</i> unge	965. vos <i>pro</i> vox
829. male	967. karta <i>pro</i> carta <i>vel</i> charta
838. grassaque	969. Om. est
839. sibi <i>pro</i> dare	973. jam† <i>pro</i> nunc

† This last variation may have occurred when it was decided to suppress the third book.

ALDERMAN LIBRARY

The return of this book is due on the date indicated below

DUE	DEC 16 1941	DUE
<hr/>		
SEP 21 1968		
10/25/82		
5-3-83		
3-11-87		
1/24/90		
9-9-92		

Usually books are lent out for two weeks, but there are exceptions and the borrower should note carefully the date stamped above. Fines are charged for over-due books at the rate of five cents a day; for reserved books the rate is twenty-five cents a day. (For detailed regulations please see folder on "Loan of Books.") Books must be presented at the desk if renewal is desired.

mp Lee
GIAN 14

PX 000 442 504

